

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 43

MAYIS - HAZİRAN 1972

Sayı:336

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER

1	Hükümet Memurları Tarafından Fertlere
Yapılan Kötü Muameleler	M. Muhtar ÇAĞLAYAN
11	Köy Muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi
Üyelğine Seçilme Yeteneği	İhsan OLGUN
23	İdarede Otorite	Sadrettin SÜRBEHAN
51	İlâç Alışkanlığının Çeşitli Yönleri Üzerine	Dr. Jur. Mustafa T. YÜCEL

ÇEVİRİLER :

64	Belçikanın İdarî ve Siyasî Yapısı	Fethi DERİCİ
88	Yeni Amerikan Kendi Kendini Kontrol
Yasası'nın Metni	Dr. Jur. Âlim Şerif
ONARAN
99	İngiliz Personel Dairesinin İkinci Raporu	Sezai TAŞKELİ

İDARÎ COĞRAFYA :

130	Göhlisar İlçesinin İdarî Coğrafyası.....	Akın GÖNEN
142	HABERLER	Yiğit KIZILCAN
166	KARARNAMELER.....	
167	Genel Nüfus Yazımı Kanunu	

TETKİKLER

HÜKÜMET MEMURLARI TARAFINDAN FERTLERE YAPILAN KÖTÜ MUAMELELER

Yazan : M. Muhtar ÇAĞLAYAN

(Ankara Hâkimi)

1) Türk Ceza Kanununun 243. maddesine göre; (Mahkemeler ve meclisler reis ve âzalarından vesair hükümet memurlarından biri, maznun bulunan kimselerin cürümlerini söyletmek için işkence eder yahut zalimane veya gayri İnsanî veya haysiyet kırıcı muamelelere başvurursa... cezalandırılır.)

Türk Ceza Kanununun 243-251. maddeleri, mehz İtalyan kanununda mevcut olmayıp, bu fasla ait hükümler, mülga ceza kanununun “Memurini hükümet tarafından taaddiyat ve suimuamelât vukuunda icra olunacak mücazat” başlığını taşıyan 103 ve onu takip eden maddelerinden alınmıştır.

Madde, 5.1.1961 gün ve 235 sayılı kanunla değiştirilerek bugünkü şeklini almıştır. Gerekçede; (a-İşkence; hâlen mer’i Anayasa’nın “madde. 73” işkenceyi yasak ettiği malûmdur. Buna rağmen, ceza kanununun bu çeşit fiilleri müessir şekilde önliemediği bir vâkıdır. Bu itibarla, madde hükmünün “İnsan Hakları Evrensel beyannamesi” nin 5 nci maddesi hükmünde gösterilen şekilde tanzimi yoluna gidilmiştir.

Ayrıca, umumî esaslara aykırı olan 2 ve 3 ncü fıkralar çıkarılmıştır. Bu hususta, Türk Ceza Kanununun 49 ncü maddesi hükmü kâfi görülmüştür.

Maddenin bugünkü şekline göre; işkence neticesinde mağdur ölürse, 452 nci maddenin, sair hallerde 456 ncı maddenin tatbiki icap edecektir. Fakat, memurun yapacağı işkencenin basit bir “müessir fiilden telefi nefis” sayılmasına imkân olmamak lâzımgelir. Böyle hallerde, memur suçları için umumî şiddet sebebine müteallik hüküm baki kalmak üzere, (TCK. 251) kanunun 243 ncü maddesine hususi bir şiddet sebebi ilâve eden bir hüküm konulmalıdır) denilmektedir. (1)

(1) 5.1.1961 gün ve 235 sayılı kanunun gerekçesi.

Bu değişiklikle; (bunu maiyet memurları, mafevkinde bulunan âmirlerinin emir ve teşvikiyle yapmış olsa dahi, cezadan kurtulamaz” ve “âmirler, cürümde fer ’an zimethal sayılır” diyen 2 ve 3 ncü fıkralar metinden çıkarılmış, son fıkra da; “fiil neticesinde ölüm vukua gelirse, 452 nci, sair hallerde 456 ncı maddeye göre tertip olunacak ceza, üçte birden yarıya kadar arttırılır” şekline sokulmuştur.

SUÇUN NİTELİĞİ :

2) “Hiç kimsenin, kendi aleyhinde delil göstermeye zorlanamayacağı, memleket kanunları gerektirmedikçe veya emsali tarafından verilmiş bir hüküm olmadıkça, hiç kimsenin hürriyetinden mahrum edilemeyeceği”, 12 Haziran 1776 tarihli Virginia beyannamesinin 8. maddesinde tesbit olunmuştur.

İnsan Hakları Beyannamesi’nin 5. maddesinde; (hiç kimsenin, işkenceye ve vahşice, insanca olmayan ve haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tâbi tutulmayacakları.” gösterilmiştir.

334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 14. maddesinin 3. fıkrasında da; insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza konulamayacağı hükmü yer almıştır. Gerekçede; (Temel hak ve hürriyetlerin en başta geleni, bir şahsın kendi bedeni üzerinde sahip olduğu hak ve fizik hürriyetidir. Can emniyeti ve vücut bütünlüğünün masun olması bütün hürriyetlerin ilk şartıdır. Can, masun olmadıkça, ve beden üzerinde fizik hürriyeti sağlanmadıkça, ferdin iç huzuruna kavuşmasına ve diğer bir çok hürriyetlerin fiilen gerçekleşmesine imkân yoktur) denilmektedir. (2)

Sanığa, susmak hakkını tanıyan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nun 135. maddesinde ise; “Sorgunun iptidasında, kendisine isnat edilen suçun neden ibaret olduğu maznuna bildirilir. Bu hususta cevap vermek isteyip istemediği sorulur” hükmü bulunmaktadır. Maddenin gerekçesinde; (Maznunun isticvabından maksat; sırf suçun delâilini elde etmek, ortaya bir suçlu çıkarmak değildir. Belki, aynı zamanda tahtı zanda bulunan bir ferdi bu şüpheden kurtaracak, kendini cemiyete saf ve temiz bir halde iade edecek vesaiti ihzar etmektir. Binaenaleyh, isticvapta maznuna tam bir serbesti vermek lâzımdır. Bir şahide, kendisini ittiham edebilecek hususâtı ketmetmek, bu gibi ahvalde şa-

(2) 9.3.1961 gün ve Karar No. 27 sayılı Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu raporu. (334. sayılı kanunun gerekçesi)

hadetten imtina eylemek hakkını bahşederek, maznunu kendi aleyhine olacak bir şekilde cevap vermeğe mecbur tutmak, hem tabiata mugayir, hem de pek ağır bir hareket olur. Bu itibarla, ilk isticvapt; bir taraftan maznuna, kendisine isnat olunan fiilî beyan ve izah etmek, diğer cihetten bu hususa cevap verip vermiyeceğini sormak icap eder) denilmektedir. (3)

Sorgu sırasında sanığın cevap vermemesi, yâni susması yahut üzerine atılan suç inkâr eylemesi halleri, kendisi aleyhine delil sayılmamalıdır. Türk Ceza Kanunu da bu hükümlerin müeyyidesini koymuştur.

SUÇUN FAİLİ :

3) Madde metninde; “Mahkemeler ve meclisler reis ve âzalarından vesair hükümet memurlarından biri” nin suçun faili olabileceği belirtilmiştir.

Bu ibare, mülga Ceza Kanununun 103. maddesinde yer alan “Mehakim ve meclis erbabından vesair memurini devletten biri, müttehem olan eşhasa, cürümlerini söyletmek için eziyet ve işkence ederse” hükmünden alınmıştır. (4)

Suçun faili, ancak “yetkili memur” olabilir. Metindeki “memur” dan maksat; suç işlediği iddia olunan kimseyi sorguya çekmek, olay hakkında soruşturma yapmak yetkisini haiz olan kamu görevlisidir. Buradaki “Memur” terimini geniş değil, dar mânada anlamalıdır, örneğin, işlenen bir suçun delillerini toplamak ve failini yakalamak, zabitanın asli görevi olduğu (C.M.U.K. Madde. 154) cihetle, sanığı yakalayıp, ifadesini almak ve suç delillerini olduğu gibi muhafaza eylemek, nüfus ya da tapu memurunun veya tahrirat kâtibinin yetkisi içine girmediği için, sözü geçen memurlar, 243. maddede yer alan “yetkili memur” teriminin kapsamına dâhil sayılamaz.

Yargıtay, belediye başkanı ile, belediye zabıta âmirini de suçun faili saymıştır. Sanık Safranbolu belediye başkanı... ile, belediye zabıta âmiri olan diğer sanık... ın; belediyeye ait treiderin saatlerini çaldığından şüphe edilen ve hakkında zabıtaya şikâyetle bulunduğu anlaşılan Şaban Sarıkaya’ya, suçunu söyletmek ve çaldığı ileri sürülen saatleri meydana çıkartmak için, belediye zabıta âmirliği odasında dövmek

(3) 1412 sayılı kanunun gerekçesi.

(4) Faruk Erem. Ceza Hukuku hususi hükümleri. Cilt. 1 Sh. 338.

ve koltuk altlarına kızgın yumurtalar koymak suretiyle işkence yaptıkları ve bunun için de adı geçeni dört saat kadar orada alıkoyup, kapıyı üstüne kilitledikleri, soruşturma kâğıtları münderecatından anlaşılmış ve olayın mahiyeti ve cereyan tarzı mahkemece de bu suretle kabul edilmiş ve buna göre sanıkların asıl maksatları, Şaban Sarıkaya'ya suçunu ikrar ettirip, çalınan saatleri meydana çıkartmaktan ibaret bulunmuş ve TCK. nun 235 sayılı kanunla değişen 243 ncü maddesi ise; “Mahkemeler ve meclisler reis ve âzalarından vesair hükümet memurlarından biri, maznun bulunan kimselere, cürümlerini söyletmek için işkence ederlerse...” hükmünü ihtiva eyleyip, memuriyetleri, sıfatları ve olayın cereyan tarzı itibariyle sanıkların da bu hükmün şümulüne dahil bulundukları sonucuna varılmış ve sözü geçen maddede (soruşturma yapan) veya (soruşturmaya yetkili bulunan) gibi kayıt ve unsurlar bulunmamış olması da bu görüşü teyit eder mahiyette görülmüş ve nitekim Memurin Muhakemat kanunu hükümlerine tevfikan verilmiş olan son soruşturmanın açılması kararı mahkemece, yetkili merciden verilmiş bir karar niteliğinde kabul olunarak, ve böyle bir karara dayanarak, duruşma yapıp hüküm verilmiş olması da, sanıkların mahkemece olayda görevli olduklarının kabulü anlamını ifade eylemiş olduğu halde, 243 ncü madde yerine, 179/2 nci madde ile hüküm verilmesi kanuna aykırı görülmüştür. (5)

İşlenen bir suçtan dolayı adli soruşturma yapmağa veya ceza dâvasını açmaya yetkili olan kimseler de suç faili olabilirler. Cumhuriyet savcıları, hâkimler, zabıta âmir ve memurları gibi.

4) Suçun mağduru, suç işlediği iddia olunan kimse olmalıdır. Suç işlediğinden şüphe edilen herhangi bir kişi sanık değildir.

Aleyhine, kamu dâvası yahut şahsî dâva açılan kimseye sanık denir. Sanık, suç işlemiş olmak veya suça iştirak etmiş bulunmak zannı altında bulunan kişidir. Bir kimse, hakkında verilen mahkûmiyet hükmü kesinleşinceye kadar “sanık” sıfatını taşır. Mahkûmiyet hükmü kesinleşince “hükümlü” sıfatını iktisap eyler.

Suçun mağduruna, sanık sıfatını taşıyan kişiye “işkence” ya da “kötü muamele”, “cürmünü söyletmek için” yapılmış olmalıdır. Bu itibarla, cürüm teşkil etmeyen bir suç, örneğin “kabahat” nev’inden olan bir fiilî söyletmek için sanığa yapılan kötü muamele, 243. maddeye girmez.

(5) 1. CD. 13.1.1970 1730/118

MADDÎ UNSUR :

5) Suçun maddî unsuru, “ışkence etmek” yahut “zalimane veya gayri İnsanî veya haysiyet kırıcı muamele yapmak” tır. Mülga ceza kanununda “eziyet etmek” ile dahi suçun işlenebileceği kabul olunmuş ise de; temyiz ceza kanunu komisyonunda “ışkence etmek” ibaresiyle yetinilmiştir.

İşkence; sadece müessir fiil değildir. Müessir fiil mahiyetinde olmıyan fiiller dahi ışkence niteliği arzedebilir. Sanığın suçu itiraf etmesini sağlamak için yapılacak olan “manevî ışkenceler” de, madde hükmüne dahil sayılmalıdır. (6)

MANEVÎ UNSUR :

6) Suçun tekevvünü için “umumî kast” yeterli değildir. Suçun, tekml kanunî unsurları ile birlikte teşekkül edebilmesi için; fiilin, sanık sıfatını taşıyan bir kimseye, cürmünü söyletmek için işlenmiş olması gibi “özel kastın - sâikin” mevcudiyeti de şarttır. Bu unsur, 243. maddedeki suçu, benzeri diğer fiillerden ayırmağa yardım eder. Yâni ışkence ya da kötü muamele fiillerinin, “sanık sıfatını taşıyan mağdura”, “cürmünü söyletmek” maksadiyle işlenmiş olması gerekir.

TERİMLERİN TANIMLANMASI :

7) Kötü muameleler, maddî veya manevî nitelikte olabilir.

Kötü muamele demek; sanık sıfatını taşıyan mağdurun bedenî veya ruh yapısı üzerinde bir zarar, ya da tehlike doğurabilecek nitelikte eylemler demektir.

İşkence; Bir kimseye, maddî veya manevî nitelikte eza ve cefa verecek olan fiillerdir. Bir fiilin ışkence sayılıp sayılmıyacağının takdiri hâkime aittir.

Zalimane muameleler; Sanık sıfatını taşıyan mağdura cürmünü söyletmek için uygulanan maddî veya manevî ızdırıp verici türden fiillerdir. Bunun takdiri de, tabiatıyla yapacağı duruşma sonucu edineceği kanaata göre hâkime aittir.

(6) Erem. Sh. 339.

Gayri İnsanî muameleler; bir kimsenin, insanlık haysiyet ve duygusunu önemli derecede düşürücü, kırıcı fiil ve hareketlerdir;

Haysiyet kırıcı muameleler; Bir şahsın, namus, şöhret ve şerefine saldırı niteliğini taşıyan eylemlerdir.

KASTI AŞAN FİİLLER :

8) Neticenin, failin kastını aşmış olması hâlini de kanun öngörmüştür. Filhakika, maddenin ikinci fıkrasına göre; (İşkence olunan kimse, bundan müteessiren ölürse; fail, 452. madde ile cezalandırılır.) İşkence neticesinde mağdur ölmemiş ise; 456. madde uyarınca tayin olunacak ceza, üçte birden yarıya kadar artırılarak hükmolunacaktır. Tayin olunan cezanın, 245 veya 251. madde ile artırılması kanuna aykırıdır.

DAYAK VE KÖTÜ MUAMELE (Türk ceza kanunu. Madde. 245)

9) Türk Ceza Kanununun 245. maddesine göre; (kuvveî cebriye imâline memur olanlar ve bilûmum zabıta ve ihzar memurları, memuriyetlerini icrada ve mafevkinde bulunan âmirin emrini infazda, kanun ve nizamın tayin ettiği âhvalden başka surette bir kimse hakkında sui muameleye veya cismen eza verecek hâle cür'et eder yahut o kimseyi darp ve cerheyleirse,... cezalandırılır.)

Madde, 5.1.1961 gün ve 235 sayılı kanunla değiştirilerek, cezaların artırıldığı bugünkü şeklini almıştır. Gerekçede; (Kanunun 245. maddesindeki hüküm, zaman zaman zabıta tatbikatında feci neticeler doğuran fiilleri önliyecek derecede bir müeyyideye sahip değildir. Bu çeşit suçun faillerine verilecek ceza miktarının ve maddede mevcut üçte bir zam nisbetinin artırılması lüzumludur) denilmektedir. (7)

SUÇUN MAHİYETİ :

10) 245. madde hükmü, “tamamlayıcı” ya da “umumî şiddet sebebi” mahiyetini arzylemektedir.

Maddede, cebir kuvvetini istimale salâhiyetli olan memurun, göre-

(7) 5.1.1961 gün ve 235 sayılı kanunun gerekçesi.

vini yaptığı sırada ve âmirinin emrini infazda kanun ve nizamın tayin ettiği ahvalden başka surette, bir kimse hakkında işlediği “kötü muamele” veya “müessir fiil” bahis konusu edilmiştir.

SUÇUN FAİLİ :

11) “Memur” sıfatını taşıyan herkes değil, sadece kuvveî cebriye imâline memur olanlar ile, bilumum zabıta ve ihzar memurları suçun faili olabilirler. Kuvveî cebriye imâli yetkisinin, sadece “tevkif” ve “ihzar” hususlarına hasrı doğru değildir. Bununla birlikte, cebir kullanmak yetkisi, sarîh bir kanun veya nizam hükmünün mevcudiyetine bağlıdır. (8). Örneğin, Çiftçi mallarının korunması hakkındaki 4081 sayılı kanunun 32. maddesine göre; bekçiler silahlıdır. Aynı kanunun 33. maddesinde de; bekçilerin, Köy Kanununun 77 nci maddesinde yazılı hallerde silâh kullanmağa yetkili oldukları” tesbit edilmiştir. Yargıtay’ca koruma bekçilerinin, vazifelerini yaptıkları sırada, mümanaat ve muhalefet vukuunda, cebir kuvveti kullanmayı gerektiren hallerde kuvveî cebriye imâline yetkili olup, TCK. nun 245. maddesinde yazılı “kuvveî cebriye imâline memur olanlar” dan bulunduklarına karar verilmiştir. (9).

Yine, bu cümleden olmak üzere; 6831 sayılı Orman Kanununun 79. maddesine göre; Orman memurları, orman suçlarına ilişkin delilleri bir zabıt ile tesbit ve nakil vasıtalarıyla suç mahsulü malları zapt ve icabında suç işleyenleri yakalamak salahiyetini haizdirler. Aynı kanunun 80. maddesinde, orman memurlarına başka yetkiler de bahşedilmiştir.

245. madde metninde; bilumum zabıta memurları” terimi kullanıldığına göre; zabıta memurları (polis-jandarma) nın maddenin kapsamına gireceğinde şüphe yoktur. Temyiz Mahkemesi Ceza Kanunu komisyonunda; zabıta memurlarından maksat; alelûmum zabıta memurları olduğu ve zabıtai belediye memurlarının da dahil bulunduklarının esbabı mucibede gösterileceği” sonucuna varılmıştır. (10). Yargıtay’da, belediye zabıta memurlarının, memuriyetlerine müteallik vezaifin ifası bakımından. 245. maddede ver alan memurlardan olduğuna karar vermiştir. (11)

(8) Erem. Sh. 341.

(9) İçtihadî Birleştirme. 25.4.1956 7/3.

(10) Erem. Sh. 341, 342.

(11) C.U.H. 13.4.1953 62/61.

Köy korucusu da 245. maddede yazılı bilumum zabıta ve ihzar memurları teriminin kapsamına girer.

Köy korucusu olan sanığın, Hüseyin Solak’a ait mezru tarlada yakaladığı müştekinin hayvanlarını, mumaiylehin buradan çıkarmaması ve kendisinin de çıkarmasına mâni olması üzerine, aralarında vâki kavgada, müştekiyi yaralamış bulunmasına göre; sanığın, kuvvei cebriye imâline yetkili bulunduğu dikkat nazarına alınmaksızın, 245. madde yerine, 456/1 ve 251 nci maddelerle ceza tayini bozmayı gerektirmiştir. (12)

Cezaevi gardiyanları da, 245. maddede yazılı kuvvei cebriye imâline memur kişilerden sayılmış ve cezaevinde hükümlü bulunan.... 1 (sen, cezaevi koğuşunun huzurunu bozuyorsun) diyerek yanma çağırıp, görevde âdiyen döven gardiyanın. TCK. nun 456/4, 251. maddeleri uyarınca mahkûmiyetine ilişkin hüküm, Yargıtay’ca bozulmuştur.

Metinde; “Kanun ve nizamın tayin ettiği ahal” dışında kalan “suimuamele” den bahsolunduğuna göre; bu eylemin, “darp” ve “cerh”e teşmili doğru değildir.

Yapılan soruşturma ile her olayda suç failinin (memurun) tesbit ve tayin edilmiş olması zorunlu olup, faili belli olmayan müessir fiil hükmünü ihtiva eden TCK. nun 463. maddesi burada uygulanamaz. Yargıtay’ın içtihadı da bu yoldadır. (13)

MADDÎ UNSUR :

11) Metinde suçun maddî unsuru; “suimuamele”, “cismen eza”, “darp” ve “cerh” diye gösterilmiştir. “Ezayı cismanî; vücuda maddî bir ıstırap ve elem iras eden her muameleye şâmilidir. Tüfek dipçığı ile vurmak gibi. “Suimuamele” tâbiri ise; daha geniştir. Vücuda cismen eza veren bilumum ef’al suimuamele olduğu gibi, bir şahıs hakkında manevî bir elem. ıstırap husule getiren ef’al de suimuamele tâbirinin şümulüne dahildir. (14)

“Suimuamele” nin, “cismen eza” ile birlikte işlenmesi şart değildir. Sanığı, karakola celbedip, nezarete koymak ve sabaha kadar bekletmek, Yargıtayca suimuamele sayılmıştır. (15)

(12) 4. CD. 11.12.1962 6427/7094.

(13) 4. CD. 3.4.1946 3243/4236

(14) Mustafa Reşit. Ceza kanunu şerhi. Faruk Erem’den naklen. Sh. 342.

(15) 4. CD. 5.3.1949 3404/4756.

Mahkûmlardan Ali Taş ve Turan'ı dövmek ve kadın mahkûmlardan Neriman'a uygunsuz tekliflerde bulunmaktan sanık cezaevi baş gardiyanının eylemi, efrada suimuamele suretinde kabul olunmuş ve fiilin TCK. nun 456/4, 251 ve 482/1. maddelerine temas edip, mağdurlar tarafından yazılı şikâyetname verilmemiş olduğundan bahsile C.M.U.K. nun 253. maddesine tevfi kanun duruşmanın tatiline ilişkin karar kanuna aykırı görülmüştür. (16)

Eylemin, “görevde fena muamelede bulunmak” suretinde kabul edilerek, 245. madde ile ceza tayin olunduktan sonra, ayrıca hakaretten de TCK. nun 482/3 ve 251. maddeleri uyarınca ceza verilmesi kanuna uygun görülmemiştir. (17)

245. maddede yer alan suç, vazgeçme ile düşen mevaddan değildir. Emniyet komiseri olan sanığın, bir hakaret suçunun tahkiki münasebetiyle, şahit sıfatıyla karakola celbeylediği müştekiyi dövmesi hâli, 245. maddeye uyan suimuamele suçunu teşkil eylediği cihetle, sanık hakkındaki dâvanın vazgeçmeye binaen düşürülmesine ve muhakemesinin men'ine ilişkin karar, kanuna aykırı görülerek, bozulmuştur. (18)

Kuvveî cebriye imâlîne memur bulunan sanığın (J.K. vekili astsubay başçavuş); olay gecesi, hakkında gıyabî tevkif müzekkeresi bulunan, hâli firardaki Kadir Avcı'yı teslim etmesi için, babası mağdur Rüstem Avcı'yı dövmekten ibaret olan eylemi, TCK. nun 245. maddesinin tatbikini gerektirir. (19)

12) Maddenin son cümlesinde; (Eğer, işlediği cürüm, bu fiillerin fevkinde ise, o cürümlere terettüp eden ceza üçte birden yarıya kadar arttırılır) denilmektedir.

Mahkemece, gece bekçisi olan sanığın, sarhoş olan ve yolda kalan mağduru evine götürmek için kuvvet sarfettiği sırada, mağdurun gitmek istememesine ve direnmesine sinirlenip, tekme ile vurduğu ve yere ittiği kabul edilmiş olduğuna göre; TCK. nun 456/2. maddesi uyarınca tayin olunan cezanın, aynı kanunun 245. maddesine tevfi kanun arttırılması icap ederken, arttırmanın 251. madde ile yapılması bozmayı gerektirmiştir. (19)

(16) 4. CD. 26.10.1968 5807/5988.

(17) 4.CD. 14.2.1968 536/810. Aynı mahiyette 14.5.1965 2638/2826.

(18) 4. CD. 19.8.1969 6445/5744.

(19) 4. CD. 17.11.1964 50003/5053.

Maddenin birinci fıkrasında; (...üç aydan üç seneye kadar hapis ve muvakkaten memuriyetten mahrumiyet cezaları ile cezalandırılır) denildiğine göre; maddenin son fıkrası ile yapılan arttırmanın, memuriyetten mahrumiyet cezasına da teşmili kanuna uygun görülmemiştir. (20)

Koruma bekçisi olan sanığın üzerine atılan suç; görevde 1 45 gün işinden kalacak derecede dövme iddiasından ibarettir.

13) Türk Ceza Kanununun 245. maddesine aykırı davranan kişiler hakkında kovuşturma yapılması, doğruca cumhuriyet savcısına aittir. Ancak; idari görevin ifası sırasında işlenen müessir fiilden dolayı memurlar hakkında Memurin Muhakematı Kanunu hükümleri dairesinde il yönetim kurulundan lüzumu muhakeme kararı alınmadıkça, duruşma yapılarak hüküm tesisi kanuna uygun değildir.

KÖY MUHTARLIĞINA VE İHTİYAR MECLİSİ ÜYELİĞİNE SEÇİLME YETENEĞİ

Konu : 18.7.1963 günlü ve 286 sayılı Yasa ile değişik 442 sayılı Köy Kanununun, köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilebilme yeteneğini gösteren 25 inci maddesinin 4 üncü bendindeki “Türkçe okuyup yazma bilmek” koşulundan yoksun bulunan bir kimsenin, köy muhtarı seçilip tutanağının da kesinleşerek göreve başlamasından sonra, aynı Yasanın 33 üncü maddesi gereğince ve sırf bu nedenle, İl veya İlçe İdare Kurulunca muhtarlıktan çıkarılıp çıkarılmayacağı.

Derleyen : İhsan OLGUN

Danıştay 8 inci Dairesinin 22.2.1966 gün ve 592 sayılı kararı ile, okuma yazma bilmeyen muhtarların, muhtarlık görevine, İl veya İlçe İdare Kurullarınca son verilemeyeceği ilkesi benimsenmiş iken aynı Dairenin 23.11.1967 gün ve 3777 sayılı kararı ile, okur yazar olmayan muhtarların, yetkili kurullarca görevlerine son verilebileceği görüşüne yer verilmiş olduğundan, 8 inci Dairenin anılan kararları arasında ortaya çıkan bu içtihat aykırılığının, “İçtihatların Birleştirilmesi suretiyle çözümlenmesinin” istenmesine dayanılarak konu incelendi :

1 — Danıştay 8 inci Dairesinin 1966/637-592 sayılı dosyasında;

Okur yazar olmadığı nedeniyle, İl İdare Kurulunca muhtarlıktan çıkarılmasına karar verilmiş olan Süleyman Acar’ın bu kararın iptali için açmış olduğu dâva sonunda; “Dâva konusu kararda Karaçal köyü muhtarının, 442 sayılı kanunun 286 sayılı kanunla değiştirilen 25 inci maddesinin 4 üncü fıkrasında belirtildiği veçhile, okuma yazma bilmediğinden bahisle aynı kanunun 33 üncü maddesinin (a) fıkrasının 8 inci bendi gereğince, muhtarlıktan çıkarıldığı anlaşılmıştır. Muhtarlık seçiminde adaylık olmadığı gibi, 442 sayılı kanunun 286 sayılı kanunla değiştirilen 33 üncü maddesinin (a) fıkrasında gösterilen, muhtar ve ihtiyar meclisi üyeliğinden çıkarılmayı gerektiren sebepler arasında, okuma yazma bilmeme hususu yer almadığından....” gerekçesiyle dâva konusu kararın iptaline (bir üye ayrışık oy kullanmıştır) oy- çokluğuyla karar verilmiştir. (Ek : 1)

2 — Aynı Dairenin 1966/4129 Esas ve 1967/3777 karar sayılı dosyasında :

Çaylı köyü muhtarı Üzeyir Polat'ın, okur, yazar olmaması nedeniyle, 25.3.1965 gün ve 63 sayılı İlçe İdare Kurulu kararıyle görevine son verilmişken, adı geçenin yaptığı itiraz neticesinde, İlçe İdare Kurulu Kararının bozulmasına dair İl İdare Kurulu kararının bozulması isteğiyle açılan dâva sonunda; 442 sayılı Köy Kanununun 286 sayılı yasa ile değişik 25 ve 33 üncü maddeleri gereğince, köy muhtarlığı ve ihtiyar meclisi üyelikleri seçimlerinde adaylık usulü öngörülmemiş olduğundan, seçimden önce var olan seçilmeye engel hal ve durumları, seçildikten sonra öğrenilenler hakkında da, İl veya İlçe İdare Kurullarının, 33 üncü maddede öngörülen yetkiye haiz olduklarının kabul edilmesi gerekeceği ileri sürülerek, İl İdare Kurulunun yukarda gün ve sayısı yazılı kararının bozulmasına (Başkan ve bir üyenin ayrışık oyu ile) karar verilmiştir. (Ek : 2)

3 — Başkanunsözcüsünün düşünce yazısında; içtihadın 1966/637- 592 sayılı kararda benimsenen ilkeye uygun şekilde birleştirilmesi istenmiştir. (Ek : 3)

4 — 8 inci Dairenin yukarda özetlenen kendi kararları arasında aykırılık ve uyumsuzluk bulunduğu açıktır. Gerçekten;

22.2.1966 günlü ve 592 sayılı kararda, 18.7.1963 gün ve 286 sayılı Yasa ile değiştirilen Köy Kanununun, köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilebilmek için aradığı koşullardan biri olan “Türkçe okuyup yazma bilmek” koşulunu haiz olmayan bir kimsenin, muhtar seçildikten sonra öğrenilen bu durumundan dolayı, aynı yasanın 33 üncü maddesi hükmüne göre, İl veya İlçe İdare Kurullarınca muhtarlıktan çıkarılmaları olanağı bulunmadığı görüşü benimsenmiş olduğu halde, 1966/4229 Esas ve 1967/3777 karar sayılı dosyada köy muhtarlığı ve İhtiyar Meclisi Üyeliği seçimlerinde, adaylık usulünün öngörülmemiş olması gerekçesine dayanılarak İl veya İlçe İdare Kurullarınca, okuyup yazma bilmemesine rağmen köy muhtarlığına seçilmiş bulunan bir kimsenin, muhtarlıktan çıkarılmasına karar verilebileceği sonucuna varılmıştır.

Halen işe bakan bu Dairenin belirmiş ve süreklilik kazanmış olan içtihadına göre, köy muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi Üyeliğine seçilebilmek koşullarından yoksun olan bir kimsenin muhtarlığa seçilmesinden ve işbu seçimin de kesinleşmesinden sonra, adı geçen muhtarın İl ve İlçe İdare Kurullarınca görevinden çıkarılabilmesi olanağı yoktur.

5 — 442 sayılı Köy Kanununun 18.7,1963 günlü ve 286 sayılı kanunla değiştirilmiş bulunan 25 inci maddesinde, köy muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi Üyeliğine seçilebilmek için gerekli koşullar gösterilmiş ve köy muhtarlığına veya İhtiyar Meclisi Üyeliğine seçildikten sonra, muhtar veya İhtiyar Meclisi Üyeliğinden çıkarılmayı zorunlu kılan haller de aynı kanunun değişik 33 üncü maddesinde sınırlı olarak sayılmış ve ancak bu hallerden dolayı İl ve İlçe İdare Kurullarının anılan muhtar ve İhtiyar Meclisi Üyelerini işten çıkarabileceklerini hükme bağlamıştır. O halde, İl veya İlçe İdare Kurullarına, yukarıda sözü geçen Yasanın yalnız 33 üncü maddesiyle yetki verilmiştir. Seçimden önce var olan ve seçilme yeteneğine ilişkin bir sebepten ötürü İl ve İlçe İdare Kurullarının muhtarlıktan veya üyelikten çıkarma yetkileri yoktur.

Kamu hizmeti yapmakla görevli ajan ve heyetler, Yasaların kendilerine vermiş olduğu yetki dışına çıkamazlar. Bu itibarla, köy muhtarlığına seçilip tutanağının kesinleştiği anlaşılan bir kimsenin, seçimden önceki “Türkçe okuyup, yazma bilmek” gibi seçilme yeterliğine değgin bir nedene dayanılarak, İl veya İlçe İdare Kurullarınca işinden çıkarılması mümkün değildir.

Köy Kanununda değişiklik yapılmasına değgin 286 sayılı Yasanın Ek : 4 üncü maddesinin 1 inci fıkrası hükmüne göre, köy muhtar ve İhtiyar Meclisi Üyeliği seçimlerinde adaylık usulü yoktur. Adı geçen Yasanın gerekçesinde de işaret olduğu üzere adaylık usulü; köyde vatandaşların bir birini gayet iyi tanımalarından dolayı bu seçimlerde lüzumsuz görüldüğü gibi aynı zamanda adaylık suretiyle küçük bir çevrede kişisel çekişmelerin açık bir şekilde yürütülmesinin de köyün hava ve yapısına uygun düşmeyeceği düşüncesi, yukardaki maddenin tedvin nedeni olarak ortaya çıkmaktadır.

Hernekadar, bu seçimlerde adaylığa itiraz söz konusu edilmez ise de, seçilme yeteneğini kazanmamış veya yitirmiş bulunanların tutanaklarına itiraz olunabilir. Gerçekten, seçilme yeteneğine sahip olmayan veya bu yeteneği seçimden önce yitirmiş bulunan bir kimsenin seçime girmesi mümkün ise de, bu durum, seçilmenin geçerli olması sonucunu doğurmaz.

İlçe seçim kurulları, köy muhtar ve İhtiyar Meclisi Üyeleri seçimlerini veya bu seçimlerde seçilenlerin tutanaklarını iptale yetkili olup, itiraz üzerine, İl seçim kurullarının verecekleri kararlar kesindir. Demek oluyor ki, İlçe ve İl seçim kurulları ancak seçimlerin temel hüküm-

leri ve seçmen kütükleri hakkındaki 298 sayılı Yasanın 110 uncu maddesinde sayılan kimseler tarafından yapılan itirazları incelemekle görevli olup, süresi içinde itiraz edilmemek suretiyle kesinleşmiş bulunan bir tutanağın, tam kanunsuzluk, geçersizlik hali tesbit edilmiş olsa dahi, doğrudan doğruya işe el koyarak, iptaline yetkili değildirler. Hiç kuşku yoktur ki, itiraz üzerine İl Seçim Kurullarının nihai olarak vermiş oldukları kararlar, kesin hüküm “muhkem kaziye” niteliğindedir. Bu kararların gerek doğrudan el konularak gerek itiraz ve şikâyet yoluyla dahi, Yüksek Seçim Kurulunca kaldırılması, değiştirilmesi veya bozulması olanağı yoktur. Fakat, itiraz ve şikâyet yollarına başvurulmamış olması nedeniyle kesinleşmiş bulunan bir seçim işleminin, Yasalara tüm aykırı olduğunun tesbit edilmesi halinde, Yüksek Seçim Kurulunun doğrudan işe el koyarak, seçimle ilgili bu yolsuzlukları incelemesi gerekir.

Gerçekten, “Türkçe okuyup yazma bilmemek” suretiyle seçilme yeterliğinden yoksun olmasına rağmen, tutanağına süresinde itiraz edilmemiş olması nedeniyle, muhtarlığa seçilme işlemi kesinleşmiş olan bir kimsenin, bu durumunun, Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi üzerine, 9.7.1961 günlü ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’nın 75 inci maddesi hükmünce; seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemlerin yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama görevi verilmiş bulunan Yüksek Seçim Kurulunca, itiraz ve şikâyet süreleriyle bağlı bulunulmaksızın “Türkçe okuyup, yazma bilmemesine rağmen köy muhtarlığına seçilenlerin, Yasalara aykırılık teşkil eden bu tutumlarının resen inceleme konusu yapılarak tutanağının iptaline karar verilmesi yukarıda değinilen yasaların, yasaklayıcı hükümlerinin bir gereği ve olağan bir sonuçtur. Çünkü, okuyup yazma bilmeme nedeniyle seçilme yeteneğinden yoksun bulunan bir kimsenin, seçilme için gerekli ve zorunlu koşulları haiz olmadığı halde, seçimlere katılmış ve Yasaların emredici ve yasaklayıcı hükümlerine rağmen seçilmiş olsa bile, anılan kimsenin, Yasa Koyucunun kamu düzeni düşüncesiyle öngörmüş olduğu sözü geçen hükümler karşısında tutanağının yok farzedilmesi zorunluluğu vardır.

Yukardan beri yapılan açıklamalara göre;

a) 286 sayılı Yasa ile değişik köy kanununun 25 inci maddesinde sayılan, köy muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi Üyeliğine seçilebilmek yeteneğinden yoksun olan bir kimsenin, bu nedenle tutanağına itiraz

edilebilir, ve tutanağının, nihaî olarak incelemeye yetkili bulunan seçim kurulları kararı ile iptali cihetine gidilebilir. İl seçim kurulunun bu konuda vereceği karar kesin olup “muhkem kaziye” niteliğindedir. Bu kararın herhangi bir organ veya makam veya heyet tarafından değiştirilmesi, bozulması, yok farzedilmesi, yeniden incelemeye tâbi tutulması mümkün değildir.

b) Tutanağın, itiraz edilmemiş olması nedeniyle kesinleşmesi halinde ise, ortada yargı organı tarafından verilmiş ve kesinleşmiş bir hüküm bulunmadığından, işe muttali olan Yüksek Seçim Kurulu, Anayasa’nın 75 inci maddesi gereğince, tam kanunsuzluk halini tesbit ederek, anılan tutanağın iptaline karar vermekle yükümlü ve görevlidir.

Anayasa’nın yukarda anılan 75 inci maddesi hükmüne göre, birer yargı organı olan seçim kurullarına, hem seçimlerin yönetimi ve hem- de seçimlerde yapılacak itiraz ve şikâyetlerin incelenerek karara bağlanması gibi, iki türlü görev ve yetki verilmiştir. Seçimlerin yönetimi işleri, hukukî nitelikte birer yönetim işi, idare işi, seçim konularındaki şikâyet ve itirazların incelenmesi işleri ise, hukukî nitelikte birer yargı işidir. Şu duruma göre seçim kurulları, hem birer Yönetim Kurulu, hem de birer mahkeme durumundadırlar. Gerek yönetime ilişkin şikâyet ve gerekse denetime ilişkin itiraz üzerine verilip kesinleşen karar ve işlemler, kesin hüküm niteliğini taşır. O halde bu kabil kararlara dayanarak kesinleşmiş bulunan tutanağın iptaline, yukarıda da belirtildiği gibi, hiç bir organ ve makamın yetkisi bulunmadığı gibi İl veya İlçe İdare Kurullarının da, tutanakları kesinleşmiş bulunan Muhtar ve İhtiyar Meclisi Üyelerini, köy kanununun 25 inci maddesindeki seçilme yeterliğini haiz olmadıkları gerekçesiyle, görevlerinden çıkarma, yetkileri yoktur. Demek oluyor ki, seçilmeden önce, seçilebilme yeterliğini kazanmış veya yitirmiş olan bir kişinin, muhtar seçilmesi halinde, tutanağının iptaline, başka bir deyimle, muhtarlık görevi yapamayacağına seçim kurullarınca, tutanağının kesinleşmesinden yani hukuken ve fiilen muhtarlık sıfatını iktisap etmesinden sonra ise, aynı kanunun 33 üncü maddesindeki nedenlerden dolayı muhtarlıktan çıkarmaya, İl veya İlçe İdare Kurullarınca, karar verilmesi gerekecektir.

1963 yılı “Millet Meclisi Tutanak Dergisi”nin 19 uncu cildinin köy kanunu tasarısının 25, 33 ve 41 inci maddelerine ilişkin müzakere tutanakları incelendiği takdirde görülecektir ki, yukarda varılan sonuç, kanun koyucunun amacına tamamen uygun düşmektedir.

Nitekim söz alan millet vekillerinden;

A — Talât Oğuz : “33 üncü maddede, köy muhtar ve İhtiyar Meclisi azası seçildikten sonra, intihap edildikten sonra, hangi hallerde bu vazifelerinden affedileceklerini, hükmü altına almış bulunmaktadır. 3 üncü fıkra, ağır hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giyenler.... hükmünü muhtevi bulunmaktadır. Bu hale göre, muhtar ve İhtiyar Meclisi azası seçildikten sonra, Türk Ceza Kanununa göre, ağır cezayı muhtevi bir suçtan dolayı mahkûm olacak ve bu ceza kesinleşecek ve kesinleşmesinden sonra vazifesinden çıkarılması icabedecektir....”

B — Reşit Ülker : “.... Konuştuğumuz madde, köy muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi üyeliğine seçildikten sonra, diye başlıyor.... Burada ortaya çıkan sebepler, tıpkı Anayasa’nın 80 inci maddesindeki, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin düşmesi hadisesine benzer. Aynı sebeplerdir....”

C — Adalet Komisyonu Sözcüsü Ali Cüceoğlu : “.... Muhtar seçilmiştir. Seçim bitmiştir ve kesinleşmiştir. Seçim kurullarının vazifeleri sona ermiştir. Bundan sonraki murakabe idari bakımdandır. Bilâhare muhtarın veya İhtiyar Meclisi Üyelerinden bir tanesinin İhtiyar Meclisi üyeliği vasfını kaybedecek bir suçu veya herhangi bir mahkûmiyeti görüldüğü takdirde....”

D — Reşit Ülker : “Anayasanın 80 inci maddesi üyeliğin düşmesinden bahseder. Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeliği, bir üyenin üye seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymesi, çekilmesi, kısıtlanması, üyelikle bağdaşmayan bir hizmet kabul etmesi.... yüzünden üyeliğinin düştüğünün kendi meclisince karara bağlanması halinde sona erer. Binaenaleyh, bu halde de seçim kanununa bir hüküm konulamaz. Seçimden sonra tekavvün eden bir hadisedir. Seçim kanunu ile birgünâ ilgisi yoktur, ve seçim kurullarına müracaat edilerek itiraz yapılamaz. Nasıl Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri için böyle ise, seçimden sonra doğan hadiselerden dolayı muhtarlar ve üyeler için de durum aynıdır....”

E — Adalet Komisyonu Başkanı Hüdaî Erol : “.... Köy muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi üyeliğine seçilebilmek için gerekli niteliklerin tetkik, tahkik ve neticeye rapdedilmesi; İlçe seçim kurullarına, binnetice itirazen de, İl seçim kurullarına tevdi olunmuştur. İlçe ve İl seçim kurulları seçim bittikten sonra, fonksiyonlarını tamamladıktan sonra

bu defa 33 üncü madde ile, köy muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi üyeliğine seçildikten sonra herhangi bir sebeple niteliğini kaybetmiş muhtar hakkında.... Bir muhtar, şu veya bu sebeplerle niteliğini kaybetmiş ise bu muhtar hakkında İdarî bir karar verilecektir.” demek suretiyle kanun koyucunun maksadını açıkça ortaya koymuş bulunmaktadır. (1963 yılı Millet Meclisi Tutanak Dergisi - Cilt 19 - sahife 178-188, 217-222)

Sonuç : 1 — Başkanlar Kurulu kararı ile, köyleri ilgilendiren mevzuatın uygulanmasına ilişkin dâvalara bakmak ve onları çözümlemek görevi 11. Daireye verilmiştir. Bu Dairenin belirmiş ve süreklilik kazanmış olan içtihadına göre, köy muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi üyeliğine seçilebilmek niteliğinden yoksun olan bir kimsenin, muhtarlığa seçilmesinden ve işbu seçimin de kesinleşmesinden sonra, adı geçen muhtarın, İl veya İlçe İdare Kurullarınca görevinden çıkarılabilmesi olanağı yoktur.

2 — 442 sayılı Köy Kanununun 18.7.1963 günlü ve 286 sayılı kanunla değiştirilmiş bulunan 25 inci maddesindeki nitelikleri haiz olmayan kimselerin, muhtar seçilmeleri halinde, İlçe seçim kurulunca düzenlenmiş bulunan tutanağın iptali bu kuruldan istenebileceği gibi adı geçen kurulun vermiş olduğu karar aleyhine de yargı yolu ile son inceleme yeri bulunan İl seçim kurullarına, seçim Yasalarında belirtilen süreler için itiraz edilebilir. İl seçim kurullarının itiraz üzerine vermiş olduğu kararlar kesin hüküm niteliğindedir. Sözü geçen 25 nci maddedeki seçilme yeterliğine ilişkin nitelikleri İl veya İlçe İdare Kurullarının, seçimin kesinleşmesinden sonra inceleyerek aynı kanunun 33 üncü maddesi hükmüne göre, muhtarlığa seçilmiş bulunan kişiyi muhtarlıktan çıkarmaya karar verme yetkileri yoktur.

İl veya İlçe İdare Kurulları; ancak, muhtarlığa veya İhtiyar Meclisi Üyeliğine seçilmiş bulunan kimseleri, seçildikten sonra vukubulan 33 üncü maddedeki hallerden dolayı muhtarlıktan veya İhtiyar Meclisi üyeliğinden çıkarmaya karar vermekle görevlidirler.

Sonuç : Konu bir defa da Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu tarafından incelendikten sonra 442 sayılı Köy Kanununun (286) sayılı kanunla değiştirilen (25) inci maddesinin (4) fıkrasında belirtildiği üzere okuma, yazma bilmediğinden bahisle aynı kanunun (30) uncu maddesinin A fıkrasının (8) inci bendi gereğince muhtarlıktan çıkarılan bir kişinin muhtarlıktan çıkarılmasının kanunen mümkün olamayacağı, çünkü muhtarlık seçiminde adaylık olmadığı gibi (442)

sayılı kanunun 286 sayılı kanunla değişik 33 üncü maddesinin (A) fıkrasında gösterilen muhtar veya ihtiyar meclisi üyeliğinden çıkarmayı gerektiren sebepler arasında okuma, yazma bilmeme hususu yer almaması dolayısıyla, örneği bu yazı içinde var olan Danıştay 8 inci Dairesinin Esas : 1966/637, Karar : 1966/592 sayılı kararına göre İçtihadın Birleştirilmesi uygun görülmüştür. İdare âmirlerimizin İl ve İlçe İdare Kurullarının buna göre işlem yapmaları kanunun özüne uygun düşeceği kanısile Danıştay'ın bu İçtihadı Birleştirme Kurulunun Kararını derlemiş bulunuyorum.

Dâvacı : Süleyman Acar - Karaçal Köyü - Burdur

Dâvâlı : Burdur Valiliği

Dâvanın özeti : Okur yazar olmadığından bahisle İl İdare Kurulunun 13.4.1964 gün ve 542 sayılı kararı ile muhtarlıktan çıkarıldığı, kendisinin İlk Okul Diploması olmayıp okur yazar olduğu bu sebeple İl İdare Kurulu kararının iptali talebinden ibarettir.

Savunmanın Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Halif Yener'in Düşüncesi : Köy Kanununun 25 nci maddesi gereğince muhtarlıktan çıkarılma konusunda İdare Kurullarına kanunla bir görev verilmemiş olduğundan kararın yetkisizlik yönünden iptali gerekeceği düşünülmektedir.

Yardımcı Ahmet N. Çolakoğlu'nun Düşüncesi : 442 sayılı kanunun 286 sayılı kanunla değişik 33 üncü maddesinde sayılan ve muhtarlıktan çıkarması, gerektiren sebepler arasında okuma yazma bilmeme hususu yer almadığından dâva konusu kararın iptali gerekeceği düşünülmektedir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Dâva konusu kararda Karaçal Köyü muhtarının 442 sayılı Köy Kanununun 286 sayılı kanunla değiştirilen 25 inci maddesinin 4 üncü fıkrasında belirtildiği veçhile okuma yazma bilmediğinden bahisle aynı kanunun 33 üncü maddesinin (A) fıkrasının 8 bendi gereğince muhtarlıktan çıkarıldığı anlaşılmıştır. Muhtarlık seçiminde adaylık olmadığı gibi, 442 sayılı kanunun 286 sayılı kanunla muaddel 33 üncü mad-

desinin (a) fıkrasında gösterilen muhtar veya köy ihtiyar meclisi üyeliğinden çıkarılmayı gerektiren sebepler arasında okuma yazma bilmeme hususu yer almadığından dâva konusu kararın iptaline, 1000 kuruş ilâm harcından geri kalan 750 kuruşun dâvâlıdan alınmasına, istenmediğinden yargılama giderlerinin dâvacı üzerinde bırakılmasına 22.2.1966 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

Başkan	Üye	Üye	Üye
Hikmet Kümbetlioğlu,	İhsan Arar,	İbrahim Koloğlu,	Ahmet Boyacıoğlu,
	Üye		
	Mehmet Gürelli		

AZLIK OYU

X — 442 sayılı kanunun 286 sayılı kanunla değişik 25. maddesinin 4. fıkrası uyarınca Köy Muhtarlığına ve İhtiyar Meclisi Üyeliğine seçilebilmek için Türkçe okuyup yazma bilmek şart olduğuna göre bu maddenin geniş manada, düşünülerek muhtarlığı kazanmış kişilere de teşmili gerektiğinden, dâvanın reddi gerekeceği oyu ile çokluk kararına karşıyım.

Üye
Ahmet Boyacıoğlu

Dâvacı : Cemal Sönmez, Koyulhisar İlçesi Çaylı Köyü Muhtarı

Dâvâlılar : 1) Sivas Valiliği

2) Çaylı Köyü Muhtarlığı

Dâvanın özeti : Çaylı köyü muhtarı Üzeyir Polat'ın okur yazar olmaması dolayısıyla 25.3.1965 gün ve 63 sayılı İlçe İdare Kurulu kararıyla görevine son verilmiş iken, adı geçeninin yaptığı itiraz neticesinde, İlçe İdare Kurulu kararının bozulmasına dair 27.4.1965 gün 518 sayılı İl İdare Kurulu kararının bozulması dileğidir.

Dâvâlı Valilik Savunmasının Özeti : Cevap verilmemiştir.

Dâvâlı Muhtarlık Savunmasının Özeti : Cevap verilmemiştir.

Kanunsözcüsü Muzaffer Arıer'in Düşüncesi : Temyiz dâvalarında husumetin karardan yararlanana yöneltilmesi icabettiğinden, 521 sa-

yılı Danıştay Kanununun 75 inci maddesi uyarınca, doğru hasım olan Çaylı köyü tüzel kişiliğine karşı dâva açılmak üzere dilekçenin reddi gerektiği düşünülmektedir.

Yardımcı Mustafa Bumin'in Düşüncesi : 442 sayılı kanunun 286 sayılı kanunla değişik 33 üncü maddesinde sayılan ve muhtarlıktan çıkarılmayı gerektiren sebepler arasında okuma yazma bilmeme hususu olmadığından, dayanağı bulunmayan dâvanın reddi gerekir.

TÜRK MİLLETİ ADINA

Hüküm veren Danıştay Sekizinci Dairesince işin gereği düşünüldü :

Husumet Çaylı köyü muhtarlığına hasredilerek esasın incelenmesine geçildi:

Çaylı köyü muhtarı Üzeyir Polat'ın 442 sayılı Köy Kanununun 286 sayılı kanunla değişik 25 inci maddesinin 4 üncü fıkrasında belirtildiği veçhile okur yazar olmadığı tesbit olunarak aynı kanunun 33. maddesi uyarınca İlçe İdare Kurulu kararı ile görevine son verildiği, ilgilinin itirazı üzerine mezkûr maddenin tatbikinin mümkün olmadığından bahisle bu kararın İl İdare Kurulu kararıyla bozulduğu ve bu karar aleyhine sonradan muhtar olan dâvacının Danıştay'a başvurarak temyiz dâvası açtığı dâva evrakının incelenmesinden anlaşılmaktadır.

442 sayılı Köy Kanununun 286 sayılı yasa ile değişik 25 inci maddesi diğer unsurlar arasında "okuyup yazma bilmek" hususuna köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçilebilme şartları arasında yer vermiş, aynı kanunun 33 üncü maddesi de köy muhtarlığına ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçildikten sonra bu maddede belirtilen hale uğrayanların görevlerine İl veya İlçe İdare Kurullarınca son verileceği derpiş edilmiştir.

Yasa'nın 25 ve 33 üncü maddelerinin birlikte mütalâası sonucunda ve özellikle köy muhtarlığı ve ihtiyar meclisi üyelikleri seçimlerinde yasa tarafından adaylık usulünün öngörülmemiş olması karşısında, seçimden önce tahakkuk eden seçilmeye manî hal ve durumları seçildikten sonra öğrenilenler hakkında da İl veya İlçe İdare Kurullarının 33 üncü maddede derpiş edilen yetkiyi haiz olduklarını kabul etmek iktiza eder.

Çaylı Köyü Muhtarı Üzeyir Polat'ın Türkçe okuyup yazma bilmediği, seçimden sonra dahi bu halde bulunduğu sabit olduğuna göre, görevine son verilmesi gerekirken aksine karar tesisinde kanuna uyarlık yoktur.

Açıklanan sebeplerle hukuka aykırılığı açık olan dâva konusu kararın bozulmasına, istenmediğinden yargılama giderlerinin davacı üzerinde bırakılmasına 23.11.1967 tarihinde oyçokluğuyla karar verildi.

Başkan

Üye

Üye

Üye

İhsan Arar

Fuad Arun

İbrahim Koloğlu

Ahmet Boyacıoğlu

Üye

Alparslan Kayan

AZLIK OYU

XX — 442 sayılı kanunun 286 sayılı kanunla değişik 33 üncü maddesinin (A) fıkrası; İl ve İlçe İdare Kurullarının hangi hallerde muhtar ve ihtiyar meclisi üyelerinin görevlerine son verebileceklerini tadadi bir şekilde göstermiş bulunmaktır. Bunlar arasında okuma yazma bilmeyenler hakkında göreve son verme yetkisi tanıyan bir hüküm yoktur. Bu sebeple kanuna aykırı bulunan İlçe İdare Kurulu kararını bozan İl İdare Kurulu kararının onanması gerekeceği kanısındayız ve bu sebeple çokluk kararına karşıyız.

Başkan

Üye

İhsan Arar

İbrahim Koloğlu

Bu konuda Danıştay Başkanunsözcüsünün Düşüncesi : Türkçe okuyup yazma bilmeyen köy muhtarlarının 442 sayılı Köy Kanununun 286 sayılı kanunla değişik 25. maddesinin 4. fıkrası hükmü ile aynı kanunun 33. maddesi uyarınca görevlerinden çıkarılabilip çıkarılamıyacağı konusunda 8. Daireden birbirine uymayan kararlar çıkmış olduğundan bahisle İçtihadın Birleştirilmesi istemine dair 8. Daire heyetince alınan karar üzerine düzenlenen dosya bu kez Başkanunsözcülüğüne tevdi edilmekle mesele 521 sayılı Danıştay Kanununun 45. maddesi uyarınca tarafımdan tetkik ve mütelâa olundu.

İçtihadın Birleştirilmesi istemine sebep ve konu olarak gösterilen 1967/3777 K. ve 1966/592 K. sayılı kararlardan birisi valiliğin husume-

tiyle görüldüğü halde diğerinde valilik husumetten çıkarılmıştır. Yine bu kararlardan birine ait olan dâva görevden çıkarılmış bulunan muhtar tarafından açıldığı halde diğer dâva görevden çıkarılmış olan muhtar tarafından değil bir başkası tarafından açılmıştır. Bu itibarla her iki karar arasında bu cihetlerden de bir birine uymazlık müşahade olunabilir.

Bu hususlar bir tarafa bırakılacak olursa işin esasında köy kanununun 33. maddesine dayanılarak okur-yazar olmayan muhtarların görevlerinden çıkarılamayacağı yolunda verilmiş olan karar kanun uygulama usul ve tekniğine daha uygundur. Zira; sözü geçen 25. madde muhtarlarda Türkçe okuma yazma şartını aramakta ise de 33. madde de muhtarların hangi hallerde görevlerinden çıkarılabileceğini saymakta ve açıklamaktadır. Bunlar arasında ise okur-yazar olmamak hali bahis konusu edilmemektedir.

Okur-yazar olmak seçilebilme niteliklerinden bulunduğu cihetle bu husus hemen seçimden sonra seçimin kanuna uygunluğunu denetlemleriyle yetkili mercilerce izhar edilir ve varılacak sonuca göre karara bağlanır. 286 sayılı kanun ise bu mercileri İlçe ve İl Seçim Kurulları olarak göstermiş bulunmaktadır. Bu itibarla seçim tutanağına süresi içinde itiraz vuku bulmaması halinde seçim sonucu kesinleşir ve seçilebilme niteliklerine ilişkin hususlar artık itiraz konusu yapılamaz. Bu suretle kesinleşen seçim sonuçları seçilebilme niteliğini haiz bulunmamak bahanesiyle ve kanunun 33. maddesine değindirmek ve uydurulmak suretiyle İl ve İlçe İdare Kurulları kararıyla bertaraf edilemez.

İDAREDE OTORİTE

Sadrettin Sürbehan

PLÂN:

- 1 — GİRİŞ
- 2 — İDARE VE OTORİTE İLİŞKİSİ
- 3 — OTORİTE KAVRAMI
- 4 — OTORİTE KAVRAMININ TARİHİ TEMELLERİ VE GELİŞİMİ
- 5 — OTORİTENİN YAPISAL UNSURLARI
- 6 — OTORİTENİN MADDİ UNSURLARI
- 7 — OTORİTENİN MANEVİ UNSURLARI
- 8 — OTORİTENİN KABULÜ MEKANİZMASI
- 9 — SONUÇ

GİRİŞ:

**“Tatlı konuşunuz, fakat
sopayı yanınızdan eksik
etmeyiniz.”**

F. D. Roosevelt

Otorite kelimesi, söylenişde, çok şey ifade için kullanılır. Toplum ve Devlet hayatında bu kavram ile bir çok meseleler çözüme kavuşur veya açık ve seçik çözümlü bulunmayan meseleler, otorite kavramına dayalı olarak izah edilir.

Ama dün olduğu kadar bugün dahi, otoritenin ne olduğunu açıklamaya kalkışmak bir hayli zordur. Sosyolojide, otoritenin kaynaklarını bulup çıkarmanın çeşitli izah tarzları vardır. Kamu hukukunda, deri i toplu bir otorite teorisi ortaya koymak olanakları bir hayli kısırdır. İdare hukukunda, teorik olarak, mevzuattan bu kavramı çekip çıkarmak, insanı, çözümünü güç sonuçlara vardırır. Devlet organlarının statik yapıları ile otorite kavramını bir arada mütalâa etmenin çeşitli güçlükleri vardır. İdare bilimlerinin pratikte otorite kavramını açıklamaları, Devlet teşkilâtının kuruluş ve işleyişini bilimsel verilerin ötesine veya dışına düşürme sonuçları doğurabilir.

Sonuç olarak, neresinden ve hangi açıdan bakılırsa bakılsın, otorite kavramı, söylenmesi sürekli olarak bir kolaylık aracı olmuş ama izahı, karışıklık ve güçlükler arzemiş ve ideal ve fiktif kavram şeklinde kalmıştır.

Bütün bunlara rağmen insanlar, otorite kavramını izah etmek istemişler ve hükümetler otoriter olmanın yollarını aramışlardır. Hatta demokratik hayatın getirdiği toplumsal eylem ve çalkışırlar bir ölçü dışına çıktıkça, insanları rahatsız etmeye başlamış ve bu defa hükümetlerin yanında kişiler de, otoritesi olan idareler talep eder görünmüşlerdir.

Gerçekten, özellikle, demokratik rejim ve hukuk devleti anlayışı var olan ülkelerde, zaman zaman toplumsal rahatsızlıklar ve bunalımlar ortaya çıkmaktadır. Siyasal, meslekî ve öğrenci kuruluşları ve sendikalar, demokratik prensiplerin ve anayasal hükümlerin getirdiği ge-

niş hürriyet havası içinde, toplum düzen ve huzurunu bozmaya varacak ölçülerde davranış ve eylemlerde bulunmakta ve bunları, kendilerinin vazgeçilmez hakları olarak kabul etmektedirler. Her kişi ve özel kuruluş veya baskı grupları, hak ve menfaatlarını savunmak, bir hususu onaylamak veya onaylamamak, kamu oyuna etki yapmak için çeşitli eylem metodları kullanırlar. Bu metodların bir kısmı, bütün hak ve hürriyet iddialarına rağmen, kanunların yasak sınırları dışına çıkmak eğilimi gösterir ve çıkarlar da. Veya hak olan bir yetkinin sürekli olarak kullanılması şeklinde bilinçsiz davranışlar, sürdürülüp gider.

Bütün bunlar, bir zaman gelir ki, kişileri rahatsız eder, toplumu rahatsız eder ve halk içinde karşı tepkiler başlar. Vatandaşların bir kısmı siyasi rejimi ve bir kısmı mevzuat yetersizliğini eleştirirken, bir kısmı da ve belki büyük çoğunluğu, hükümetlerin yetersiz ve otoritesiz olmasından yakınır. Hükümetler ise bir taraftan sosyal çalkantılardan diğer taraftan kişilerin eleştiri ve genel oylarından bunalır ve bu defa da daha iyi bir otorite sağlamanın kanunî dayanaklarını aramaya başlar.

Demek oluyor ki, istek ve tepki, ister kişilerden ve ister siyasi iktidardan gelsin, zamanla bir otorite bunalımı ortaya çıkmakta, otoriter olunmak istenmekte ve bunun yolları aranmaktadır.

Çok geniş bir konu olan otorite problemini bütünü ile incelemenin zorluklarını yukarıda belirtmiştik. Ancak problemi daha sınırlı olarak, siyasi iktidar ve hükümet problemi yönlerini bırakarak, biz, idarede otorite konusunu ele almak istiyoruz. Böyle bir denemenin, bazı problemleri ve daha ayrıntılı inceleme zorunluluğunu ortaya çıkarması, bunlara yön vermesi ve başka araştırmacılar için itici bir eğilim yaratması bakımından da yararlı olacağı kanısındayız.

İDARE VE OTORİTE İLİŞKİSİ :

İdare, bir grup insanın, belli hedeflere yönelmiş teşkilâtli faaliyeti olarak tanımlanabilir. İdare, bir yönü ile çeşitli teşkilâtın ve kamu kuruluşlarından ibarettir. Diğer taraftan idare, bu çeşitli teşkilâtın çok çeşitli faaliyeti olarak tezahür eder. İdarî mekanizmanın amacı, insanlar ve toplumlardır. İnsanların maddî ve sosyal ihtiyaçlarını tatmin ve toplumu insanca yaşanabilir bir seviyeye çıkarma, idarenin, yerine getirmesi zorunlu, ödev ve görevidir,

Bu açıklama bizi, idare anlayışı bakımından bazı sonuçlara götürür. Bu sonuçların en önemlileri, önce, idarenin bir idare edenler idare edilenler dualizmine dayalı olması ve ikincisi, idarenin toplumsal bir fenomen bulunmasıdır. (S. Sürbehan. İdare Der. 325, sayfa. 328)

Şu halde faaliyet gösteren bir teşkilât, belli hedeflere doğru yürümeli ve önceden tesbit edilmiş amacı gerçekleştirmelidir. Teşkilâtın güdümü, elbette ki, idare edenlere aittir ve sonuçtan yararlanacak olanlar da idare edilenlerdir. Gerçekleştirilecek amacın müşahhas örnekleri, güvenlik ve esenlik, vatandaşın günlük işlerinde sürat ve kolaylık, maddî ve sosyal olanakların sağlanmasında fırsat eşitliği, sosyal garanti gibi hususlar olabilir. Yani idare edilenler veya daha uygun bir tabirle vatandaş, iyi yaşamının maddî olanaklarının sağlanması yanında günlük yaşantısının huzur ve güven içinde olmasını da arzu eder. Bu arzuda, hem idare edenler ve hem de idare edilenler tam bir ittifak içindedirler. Ama sadece bir takım kamu kuruluşlarının kurulması, bunların maddî ve beşerî olanaklarının sağlanmış olması bir idarenin arzu edilen amacı gerçekleştirmesine ve idare edilenlerin huzur ve güven duyguları içinde olmasına yetmez. İdarenin, güvenilir, saygı duyulur ve itaat edilir bir manevî ortam ve düzeyde olması da, maddî olanakların varlığı kadar zorunlu bir şarttır. Eğer bir idarenin aldığı kararlar, uygulamaya koyduğu icraat ve çok çeşitli işler, kişiler tarafından iyi kabul görüyor, itaat ediliyor ve saygı ile karşılanıyorsa, o idare, kendini kabul ettiriyor demektir. Bu “kendini kabul ettirme”nin anlamı, basit bir ifade ile, “sözünün geçerli olması, dinlenmesi” karşılığıdır.

Şu halde bir idarenin kuruluş olarak varlığının sınırlı bir anlamı ve hükmü vardır. İdare, karar ve işlemlerinde, sürekli olarak veya çoğunlukla, mukavemetle karşılaşır o idarede bir unsurun ve bazı unsurların yetersiz olduğuna hükmetmekte hata olmaz. Bu görünmeyen manevî unsur, otorite’dir.

OTORİTE KAVRAMI :

Otorite, kelime olarak, kumanda etmek itaat ettirmek kudreti veya hakkı anlamına gelir. (Autorite-Autoritas)

Bu kelime bazı hallerde, prestij veya liyakat kelimeleri ile eş değer olarak da kullanılır. Prestiji olan bir insan, söz ve hareketlerini başkalarına kolaylıkla kabul ettirir. Keza başkaları tarafından kabul edilmiş liyakatin da aynı biçimde etkisi vardır.

Kelime, kamu idaresine izafe edilerek kullanıldığı zaman, “itaat ettirmek kudreti” anlamına gelecektir. Yani, daha yukarılarda işaret edildiği üzere, idarenin aldığı karar ve yaptığı işlemler, muhatabı olan kişiler tarafından olumlu ve uyumlu olarak karşılanır.

Otorite kavramının, başlıca iki unsurdan meydana geldiği kabul edilir. Birinci unsur maddî, ikincisi manevî niteliktedir.

Otoritenin maddî nitelikteki unsuru, cebir veya zorlamadır. Nitekim kelime anlamında dahi, otoritenin itaat sağladığını belirtmiştik. Şu hale göre otoritenin itaat sağlayabilmesi için, öncelikle muhatabı olan kişiler üzerinde zorlamada bulunması veya her zaman zorlama yapabileceği düşüncesi doğurması gerekir. Bu zorlama, bizzat, idareye mensup ajanların cismani tazyiki şeklinde olabilir. Böyle bir uygulamaya, daha çok, kişisel otorite örneklerinde rastlanır. Zorlamanın diğer bir şekli, müeyyidelerde görülür. İtaatsizliğin, sert, ağır ve süratli bir şekilde cezalandırılması hususunda konulan kurallar muvacehesinde, otorite, rejim otoritesi şeklini alır.

Otoritenin manevi nitelikteki unsuru, saygıdır. Muhatap kişi, idarenin aldığı karar ve yaptığı işlemlere riayet etmek gerektiği hakkında bir düşünce veya vicdani kanaat taşıyorsa, o zaman, saygı duygusu ortaya çıkar. Bu durumda kişi, zorlama endişesinden değil, güven ve inanç duygularından dolayı itaate gitmektedir.

Ancak otorite kavramının kapsadığı bu iki unsurun sadece bir tanesi saf halde bulunmaz. Siyasal ve hukukî rejimlere, kültüre, geleneklere ve idarelerin yapılarına göre, maddî ve manevî unsur orantı farkları gösterir. Totaliter rejimlerde zorlama oranı, otoritenin yüzde yüzüne yakın ölçülere kadar ulaşır. Demokratik ülkelerde saygı oranı % 50 nin, mutlaka, üzerinde bulunur. Ama bu oranın, hiçbir zaman sabit bir ibre göstermeyeceği tabiidir.

Şu hale göre otorite, kişileri, idarenin aldığı karar veya yaptığı işlemlere riayete yönelten kudret veya haktır.

Bu tanımlamada belirttiğimiz “kudret” ve “hak” kelimelerinin özel bir önemi vardır. Otorite, halka ve onun oyuma dayanan demokratik sistemlerde “Hak” olarak tecelli eder. Aksine totaliter rejimlerde, halktan alınmış bir yetki bulunmadığına göre, otorite, “Kudret” şeklinde görünür. Gerçi her çeşit idare sisteminde, filozofik olarak, kamu idaresi bir kudret olarak kabul edilirse de, özellikle, kişileri şu veya bu yöne iletmeye görünmez bir kuvvet olan otorite, böyle bir ayırım yapılmaya müsait bir kavramdır.

OTORİTE KAVRAMININ TARİHİ TEMELLERİ VE GELİŞİMİ :

Tarihi bir gelişim olarak, insanlar, sosyolojik açıdan üç çeşit ilişki içinde bulunmuşlardır.

İnsanların yalnızlık (İnfirad-İsolement) içinde oldukları ilkel tarihi dönemler vardır. Toplum düşünce ve olgusundan önce, insanların bu şekilde yaşamaları tabiidir. Bu tip insanların örneği (Homo solus) dır. Homo solus, kendisi için yaşayan bir dünyanın var olduğuna ve gökteki yıldızların kendi etrafında döndüğüne, tabiatın ve bütün tabii olayların kendisi için yaratıldığına inanır. Bu tip insan, başka insanların da, her zaman, kendisine düşman olduklarını, onlardan uzak kaldıkça güven içinde bulunacağını kabul eder. Şu halde bu dönemde egoizm, insanların başlıca niteliğidir.

Toplum içinde yaşayan insanların içinde bulundukları ikinci tip, uygunluk ve işbirliği (coordination) şeklidir. Burada insanlar, yatay olarak birbirlerine denk, hukuki varlıkları eşit, hak ve menfaatlarında karşılıklı olarak fedakârlık içindedirler. Toplumsal tipteki ilk insanın örneği de (Homo socius) dur. İnsanlar gerek kamu haklarında ve gerekse özel hukuklarında güven prensibine dayanırlar. Bu sebeple (Pacta sunt servanda) hem kamu ve hem de özel hukukda ana kuraldır. Toplumlar ve devletler arasında kurulan federasyon ve konfederasyonlar, bu düşünce ve kural etrafında çalışır. İnsanlar, yalnız özel davranışlarında değil, kuruluşlar ve kurumlar olarak da birbirlerine saygılı, hak ve hürriyetlerine karşılıklı şekilde riayetkar ve hürmetkâr davranırlar.

İnsanların toplum içinde başka bir durumu ve üçüncü şekil, birbirine tâbi olma (Subordination) şeklidir. Bu tipde insanlar, aşağıdan yukarıya doğru birbirlerine bağlı ve tabidirler. Bu sebeple bu tip insana (Homo hierarchicus) denilmektedir. Her insanın bağlı olduğu ve kendi üzerinde bir insan vardır. Kuruluş ve kurumlar için dahi aynı biçimde bir bağlılık bulunmaktadır. Alttan üste, küçükten büyüğe, çoğunluktan azınlığa doğru giden bir bağlılık ve itaat asildir. Kamu hakları ve özel hak ve menfaati arı bakımından insanlar arasında eşitlik bulunmaz. Böyle toplumlarda esas prensip, itaattir.

Devlet oluşumunun ilk kaynaklarına çıktığı takdirde otoritenin, devletin temel ilkelerine göre nitelik kazandığı görülmektedir. Böylece tarihte, genel olarak teokratik, otokratik ve demokratik otorite şekillerini tesbit etmek mümkündür.

Teokratik devlet biçiminde, idareyi elinde tutan kişi, tanrısal bir görev yaptığı inancı içinde bulunmaktadır. Hatta bu kişi, bazı inançlara göre de, Tanrı'nın yer yüzündeki elçisidir. Tanrısal bir görev yapan Tanrı elçisi, Tanrı'nın insanlarla olan ilişkileri içinde bulunacağı tabiidir. Böylece otoriteyi elinde tutan kişinin verdiği emirleri yerine getirmek, aldığı kararlara uygun davranışta bulunmak ve dolayısıyla mutlak itaat, Tanrı'ya itaatten başka bir şey değildir. Aksine davranış veya itaatsızlıklar tanrı tanımazlık gibi büyük bir suç teşkil eder.

Eski çağlardaki devlet biçimlerinde görülen teokratik otorite, dinî taassubun yoğunlaştığı Ortaçağlarda da bazı ayrıntılarla devam etti. Filhakika ortaçağ hükümdarları otoritelerini din adamlarının takdisleriyle ilahileştirmişlerdi. Kilise otoritesinin hakim olduğu çağlarda (societas inaequalis) bir toplum düzeni olduğu için, tebeanın hükümdara bağlanması, hiyerarşik bir biçim gösteriyordu. Ama ne olursa olsun, Tanrı'dan alınmış görüntüsü ile de, kilise vasıtasıyla da olsa, hükümdar otoritesi, teokratik bir otoritedir.

Otokratik otorite biçiminde ise, hükümdar, otoritesini hiç kimseye borçlu olmadığı inancı içindedir. Otokratik prensibe göre otorite, bir insana veya insan topluluğuna veyahut her hangi bir desteğe ihtiyaç olmadan, kendiliğinden doğan hakimiyet iktidarındır. Krallarda otorite, taç'a bağlı idi. Bir kişi, hükümdar tacını giymeden, emir ve karar verme iktidarına sahip olamaz veya tebaası itaat yükümlülüğü içinde bulunmazdı. Eski Romada konsülün otoritesini, liktörler tarafından taşman bir balta etrafına bağlanmış (faisceau) çubukları temsil ederdi. Hükümdar, iktidarını kimseye borçlu olmadığı için, mutlak itaat isterdi. Böylece devletin bütün otoritesi, hükümdarın kişiliğinde toplanmıştı. Bir hükümdarın (L'etat, c'est moi-Devlet, ben'im) demesinin sebebi budur.

Demokratik otorite, halkın iradesine bağlı ve halktan alınan iktidarı temsil eden bir hakimiyet biçimidir. Eski Yunanda ve Romada bunun çeşitli şekilleri görülmüştür. Otoritenin aslı, halktır. Halk, seçim yoluyla, kendinde bulunan bir iktidarı belli kişi veya topluluğa, belli bir süre kaydı ile bırakır. Bu andan itibaren halk, iktidar emanetini taşıyanların otoritesine itaat etmek yükümlülüğü içine girer.

Burada şu hususa işaret etmek gerekir. Yukarıdan beri saydığımız otorite biçimleri saf bir halde bulunacağı gibi, çok kere, karma bir nitelik gösterir, örneğin (Omni potestas a Deo per populum) formülü, teokratik ve demokratik otoritenin karma bir halde bulunduğu otorite

biçimini ifade eder. Yani hakimiyet ve iktidar, bir taraftan Tanrı'ya diğer taraftan halka dayalı olarak kabul edilmektedir. Keza otokratik idareler, çoğunlukla, otoritesini teokratik veya demokratik bir prensibe istinat ettirmek durumunda kalırlar, örneğin Sezarizm, otoritesini demokratik bir esasa dayalı gibi göstermek ihtiyacını duymuştur.

Fransız ihtilâli, Roma demokrasilerinde olduğu gibi, yeni tip bir otorite yaratıyordu. Roma demokrasisi, magistrat'lar ortaya çıkarmıştı. Halk, mutlak bir iktidar ve hakimiyet kabul edilmekle beraber, doğrudan doğruya kullanılmayacak bir iktidarın temsil ettirilmesi ve kullanılması gerekiyordu. İşte bu temsil ve kullandırma, magistrat'lar vasıtasıyla oluyordu. Fransız ihtilâli, hakimiyetin halkda olduğunu kabul ediyordu Romada olduğu üzere, halk hakimiyetinin temsili, Fransız ihtilâlinde, bu defa komiserler eliyle yapılıyordu. Otorite, halkın hürriyeti için kullanılıyor ve dolayısıyla kişi, hür olmak için zorlanıyordu. Otoritenin kaynağı halk olunca ve herkes hür olmak için zorlanınca, halkın gerçekten bir otoritesi olup olmadığı, felsefi nitelikte bir soru olarak, zihinlere takılmakta idi.

Fransız ihtilali, otoritenin kaynağı ve biçimini değiştirmekle beraber, sonraları otoritenin bizatili varlığı üzerinde geniş tartışmalara vesile olmuştur. Tasvip gören bir düşünceye göre, kişi, hür ve egemen olduğundan, dikey bir otoritenin konusu ve bağlantısı olamaz. Kişi, yatay bir toplumsal ilişkiler düzeni içinde bulunmalıdır. Kişinin dikey yönden ilişkileri ise, ancak, Devletin kişiyi her türlü tecavüzlerden koruması, kişinin buna karşılık vergi mükellefi bulunmasından ibarettir. Böyle bir düşünce, şüphesiz ki, otoritenin metafiziğini bütün bütün, reddedecektir.

Bu düşünceler zamanla Devlet idaresinde de etkilerini gösterdi. Amerikan ve Fransız ihtilalleri sonucunda Devlet, kişi karşısında daima ikinci plânda kalan bir müessese muamelesi görmekte idi. Amerikada Devlet kendi itibar ve haysiyetini değil, kişilerin hürriyetlerinin koruyucusu rolünü oynuyordu. Her gün kişilerin hak ve hürriyetleri alanı büyürken, Devletin hareket alanı daralıyor, kişiler karşısında cılızlaşıyordu. Devlet idareleri ve toplumlar bir ifrat ve tefrit dengesizliği içinde bocalamağa başlamıştı. Demokratik idarelerin kararlı ve dengeli yönetimi, giderek, dengesini kaybetmek durumunda kalıyordu. Kişilerin, hak ve hürriyetleri kötü kullanmaları ve siyasal kargaşalıklar, demokratik rejimlerin aleyhine bir düşüncenin doğmasına sebep oluyordu. Toplumun ve Devletin korunmasını başlıca bir sorun olarak kabul

edenler, Devlet yönetiminin bu amacı gerçekleştirecek bir nitelik içine sokulmasını istiyorlardı.

Aslında liberal ve demokratik yönetim biçimlerinde dengesi kaybolan unsur, otorite idi. Siyasal iktidarlar, kudretlerini devam ettirmenin olanaklarını kişilere verdikleri tavizlerde bulmakta idiler. Tavizlerin yarışircasına verilmesi, Devlette olduğu kadar onun organ ve kuruluşlarında da zaaf belirtilerinin başlamasına yol açıyordu. Vatandaşın alınan irade ve iktidar, bu iktidar ve kudretin aleyhine olarak kullanılmakta, siyasal itibar arttıkça Devletin itibarı azalmakta idi. Devletin itibarsızlığı, aslında, otorite buhranından ibarettir. Otorite buhranı tezi ise, antitez şeklinde, kuvvetli bir otorite ihtiyacının gerekçe ve ortamını hazırlamaktadır. Birinci ve İkinci Dünya savaşlarından önce ve sonra bir çok ülkelerde meydana gelen rejim ve yönetim değişiklikleri, hep böyle bir tezin karşısına çıkmış ve onun yerini almış antitezlerdir. 1917 Rus ihtilalinin başarısı, Çarlık idaresinin otorite yoksunluğundan doğmuştur. Siyasal parti ve iktidarların kavgaları, Devlet organlarının aczine sebep olmuştur. Bu aczin doğurduğu otoritesizlik, ülke sathını çeşitli eylem ve düşüncelere, rahatlıkla çalışacakları bir ortam haline getirmiştir. Sonuçta koyu bir otorite bütün ülke ve insanları, demir yumruğu altına almış, insanları hak ve hürriyetlerinden yoksun bırakmıştır. Komünizm, faşizm, nazizm ve falanjizm bunun örnekleridir.

Ama bunların yanında otoriteyi kanunda gören ve kişilerde kanuna saygı düşüncesini geliştirmeye çalışan sistemler de vardır. Demokratik rejimler, otorite ile insan hak ve hürriyetlerini eşdeğer bir düzen içinde yürütmeğe çalışmaktadırlar. Bu sistemlerde, geçici iktidarlar yanında devamlı olan devlet organ ve kuruluşlarıdır. Hükümetlerin iş başında kalma süreleri ne olursa olsun eğer Devletin organları temelli, kararlı ve hizmete elverişli olursa, o toplum düzeninin hukuk hakimiyetinden ve vatandaşın Devlete saygı ve güveninden söz edilebilir.

O halde demokrasilerde otorite, her şeyden önce, organlarda ve müesseselerde olmak gereklidir. Esasen Devlet denen fiktif varlığın somutlaşması, kendi organ ve müesseselerinde görülür. Böylece otorite denince, Devletin organ ve müesseselerindeki otoriteyi anlamak ve bu tarz bir izah yapmak şarttır. Nitekim konuyu, biz de bu yönü ile işlemeye çalışacağız.

OTORİTENİN YAPISAL UNSURLARI :

Devlet, kişilerle organları vasıtasıyla yüz yüze gelir. Müeyyideler organlar vasıtasıyla kullanıldığı gibi Devlet, kişilerde saygı duygularını, onların temas kurdukları, günlük işlerini hallettikleri ve işlemler yaptıkları organlarında yaratır. Devlet organları ise, gördükleri işler, verilen görevler ve kişilerle karşı karşıya gelme durumlarına göre çok çeşitlilikler gösterir. Esenlik ve güvenlik görevi yapan bir organ, vatandaşın karşısına, zorlama ile, müeyyidelerle çıkar. Sadece yol ve ulaşım işlerine bakan bir organ, yerine getirdiği görevin mükemmeliyeti ile vatandaşda güven duyguları yaratır. Bu iki unsurun yani maddî ve manevî otorite unsurunun karma bir halde bulunduğu organlar vardır. Hatta denebilir ki, tek bir unsurun saf bir halde bulunduğu durumlar pek seyrek.

Şu halde otoritenin maddî ve manevî unsurlarını araştırırken, bunu Devletin organları ile sınırlamak ve organlar yönünden otoritenin maddî ve manevî unsurlarını daha değişik biçim ve esaslarda tesbit etmek, modern idare anlayışının prensiplerini, daha uygun bir yönde yorumlamak demektir.

Ancak yapılacak incelemenin dışı dönük bir otorite problemi olduğunu belirtmek gerekir. Devlet organları birer organizasyon olmaları sebebiyle, kendi içinde örgütsel ve hiyerarşik otorite sorunlarına sahiptir. İyi bir idarenin örgüt içi otoriteyi de en iyi şekilde sağlamış bir idare olacağı açıktır. Ama biz burada İdare edenlerle İdare edilenler ilişkisinden hareket ederek Devlet organlarının hizmet ettiği insanlar üzerinde yaptıkları etkileri ve dışı dönük bir otoritenin unsurları üzerinde duracağız.

OTORİTENİN MADDÎ UNSURLARI :

Bir Devlet organının otorite sahibi olmasının maddî unsurları şunlar olabilir.

1 — Devlet organının kanuna dayalı olması şarttır.

Kanunî dayanak, bir şeye açıklık, sağlamlık ve kararlılık verir. Demokratik rejimlerde bütün kuruluşların kanuna dayalı olması, esasen, zorunlu bir keyfiyettir. Kanunların, organlar tarafından bilinmesi, bilinen hususların uygulama alanına yeterince ve doğrulukla çıkarıl-

ması, idarenin yaptığı eylem ve işlemlerin kuşkuyla karşılanmaması ve nihayet vatandaş tarafından tepki gösterilmemesi, kanuna dayalı olmanın belirtileri ve unsurlarıdır.

Kaldı ki böyle bir tutum ve davranışın, meşruluk duygusu yaratılmasında büyük rolü vardır. Meşru olmanın kabul ettirilmesinde yalnız kanun sınırları içinde kalmanın, katı ve geri dönülmezlik gibi kesin çizgileri dikkate almak hatalı olur.

İdarenin, kanun çerçevesini doldurmada veya takdir yetkilerini tasarruf etmekte başvuracağı usul ve esasların, amaca, devlet ve kişi çıkarlarına ve ülkenin içinde bulunduğu ortama en uygun ve tutarlı bir yönde bulunması da şarttır. Aksi halde kanuna uygunluk iddiaları, idarenin veya bir kuruluşun ehliyet, dirayet ve ileriye görme hususunda sahip olması gerektiği niteliklerin yokluğu veya noksanlığına delalet eder.

2 — Her idare ve kuruluş amacını açıklık ve kesinlikle bilmelidir.

Bilinin ki her organ veya kuruluş, bir amaç hedef alınarak kurulur. Devlet, genel amacının çerçevesi içinde belirttiği hedefleri gerçekleştirmek için, kullandığı metod ve usuller arasında bir kuruluşa gitmek yolunu da seçebilir. Böyle bir kuruluş, belli bir amacın gerçekleştirilmesi için meydana getirilmiştir, öyle ise, idare veya kuruluş, kendisine vücut veren amacın ve bu amacı gerçekleştirecek hedeflerin ne olduğunu iyice bilmelidir. Amacın ve hedeflerin bilinmesi ölçüsünde, kuruluş davranış ve eylemlerinin buna göre yapılacağı açıktır. Amacını kaybeden veya sapıtan idareler, bürokrasinin çarkları arasına kapılmış yararsız kuruluşlar olurlar. Bu tip idareler, artık, toplumla ve vatandaşla ilişkisini kesmiştir. Teşkilât tamamen donmuş ve kalıplaşmış bir hale gelmiştir. İdare, fasid bir daire gibi, kendi etrafında, bir takım eylem ve işlemlerle, dönmeye başlamıştır.

İdarenin veya organın böyle bir biçime dönüşümü, toplumla kendi ilişkisini kestiği gibi, vatandaşın ilgisini de azaltacağı tabiidir. Bu ilgisizlik, idarenin bir iş yapamama, yarar sağlamama ve topluma yararsız bir yük olma durumunun görülmesinden ileri gelir. Vatandaşın ilgisizliği, yararsız bir idarenin emir ve kararlarının ciddiye alınmaması sonucunu doğurur. Halbuki idarede otoritenin sağlanmasında, ilgi ve ciddiyetin büyük önemi vardır. İtaat ve saygı, herşeyden önce, idareye dönük bir ilgi ile başlar.

3 — İdare veya kuruluşun, işlem ve eylemlerinin verimli olması gereklidir.

Buradaki verimlilik kavramı, idareye verilen görevlerden, niteliğine göre, İdarî, adlî, ekonomik vesair sonuçların alınmasıdır. Yani verimlilikte esas, önceden tesbit edilen amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesidir. Yoksa yapılan faaliyetlerde her hangi bir sonuç alınmaması, alınan sonuçların amaçla ilgili bulunmaması veya sonuçların, yapılan masraf ve kullanılan personel ve organizasyona nazaran pek çelimsiz kalması, o idarenin verimli çalıştığına delil olmaz.

Her idarenin, Devlet ve toplumlar için mali bir yük olduğu malumdur. Keza her idare, bir amacın gerçekleştirilmesi için kurulmaktadır. Her ne kadar kamu yararı kavramında, ekonomik bir düşünce olarak, yapılan masraflar ve alınan sonuç oranı gözetilmez. Şu var ki, maliyet hesapları yapılmasa bile, her idarenin hedeflerini tam veya tamama yakın bir surette gerçekleştirmesi de, gözle görülmeyen veya hesaba vurulmayan bir verimlilik sonucu olur.

Böylece idareler, maliyetleri ne olursa olsun, kuruluş hedeflerine varmak çabası içinde olmalıdırlar. Aksi halde idarenin amaca göre bir kuruluş olmadığına hükmetmekte hata olmaz. Sonra iyi bir kuruluş olsa dahi, idarenin iç düzeninin yeterli olmadığı, gerekli metod ve teknikleri kullanmadığı sanılabilir. Nihayet hedeflerine varamamış bir idarenin, toplumun menfaatlerine uygun bulunmadığı gibi bir düşünce yaratılmasında rolü olur. Keza denilebilir ki idare, gösterişçi ve masraflıdır.

4 — İdare veya kuruluşun, kamu yararına uygun bir şekilde çalışması şarttır.

Kamu yararının ne olduğunu açıklıkla tesbit etmek bir hayli zordur. Kısaca ifade edilirse, toplumun ihtiyaç ve isteklerine cevap vermenin kamu yararı olduğu söylenebilir.

Öyle ise her idare, bütün eylem ve işlemlerinde kamu yararını gözetmek yani toplumun ihtiyaç ve isteklerine cevap vermek durumundadır. Ancak kamu yararının tesbiti, baştan itibaren, idareye verilen amaçla, belli hedef ve görevlerle ilgilidir. Organ ve kuruluşlar, bir kamu yararı sağlama ihtiyacının ifadesidirler. Bir kuruluşda, nihai olarak kamu yararı yoksa, Devletin böyle bir görevi üzerine alarak bir organı vasıtasıyla gerçekleştirmesine, esasen, lüzum bulunmaz.

Buna göre idare ve kuruluşlar, hedeflerine varacak eylem ve işlemlerde bulunurlarken, sadece, amaçlarının kuru ve şartlanmış çerçeveleri içinde kalmamalıdır. Hedeflere varır ve sonuçlar alınırken, bir taraftan da bu sonuçların, toplumun ihtiyaç ve isteklerine uygun olup olmadıklarını ölçüp tartmalıdırlar. Böyle bir tartının her idare için yapılmasının kolay olmadığı muhakkaktır. Çok yetişkin ve bilgili bir personel kadrosu ile bunun mümkün olacağını gözden uzak tutmamak gerekir. Personelin, hizmet konusunda duyacağı istek ve heyecanın, kamu yararını en iyi bir şekilde gözetme ve gerçekleştirmede büyük payı olacaktır.

5 — İdare ve kuruluşların, sosyal olayların değişikliklerini devamlı bir şekilde izlemesi ve dikkate alması gerekir.

Her kamu kuruluşu, kanuna dayalı olduğuna göre, önceden, belli amaç ve hedeflere yöneltilmiş ve buna uygun olarak kurulmuş sayılır. Bu şekilde önceden tesbitin bir mahzuru, idarelerin giderek kalıplaşması ve donmasıdır. Halbuki toplum hayatı ve toplumsal olaylar çok kısa sürelerde hızla değişmekte, yeni ihtiyaç ve arzularla ortaya çıkmaktadır. Bu durumda idare ve kuruluşların, bir süre sonra toplumsal olay ve ihtiyaçların arkasında kalacağı ve bunları karşılamada yetersiz olacağı açıktır. Eğer idarelerde bir esneklik olmadığı takdirde, kalıplaşmanın kısa bir sürede ortaya çıkacağı muhakkaktır.

Şu halde idarelerin hedeflerine en iyi şekilde varma, daha verimli olma ve toplum ihtiyaçlarına iyi cevap verme yönlerinden, sosyal değişkenleri iyice izlemesi, eylem ve işlemlerini buna göre düzenlemesi gerekir. Bu izleme ve düzenleme, idare ve kuruluşları, geleneksel olmanın kapalılığından da kurtaracaktır. Filhakika çevresine kapalı kalmış idarelerin, yenilikleri kabul etmede, esneklik gösterecekleri şüphelidir. Diğer taraftan kapalı idareler, bürokratlaşmış idarelerdir. İdarenin kendi kendini yenilemesi ve modernleşmesi söz konusu değildir. Böyle bir idarenin kamu yararına cevap verecek tutum ve davranışlarda bulunması da beklenemez. Toplumun ve kişilerin, değişik şartlara göre, ihtiyaçlarına cevap vermeyen bir idarenin, olumlu etkiler yapması, işgörme ve başarıma yetenekleri göstermesi de mümkün değildir.

6 — İdare ve kuruluşların, açık ve kesin olarak yetki ve sorumlulukları olmalıdır.

Her idare, bir takım görevleri yapmak üzere kurulmuştur. Görev-

lerin yerine getirilmesi için idarelere bazı hakların tanınması şarttır. Bu haklar, görev icabı yapılan eylem ve işlemlerde görülecektir. İdare, çeşitli eylemlerde bulunmak için, emirler vermek ve kararlar almak durumundadır. Bu emir ve kararlar ise, idarelere verilmiş yetkilerin sonucudur.

İdarelere verilmiş yetkilerin açık, seçik ve kesin olması çok önemlidir. Verilen görevlerin yerine getirilme şansı, yetkilerin ölçüsüne bağlıdır. Görevler karşısında zayıf yetkiler tanınması başarısızlık ihtimallerini artırır. Görevlere göre, yetkilerde aşırılık olması, suiistimalleri çoğaltır.

Böylece idarelere tanınacak yetkilerin açık ve kesin olması yanında, bunların verilen görevler ölçüsünde ve verilen görevlerin yerine getirilme imkânlarını sağlayıcı derecede olması gerekmektedir. Aksi halde idarede çekingenlik söz konusu olur. Gerçekten her yetkinin bir de karşılığında sorumluluk olacağına göre, yetkilerin açık ve kesin olmaması, personelde yetki kullanmaya karşı hevessizlik ve çekingenlik doğurur. Yetkileri belli olmayan, yetkileri zayıf bulunan ve dolayısıyla yetkilerini kullanmada çekingenlik duyan bir idarenin toplumdaki etkisi ve otoritesi de zayıf kalır. Esasen böyle bir durumda olan idarenin amacını gerçekleştirme hususundaki çabaları cılız ve sonuçsuzdur. Kamu yararı yaratma, toplumun ihtiyaçlarını karşılama ve toplumsal olayların değişkenliğine uyma yönlerinde bir faaliyet kendisinden beklenemez. Kuruluşun verimsiz çalışmaları, toplumda yararsız ve masraflı bir idare izlenimi yaratır.

7 — Her idare ve kuruluşun, yetişkin ve yetenekli personele sahip olması gerekir.

Kuruluşlar, kâğıt üzerinde, kupkuru organizasyonlar değildir. Teşkilâtlanmada bir unsur ve belki de baş unsur insandır. Teknik ilerlemeler, ne derece bir mekanizasyon ulaşırsa ulaşınsın, her şeyi idare edecek olan insandır ve yine Devlet olmanın ve çeşitli organizasyonlar kurmanın başlıca amacı, yine insandır. İnsanları mutlu kılmak, maddî ve manevî alanda onların her türlü ihtiyaçlarını karşılamak ve yine onların arzularını yerine getirmek, esasen önceden belli edilmiş hedeflerdir. İnsanı en iyi anlayacak olan, mekanizasyon ve kuru organizasyon değil, insandır.

Bunun için her idare ve kuruluşta, personel dediğimiz insan unsuruna gerektiği ölçüde önem vermek şarttır.

Kuruluş ve idareler, bir toplumda, hizmet şekil ve alanlarına göre, konulara ve uzmanlıklara ayrılmışlardır. Zaten kuruluşlar yapılırken, henüz yapılmayan ve Devletçe karşılanmayan bir hizmetin yapılması gözönüne alınmıştır. Kuruluşlar yapılırken özellik ve niteliklerine göre organizasyona gidildiği gibi bu işe elverişli personelin seçim ve istihdamında da aynı titizliğin gösterilmesi gereklidir.

İşte hizmet özellik ve niteliğine göre personel istihdamı, personelin yetenek ve yetişkinliği sorununu ortaya çıkarır. İdarenin amacını bilen, hedeflerini dikkatten kaçırmayan, hizmete özgü eylem ve işlemlerde bulunan ve sonuçların verimliliğine aynı derecede itina gösteren personel, yetenekli ve yetişkin olma niteliklerine sahip kabul edilir. Adama iş bulma gibi hatalı bir tutumla hareket edildiği takdirde, idarenin baştan itibaren hizmet amaç ve ciddiyetinin kalmayacağı açıktır. Bu biçimdeki kuruluşların toplum içinde ve kamu oyunda, itibar ve otoritesinin olmayacağı şüphesizdir.

8 — İdare ve kuruluşlar arasında, karşılıklı koordinasyon düzeninin bulunması şarttır.

Devlet veya genel idare, genel bir amaca yönelmiş çok çeşitli idare ve kuruluşlardan meydana gelmiştir. Bu çok çeşitli idareler, bir işbölümü zorunluluğunun ortaya çıkardığı genel bir düzendir. Her kuruluşun ayrı bir amacı olmakla beraber, bütün kuruluşlar, nihaî amaç yönünden, bir noktada birleşmek durumundadırlar.

Bilinir ki her toplum, birbirine karşı çok sayıda sosyal ihtiyaç ve kuvvetlerin toplandığı bir statüdür. Bu karşıt olan ihtiyaç ve kuvvetleri yan yana getirmek, birbirine yararlı hale sokmak ve genel bir amaçta birleştirmek, ancak, idare ve kuruluşlar arasında yapılacak bir koordinasyon ile mümkün olacaktır. Kuruluşlarda hakim unsur insan olduğuna göre, insanların egemence hareket etmeye ve hatta kendi başına buyruk olmaya karşı bir eğilimi vardır. Bu eğilimin serbest bırakılması halinde, aynı toplum içindeki kuruluşların birbirine aykırı eylem ve işlemlerde bulunması, birinin yaptığını diğlerinin bozması gibi anarşi veya düzensizliğe yol açan bir tutum içine girmeleri, her zaman, mümkündür.

Şu halde idare ve kuruluşların birbirine karşıt eylem ve işlemlerini önlemek ve nihaî amaçta birleşmelerini sağlamak için, işbirliği düzeninin sağlanması şarttır.

Yukarıdan beri sayılan maddî unsurların içine daha bir kaç tane unsurun sokulması mümkündür. Ama tahmin ederiz ki her idare ve kuruluşda, tam fonksiyoner düzenin meydana getirilmesi, toplum ihtiyaç ve hizmetlerinin hazırlanması ve bu konularda topluma inan ve güven vermesi, başlıca, yukarıda sayılan unsurların yeterliliğine bağlı kalacaktır.

Bir noktaya daha işaret etmek gerekecektir. Yukarıda sözünü ettiğimiz unsurların, ilk nazarda, otorite ile ilişkileri yokmuş gibi gözükür. Örneğin amacın belli edilmesi ve idarenin bunu açıklıkla bilmesinin otorite ile ne derecede bir bağlantısı bulunacağı tartışma konusu olabilir. Ancak her idare ve kuruluşun belli bir amaçla kurulacağını önceden bir esas olarak kabul etmek zorundayız. Eğer ortada belli edilmiş bir amaç ve belirli hedefler yoksa ve bu hedeflere erişmenin bir idare veya kuruluş vasıtası ile mümkün olacağı kabul edilmemişse, zaten mesele de yoktur. Ama kabul edilmişse yani bir amacın kurulmuş bulunan bir organizasyonla gerçekleştirilmesi istenmişse, o zaman, bir idarenin mevcut olması ve bu idarenin de neye hizmet edeceğini açık ve seçik olarak bilmesi şarttır. Hizmetin yapılması ve hizmet gereklerinin yerine getirilmesi, bu suretle mümkündür. Bu durumu, bir de toplum ve halk yönünden ele almak icabeder. Bir toplum ihtiyacının karşılanması için kurulmuş bir idareden halk, görevinin icaplarını yerine getirmesini bekler. Bu yerine getirme gerçekleştikçe, halkın ilgi ve sempati duyguları da çoğalır. Görevlerini yapan, hedeflerine varan ve toplum ihtiyaçlarını karşılayan bir idareye karşı halk, güven ve saygı duyguları besler. Bu duygular sonucudur ki, böyle bir idarenin verdiği emirler ve aldığı kararlar, halk tarafından itaatle karşılanır. Filhakika idarenin, kendi yararına çalıştığını, verdiği emir ve aldığı kararların, bu yararın gerçekleşmesine yöneldiğini takdir eder. Öyle ise. halkda güven, saygı ve itaat duygularının doğması ve gelişmesi için, idare veya kuruluşun yapacağı işlere esas olacak amacını iyice ve açıklıkla bilmesi gerektir.

Keza verimlilik unsurunu da bir örnek olarak alabiliriz. Her idare, sadece, verilen görevlerin yerine getirilmesi yükümlülüğü ile sınırlı değildir. Görevlerin yapılması ile verimli bir sonuca varılması gerekir. Aksi halde, yukarılarda işaret ettiğimiz üzere, idarenin masrafçı ve gösterişçi bir kuruluş olduğu izlenimi doğar. Yol işlerine bakan bir kuruluş, eğer her yıl, tesbit ve ilân ettiği programını gerçekleştiriyorsa, yolları gerçek ihtiyaç bulunan bölgelerde yapıyorsa ve yaptığı yollar gerek ihtiyaç, gerekse standart itibarıyla yeterli oluyorsa, bu kuru-

luşun yaptığı hizmetlerin verimli olduğu söylenebilir. Esasen böyle bir durumda halk, idareye ve yaptığı hizmetlere güvenle bakar ve saygı duyguları içinde bulunur. Bu duyguların, itaat yaratacağı da açıktır.

Su halde bütün unsurların bir idare veya kuruluşda toplandığı ve yeterli bir şekilde kullanıldığı düşünülürse, o idarenin toplumda, kamu oyununda ve halk üzerinde olumlu bir etki yapacağı, olumlu düşünce ve duygulara yol açacağı kabul edilmelidir. Neye hizmet ettiğini açıkça bilen, yaptığı hizmetlerden olumlu sonuçları verimlilik ölçüleri içinde alan, hizmetleri kamu yararına uygun düşen, sosyal ve teknik değişiklikleri dikkat ve ibretle izleyen, yetişkin ve yetenekli personele sahip olan ve kanunlarla kendisine yeterli miktarda yetki verilen her idare, Devlet için olduğu kadar, halk için de güven ve inan kaynağı olur ve vatandaşlarda saygı ve itaat duyguları yaratır.

Bütün bu unsurları biz, otoritenin maddî yönleri kabul ediyoruz. Maddî yönleri, tüm unsurlarıyla bir araya getirmiş bir idare veya kuruluş, toplumda otoriter olmaya namzettir.

OTORİTENİN MANEVÎ UNSURLARI :

Otoritenin maddî unsurları, aslında, idare veya kuruluşun kendisinden gelen veya kendisinde var olan bir takım nitelik ve özelliklerdir. Bu nitelikler, idarenin hizmet ettiği halka karşı açık, ona gösterilen veya verilen unsurlardır. Otoritenin manevî unsurlarında tersine bir mekanizmanın işlediği kabul edilebilir. Gerçekten idarenin görüntüleri, halk üzerine yaptığı etkilerle orantılı bazı duygu ve düşüncelerin meydana gelmesine amil olurlar. Bazı idareler, kuruluş ve işleyiş, yüklendiği görevleri yerine getirememeye yönleriyle halk üzerinde olumsuz etki yaparlar. Burada halkın, idareye karşı güveni olup olmama gibi bir sorun ortaya çıkar. Halkın, idareye karşı güveni varsa idarenin emir ve kararlarına karşı itaat ve saygısı da var demektir. İdare bir işe başlamışsa, o idarenin bu işi yapacağına ve verimli kılacağına, halk inanır. Keza güven beslenen bir idare, maddî ve manevî yükümlülükler koymuşsa halk, buna seve seve katlanır ve itaat eder. Bazı kuruluşlar vardır ki, halk, güven duygusundan önce, esasen böyle bir idareyi benimsemiştir. Bazı idarelerin ise, elinde kuvvetli müeyyideleri bulunduğundan halkda, saygı unsurundan çok, itaat atmosferi bulunur.

Demek ki otoritenin manevî unsurlarını başlıca üç nokta etrafında toplayabiliriz.

1 — İdarenin otoritesi GÜVEN unsuruna dayalı olabilir.

Güven unsuru, kişilerde, görerek, deneyerek ve sonra da inanarak kendiliğinden meydana gelen bir duygudur. Telkinin de güven duygusunun teşekkülünde etken bir rolü olabilir, özellikle kütle psikolojisinde, duyguların sirayeti kuralının geçerli olduğu düşünülürse, kuvvetli bir kişiliği olan bir insanın başkalarına veya bir çok insanın diğer insanlara duygusal etkide bulunması mümkündür.

Ancak asıl önemli olan husus, kişilerin, güven duygularını yaratacak amilleri bizzat nefsinde görüp kabul etmesidir. Otoritenin sağlam temeli de budur. Bir kere güven duygusu teşekkül ettim, artık, idare hatalı hareket etse bile, halkın bunu dahi doğru kabul etme şeklinde bir eğilimi vardır. Kamu idarelerine karşı güven duygusunun teşekkülünde, mukayese olanaklarının bulunmaması da büyük bir rol oynar. Zira özel teşebbüslerde olduğu gibi, bir alanda çalışan çok çeşitli firmaların bulunması ve hizmetlerinin mukayese edilerek en iyisinin seçilmesi gibi bir olanak, kamu kuruluşlarında bulunmamaktadır. Mukayese olanaklarının olmamasının bir sonucu da, halkın güvenlilik hakkında verdiği değer hükümlerinin hata paylarının ölçülelememesidir.

Yine insanlar, bir idare ile ilişki kurmak suretiyle, o idarenin güvene layık olduğu veya olmadığını, bizzat nefsinde denemiş olabilir. Nihayet insanlar, bir idarenin güvene layık olduğuna, başkalarının yaptığı telkin ile inanabilirler. Burada, idarelerin büyük rollerinin bulunduğunu unutmamak gerekir. Filhaka güven duygusunun yaratılmasında ilk görev, idarelere düşmektedir. İdareler, yaptıkları eylem ve işlemler kadar, belki daha fazla, bunların halka tanıtılmasında etken bir davranış ve tutum içinde bulunmalıdırlar. Halkla ilişkiler konusunun modern idarelerde taşıdığı önem ve ağırlık, işte, buradan ileri gelmektedir.

2 — İdarenin otoritesi, Benimseme duygularına dayalı olabilir.

Benimseme duygusunun, güven duygusundan bazı ayrıcalıkları vardır. Güven duygusu dışı dönük, dıştan destek ve düşünce alan bir duygudur. Güvenin, teşekkül etmesi kadar, yıkılması da kolaydır. Halbuki benimseme, deruni bir bağlılık olarak kabul edilebilir. Benimsemeye, bir şeyi kendinden addetme, yabancı saydıklarını kabul ve ortak etmeme gibi bir tutum vardır. Keza benimsemeye, geleneksel du-

rumların, tutum ve davranışların etkileri ağırlık taşır. Güven duygusuna göre benimseme duygusu daha kuvvetli ve yerleşik olduğu için, insanlarda böyle bir duygunun teşekkülünde mistik ve fanatik durum ve etkiler büyük bir rol oynar. Bu sebeple bir kişiye oranla bir çok kişinin veya belli bir kitlenin benimsemesi daha olağan ve gerçekçi bir izah tarzıdır. Din alanında ve dinî konularda, benimsemenin daha yaygın olmasının sebepleri de budur. Ve yine doktoriner düşüncelerin, teorik ve pratik düşünce ve davranışlar şeklinde benimsenmesinde, kitle davranış ve tutumlarının önemli faktörler olduğunu unutmamak gerekir.

İdarede benimseme duygularının olduğu muhakkaktır. Ancak kişilerin özel hayat ve davranışlarında olduğu kadar yaygın bulunduğu iddia edilemez. Geleneksel etkilerin ve fanatik tutumların rolü söz konusu olduğuna göre, bu durumların daha çok özel hayat ilişki ve alanlarında bulunması tabiidir. Millî duyguların revaç bulması, bilim ve tekniklerin gelişmesi, benimseme duygularını, önemli derecede yön değişikliğine uğratmıştır. İnsanlar, kendi ulusuna ve vatanına ait konularda büyük duyarlık göstermişlerdir. Yine bilim ve tekniklerin gelişmesi ve pratik hayatta insanlar için büyük kolaylık ve yararlar sağlanması da, bu konudaki inançları bilim ve teknik lehine geliştirmeye başladı. Böylece benimseme duyguları fanatik ve geleneksel etkenlerin yanısıra, millî ve bilimsel etkenlerle de ortaya çıkıyordu. Devlet hayatında ve idarede, benimseme duygularının görüntüsüne bu yönü ile tanık olmak mümkündür.

Benimsenmenin otorite ile önemli ilişkisi ve yakınlığı vardır. Bir idarenin benimsenmesi, onun sevilmesi, kendinden addedilmesi ve korunması demektir. Durum böyle olunca, benimsenen bir idarenin, her türlü emir ve kararlarının büyük bir tehâlûkle insanlar tarafından kabul göreceği açıktır. Bu kabul görmede, itaat ve saygı vardır. Hatta kişiler, benimsenen idarelerin emir ve kararlarını, eylem ve işlemlerini tartışma konusu yapmazlar. Zira idarenin her yaptığı, doğru ve isabetlidir. Bu hususun, ayrıca, görülmesi veya denenmesine de ihtiyaç yoktur. Halbuki güven duygusunda böyle bir durum olmadığını, daha önceleri, izah etmiştik. Güven duygusunun teşekkülü için, insanların görme ve deneme işlemlerine tâbi olması gerekiyordu. Hatta uzun süreli denemeler, ancak, güven duygusunun teşekkülü için şart olabilir. Benimsemede ise böyle bir ön şartın olması, zorunlu değildir.

Toplum hayatında insanlar, çoğunlukla, hayatî ve duygusal alan-

larda çalışan idareler hakkında benimseme duyguları gösterirler, örneğin Devletin din teşkilâtı, geleneksel ve mistik duyguların konusu olmak sebebiyle, kolayca, benimsenir. Sağlık kuruluşları, yüksek bir tekniğe dayalı teşkilâtlar da kişilerde benimseme vesileleri olurlar. Ancak bir idarenin yeterli, faydalı ve isabetli çalışmaları, zamanla, kişilerde, benimsemelere yol açabilir. Her ülkede bunun çeşitli örnekleri vardır. Türkiyede Sıtma Savaş teşkilâtı ve kısmen Karayolları idaresi, buna örnek olarak verilebilir.

Şu hale göre bir idare veya kuruluşun kişiler tarafından benimsenmesi, o idare veya kuruluşun toplumda ve kişiler arasında otorite sahibi olmasına yeterli bir faktör olmaktadır.

3 — İdarenin otoritesi, kendisine uygulama yetkisi tanınmış MÜEYYİDEYE dayalı olabilir.

Gerçekten otoritenin en kolay ve yaygın şekli, müeyyide ve zorlamaya dayanan nitelikte olanlarıdır.

Bilinir ki müeyyide, hukuk kurallarının kabul ve uygulanmasını zorlamak için kanunlara konulan ve ceza veya zarar verilme tehdidini taşıyan hükümlerdir.

Filhakika idareler, koydukları tedbirlerin etkisini artırmak, ibrette sürat sağlamak ve aksayan veya bozulan bir düzeni derhal iade etmek maksadıyla, bir takım ceza verme yetkileriyle donatılmışlardır. Genel anlamdaki bu müeyyideler, kişilerde itaati ve riyeti sağlarlar. Buradaki önemli özellik, müeyyidenin ağırlık derecesi ve uygulanmasındaki sürate göre, kişilerin, olumlu veya olumsuz emir ve kararlara itaat etmesidir. Halbuki güven ve benimseme duygularının yaratılmasında böyle bir durum yoktur. İnsanlar, güvendikleri veya benimsedikleri bir idarenin müeyyide yetkisini veya bunların uygulanacağını düşünmez. Aksine müeyyidelerin uygulanması hali, güven ve benimseme duygularının zedelenmesine ve zayıflamasına yol açabilir.

Şurası muhakkak ki, idare ve kuruluşların tamamı için, insanların güven ve benimseme duyguları içinde olacağı düşünülemez. Hatta büyük bir çoğunluğun bu şekil duygular içinde bulunması, azınlığın itaatsızlığına da mazeret sayılamaz. Her hal ve şartta idarelerin elinde müeyyide yetkilerinin bulunmasında zorunluluk vardır. Kaldı ki müeyyide yetkisinin mevcudiyeti, idarelerin başarılarında bir ölçü olarak da kullanılabilir.

Gerçekten bazı idareler, aldıkları karar ve verdikleri emirleri kolaylıkla uygular, her hangi bir zorlamaya gerek kalmadan vatandaşların itaatini ve hatta saygı duygusunu sağlar. Böylece en az müeyyide uygulayan veya hiç uygulamayan idareler en iyi idareler şeklinde kabul edilir.

Bunun yanında sık sık müeyyide uygulamalarına başvurmak, idarenin yaptığı eylem ve işlemlerdeki beceriksizliğine veya başarısızlıklarının gizlenmek isteğine delil sayılabilir.

Esasen müeyyideler, idarelerin sürekli ve her yerde kullanmaları bakımından ellerine verilmiş silâhlar değildir. Psikolojik yönden, insanlar müeyyidelerin varlığını hisseder ve kendiliğinden bir itaat duygusuna kapılırlar. Zira müeyyide uygulanmasa bile, uygulanma imkânının her zaman kabil olduğunu her insan takdir eder, öyle ise idareler, ellerinde bulunan müeyyide uygulama yetkileriyle otoriteyi sağlarlar. Bu otorite, gerek müeyyidenin bizzat uygulanması ve gerekse müeyyidenin mevcudiyetinin hatırlatılması suretiyle sağlanmış olur.

Fakat müeyyidelerin her zaman otoriteyi sağladığı iddia edilemez. Tabiatları gereği insanlar, haşin muamele edilmekten hoşlanmazlar. Sık sık müeyyidelerin kullanılması hoşnutsuzluk doğurur. Hoşnutsuzluğun yaygınlaşması ve giderek bilinçlenmesi, idarelere karşı direnmeleri, hiç olmazsa pasif karşı koymaları artırır. Bu durumda idare, daha çok müeyyideye başvurmak zorunda kalır. Müeyyide uygulanmasının sık kullanılması, idarelerde şüphe ve endişeler yaratır ve bir çok emir ve kararlarda tereddütlere sevkeder. Bu sebeple az müeyyide, idarenin otorite sağlamasındaki başarısına delalet eder.

OTORİTENİN KABULÜ MEKANİZMASI :

Otorite, maddî olduğu kadar psikolojik bir vetiredir. Bu sebeple otoritenin kabulü de aynı değer ve ölçüde psikolojik bir vetire şeklinde ele alınmalıdır. Otoritenin kabulünden maksat, bir idarenin verdiği emir veya aldığı kararlara, muhatap olan insanların itaat etmesi, saygı göstermesidir. İtaat ve saygının yaygınlığı ve yoğunluğu derecesinde otoritenin kabule şayan olduğuna hükmedilebilir.

Ama bütün insanların bir idare tarafından alınan kararları bilinçle veya tartışarak kabul ettiği söylenemez. Esasen otoritenin manevî unsurlarını incelediğimizde bu konulara değinmiştik. Dikkate almak gerekir ki, toplum içinde, otoriteye muhatap insanlar kültürel formas-

yon farklılıkları gösterirler. Nihayet insanların yetişkinlikleri yanında yaratılışları ve duygusal tabiatları ve anlayış yetenekleri de otoritenin kabulünde, önemli etkenler şeklinde nazara alınır. Bir idarenin otorite konularının kabulünde, toplumda görülen sürat, yaygınlık ve yoğunluk mutlaka o idarenin saygı değer olduğu ve bu nitelikte kararlar aldığı hususunda delil olamazlar. Yanlış alınan bir kararın dahi, itaatla karşılandığı çok kere vukubulmuş olaylardandır.

Demokratik idarelerde otorite, herşeyden önce, hukukî bir kaynağa dayanan hak ve yetkiler şeklinde tezahür eder. Kamu hizmetlerinin görülmesi için bir idareye verilmiş görevler karşılığında yetki ve haklar tanınmıştır. Görevleri yerine getirmek ve en iyi sonuçları almak amacıyla idareler, zaman zaman bu ortamı sağlayıcı yetkilerini kullanacaklardır. Böylece burada görülen otoritenin muhataplarınca kabul edilmesi keyfiyeti salt hukukî bir nitelik kazanmaktadır. Kişilerin, otoriteyi kabul etmelerindeki manevî faktörlerin dikkate alınması, bu bölümde bizim üzerinde duracağımız bir konu değildir. Zira otoritenin kabulünde hukukî bir izah tarzı, çok yalın ve basit bir mekanizma görüntüsündedir.

Halbuki psikolojik yönden bir otoritenin kişilerce kabul edilmesinin vetresi, daha kompleks ve etken bazı faktörlerin birleşimini kapsamaktadır. Bu biçimiyle konuyu ele aldığımız takdirde, insanlar tarafından otoritenin kabulünde başlıca üç çeşit durum tesbit etmek mümkündür.

1 — Bir idare tarafından verilen emir ve alınan kararlar, muhatapları olan insanlara incelenir, tartışılır ve kabule şayan olduğu takdirde itaat edilir.

Bir hükmün, insanlar tarafından görülmek veya denenmek biçiminde, otoritenin kabul veya reddedilmesi olağandır. Daha doğrusu, bilinçli hareket eden, kendi toplumuna ve dâvalarına sahip çıkan ve insanlık haysiyetini dikkate alan her insanın böyle bir kabul biçimini tercih etmesi tabii sayılmalıdır, özellikle demokratik idarelerde, idare edenler hakkında hüküm ve kararını verecek insanların oylarını yöneltmede kullanacakları usul de, ancak budur. Oylama oryantasyonunda, sadece, oy verme zamanındaki bir düşüncüyü yeterli görmek, insanların şevki tabiiilerine değer vermek gibi hatalı bir görüşün sonucu olur. Halbuki oy verme zamanına kadar, iktidarların yönettiği idare ve kuruluşların çalışmaları, eylem ve işlemlerin hakkında bilgi ola-

rak bir kanaata varmanın ve bu kanaatin sonuçladığı hüküm ve değerle oy kullanmanın kamu oyu denetlemesi etkenliğini ve uyarıcılığını artırıcı bir niteliği bulunmaktadır. Böyle yaygın bir anlayış, otoritenin kabulünde de geçerli bir vetiredir.

Şu halde bir idarenin otoritesini kabul etmede, muhatap olan insanlar, bilgi almak, üzerinde düşünmek ve hatta toplumda tartışılmak suretiyle oluşan bir vetirenin kabulü zorunludur. Bilinçli bir kabulün, idareleri denetleyici bir fonksiyonu da bulunmaktadır.

2 — Otoritenin kabulünde ikinci bir vetire, otorite konusunun her hangi bir incelemeye tâbi tutulmaması olabilir.

Otorite muhatabı insanlar, idarenin emir ve kararları üzerinde düşünmez, tartışmaz ve inceleme yapmazlar. Bu vetirede otorite, idarenin daha önce yarattığı inandırma ortamından kaynak ve destek aldığı söylenebilir. Yukardaki bölümlerde sözünü ettiğimiz benimseme duygusunun burada da ortaya çıktığına dikkat edilmelidir. İdarelerin, geçmiş uygulamalarındaki isabet, doğruluk ve yararlılık niteliklerinin azami ölçülere ulaşması, insanları tartışmasız olarak emir ve kararları kabule iter. Burada, yani inanma veya inandırmada, geçmişin deneme ve göreneklerinin faktör olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak buradaki inanma, filhal vukubulan bir durumdur. Yani idarelerin otoritesini kabul etme, aynı zamanda bunun doğru ve isabetli olduğu hakkındaki bir düşünce ve kanaatten ileri gelmektedir. Bu kanaat, tartışmasız veya düşünmesiz bir biçimde meydana gelmektedir. Yoksa idarenin otoritesini kabul etmekten başka bir çarenin bulunmadığı hakkındaki düşünce veya telkinin burada her hangi bir rolü bulunmamaktadır.

Gerçekte insanlar, bir idarenin otoritesini, araştırmaksızın veya tartışmaksızın kabul ettikleri takdirde, ortada bir inanma vetiresi bulunmaktadır. Bu inanma durumu, otorite konusunun doğru olduğu hakkındaki yerleşik bir kanaata dayanmaktadır. Otoritenin kabul edilmesi gerektiği ve aksinin zor durumlar yaratacağı üzerindeki düşünceler veya bu konuda yapılmış veya yapılacak telkinler, bu ikinci vetirenin konusu değildir. Yoksa, otoriteyi kabulde, muhatabı olan insanların inanma nitelikleri dikkatten kaçmış olur.

3 — Otoritenin kabulünde üçüncü bir vetire, muhatabı insanların bunu yanlış bulmalarına rağmen itaat ve saygı göstermeleri durumudur.

Bu çeşit vetirede, otorite konuları üzerinde düşünme ve tartışma

hoşgörölrlölölöl önemli derecelerde kısıtlanmış ve hatta kaldırılmıştır. Ayrıca kişilerin, daha önceden bir inanma, kabul etme durumları da bulunmamaktadır. Emir ve kararların, işlem ve eylemlerin oldukları şekilde alınması zorunludur.

Otoritenin bu şekli, iki biçimde mütalâa edilebilir.

Birincisi, sert ve hoşgörölölölöl bir idare tarzının insanlar üzerinde bıraktığı izlenim ve kanaatlardır. Eğer toplumda veya muhatap insanlarda böyle bir kanaat varsa, emir ve kararların olduğu gibi kabul edilmesi, bir zorlanmadan kurtuluş çaresi sayılır.

İkincisi ve daha olumlu bir izah tarzı ile, otoritenin tartışmasız kabulü, otorite konularının yani emir ve kararların üzerinde düşünme veya tartışma olanaklarının bulunmamasıdır. Bu olanaksızlık, zaman itibariyle veya konunun kolay anlaşılabilirliği sebebiyle ortaya çıkabilir. Derhal kabul ve uygulanması istenen bir emirin, tartışılma veya üzerinde düşünölmesi, zaman itibariyle, elbette, mümkün değildir. Keza insanların kültürel formasyonlarının yeteneklerini aşan konularda, bunların tartışılması ve üzerinde düşünölmesi, imkânsızdır.

Yukardaki durumlarda insanların, bir idarenin emir ve kararlarını kabul etmekten başka hiçbir alternatifleri bulunmamaktadır.

Ancak bu çeşit vetirede, müeyyide sorununun önem kazandığına dikkati çekmek gerekecektir. Gerçekten insanlar, otorite konularını tartışmasız kabul ederlerken, bunların arkasında müeyyidelerin bulunduğunu düşünöceklerdir. Aksine bir davranışın, derhal müeyyide uygulamasına yol açacağını bilmek ve hatta örnekleriyle görmek, insanları, tabiatıyla, itaatsizlikten sakındırır.

Yukarıda belirttiğimiz üç çeşit otoritenin kabulü mekanizmasının salt olarak ve ayrı ayrı bulunması, her zaman mümkün değildir. Hatta uygulamada karma vetireler şeklinde ve insanların kültür ve psiko- sosyal durumlarına göre değişik şekillerine rastlanır.

Bu bölümde bir hususun daha açıklanmasında yarar buluruz. Otoritenin kabulü mekanizması izah edilirken ortaya çıkan üç vetirenin, insanlar tarafından sonuna kadar kabul edilip edilmeyeceği bir soru şeklinde zihinlere takılır. Daha açık izah edelim. Hangi tip vetire olursa olsun, insanlar idare veya kuruluşların emir ve kararlarına her hal ve şartta ve her zaman itaat gösterirler mi? İnsan mantığının çokça dışına taşan, anlayışın sınırları dışında bulunan her emir ve karar,

mutlaka, insanlar tarafından kabul edilir mi? Özet olarak, otoritenin bazı sınırları var mıdır?

İnsanlar bazı durumlarda isteyerek veya istemeyerek bir idarenin emir ve kararlarını uygulamaz veya ona itaat etmezler. Bu itaatsizlik, belirttiğimiz üzere, bazen iradî ve bazen de irade dışı olabilir. İşte otoritenin sınırlarından maksat budur.

Gerçekten insanların otoriteyi kabullerinde bazı sınırlar bulunur. Bu sınırları biz, şöylece düşünebiliriz.

1. Otoritenin kabulü için, her şeyden önce, otorite konularının, muhatabı olan insanlara ulaştırılması gereklidir.

Bir idarece, uygulanması istenen emir ve kararların, yayınlanması ve duyurulması, bu konuda çok önemli bir fonksiyon teşkil eder. Yeterince duyurulmamış bir konunun, insanlar tarafından uygulanması veya hiç olmazsa tam anlamı ile itaat edilmesi mümkün değildir.

Şu halde otoritenin yeterince duyurulmaması ve insanların bilgilerine ulaştırılmaması, otoritenin kabul ve uygulanmasını önemli derecede sınırlayan keyfiyettir.

2. Bir emir veya karar, yeterince yayınlanıp duyurulsa bile, bunun, insanlar tarafından anlaşılmış olması da zorunlu bir şarttır.

Emir ve karar konusunun, karışık ve çapraşık olması, insanların bunları anlamasında güçlük çıkarır. Ne istendiği ve neyin uygulanmasının yapılacağı açıklıkla, çıplak bir şekilde anlatılmalıdır. İnsanlar, emir ve kararlardan, ne yapacaklarını, neye itaat edeceklerini kolayca çekip çıkarabilmelidirler. Herkes konuyu kendisine göre yorumlarsa, uygulamanın veya otoritenin kabulü, değişik biçimler arzeder ve farklılıklar ortaya çıkar. Bu durumda otoritenin yeknesaklığı ve ciddiyeti kaybolur.

Gerçekten otorite konuları ne kadar karışık ve ağır olursa olsun, bunları, muhatabı olan insanların kolaylıkla anlayacakları bir biçime sokmak şarttır. Aksi halde anlaşılma, otoritenin kabulünü sınırlayan bir faktör olur.

Emir ve kararların anlaşılmasında diğer bir faktör, ifade meselesidir. En basit bir konunun, anlaşılma hale getirilmesinde, ifadenin

büyük bir rolü vardır. Yersiz ve anlamı karşılamayan kelimeler, iltibasa yer veren terimler, uygunsuz ve oturmamış cümleler, bir emir ve kararı anlaşılabilir durumlara sokabilir. Böyle bir halde otoritenin kabulü, insanlarda tereddütlere ve farklı anlayışlara yol açarak, yeknesak bir uygulamayı güçleştirmiş olur.

3. Otorite konularının, muhatabı olan insanların maddî ve manevî yeteneklerine uygun olması gereklidir.

Bundan maksat, uygulanması istenen emir ve kararların, uygulama şartlarını taşıyıp taşımadığı meselesidir. Otoritenin uygulanmasında bu husus çok önemlidir. Toplamların ve insanların olanakları daima gözönünde tutulmalıdır. Hiç bir uygulama olanak ve şartı bulunmayan bir konunun emir haline getirilmesi, baştan itibaren bir otoritesizliğe yol açar, örneğin her kişi evinin bahçesine 100 ağaç dikecek diye bir emir çıkarılmadan önce, her insanın evinin bahçesi bulunup bulunmadığı, bulunsu dahi bu bahçenin 100 ağaç dikilecek kadar büyük olup olmayacağı ve nihayet herkesin 100 ağacı nereden sağlayacağı önceden iyice düşünülmelidir. Eğer bütün bu olanaklar varsa, emir çıkarılmalı, yoksa, insanların maddî olanaklarının bulunmaması veya yetersiz olması, emrin yerine getirilmemesi sonucunu doğurur. Bu suretle de insanlar, istemeyerek, otoritesizliğe yöneltilmiş olurlar.

Öyle ise, otorite, muhatabı olan insanların maddî ve manevî olanakları ile de sınırlıdır.

4. Otorite konuları, muhatabı olan insanların kişisel çıkarlarına veya kişisel değerler sistemine önemli derecelerde aykırı bulunmamalıdır.

Bu konuda bazı inceliklerin bulunduğu muhakkaktır. Gerçekten kamu idareleri tarafından alınan karar ve emirlerin kişilerin tamamının çıkar ve değer hükümlerine uygun olacağı düşünölemeyeceğı gibi iddia da edilemez. Hatta bazı durumlarda insanların tümüne şâmil düşünce ve kanaatlerin tamamen aksine olabileceğı de mümkündür. Ancak çoklukla görölen husus, otorite konularının, bir kısım insanların çıkarlarını zedelemesi veya onlara aykırı olmasıdır.

Nihayet otorite konularının kişisel değer ve çıkarlara ne dereceye kadar aykırı olabileceğı, emir ve kararı alan idarecilerin takdirde bulunacakları bir husustur. Basit konuların bir mesele haline getirildiğı

örnekleriyle görülen bir keyfiyet olabileceği gibi, hassasiyetin fazla bulunduğu zannedilen konuların da kolayca geçirilip kabul ettirildiği rastlanılan vakıalardır. Bunun takdirinde, toplumun yapısı, gelenek ve görenekleri, sosyal koşullar, uygarlık derecesi, insanların mizaçları dikkate alınmalıdır. Sonra toplum psikolojisinin açık ve kesin kuralları iyice bilinmelidir. Zamanın seçilmesi, otorite konularının uygulanmasında, bunu kolaylaştırıcı olanakların sağlanması da dikkate alınacak faktörlerdendir. Bu konuda liderlik koşullarının sözü edilmesi gereklidir.

Ancak şartlar ne olursa olsun, emir ve kararlar alınırken, muhatap olan insanlar ve toplumun çıkarlarına önemli derecede aykırı düşmeğe çalışmak yerinde bir davranış olacaktır, özellikle demokratik rejimlerde, çeşitli örgütlerin baskı unsurları olduğu dikkate alınır, önemli aykırılıkların tepki göreceği ve kararların değiştirilmesi için zorlamalar yapılacağı açıktır. Keza insanların inanç besledikleri veya köklü kanaat sahibi oldukları konularda, idarelerin otoritelerini dikkatli kullanmaları zorunludur.

SONUÇ:

Otorite kavramı, açık ve seçik anlamlı bir kavram değildir. Bunun çok çeşitli sebepleri vardır.

Bir kere otorite, kelime olarak ve ulusların tarihi denemelerinin ışığı altında, daima, korkunç görünüşlü bir kavram olmuştur. Totatiler rejimlerin otoriteyi, amaçlarına giden tek bir yol biçiminde kabul etmeleri, bu telâkkinin başlıca sebebidir.

Ancak bizim bu yazımızda konu yaptığımız otorite, siyasal bir araç veya sistem değildir. Biz, iyi ve etken bir idarenin emir ve kararlarını yürütme aracı olarak otoriteyi kabul etmekteyiz. Bu yönü ile otorite, aslında, bir sonuçtur. Eğer idare, kuruluşu ve işleyişi itibarıyla insanlarda ve toplumda saygı ve itaat yaratmışsa, böyle bir idare otoriter idaredir, öyle ise otorite, bir idarenin başarı ölçüsü şeklinde kabul edilebilir. Her ne kadar otoritenin kabulünü, başarının tek ölçüsü saymak mümkün değilse de, demokratik rejimlerde böyle bir ölçüyü bulmada, otoritenin kabul mekanizmasının büyük faydaları vardır.

Bu yönü ile her idarede otoritenin bulunması zorunludur. Eylem ve işlemlerle elde edilmek istenen amacın askıda kalmaması, insanların

bunlara itaati ile mümkündür. Şüphesiz ki bir idarenin amacını gerçekleştirmesi çabası, toplum ve insanlara yönelmiş bir davranıştır. Devlet olmanın ve toplum halinde yaşamının bir anlamı vardır. Bu anlam, öncelikle, insanlarla, onların insanlıklarıyla ve yine insanların iyi ve mutlu yaşamalarıyla ilgilidir. Hatta ilgiden öteye, insancıl bir hedeftir.

Sonuç olarak denebilir ki, idare ve kuruluşların otoriteye sahip bulunmalarından çekinmemek gerekir. Zira otoriteye giden yollar, Devlet organ ve kuruluşlarının yeterli, yetenekli ve marifetli sayılmalarını zorlayan bir takım nitelik ve özellikleri kapsayacaktır. Bir idareyi kurarken, modern idare bilim ve tekniğinin bütün verilerinden yararlanmak gerekecek ve organizasyonun zorunlu unsurları bir bünyede toplanacaktır. Bu suretle insanlar Devleti, bir hasım şeklinde görmeyecek, aykırı düşüncelere fırsat verilmeyecektir. Vatandaşların Devlet hizmetlerine maddi ve manevî güçleriyle katılmaları, yardım ve destekte bulunmaları da ancak, bu şekilde gerçek bir düzeye çıkacaktır.

İdarelerin ve idarecilerin hiç bir zaman unutmamaları gerekli kural şudur. İdare, her yerde ve her zaman, insanlarla tatlı konuşmalı ve tatlı hareket etmelidir. Fakat idareler o şekilde tatlı konuşmalıdırlar ki, konuştukları insanlar, idarelerin yanında otorite sopasının bulunduğunu hiç bir zaman unutmamalıdırlar. İşte otoriter olmanın ve otorite kullanmanın zorluğu burada ve başarının sırrı da bu noktada düğümlenmektedir.

İLÂÇ ALIŞKANLIĞININ ÇEŞİTLİ YÖNLERİ ÜZERİNE (Multi - Disipliner Sempozyum)

Dr. Jur. Mustafa T. YÜCEL
Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdür Yr.

Psişik dengesizlik içerisinde veya sosyal baskılar altında bulunan kişiler, genellikle, gerçeklerden uzaklaşmak için ilaca sığındıkları gibi haz, gelenek ve başarı konularındaki konvansiyonel değerlere karşı isyan biçimde de ilâç kullanmaktadırlar.

Son yıllarda, Dünya üzerinde ilâç bağımlısının nicelik ve yaygınlığı konusunda beliren artış sonucu bir epidemiden söz edilmeğe başlanılmış; ilâç suistimalinin önlenmesi için epidemiolojik bir yöntemin ön görülmesi önerilmiştir. Bu konuda milletlerarası ilişkileri yoğunlaştırmak amacıyla çeşitli toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantılardan biride 20-24 Mart 1972 tarihlerinde İlâç Alışkanlığının Çeşitli Yönlerini içermek üzere Strasbourg'da yapılmıştır. Multi-disipliner nitelikteki bu toplantıda sırasıyla şu konular işlenmiştir : İlâç Kullanımının Şekli ve Yaygınlığı; İlâç Alışkanlığının Nedenleri ve önleme; Tretman ve Rehabilitasyon; ve Hukukî Yönleri ve Kontrol.

— İlâç Kullanımının Şekli ve Yaygınlığı

Bu konuda Avrupa Konseyine dahil üye memleketlere ait veriler sunulmuştur : İsviçre'de okul talebeleri arasında yapılan bir anket sonucu, % 18 inin çeşitli ilâçları kullandığı; % 10 nun ise devamlı olarak cannabis (esrar) aldığı saptanmıştır. Hollanda'da son zamanlarda yapılan bir araştırma ile yaklaşık olarak 140.000 kişinin esrar veya diğer ilâçları aralıklı olarak ve bazen de tecrübi amaçlarla kullandıkları belirmiştir. Norveç'te son iki yıl içerisinde 14-17 yaşları arasındaki gençlerin esrar kullanımının iki katma yükseldiği görülmüştür. Fransız delegesi tarafından, 15.000 - 20.000 eroin bağımlısının bulunduğu; ve eroinin ihracatı olanağının gün geçtikçe kısıtlanması nedeniyle yeni pazarlar temin etmek amacıyla okul çağında bulunan çocuklara parasız olarak eroin verildiği ifade edilmiştir.

İngiltere'de eroin bağımlıları konusundaki veriler ise 1968 yılındakinin (2.240 eroin bağımlısı) aynı olup; eroin bağımlıları kontrol

altındadır. Bu kişilerin ilâç ihtiyacı İç İşleri Bakanlığınca belirlenmiş doktorların verdikleri reçete ile sağlanmaktadır. Diğer bir deyişle, durumları legal bir nitelik göstermektedir.

İsveç'te baz morfin kullanımında belirli bir artma olduğu; aynı durumun Danimarka'da da görüldüğü; İsveç'te yaşlı kişiler arasında sedativlerle hypnotiklerin kullanılmasında artış olduğu belirtilmiştir.

İlâç alışkanlığının artmasına etkili olan faktörler arasında teknolojik değişme, sanayileşme ve hızlı şehirleşmenin yer aldığı belgelenmiş; ekseri memleketlerde, amfetamine ile stimulant'ların suistimalinde artış olduğu görülmüştür.

Yukarda yer alan verilere karşın, hemen hemen her memlekette İlmî değerlendirmelere dayanak olacak sıhhatli verilerin var olmadığı saptanmış olup; bu konuda milletlerarası karşılaştırmalar olanaksız kalmaktadır. İlâç konusundaki bilgilerin gerçek ve doğru olduğunun saptanması oldukça önemlidir. İlâç bağımlısı kişiden alınan bilgiler sıhhatli olabilirse, bu konuda geliştirilebilecek tıbbî testler kadar nesnel olamayacaktır.

İlâç bağımlılığı konusunda yer alacak İlmî değerlendirmeler için aşağıdaki üç öge üzerinde fikir birliğine varılması gerekmektedir :

— İlâç bağımlılığının tanımı;

— Kriterler;

— Metod - bu konuda nesnel testlerin belirmesi sonucu farklı memleketler arasında sıhhatli karşılaştırmalara gidilebilecektir.

İlâç kullanılması ile mücadelede, ilâç bağımlılığının sorunlarını incelemek için önerilen modeller sırasıyla, epidemiolojik model; sosyokültürel model; ve psiko-dinamik model.

Epidemiolojik Model

İnsan, çevre ve ajan üçlüsünü içeren (ekolojik üçlü) epidemiolojik yöntemin uygulanmasının yararı konusunda yeterli nedenler vardır. İlâç bağımlılığının özellikle narkotiklere bağımlılığın küçük yaş gruplarında ender olması sonucu bağımlılığın başlangıç ve gelişmesine ilişkin faktörlerin saptanması mümkün olabilecektir. Memleketler arası karşılaştırmada ve aynı memleketteki yüksek ve düşük seviyedeki ilâç bağımlılığın varlığı da aynı derecede ilginçtir. Epidemiolojik yöntemin

uygulanması için en güçlü nedende ilâç bağımlılığının çeşitli nedenler sonucu belirmesidir. Tamamıyla farmakolojik veya psikolojik veya sosyolojik açıklama bu olguyu yeteri derecede açıklayamayacaktır. İlâç bağımlılığının biçimleri ve etiolojisi konusunda yapılacak bir araştırma farmakolojik, sosyal, kültürel, ekonomik, demografik ve kişisel faktörleri göz önüne almalıdır.

Bu olgunun etüdünde bulaşıcı hastalıklar için ön görülen epidemiolojik model göz önüne alındığında, ilâç bağımlılığına ekspozite edilmesinin (örneğin ilacı tecrübe etmenin) risk derecesinin en azından aşağıdaki faktörlere dayalı olduğu belirtilebilir : (1) Potansiyel tecrübecinin karakteristikleri ile kişisel ilişkileri; (2) Arkadaş grubunun sosyal baskısı; (3) Kültürel adetler ile ahlâki düşünceler; (4) Kişilerin ilâç konusundaki bilginin kapsam ve doğruluğu; (5) İlâcın temin edilebilir olması; (6) Hukuksal tanzim ve kaideler. Diğer faktörlerde bu konuda etkili olabilir. Kişinin belirli bir ilacı kullanması halinde, bu tecrübesini psişik ve belki de fizikî bağımlılık sağlayana dek tekrarlaması yukarda belirtilen faktörler ve en azından kendi hissi, fikri ve fizikî durumu ile kişilerin kendisi hakkındaki tutumuna bağıntılı olacaktır.

Özet olarak belirtmek gerekirse, ilâç bağımlılığının sistematik incelenmesinde, belirli bir ilâcın psikopatrik ve fizikî öğelerini, kişinin özel şahsiyet karakteristikleri ile çevresinin özelliklerini göz önüne almak gerekecektir. Yukarda sözü edilen ekolojik üçlünün üçüncüsü olarak belirtilen ajan deyiminin bu çerçeve içerisindeki anlamı ilâç'tır. İlâçla mücadele içinde ajanın kontrol altına alınması bir gereksinme olup; ilâca olan talebin azaltılması da ön görülmelidir.

Yukarda sözü edilen diğer iki model epidemiolojik model içerisinde yer aldığından bunların ayrıntılarına yazımızda değinilmeyecektir.

İlâç alışkanlığı doğuştan var olan bir nitelik olmadığına (ve sonradan kazanıldığına) göre, alışkanlığın derecesini hafifletmek ana sorunlardan biri olarak belirmektedir. Bu amaçla, sorunun tabiat ve genişliği hakkında millî seviyede bir araştırma yapılması, risk gruplarının saptanması gereklidir.

İlâç Alışkanlığının Nedenleri ve Önleme

İlâcı kullanma, devam edilme ve bırakılmasının çeşitli faktörler sonucu olduğu ve bu konuda tek bir faktörün belirlenemeyeceği kabul

görmektedir. İlâç bağımlılığına etmen olan faktörlerin normdan sapma şeklinde beliren diğer tür hareketlere de sebebiyet verdiği saptanmıştır.

İlâç bağımlılığının tabiatını anlamak amacıyla, ilâçla organizma arasındaki farmakolojik ilişkinin saptanması gereklidir. İnsan ve çevre yönünden var olan farmakolojik faktörler karşısında, ilâç bağımlılığının nedenlerine ilişkin aşağıdaki ipotezlere yer verilmiştir :

- (1) İlâç bağımlılığı mevcut karakter anormalliğinin bir yansıması olabilir;
- (2) Suçlu hareket biçiminin bir tezahürü olarak belirebilir;
- (3) Adolescence devresinde görülen normal psişik baskılardan muzdarip olan kişilerin kendilerini tedavi etmelerine teşebbüsleri veya sosyal ve/veya ekonomik baskılara, hayal kırıklığına veya fırsat yoksunluğuna karşı beliren reaksiyon sonucu belirebilir;
- (4) Kişilerin, özellikle sosyal bakımdan izole edilmişlerin, bir alt- grupta kabul edilmelerini sağlamak vasıtası olabilir;
- (5) Yüksek dozda devamlı ilâç kullanmanın sebep olduğu metabolik lezyon yöneltebilir;
- (6) Zevk, gelenek, başarı ve statü konularına ilişkin konvansiyonel değerlere karşı isyanın bir kısmı olarak belirebilir;
- (7) İlâç için elverişli psikopatoloji olmamasına karşın, öğrenilmiş bir hareket biçimi olabilir;
- (8) Psikopatolojinin yoksunluğuna karşın, ilâç kullanılmasına yönelten sosyo-kültürel baskılar sonucu belirebilir;
- (9) Yukardaki faktörlerden bir veya birkaçının belirli bir kişinin ilâç kullanımında etkisi olabileceği gibi aynı faktörler, önceden belirtildiği üzere, ilâç bağımlılığı dışındaki normdan sapma türündeki hareketlere sebebiyet verebilir.

İsviçre’de yapılan bir araştırma ile, ilâç kullanan gençlerden % 60 mın aile birliği yıkılmış ailelerden geldiği görülmüş ve bu sonuç, diğer araştırmalarla da pekiştirilmiştir. Bu nedenle, ilâçla mücadele için aileye yönelik rehberlik hizmetleri yanında aile düzeninin geliştirilmesi hizmetleri önem kazanmaktadır.

İlaç alışkanlığı, yalnızca gençleri tehdit etmekle kalmayıp, yaşlıları da etkileyen bir nitelik kazanmış ve modern cemiyetin temel sorunlarından biri olarak belirmiştir. İlaç alışkanlığı ile mücadelede kişilerde gerekli direnişi sağlamak amacıyla eğitim ve bilgi dağıtımının önemi küçümsenmeyecek ölçüdedir. Ebeveynler, öğretmenler, doktorlar, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları ile gençlik liderlerinin bu konuda eğitilmesi ön görülmelidir. Bu konuda ilmi gerçeklerin verilmesine dikkat edilmeli; bilgiyi verecek kişilerin yetenekli olması üzerinde durulmalıdır. Sorumsuzca verilen bilgiler olumsuz sonuçlar doğurabilir. örneğin, esrarın sonuçları hakkında ilmi kesin sonuçlar belirlemediğinden, “esrarın zararsız olduğu” şeklindeki beyanlardan çekinilmelidir.

İlaçla mücadele için farklı disiplinlere mensup kişilerin koordineli çabaları ön görülmeli; basın ve yayın organlarının bu alanda etkili olması için bilgi ile donatılmaları; bunlarla uzman kişiler arasında aktif bir işbirliğine yönelmeli ve ilaç suistimali hususlarında sansasyonel yayınlara yer verilmemelidir.

Tretman ve Rehabilitasyon

İlaç bağımlısı hasta olarak kabul edilsin veya edilmesin, bu kişinin yeterli bir tretmana ihtiyacı olduğu belirgindir. Tretmanın amaçları sempozyumda tartışılmış olup; iştirakçilerin ekserisi, ilaç bağımlısı kişinin cemiyete yeniden integrasyonu fikrini amaç olarak kabul etmişlerdir. Şimdiye dek yapılan tecrübeler ışığında, bu amacın gerçekçi. olmadığı ve bu nedenle, ekseri hallerde, kısmi integrasyon ile yetinilmesi gereği belirmiştir. Kuşkusuz, tretmanın amacı ne olursa olsun, bu amaca adım adım varılabileceği göz önünden uzak tutulmamalıdır.

Tretman ve rehabilitasyonun etkin olabilmesi için motivasyon oldukça önemlidir. Motivasyon ise, ilaç bağımlıları arasında geniş ölçüde değişiklik göstermektedir. Tretman vetiresinde, motivasyonu artırmak için elverişli bir atmosferin yaratılması gereklidir. Kişiler arasında farklılık gösteren motivasyon, aynı şahıs bakımından da zaman zaman değişimler göstermektedir. Bu çerçevede, tedavi uzmanlarında da ilaç bağımlılarını tedavi etmek konusunda motivasyona sahip olmaları gerektiğinden, uzman kişilerdeki motivasyonda göz önüne alınmalıdır.

İlaç bağımlılığı bakımından abstinansın yalnızca tretmanı gerçekleştirmeyeceği; abstinansla birlikte kişiyi destekleyici psiko-sosyal rehberliğin varlığı gerekmektedir.

Sempozyum çerçevesinde yer alan Komite çalışmalarında ilâç bağımlılığını tedavi etmek bakımından (eroïn bağımlılarına ilişkin olarak) ikama ilâçların kullanılması metodları tartışılmıştır. Bunların en önemlisi methodone'la tedavidir. Bu konuda İngiltere'de yapılan bir araştırmada 275 eroïn bağımlısının, methodone ikâmesi üzerine, bir yıl ile kırk bir ay eroinden uzak kaldıkları saptanmıştır. Eroïn bağımlılığının ciddiyeti karşısında, alınan bu sonuç terapötük iyimserliği pekiştirmesi yönünden olumlu görülmüştür. Anılan araştırma, Komite çalışmalarına sunulan tek araştırmadır.

Methodone ikamesinin tek başına iyi sonuçlar vermeyeceği üzerinde fikir birliğine varılmış; bu biçimdeki tretmanın psikoterapi ve grup tedavisi gibi metodlarla kombine olarak yürütülmesi önerilmiştir. Kuşkusuz, ikame ilâç verilen kişinin narkotiğe bağımlılığının devam ettiği ve sonunda methodone'dan da çekilmenin yer alması gerektiği göz önünde tutulmalıdır.

Eroïn bağımlısı kişiye eroïn verme metodu da tartışılmış (İngiltere de ufak çapta uygulanmak) ve bu tip tretmanın sonuçları değerlendirilmiş olmadığından üzerinde ciddiyetle durulması sağlık verilmiştir; zira, bir kaç yıl önce, İsviçre'de amphetamine verme şeklindeki metodun başarılı sonuç vermediği saptanmıştır.

Komite çalışmaları sonunda beliren en önemli sonuçta, ilâç bağımlılarının tretmanının yalnızca tıbbi bir iş olmadığı merkezindedir. Bu tretman nevi, doktorları, psikologları, hemşireleri, sosyal hizmet uzmanları ile diğer ilgili personeli içermek üzere gerçekten multidisipliner olmalıdır.

Tretman ve rehabilitasyon programları her memlekette yetenekli personel ile parasal harcamayı içermeli; ilâç bağımlılığı göstermemekle beraber, ilâç kullanan kişiler içinde tretman ön görülmeli; müessese bakımı yanında ayakta tedavi olanaklarına yer verilmeli; müessese tedavisi sonrası, gözetim ve bakım uzun süre devam etmelidir.

Hukukî Yönleri ve Kontrol

Ceza siyaseti, genel ilâç siyaseti ile entegrasyon içerisinde olmalıdır. Kuşkusuz, suçluların yakalanma riskinin yüksekliği cezaların ağırlığından daha önleyici niteliktedir. Ceza sistemlerinde uyuşturucu maddeye ilişkin suçlara gerekli tedbirleri uygulama bakımından elâstikiyet sağlanmalı; profesyonel trafikçiler için şiddetli cezalar ön gö-

rülmeli; hafif derecedeki suçlular için cezaevlerinde tretman ve sosyal rehabilitasyon temin edilmeli; polis ve diğer otoriteler ilâçla mücadele ve özellikle geniş çaptaki trafikle mücadele için yeterli kaynaklarla donatılmalıdır.

Doktorların ilâçların bağımlılık derecesi konusunda daha esaslı bilgi sahibi olmaları ve bu konuda çalışan doktorlar için psikopatrik ilâçlar konusunda üniversite sonrası eğitimde özel bir derse yer verilmesi de bir gereksinme olarak belirmektedir.

Cezaevlerinde bulunan yabancı uyruklu hükümlülerin tretman ve rehabilitasyonu konusunda beliren güçlükler karşısında, hükümlünün kendi memleketi infaz kurumlarında cezasının çekmesine olanak veren Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri konusundaki Avrupa Sözleşme'sinin üye memleketlerce kanunlaşmasının önemi de Sempozyum çalışmalarında pekiştirilmiştir.

İlâç sorununun epidemiğe dönüşümü nedeniyle Ceza Kanunları profesyonel trafikçiler için ağır ceza yaptırımlarını ön görmelidir. Kişilerin ilâç kullanmayıp, yalnızca maddî kazanç için trafiğini yapmaları halinde cezaî tretmana tâbi tutulması uygun olup; bu kişilere uzun süreli hürriyeti bağlayıcı ceza uygulanması ile zararlı faaliyetlerine devam etmelerinin önlenmesi yönünden cemiyetin yaranda oldukça büyük olacaktır.

Son yıllarda, bu kavrama uyarlı olarak profesyonel trafikçiler için ön görülen cezalar artırılmıştır :

— Kuzey memleketlerinde	hürriyeti bağlayıcı ceza altı yıla,
— Fransa'da	hürriyeti bağlayıcı ceza on yıla ve
bazı hallerde yirmi yıla, maksimum para
cezası da 50.000.000 FF ina,
— Federal Almanya Cumhu-
riyetinde	hürriyeti bağlayıcı ceza on yıla,
— İngiltere'de	on-dört yıla,
çıkartılmıştır.

İlâç suistimaline değgin suçlular bakımından, trafiğini yapmamakla beraber ilâç kullanan ile kullanmayıp sadece trafiğini yapanların meydana getirdiği kutuplar arasında yer alan ve kendileri ilâç aldıkları gibi başkalarına da temin edenlerin bulunduğu değışen dere-

cedeki grupların bulunduğu geniş bir alan vardır. Bu nedenle, ilâça ilişkin anti-sosyal hareketler için uygun olacak tedbir ve cezaî yaptırımlara elveren hukuksal tanzimde esneklik sağlanmalıdır. Bu çerçeve içerisinde, Amerika Birleşik Devletleri ile İngiltere'deki yasal gelişimlere değinmek yerinde olacaktır.

Amerikan Birleşik Devletleri

27 Ekim 1970 tarihinde yürürlüğe giren İlâç Suistimalinin önlenmesi ve Kontrolüne değgin Kanun mevcut Federal Narkotik yasasını önemli ölçüde değiştirmekte ve birleştirmekte; rehabilitasyon, tretmen ve eğitim için yeni olanaklar sağlamaktadır.

Uyuşturucu madde suçlarına ilişkin tüm ceza yaptırımları yapıtı değiştirilmiş; illegal imalât, dağıtım, imalât amacı ile bulundurma, dağıtma suçlarını işleyen profesyonel suçlular ayrı olmak üzere, âmir hüküm niteliğindeki tüm minimum cezalar kaldırılmış; kullanmak üzere yedinde bulunduran ilk defa suç işleyenlerin suçu kabahat nevinden kabul edilerek, bir yıla kadar hapis ve 5.000 dolara kadar para cezası veya her ikisinin uygulanması ön görülmüştür. Ufak miktarda esrar dağıtımı cezasının da sadece bulundurmamak suçundaki cezanın aynı olacağı kabul edilmiştir.

Anılan Kanun, tehlikeli suçlu olarak beliren kişiler için suçlarının gerektirdiği cezadan daha şiddetli cezalar (yirmi yıla kadar hapis cezasına) uygulamasını da hükme bağlamıştır.

Çocuklar ve gençlerin daha geniş ölçüde korunması amacıyla da, on sekiz ve yukarı yaşta bulunan bir kişinin yasaklanmış bir maddeyi yirmi bir yaşın altındaki bir kişiye vermesi halinde cezanın iki katına hükmedileceği belirtilmiştir.

İngiltere

1971 yılında kabul edilen İlâçların Suistimali Kanunu ile yeni bir tanzime gidilmiş ve İç İşleri Bakanına suistimale müsait ilâçları kontrol yönünden geniş yetkiler verilmiştir. Anılan Kanunda ilâçlar tehlikelilik derecesine göre üç kategoriye ayrılmıştır : (1) Afyon, eroin, morfin ve diğer narkotikler, LSD ve enjekte edilebilir amphetamines;

- (2) Cannabis, Cannabis reçinesi, amphetamine ve dexamphetamine;
- (3) Mevcut tecrübeler ışığında daha az tehlike gösteren diğer maddeler.

Kanun, trafiğini yapanlar ile yalnızca bulunduranlar için gerekli olan cezalar arasında ayırım yapmakta; maksimum cezalar yapıtı, ilâç kategorisi ile suç kategorilerine göre yeniden tanzim edilmiş bulunmaktadır. Trafik suçları için ön görülen maksimum cezalar yukarda belirtildiğı gibi, artırılmış; diğler suçlar, örneğın il-legal bulundurma suçlarına ilişkin cezalarda değıştirilmiştir.

Bu tanzim biçimi Türk Ceza Sisteminde uzun süreden beri var ise de, kullananlar bakımından ön görülen cezaların ağır bir nitelik gösterdiği belirtilebilir.

Uyuşturucu madde suçlusu bakımından, ceza normlarının cezaevleri içinde veya dışında tretman ve rehabilitasyon ile infaz sonrası bakım olanaklarına yer verecek biçimde formüle edilmesi gereklidir. Türkiye’deki mevcut olanaklar, uyuşturucu madde örneğın esrar kullananların cezaî ve tıbbi tretmanı için yeterli olmayıp; bu konuda infaz sonrası bakım hizmetlerinin geliştirilmemesi de suçluları kendi başlarına bırakmak sonucunu doğurarak, kendilerinin kabul gördüğü kültürde esrar almağa devam etmelerine sebep olmaktadır.

Uyuşturucu madde bağımlıları bakımından sosyal ve tıbbi bakım ile cezaî yasa ve kontrol çabalarının işbirliğı içerisinde olması ve birbirlerini engellememeleri; müessese sonrası bakım servislerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

İlâç bağımlılığının Türkiye’de yaygınlığı konusunda öznel spekülasyonlardan ileri gidememektedir. Türkiye’de muayyen bir anda ne kadar ilâç bağımlısı olduğunu saptamağa elverişli istatistiki veriler mevcut değildir. Bir yıl içerisinde işlenen suçlara ilişkin polis istatistikleri de gerçeğı yansıtmaktan yoksun bulunmaktadır. Karanlıkta kalan tiryakiler bir tarafa bırakıldığında bile, durumun gerçekçi olmayacağı, Bakırköy Akıl ve Sinir Hastalıkları Hastanesine intikal eden hastaların ailesi veya yakınları ile yapılan görüşme sonucu bunların uyuşturucu madde kullandıklarının saptanmasına rağmen Savcılığa intikal ettirilmemeleri yolundaki uygulama sonucu da belirgin olmaktadır.

Bu konuda yer alan veriler, polis ve adli istatistikleri ayırımı yapılmak suretiyle aşağıda belirtilmiştir.

I. Yıllar itibariyle uyuşturucu maddeye değgin polis istatistikleri :

(1) Olgu ve suçlu sayısı Cinsiyetlerine göre suçluların ayrımı

Yıl	Olgu	Suçlu	Erkek	Kadın
1966	1217	1994	1938	56
1967	1316	2148	2087	61
1968	1503	2470	2394	76
1969	1547	2406	2343	63
1970	1682	2745	2652	93

OLGU

Suçların suç niteliğine

(2) Uyuşturucu madde nevine göre ayırım göre ayırımı

Yıl	Esrar	Afyon	Morfin	Eroin	Kokain	Kullanma	Satış	İmalât
1966	1776	204	12	—	1	954	263	—
1967	1925	172	51	—	—	1056	258	2
1968	1957	513	—	—	—	1256	247	—
1969	2289	96	—	—	—	1312	235	—
1970	1632	46	3	—	1	2158	587	—

(3) 1970 yılı verilerine göre içicilerin yaş ayrımı

Yaş grubu	Eroin	Esrar	Afyon	Morfin	Kokain	Toplam
0—15	—	32	—	—	—	32
16—20	—	358	—	—	—	358
21—25	—	467	—	—	—	467
26—30	—	370	—	—	—	370
31—35	—	310	2	—	—	312
36—40	—	261	2	—	—	263
41—45	—	188	1	—	—	189
46—50	—	75	1	—	—	76
51—65	—	72	4	—	—	76
65 +	—	11	4	—	—	15
Toplam		2144	14			2158

II. Yıllar itibariyle Savcılıklara intikal eden suçlu sayısı

Yıl	Suçlu
1967	2783
1968	2931
1969	3254
1970	3354

III. Uyuşturucu madde suçundan haklarında kamu dâvası açılanlara değin istatistiki veriler tablosu

T.C.K.

maddeleri	Suç tanımı	1967	1968	1969	1970
403/1	— Uyuşturucu maddeleri imal, ithal veya ihraç	311	357	395	468
403/1,65	— İştirak	1	—	—	—
403/2	— Eroin, kokain, morfin veya esrar	18	42	45	71
403/3	— Satanlar, satışa arzedenerler, satın alanlar, yanında bulunduranlar	391	329	311	384
403/3,65	— İştirak	28	11	6	1
403/4	— Eroin, kokain, morfin veya esrar	48	12	14	13
403/5	— Teşekkül vücuda getirenler	10	16	4	—
404/1	— Yer tedariki ile madde kullanımını kolaylaştıranlarla, küçüklere aklen malûllere veya müptelâlara verenler	501	219	388	388
404/2	— Kullananlarla, bu maksatla yanında bulunduranlar	929	1392	1565	1542
404/3	— İhbar sonucu cezadan muaf tutulanlar	125	92	83	31
		2362	2470	2811	2898

Bu verilerin tetkiki sonucu, polis istatistikleri ile adliye istatistikleri arasında bir aynılık olmadığı görülmekle beraber, her iki seride de yer alan veriler uyuşturucu madde sorununun ciddi bir nitelik göstermediğini belirtmektedir. Yalnız, uyuşturucu maddeler arasında esrar kullanımının aşağı yaş gruplarına sıçraması oldukça ilginç bulunmuştur. Esrar kullanılması yönünden de bir artma olduğu, haklarında kamu dâvası açılanlar sayısından anlaşılmaktadır. Bu artışın nedenleri üzerinde durulması, kontrol tedbirlerinin geliştirilmesi bir gereksinme olarak belirmektedir. Türkiye’de uyuşturucu madde (narkotikler) yönünden şimdilik bir sorun mevcut değil ise de, şehirleşme ve endüstrileşme sonucu bu nevi maddelere bağımlılıkta bir artış beklenilmek ve şimdiden gerekli önleme stratejisinin saptanmasına girilmelidir. Türkiye’de sorun olarak belirecek bir hususta, bağımlılık yapan ilâçlar (uyku ilâçları; sedatif, trankilize ve sıkıntıyı azaltan ilâçlar; ve stimulanlar) konusundaki bilgisizlik ve ilgisizliktir. Serbest ilâç piyasasında bulunan ve fakat tedavi amacı dışında kullanılan bu ilâçlar bakımından gerekli tedbirler üzerinde de önemle durulmalıdır.

Kaynaklar :

P.H. Connell and R. Gardner. “One Year’s Experience in a Drug-Dependence Clinic” **The Lancet**, August 29, 1970, pp. 455-459

P.H. Connell. Amphetamine Misuse. **British Journal of Addiction** (1964) 60, pp. 9-27

S. Dönmezer. Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile İlgili

Bazı Yönleri. **İst. Univ. Huk. Fak. Mec.** Cilt. XXXVI, sayı. 1-4, 1971 ss. 1-14

Uyuşturucu Maddeler ve ötesi.... **Milliyet** Gazetesi, 8 Mart 1972, s. 2

European Committee on Crime Problems. **Draft Report on Penal Aspects of Drug Abuse** DPC/CEPC X (71) 12 Revised, Strasbourg, 1 March 1972

F.K. Gökay. Uyuşturucu zehirlerin yıkıcı etkileri. **Cumhuriyet Gazetesi**, 13 Nisan 1969, s. 2

Hidden Criminality, Resolution (70) 13 Adopted by the Ministers Deputies on 13 April 1970

O. Köknel. Türkiye’de Afyon, Esrar ve İlâç Alışkanlığı, **Milliyet** Gazetesi 21 Şubat 1972, s. 2

N. Kunter. Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi. **İst. Huk. Fak. Mec. Cilt. XXXVI**, Sayı 1-4, 1971, ss. 391-421

Papers Presented at the International Institute on the Prevention and Treatment of Drug Dependence, Lausanne, Switzerland, June 1970

Reports Presented at the Multidisciplinary Symposium on Drug Dependence Strasbourg, 20-24 March 1972 (Report nr. 1, 2, 3, 4)

Survey reveals increased addiction among the young. **The German Tribune** 16 March 1972, p. 15

M.T. Yücel. “Uyuşturucu Madde ve İlaça Bağımlılığın Ceza, İnfaz ve Tretman Yönleri” **Kriminolojik Notlar : Toplum, Suçlu ve Ötesi**,

A.nk., 1971, ss. 69-76

Council of Europe. Drugs in Europe (Findings and Recommendations of the Council of Europe’s Drug Conference) Strasbourg, 20-24 March 1972.

ÇEVİRİLER

BELÇİKANIN İDARÎ VE SİYASÎ YAPISI (X)

Çeviren : Fethi DERİCİ
Şube Müdürü

PLÂN :
ÖNSÖZ :

BİRİNCİ BÖLÜM :

Genel Bakış

- 1 — Tarihi
- 2 — Coğrafyası
- 3 — Nüfusu
- 4 — Öğretim ve Eğitim
- 5 — Ekonomisi
- 6 — Çalışma Hayatı ve Sosyal Haklar

İKİNCİ BÖLÜM :

Devlet Yapısı Hakkında Genel Bilgiler

- 1 — Devlet Şekli
- 2 — Liberal Demokrasi
- 3 — Hukuk Devleti
- 4 — İdarenin Kanunlara Bağlılığı
- 5 — Devlet Ünitesinin Geniş bir Ademi Merkeziyet İdaresi ile Bağdaştırılması

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(ÜÇ YETKİ)

- I — Yasama Yetkisi
- II — Yürütme Yetkisi
- III — Yargı Yetkisi

(x) LES STRUCTURES POLITIQUES ET ADMINISTRATIVES DE LA BELGIOUE : Milletlerarası İdarî İlimler Enstitüsü Yayınlarından, Enstitünün çalışma yeri Brüksel'dir. Ülkemizde bu kuruluşun, üyesidir.

ÖNSÖZ

Avrupa'nın dörtyol ağzında kurulmuş bulunan Belçika, coğrafya durumu ve gelişmiş ekonomisi ile kıta'da daima kayda değer bir yer işğâl etmiştir.

Çeşitli devletlerin idaresi altında geçen asırlık mücadeleleri sırasında, siyasî ve İdarî yapısı ile kurumlan, yabancı rejimlerin etkisi altında oluşmuş ve bu durum aynı zamanda Belçika Devlet yapısının, diğer ülkeler tarafından dikkatle incelenmesi gereğini hissettirmiştir.

Bu itibarla, BELÇİKA'NIN İDARÎ VE SİYASÎ YAPISI konusunda toplu, fakat ayrıntılı olmadan bilgi veren bu çevirinin faydadan uzak olmayacağı kanısındayım.

Öte yandan, bir ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel ve hukukî kurumlan, devletin siyasî ve İdarî yapısının işleyiş biçimini yansıtmaması nedeni ile Belçika'nın sosyal, kültürel ve ekonomik durumunu da içine alan çok kısa bir Genel Bakış BÖLÜMÜ'nün baş tarafta eklenmesinde yarar umulmuştur.

Plânda açıklandığı gibi, konu iki kısımda ele alınacak üç bölüm ihtiva eden birinci kısımdan sonra, "idarenin genel yapısı ve görevleri, mahallî idareler ile kamu yönetiminin denetimi" konusu diğer bir yazımızda izah edilecektir.

BİRİNCİ KISIM
BİRİNCİ BÖLÜM
1 — Genel Bakış (1)

1 — Tarihi :

Belçika, Sezar zamanında Kuzey GAULE Bölgesinde Germanlerle Keltlerin kurmuş oldukları, bir konfederasyondur. IV. yüzyıldan itibaren German asıllı Franklar Belçika'nın ovalık bölgelerine hâkim oldular. Bu ise ülkenin, Franklarla (Geleceğin flâmandları) Belgo-Romenler (Geleceğin Walonları) arasında paylaşılmasına yol açtı.

Ortaçağda, Belçika, bir çok sayıda düklik, kontluk ve prensliklere ayrılarak iller, komünler ve şehirlerde feodal idareler kuruldu. Bunların da kısa bir süre sonra Devlet içinde Devlet hâline gelmeleri gecikmedi.

Bundan sonraki dönemlerde Belçika, Hollanda ile birlikte Bourgogne Hanedanına, daha sonra Avusturya, 1795 de de tekrar Fransaya bağlanmasını izleyen tarihi olayların sonunda Viyana Kongresi Hollanda ile Belçikayı tekrar birleştirdi. Bu durum 1830 yılına kadar sürdü ne 1830 yılında yeni ve genç bir Devlet olarak bağımsızlığına kavuştu.

2 — Coğrafyası :

Belçika, Avrupa'nın merkezi yerinde kurulmuş bir ülkedir. Büyük Britanya'dan batısındaki Kuzey Denizi ile ayrılır ve bu Ülkeye uzaklığı ancak 100 km. dir. Kara sınırlarındaki komşuları ise Hollanda Almanya, Lüksemburg Dükliği ve Fransadır. Denize yakınlığı nedeni ile yumuşak bir iklimi vardır. Beş nehir bölgesine ayrılan verimli topraklarının kuzey ve batı kısımları Büyük Avrupa ovasının bir parçasını teşkil eder. Yüzölçümü 30.500 Km² olup, bu Avrupa Yüzölçümünün 340 da, Fransa'nınkini ise 18 de biri kadardır. Kara sınırları 1444 Km. ve deniz kıyılarının uzunluğu ise 67 Km. dir Birbirine en uzak iki şe-

(1) Bu bölüm La Belgique au coeur de L'Europe dan özetlenerek çevrilmiştir.

(2) Ankara İl alanı büyüklüğünde

hir Ostende ve Arlon arasındaki uzaklık kuş uçuşu 290 Km. dir. Ulaştırma yönünden bütün ülke geniş bir kara, demiryolu ve kanal şebekesi ile örtülüdür. Şehir ve köyler birbiri ile hem huduttur. Birinin bittiği yerde diğeri başlar. Tarım yapılmayan topraklar çok azdır. Tarım yapılan ve çayırılık alanlar ülkenin üçte ikisi oranındadır. Yüzölçümünün altıda biri ise ormanlarla örtülüdür.

3 — Nüfusu :

Belçika'nın nüfusu 9.251.414 olup Km² başına 300 kişi düşer. Nüfusunun büyük bir çoğunluğu şehirlerde oturur. Başkenti Brüksel'in nüfusu bir milyon üstündedir. Ulus, iki ayrı etnik guruptan meydana gelir Flâmand ve Valonlar. Valonlar fransızca flâmandlar, flâmanca konuşurlar. Ayrıca ülkenin batısında oturan 80.000 kişide almanca konuşur. Resmî dil ise fransızcadır.

4 — Öğretim ve Eğitim :

Belçika, İlkokulundan Üniversitesine kadar çok geniş ve çeşitli öğretim kumrularına sahip bir ülkedir, öğretim serbest ve Anayasa'nın mutlak teminatı altındadır, öğretim kurumları iki kısma ayrılır.

a) Resmî öğretim kurumları :

Bunlar Devlet tarafından kurulur ve yönetilir.

b) özel öğretim kurumları :

Özel öğretim kurumları da Devlet ön gördüğü şartlara uyularak özel teşebbüs tarafından kurulur ve hâlen hâzineden hissedilir bir şekilde yardım görürler.

İlköğretim 14 yaşa (3) kadar zorunlu ve parasızdır. Belçikada 14.299 ilkokul 1.290 ortaokul ve lise, 1.596 meslek ve teknik okulu vardır. Yüksek öğretim kurumu olarak dört Üniversite mevcuttur. GAND ve LİEGE Üniversiteleri Devlet, LOUVAİN (4) ve Brüksel Üniversiteleri ise özel teşebbüs, tarafından kurulmuştur. Bu sonuncularda hâzineden yardım görürler. Çeşitli fakülte ve üniversiteler bu öğretim zincirini tamamlarlar.

Okul çağı nüfusun % 57. Özel okullara, geri kalan kısmı ise resmî okullara devam eder.

(3) İlk öğretim yaşının 15 veya 16 ya çıkarılması konusunda çalışmalar vardır.

(4) Kuruluş tarihi 1425

Her yıl Devlet bütçesinin % 19. Millî Eğitim harcamaları karşılığı olarak ayrılır, ki bu rakam Avrupa ülkelerinin eğitim bütçeleri arasında en yüksekini teşkil eder.

4 Temmuz 1961 tarihli Kraliyet Kararnamesi ile öğretim sonrası eğitimine de yeni bir vevhe verilmiştir. Bundan başka, bütün Belçika şehirlerinde, el işleri, yaşayan diller, ticarî maddeler, sosyal ilimler veya meslekî konularda faaliyet gösteren gece okulları açılmıştır. Bu eğitim çalışmalarına uygun olarak son senelerde burs sayılanda arttırılmış ve her yıl 50.000 kişi bu burslardan yararlanmaktadır. Kalkınmaya yardım teşkilâtı çerçevesinde, yabancı ülkelerden gelen öğrencilere verilen burslar bu sayının dışındadır.

Tüm Belçikada öğrencilerin 1/3 burslu oldukları halde bu oran bu gün % 40. yükselmiştir. Ayrıca Ülkede başarısız öğrencileri bir meslek sahibi yapabilmek amacı ile kurulmuş çeşitli öğretim kurumları da vardır.

Devlet tiyatroları, 1300 kitaplık, çok sayıdaki sanat veya kültürel gösteriler eğitim çalışmalarını tamamlayan unsurlardır.

Bürüksel Kraliyet Kütüphanesinde, iki milyon ciltlik bir koleksiyon, onbeşbin dergi ve 2300. ü XVI asırdan öncesine ait olmak üzere 33.000 ciltlik de eski eser vardır.

1928 yılında kurulan Bilimsel Araştırmalar Millî Fonu (F.N.R.S.) çeşitli İlmî araştırmaların başarı ile yürütülmesini sağlamış olup, Belçika, halen nükleer kuvvet bakımından, Dünyada altıncı sırayı işgal etmektedir.

UNESCO istatistiklerine göre Belçika en çok gazete okuyucusuna sahip ülkeler arasındadır. Belçikada ilk gazete 1605 yılında çıkartılmıştır. Halen her gün ikibuçuk milyon gazete ve dergi (5) okuyucularının faydasına sunulmaktadır.

5 — Ekonomisi :

Belçika ekonomisi endüstriye dayanır. Coğrafya durumu yeraltı zenginlikleri birinci derecede ekonomik ve endüstriyel bir kuvvet olmasını sağlayan önemli faktörlerdendir.

(5) Günlük gazete ve dergilerin 28 tanesi fransızca, 18 tanesi flamanca, 1 tanesi de almanca olarak basılmaktadır.

Dünya ticaretinde Belçikanın payı % 3,5 dir. Ülkenin nüfusu ve yüzölçümü göz önünde tutulursa, bu oranın önemi kendiliğinden ortaya çıkar. İhracatının % 40 endüstriyel maddeler olup kişi başına düşen ihracat tutarı 471 dolardır.

Demir ve kömür üretimi ekonomisinin 'en önemli sektörüdür. Kişi başına üretilen çelik 794 Kg. dır ve bu Dünya çelik üretiminin % 2 si nisbetindedir. Belçikada endüstrinin bütün dalları en iyi biçimde gelişmiş olup, ihracata dönük bir üretim düzeyindedir.

Tarım alanında ise entansif tarım uygulaması ile kendi ihtiyaçlarının % 80. sağlar. Aktif nüfusun, ancak % 7 si tarımsal alanda çalışır. Milli gelir içinde tarımın yeri çok mütevazı ve nisbeten zayıftır. (% 4,5)

6 — Çalışma hayatı ve sosyal haklar :

Anayasa, toplumun çeşitli sınıflarının, menfaatlerini koruyabilmek amacı ile kanunların sınırları içinde örgütlenmelerini öngörmüştür.

İşçi örgütleri sendikalarıdır. Sendikalar çalışma hayatının iyileşmesi yönünden kamu düzenine aykırı düşmeyecek biçimde faaliyette bulunur ve bilhassa toplu iş sözleşmeleri yaparlar. Toplu iş sözleşmeleri sonucundan asgari ücretler tesbit edilir. Ücretler tesbit edilirken produktivite ve Milli Gelir göz önünde tutulur. Bu iki unsurdaki artış asgari ücretlerin yeniden düzenlenmesine yol açar. Çeşitli çalışma dallarında, saat başına tesbit edilen asgari ücretlerde, yılda ortalama olarak % 5 oranında bir artış olur. Ekseri sektörlerde haftanın beş gününde 45 saat çalışılır.

İşçilere mevzuatla tanınmış olan sosyal haklar :

- a) Yılda 10 gün ücretli izin
- b) Çocuk zammı

Zorlu öğrenim yaşı sonuna kadar (14 yaş) işçi çocukları bu zamdan yararlanırlar. Bu sınır yüksek öğrenim yapan öğrenciler için 21 yaşa kadar genişletilmiştir. Her ay ödenen çocuk zammı, çocuk sayısına göre değişir. (6)

(6) 1 Çocuk için 457, 25 frank. 1 Belçika frankı 31 kuruş'

c) Doğum yardımı :

Yardım tutarları, geçim endekslerine göre tesbit edilir. İlk doğumdan (7) sonraki doğumlar için yapılan ödemelerde kademeli bir azalma olur.

d) Sosyal güvenlik :

Bu konuda malûliyet ve hastalık sigortaları ile iş kazaları, meslekî hastalıklar, kendi elinde olmıyan sebeplerden doğan işsizlik hallerinde ödenen tazminatlardan söz edilebilir. Sigorta sistemi, Sosyal Güvenlik Millî Ofisinin denetimi altında ücretli işçilere uygulanır ve finansmanın 3/4 ü işçi ve işveren, 1/4 ü ise Devlet tarafından yapılır.

e) Emeklilik maaşı :

Emeklilik yaşı erkek işçilerde 65, kadınlarda ise 60 olarak kabul edilmiştir. İşçilerin dul kalan eşleri de bu maaştan faydalanırlar.

f) Konut edinme :

Sosyal tipte bir konutun satın alınması veya inşaatına katılınması halinde işçilere Emekli Sandığının gösterdiği kredi kurumlarından (8) % 4,5 faiz ile 20 yıl vâdeli krediler verilir.

(7) İlk doğumda yapılan yardım 7250 frank.

(8) Bu kurumların sayısı 223 kadardır.

İKİNCİ BÖLÜM

DEVLET YAPISI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1 — Devlet şekli :

Belçikanın Devlet şekli, temsili ve parlamenter örnekte meşrutî bir krallıktır.

a) Kral :

Kral Devlet'in başıdır. Bu sıfatı onun geniş nüfuzunu teşkil eder. Bununla beraber, Kral'ın gerçekte hiç bir hukukî yetkisi yoktur, resmî işlemleri, sorumlu bakan tarafından imzalanmadıkça hukuk yönünden geçerli sayılmaz. Çünkü kral'ın sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı vardır.

b) Bakanlar :

Yürütme yetkisinin sahibi ve hükümet icraatından Parlamente'ye karşı sorumlu kişilerdir.

c) Parlamente meclisler :

(Senato ve Millet Meclisi)

Parlamento egemenliğin kaynağı olan Millet'in temsilcisidir ve millet adına hareket eder.

2 — Liberal Demokrasi :

Bu yönü ile :

a) Bütün yetkilerin kaynağı Millettir. Yani egemenlik Millete aittir ve onun rızası ile Anayasa tarafından yetkili kılınmış kurumlarca kullanılabilir. Hükümet icraatı, halk tarafından halk için, prensibine dayanır.

b) Vatandaşlar ayırmırsız olarak kanunların açıkladığı sınırlar içinde, geniş bir kişisel hürriyetten yararlanırlar. Bu hürriyetlerin kanunlara uygun biçimde kullanılması hiç bir şekilde engellenemez.

3 — Hukuk Devleti :

Millet egemenliğinin kullanılış şeklinde kuvvetlerin ayrılığı (9) esası uygulanır. Kuvvetler ayrılığının uygulanış biçiminin katı ve mutlak anlamında düşünülmemesi uygun olur. Bu uygulama, bir yetkinin daha kuvvetli olmasına ve imtiyazlarının kötüye kullanılmasına izin vermeyen bir dengeyi sağlamak amacını güder. Kuvvetler özerk ve bağımsız olmakla beraber aralarında iyi biçimde bir ahengin sağlanması amacı ile lüzumu halinde çalışmalarında iş birliği yaparlar. Yasamanın denetimi Millete aittir. Gerekirse bu denetimi sağlamak için Milletin yeni bir görüşüne başvurulabilir. (10) İcra ise yasama ve aynı zamanda, Anayasanın kurduğu sosyal ve hukuk düzeninin koruyucusu bulunan, yargının denetimine tâbidir.

Halen kurucu meclisler (11) Ülkede Anayasal kurumların istikrarını sağlamak endişesinin çok ötesindedirler ve ülkenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek Anayasal kurumlar aranırken zamanla değışecek şartları ve anlayışları da göz önünde tutmaları hususu tabii olmakla beraber bu güne kadar, kurucu meclislerin tesbit ettikleri ana kurallarda bir değışiklik olmamıştır.

4 — İktidarların, özellikle idarenin kanunlara bağılılığı :

Ülkede kanun hâkimdir. Hiç kimsenin kanun çizgisi dışına çıkmaya yetkisi yoktur. Bütün keyfi işlemler kanunlarla önlenmiş ve sağlam bir şekilde yerleşmiş olan bu prensibe istisnasız olarak uyulması kaide haline gelmiştir. Bir yetki ancak kanunların sınırları içinde kullanılabilir. Yetkili mercilerin her işlemi Millet iradesinin bir ifadesidir ve bu işlemlerde kişi yararı değil, kamu yararı hâkimdir. Kanunlara uyma ve saygılı olma esası, kazaî (juridictionnel) ve adlî (judiciaire) denetimin teminatı altındadır.

Devletin sorumluluğu ve kişilere verdiği zararlar ise mahkeme kararları ile belirir.

(9) Laseparation des pouvoirs

(10) Seçimler

(11) Kurucu meclisler Yasama Yetkisi Konusunda incelenecektir.

5 — İdarî rejim Devlet Ünitesini geniş bir ademi merkeziyet idaresi ile bağdaştırmıştır.

Devletin genel menfaatlerine ilişkin konular Merkezî idare tarafından yürütülmekle beraber, Anayasa münhasıran mahallî menfaatleri korumakla yükümlü kıldığı il ve belediye idarelerine de yer vermiştir. Mahallî idare birimi olan il ve belediyeler gerçek bir otonomiden yararlanırlar ancak, bütün işlemleri kanun ve kamu yararı ile sınırlandırılmıştır. Bu kuruluşlar üzerinde Devletin vesayet hakkı vardır. Mahallî idarelerin merkezî idare yerine bazı görevleri de yerine getirmeleri nedeniyle karma bir yapıları vardır. Hukukî yapı yönünden gerek illerin ve gerekse belediyelerin kendilerine özgü kuruluşları aynı örnektedir. Bununla beraber, bir dağ ve deniz bölgesi ile kırsal ve endüstriyel bölge ihtiyaçlarının aynı ölçülerle giderilmesi imkânsızlığı da ortadadır. Belçika'da mahallî idarelerin tarihi Ortaçağa dayanır, bu nedenle bugünkü şartlar altında bazı aksaklıkların ortaya çıkmasının olağan sayılması gerekir.

Ayrıca sosyal bir gelişmenin sonucu olarak uygulama alanında geniş bir hizmet ademî merkeziyeti (12) doğmuştur. Bilhassa İdarî çalışmaları tamamlayan bu sistem Anayasa'ya dayanmaz, sadece olayların zorunluluğu ile ortaya çıkmıştır.

(12) Decentralisation par services

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM (Üç Yetki)

I — Yasama yetkisi (13)

Anayasa'ya göre, Belçika'da yasama yetkisi Kral ve eşit haklara sahip iki meclis tarafından kullanılır. Bu iki meclis. Millet Meclisi ve Senato, halkın egemenliği ile iradesinin ifadesi olan Parlamentoyu teşkil ederler. Parlamento bu niteliği dolayısıyla bazı yetkilerini, özellikle hükümet çalışmalarını denetlemek yetkisini, Kral'ın iştiraki olmaksızın yerine getirir ve bu vesile ile açıkladığı iradeler kanun niteliğinde değildir.

Konuşma dilinde yasama yetkisi Parlamento'nun eş anlamında kullanılırsa da bu ifade kısmen doğru değildir. Esasen aşağıda meclislerden söz edilecektir.

Meclislerin kuruluş şekilleri :

a) Millet Meclisi : (14)

Millet Meclisi nisbî seçim sistemine göre, genel oylama ve doğrudan doğruya halk tarafından seçilmiş 212 Milletvekilinden kurulur.

Ülke 30 seçim bölgesine ayrılmıştır. (15) Durumu kanunun açıkladığı şartlara uyan ve 25 yaşını tamamlamış bulunan her belçikalı seçmen milletvekili seçilebilir.

Milletvekilleri dört yıl için 21 ve daha yukarı yaştaki seçmenlerin genel oyu ile seçilirler. Dört yıllık sürenin hitamında Meclis tamamen yenilenir.

b) Senato : (16)

Senato, dört kategoride niteleyebileceğimiz 176 senatörden meydana gelir.

(13) Du pouvoir legislatif

(14) La chambre des representants

(15) Arrondissement

(16) Senat

Doğrudan doğruya seçilmiş senatörler : (17)

Bunlar, milletvekili seçiminde olduğu gibi aynı seçmenler tarafından, doğrudan doğruya fakat bazı değişik şartlar altında, Millet Meclisi üye sayısının yarısı nisbetinde seçilir ve sayıları 106 dır.

İller Senatörleri : (18)

Bu kategorideki senatörleri, her il için en az üç ve nüfus durumuna görede sayıları artmak üzere il genel meclisleri seçer. Bu senatörlerin sayıları 46 dır.

İlk iki kategorideki üyelerin seçtikleri senatörler : (19)

Bunlar, birinci ve ikinci kategorideki senatörler tarafından İller senatörlerinin yarısı oranında seçilir, sayıları 23 dür.

Tabii senatörler : (20)

Bu gruptaki senatörleri, münhasıran 18 yaşlarından itibaren kralın oğulları onların yokluğu halinde, kraliyet ailesinden olup da tahta geçebilecek nitelikteki prensler teşkil eder. Bunların ancak 25 yaşlarını tamamladıktan sonra senatoda oy kullanma hakları vardır.

Belçika’da halen bu durumda olan yegâne senatör, Kral’ın kardeşi ve Taht’ın varisi Liege Prensi Albert’dir.

Senatoya seçilme şartları, Millet Meclisinininkinden farklıdır. Kanunun öngördüğü şartları haiz olup 25 yaşını tamamlamış her Belçikalı seçmenin Millet Meclisi Üyeliğine seçilebilmesine karşılık, Senato üyeliğine seçilebilmek için en az 40 yaşında ve yukarıda açıklandığı gibi, Anayasa’nın tesbit ettiği kategorilerden birine ait olmak gereklidir. Bu hâl ise bütün seçmenlerin Senatoya seçilebilmesini engellemektedir. Senatörlük ve milletvekilliği sıfatları aynı kişiye birleşmez.

Her dönemde (21) meclislerden herbiri bir başkan ve bir başkan yardımcısı seçer ve onlarla ilgili büroları teşkil eder. Meclislerin yetkileri ve çalışmaları kendi tüzükleri ile düzenlenmekle beraber, konu-

(17) Les senateurs elus directement

(18) Les senateurs provinciaux

(19) Les senateurs cooptes

(20) Les senateurs de droit

(21) Session

daki esaslar Anayasa tarafından tesbit edilmiştir, örneğin, oylama şekilleri, oturumların açıklığı gibi hususlar Anayasada yer almıştır. Fakat meclislerin çalışmaları ile ilgili usuller tam ve ayrıntılı olarak tüzüklerinde açıklanmıştır.

Senato ve Millet Meclisinde özel konuları kapsayan ve yine bu konulara ilişkin meclis öncesi çalışmalar hazırlayan çeşitli komisyonlar vardır. Bu komisyonların yanında yarıca her bakanlığı ilgilendiren birer komisyonda bulunur. Bunlar devamlı olup her biri, en az bir başkan ve bir sekreterden kurulu bir büro seçerler. Her iş için komisyonlara bir veya bir kaç raportör tâyin edilir. Komisyonların çalışmaları prensip olarak gizlidir. Şayet komisyonlar karar verirlerse Parlamento ile ilişkisi olmayan kişileri de dinleyebilir. Fakat çoğu zaman ilgili bakandan bilgi alırlar ve dilerse bakanda kendisinin dinlemesini komisyondan isteyebilir. Sınırlı yetkisi bulunan komisyonlar, kur'a usulü ile teşkil olunur, ve altı ayda bir yenilenir. Komisyonlar kurulurken, üyelerinin ehliyeti, birinin diğerine tercih sebebi veya siyasal partilerin üye oranı gibi hususlar dikkate alınmaz. Çünkü komisyonlar anakronik bir sisteme göre teşkil olunur.

Siyasal Partiler :

Siyasal partiler parlamenter kurumların işleyişinde esaslı bir unsur olsalar ve ona gerçek anlamını verseler de, bu husus anayasa ve hukuk sisteminde yer almamıştır. Anayasanın 32 inci maddesine göre, Milletin yegane temsilcisi Parlamentodur.

Parlamenteerler :

Parlamenteerler ayırmsız olarak çeşitli istisnaî durumlardan ve yıllık belirli bir ödenekten yararlanırlar görevlerinin zorunlu bir sonucu olan bu avantajları şu şekilde sıralıyabiliriz.

a) Parlamenteerler görevlerinin devamı süresince oy ve sözlerinden dolayı sorumlu tutulamazlar. (İrresponsabilite)

b) Bir yasama döneminin devamı süresince ait olduğu meclisin kararı olmaksızın, suç üstü hâli hâriç, parlamenteerler tutuklanamaz ve haklarında kovuşturma yapılamaz. Yani dokunulmazlıkları vardır, (inviolabilite) bir borçtan dolayı tutuklanabilmek içinde aynı izin gereklidir. Ait olduğu meclis isterse, kovuşturma ve tutuklama isteğinin ya-

sama dönemi sonuna bırakılmasına karar verilir. Buna karşılık parlamenterlikle bağdaşmayan durumlarda vardır. Bunlardan bazıları kuvvetlerin ayrılığı esasına dayanır, örneğin hâkim ve memurlar parlamenter olamazlar, hükümet tarafından bakanıkinden tamamen farklı bir göreve tayin edilen parlamenter derhal sandalyesini kaybeder. Ancak yeni bir seçimle tekrar görev alabilir. Diğerleri, seçimle işbaşına gelmiş bulunan kişilerle ilgilidir. İl ve belediye meclisi üyeleri meclislere seçilemezler.

Meclislerin görevleri :

a) Kanun yapma görevi : (22)

Bu görev maddî ve şekli anlamında kanunların yapılmasından ibarettir.

Maddî anlamında kanun, uyulması zorunlu genel kaidelerdir.

Şekli anlamında kanun, aynı usule göre görüşülüp kabul olunan fakat uyulması zorunlu ve genel mahiyette olmayan kaidelerdir. Kanunların yapılması, meclislerin ve Kral'ın ortaklaşa çalışmalarını gerektirir. Yasamanın üç branşını teşkil eden Kral, Millet Meclisi ve Senato kanunlarının hazırlanması, teklif edilmesi ve değiştirilmesinde aynı haklara sahiptir.

Kanunların yapılması :

İki meclisli rejim, Belçika'da kanun yapma alanında her iki meclise de aynı yetki ve hakları tanımıştır. Bu sebeple meclislerden birisinin kabul ettiği bir kanun tasarısı veya teklifin diğeri veto etmeğe yetkili değildir. Birinin oylaması ve kabulünden sonra diğeri tarafın değiştirilen tasarılar, ilki tarafından tekrar incelenip oylanırlar. İki meclis arasında tam bir anlaşmanın gerçekleştirilmesi zorunludur.

Bir kanunun müzakeresi çalışmaları,

1) Meclislerden birinin bir üyesi tarafından ait olduğu meclise bir kanun teklifinde bulunması, (Proposition de loi)

2) Veya hükümet üyelerinden birinin bir kanun tasarısı (23)

(22) Fonction normative

(23) Kanun teklifini meclis üyelerinden birisi yapabilir. Kanun tasarısı ise hükümet üyelerince hazırlanır.

(projet de loi) sunması ile başlar. Kanun tasarısı derhal, kanun teklifi ise ilgili meclis başkanının izini ile basıldıktan ve Anayasaya uygunluğu incelenip, kabul edilebilir hiç bir itiraz ortaya sürülemediği takdirde, komisyonlara gönderilir. Bu komisyonların çalışmaları meclise sundukları bir rapor ile son bulur ve raportörün mecliste yaptığı açıklama ile beraber genel görüşme başlar.

Anayasa her iki meclis ve hükümet üyelerinin, gerek kanun tasarısının verildiği andan itibaren ve gerekse tasarı komisyonlara gönderildikten sonra olsun, gerekçeli ve yazılı olarak değişiklik tekliflerinde bulunabileceklerini öngörmüştür. Raportör komisyon kararlarında bu değişiklik teklif ve gerekçelerini göz önünde tutmak zorundadır. Kanun tasarısı hakkında genel görüşme açıldıktan sonrada değişiklik teklifinde bulunulması mümkündür. Bir kanun tasarısı madde madde görüşülüp oylama yapıldıktan sonra, tümünün kabulü ile ilgili oylama, üyelerin isimlerinin yüksek sesle okunması suretile yapılır. Her iki meclisin tüzüğü, genel görüşme anındaki değişiklik tekliflerinin kabul edilmesi hâlinde, kanun tasarısının özelliğini korumak amacı ile oylamasının en erken ertesi günü yapılabilceğini öngörmüştür. Teklif sahibi, usûl ile ilgili çalışmaların yapıldığı sırada teklifini geri alabilir. Fakat meclisin diğer bir üyesi de tekrar aynı teklifte bulunabilir. Aynı veçhile tasarı sahibi bir bakan da meclislerden birinin oylamasından önce tasarısını geri alabilir. Bir yasama döneminde meclislere sunulan, yine aynı yasama döneminde kanunlaşmamış tasarılar veya teklifler, o dönem sonunda hükümsüz olurlar. (24)

Bu çalışmalara Kral iki şekilde katılır.

Kraliyet kararnamesi bir kanun tasarısı hazırlamak veya Meclislerden biri tarafından değiştirilmiş bir kanun teklifi hakkında değişiklik teklifinde bulunmak Kanunları onaylamak ve yayımlamak. Kralın kanunları imzalıyarak onaylaması zorunlu bir formaliteden başka bir anlam taşımaz. Aslında Kral'ın mutlak bir veto hakkı yoktur. Kral iki Meclis tarafından oylanarak kabul edilmiş bir kanunu ancak ilgili bakanın sorumluluğu altında hazırlanmış bir kraliyet kararnamesi vasıtasıyla veto edebilir. Bu nedenle böyle bir duruma çok az rastlanır. Ayrıca kanunlar Kral tarafından yayımlanmak ve ilân edilmek suretile yürürlüğe girer.

b) Meclislerin Hükümetle ilgili görevleri : (25)

Meclisler hükümete ilişkin görevlerini, Kral'ın iştiraki olmaksızın yerine getirirler. Bu görev, genel olarak hükümet'in denetiminde ifadesini bulur ve siyasal bakımdan çok önemlidir. Hükümete görev veren Meclisler olduğuna göre, ancak onların güveni devam ettiği sürece hükümet iş başında kalabilir. Yeni kurulmuş bir hükümetin göreve başlayabilmesi için meclislerden her birinin çoğunluğu tarafından çalışma programının kabul edilmesi gereklidir. Bu nedenle hükümet bakanlıklara ait çalışma programlarını izah etmek üzere meclislerin huzuruna çıkar ve programı hakkında bir görüşme açılmasını sağlar. Bu görüşmeler sonunda meclisler hükümeti desteklemek konusunda birleşirlerse güven oyu verilir ve hükümet göreve başlar.

Bu güven halinin devamı ise hükümeti azınlığa düşürecek bir oylamanın ötesine geçemez. Bu durum, Parlamentonun bütün yürütme çalışmaları üzerinde sıkı bir kontrol icrasına bağlıdır. Uygulamada güven hâlinin devamlılığı, bazı ölçülerde, üç Millî Partinin koalisyon hükümetinde birleşmeleri suretile sağlanabilmektedir. Bununla beraber, hükümetin düşmesi için her zaman bir güvensizlik oyu da zorunlu değildir. Hükümet Parlamento'nun güvenini kaybettiğini hissettiği zaman kendiliğinden çekilebilir. Prensip olarak bir bakan hakkında parlamentonun güvensizliği tüm kabinenin çekilmesine sebep olur.

Hükümet çalışmalarının siyasal denetimi soru, gensoru ve meclis soruşturmaları vasıtasıyla yapılabildiği gibi, parlamento konu bakımından bir sınırlandırma ile bağlı değildir. Bir kanun tasarısının reddedilmesi ile de denetim görevi yerine getirilebilir.

Milletin iradesini temsil ederek yüksek seviyede bazı siyasal icraatı sırasında da meclislerin hükümete ilişkin görevi ortaya çıkar. Böylece meclisler, Kral'ın veya reşit olmayan Kral için tayin edilen naibin yemini ya da mevcut hanedanın sönmesi sebebi ile tahtın boşalması halinde yeni kral seçmek için müştereken toplanırlar. Bu hâlde âdi çoğunlukla karar verilir. Buna benzer nisbeten daha az önemli işler için meclisler ayrı ayrı toplanır ve üçte iki çoğunlukla karar alırlar. Kral'ın aynı zamanda diğer bir devletinde başkanı olabilmesine karar verilmesi hâlinde olduğu gibi.

c) İdarî görevi : (26)

Bu görev şekli anlamda yasama işlemlerinin düzenlenmesini kapsamına alır. Yani kanun şeklindeki idari işlemlerdir. Bütçenin oylanması, hesapların kabulü, uygun görülen Milletlerarası anlaşmaların onaylanması gibi işlemler bu görevin örneklerini teşkil eder. Parlamentonun bazı işlemleri de, Millet Meclisi tarafından Sayıştay üyelerinin seçimi; yargıtayın boşalan üyelikleri için senato tarafından aday gösterilmesi Kanun şeklinde olamayıp yasama usulleri dışında yerine getirilir. Binaenaleyh bu hususlara Kral'ın katılması da bahis konusu değildir.

d) Kazaî görevi : (27)

Meclislerin bu konudaki görevlerinin hangi hâllere inhisar ettiği açıkça tesbit edilmiştir. Ve daima Kraliyet iştiraki olmaksızın yerine getirilir.

— Her iki meclis üyelerinin yetkilerini teyit etmek.

— Bakanlara bir suç atfedilmesi halinde yargıtay tarafından yargılanmalarına (28) karar vermek. Bu yetki Millet Meclisine aittir. Senato bu karara katılamaz. 1830 yılından beri ancak bir defa böyle bir durum ortaya çıkmıştır.

— Sayıştay'ın bir kararının temyiz edilmesi halinde konu Yargıtay tarafından Millet Meclisinde kurulan özel bir komisyona karar vermek üzere gönderilir. Bu komisyonun kararı nihai mahiyettedir. 1830 yılından beri ancak bir defa vukuu bulmuştur.

e) Kurucu Meclis görevi : (29)

Belçika'da Parlamento'nun kurucu meclis görevi de vardır. Bu görev Anayasanın bir hükmünün değiştirilmesi veya bir hükmün ilâvesi ve çıkarılması ile ilgilidir. Değişiklik kararı parlamento tarafından açıklanır. Bu açıklama ile birlikte Parlamento kendini fesheder ve Anayasa değişikliğini gerçekleştirecek olan yeni bir parlamento seçilir.

(26) Fonction administrative

(27) Fonction juridictionnelle

(28) Belçika'da bakanlar Yargıtayda yargılanır.

(29) Fonction constituante

Yeni seçilen meclis kurucu olur ve fesih kararında kurucu vasfı belirtilir. Gerek parlamento'nun Anayasa değişikliği ile ilgili kararı ve gerekse, kurucu meclisin Anayasa değişiklikleri ile ilgili kararlar üye tam sayısının 2/3 si ile alınır.

Değişiklik deklarasyonu ile her zaman fiilen Anayasa'da bir değişikliğin gerçekleşmesi de mümkün değildir. Nitekim 1893 ve 1920- 1921 yıllarında olmak üzere Anayasa iki defa değiştirilmiş fakat 1954 yılı deklarasyonu ile iki kurucu Meclis Teşkil edildiği halde, değişiklik teklifi kâğıt üzerinde ölü kalmıştır.

Sadece yasama yetkisinin bir dalı olarak değil, yürütme yetkisinin de başı olarak Kral'ın Meclisler hakkında çeşitli özel yetkileri vardır. Bu konudaki iki esaslı yetkiye işaret etmek lâzımdır.

— Meclislerin muvafakatim almaksızın bir yasama döneminde bir defaya mahsus olmak üzere en çok bir ay için meclislerin, aynı zamanda veya ayrı ayrı, çalışmalarını ertelemek.

— 40 günde seçimlerin yapılması ve iki ayda yeni meclislerin toplanması kaydı ile her iki meclisi aynı zamanda veya ayrı ayrı feshetmek. Bu yola her iki meclis arasında veya hükümetle parlamento arasında giderilmesi imkânsız bir anlaşmazlık ortaya çıktığı zaman ülkenin görüşünün alınması amacı ile baş vurulur. Şayet senatoda feshedilirse, il genel meclisi üyeleri de yeniden seçilirler ve bu şekilde yeni iller senatörlerinin de seçilmesi sağlanmış olur.

II — Yürütme yetkisi : (30)

Yürütme yetkisinin organları şunlardır :

- a) Kral
- b) Bakanlar
- c.) İdare

Bu kısımda Kral ve bakanların hukukî durumları incelenecek ve geniş anlamında idare (31) ise ayrı bir bölümde incelenecektir.

a) Kral ;

Kral Devlet'in başıdır bu sıfatı ile bütün yetkilerin organizasyonuna ve çalışmalarına katılır. Bu itibarla, onun yetkileri sadece yürütme

(30) Du pouvoir executif

(31) Administration

ile ilgili değildir. Bununla beraber Kral'ın gerçekte hiç bir hukukî yetkisi bulunmadığı sadece hüküm sürdüğü fakat hükümet edemediği hususu unutulursa, konunun gerçek tabiatı hakkında yanlış fikre sahip olunabilir.

Kral'ın hukukî yönden hiç bir yetkisi yoktur onun resmî işlemleri ve kararları sorumlu bakan tarafından imzalanmadıkça (32) hukuken hiç bir sonuç doğurmaz. Çünkü Kral'ın dokunulmazlığı vardır, bakanları ise Parlamente'ye karşı sorumludurlar. Bir resmî bir işlemde Kral söz konusu olur ve ona bir yetki atfedilirse “Kral ve bir veya birkaç bakanı diğer deyimle “Hükümeti” şeklinde yazılması gerekir. Kral sorumsuzluğu nedeni ile resmî işlemlerinde tek başına hareket edemez ve bu sebeple resmî işlemlerinde sorumlu bakanın imzasının bulunması zorunludur. Kral'ın resmî beyanatları da aynı kayıtlamaya bağlıdır. Çünkü Kral'ın beyanlarının muhtemel siyasal sonuçlarından da sorumlu olan yine ilgili bakanıdır.

Bu sistemin hudutları içinde,

Kral'ın anayasal yetkilerini kullanması bir bakan tarafından hazırlanmış ve imzalanmış olan Kraliyet Kararnamelerine katılmaktan ibaret olduğu ortaya çıkar. Bu açıklamanın ışığı altında Kral'a Anayasa ve kanunlarla verilmiş diğer yetkiler şu şekilde sıralanabilir.

- Bazı şartlar altında bakanları tâyin ve azletmek
- Kanunla tesbit edilmiş istisnalar dışında dışişleri ve genel idare memurlarını tâyin etmek. (Diğer memurları ancak kanunun açık hükmüne göre tâyin edebilir)
- Orduda rütbe vermek
- Silâhlı kuvvetlere kumanda etmek
- Harp ilân etmek
- Sulh anlaşması yapmak
- Parlamento'nun bazı hakları saklı kalmak kaydı ile ittifak ve ticaret anlaşmaları yapmak.
- Özel af çıkartmak
- Para basmak

(32) Contresigne : ikinci imza veya bir işlemin resmen tamamlanmış olduğunu tevsik eden imza

- Asalet ünvanı vermek
- Askeri nişanlar vermek

Bununla beraber Kral'ın hiç bir nüfuzu olmadığını da düşünmek hatalı olur şahsında, Millet'in devamlılığı ve birliğinin belirmesi Kral'ın en büyük nüfuzunu teşkil eder. Kral bütün Devlet işleri hakkında bilgi edinmek, bakanlarına telkin ve tavsiyelerde bulunmak, gerektiğinde fikir ve hissiyatını açıklamak hakkına sahiptir. Bu durumlarda Kral ile bakanları arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkar ve Kral kendi görüşünü savunacak başka bir ekip bulabileceğini hissetmediği takdirde bakanlarının görüşüne uymak zorunda kalır. Bu çeşit anlaşmazlıklara çok az rastlanır. Esasen Kral ile bakanları arasındaki görüşmeler gizli kalır bakanların Taht'ın sırlarını açıklamaya yetkileri yoktur.

b) Bakanlar :

Bakanlar Kral'a değil, Parlamentoya karşı şahsen ve toplu olarak sorumludurlar. Bakanlar, bakanlık idaresinin başı ve yürütme yetkisinin gerçek sahibidirler. Anayasa ve kanunlarda bakanların hukukî durumları ile ilgili geniş bir açıklama yoktur. Yürürlükteki mevzuat, Bakanların sorumlulukları, bakanlık sıfatları ile bağdaşmayan durumları saymış ve Bakanlar kurulunun da bazı görevleri ile yetkilerini açıklamakla yetinmiştir. Bakanlar Kurulu Anayasa ve kanunlarla kendisine verilmiş olan görev ve yetkiler dışında, Hükümetin siyasal bir koordinasyon aracıdır. Her ne kadar, bakanların görevleri ayrı isede, prensip olarak, yetkileri aynıdır. Anayasa'da Başbakanlık müessesesi bulunmamakla beraber, bir yandan hükümet işlerinin çoğalmasından dolayı koalisyon hükümetleri bünyesinde ahenk yaratmak zorunluluğu, öte yandan hükümet çalışmalarında genel bir koordinasyon sağlanması gereğine benzer olayların zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bununla beraber Başbakan hukuk yönünden "primus inter pares," yani eşit hakları bulunanlar arasında birincidir. Başbakan deyişi 1918 yılında resmen kullanılmaya başlanılmıştır. Siyasal hayatta önemli bir rolü bulunan Başbakan'ın yetki ve görevleri kanun ve tüzüklerde açıklanmış olup, kendisi parlamenter çoğunluğun başı, hükümet çalışmalarının düzenleyicisidir.

III — Yargı yetkisi : (33)

a) Özellikleri :

Anayasada yargı yetkisi, yürütme ve yasamadan farklı aynı za-

(33) Du pouvoir judiciaire

manda özerk olarak düzenlenmiştir. Mahkemeler idarenin bir parçasını teşkil etmedikleri gibi, Adalet Bakanının otoritesine de bağlı değillerdir. Adaletin bağımsızlığı 1830 yılından bu yana bir seri kaidelerle teminat altına alınmıştır.

Yasama yetkisi karşısındaki durumu :

Mahkemeler kanunların Anayasa'ya uygunluğunu kontrol edemezler. Bu prensibin herhangi bir kanun metninde açıkça yer almamasına rağmen, bu konudaki içtihat yerleşmiş durumdadır.

Yürütme yetkisi karşısındaki durumu :

Yargı yetkisi idarenin görev ve yetkilerinin kullanılış biçimini denetleyemeyeceği gibi, işlemlerinin kanunlara uygunluğunu da değerlendiremez. Bununla beraber, il ve belediyelerle ilgili Kraliyet kararnameleri, ancak, Anayasa ve kanunlara uygun olduğu oranda mahkemeler tarafından uygulanırlar. Şayet bu uygunluk yoksa, kararnamenin iptal edilmesi beklenmeksizin mahkemeler tarafından uygulanmaz. Mahkemeler İdarî tasarrufların kaldırılmasını veya ondan vazgeçilmesini idareden isteyemez bu hususların sonucu olarak, İdarî anlaşmazlıkları çözümlemek ve idarenin geniş ölçüde denetimini sağlamak amacı ile 1946 yılında Danıştay (34) kurulmuştur.

b) Yargı organlarının görevi :

Mahkemeler, dâvaları ve anlaşmazlıkları çözümlemek, kanunlara karşı gelinmesi hâlinde de gerekli cezaî müeyyidelerin uygulanmasına karar vermekle görevlidir. Mahkemeler düzenleyici nitelikte genel hükümler tesis edemezler ve kararları mutlak bir kaziyeyi muhkeme teşkil etmez.

c) Mahkemelerin Teşkilâtı :

Bütün ülkeyi kapsayan yargı organları

1) Yargıtay : (35)

Yargıtay üçüncü derecede, bir mahkeme olarak değil, kanunların uygulanmasını sıkı bir şekilde kontrol etmek amacı ile kurulmuş bir

(34) Conseil d'Etat

(35) Cour de cassation

yargı organıdır ve kuruluş yeri Brüksel'dir. Yargıtay Millet Meclisi tarafından yargılanmasına karar verilen bakanların dâvaları dışında esas ile ilgili dâvalara bakmaz onun asıl görevi mahkemelerce nihaî olarak verilmiş olan karar ve hükümleri kanuna ve esaslı şekil hükümlerine uygunluğu yönünden incelemek, aykırılığı halinde ise bu karar ve hükümleri bozarak ait olduğu mahkemeye yeniden incelenmek üzere iade etmektir. Ayrıca yetki uyumsuzluklarını da çözümleyen Yargıtay iki daireye bölünmüştür.

2) İstinaf Mahkemeleri : (36)

Bunların sayısı üçtür ve istisnâî haller dışında, hukuk ve ceza dâvalarına ikinci derecede bakan mahkemelerdir. Gand, Bruxelles ve Liege de kurulmuş ve üçünün de yer itibariyle yetkileri (ressort) açıklanmıştır.

İstinaf mahkemeleri yargıçları, birisi istinaf mahkemesince diğeri mahkemenin bulunduğu ilin, il genel meclisi üyeleri tarafından sunulan iki liste üzerinden Kral tarafından tâyin edilir. Başkanını mahkeme bizzat seçer.

3) Bidayet Mahkemeleri : (37)

Her ilçede (38) bir bidayet mahkemesi vardır, sayıları 26 olup ceza ve hukuk davalarını birinci derecede karara bağlayan mahkemelerdir.

4) Sulh Mahkemeleri : (39)

Her kantonda bir tane olmak üzere 250 sulh mahkemesi vardır. Bu mahkemeler, bidayet mahkemeleri tarafından, verilmiş bulunan maden ihtilâfları ile ilgili kararları ikinci derecede inceler ve yargıçları, kanunî şartları haiz olan kişiler arasından, Kral tarafından seçilir.

Bunlardan başka :

Askerî mahkemeler. (40)

(36) Cour d'appel

(37) Tribunal de premiere instance

(38) Arrondissement

(39) Justice de paix

(40) Tribunaux militaires

Kendilerine özgü teşkilâtları bulunan askerî mahkemelerin, kararları temyizi kâbidir.

Ticaret mahkemeleri : (41)

Bu mahkemelerinde özel çalışma usulleri ve kendilerine özgü görevleri vardır. Kararları temyiz edilebilir.

İş mahkemeleri : (42)

İş ihtilaflarını, temyizi kabil olmak üzere ikinci derecede inceleyen bir mahkemedir.

Ağır ceza mahkemeleri : (43)

Cinai ve siyasî dâvalara bakan jüri ile çalışan bir kaza organıdır. Kararları temyiz edilebilir.

Yargıçların statüleri :

Yargıçlar (Les juges) ve istinaf mahkemeleri yargıçları (conseillers) kaydı hayat şartı ile tâyin edilirler ve azledilemezler. İştin el çekirtme veya azil, ancak bir mahkeme kararı ile mümkün olabilir. Görevlerine göre 70, 72 veya 75 yaşlarında emekliye sevk edilirler.

Savcılar ise kanunların uygulanmasında Kral'ı temsil eder ve mahkemelerin görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olurlar. Hükümet ajanı olarak, yargıçların rejiminden yararlanamaz kaydı hayat şartı ile tâyin edilemezler ve azledilebilirler. Aslında savcılarda, yargıçlarınkine benzer bir teminat ve bağımsızlıktan yararlanırlar.

Adlî teminat :

Adaletin tam olarak sağlanması ve ferdî hakların usulüne uygun şekilde korunması hususu, yargı organlarının ve yargıçların bağımsızlığını zorunlu kılar. Anayasa ve kanunlarda adlî teminatla ilgili esaslar kesinlikle açıklanmıştır.

(41) Tribunaux de commerce

(42) Conseils de prud'homme

(43) Cours d'assises

— Bunlar bilhassa, Mahkemelerde duruşmaların herkese açık olması, ancak kanunların öngördüğü hallerde gizli yapılması;

— Kararların gerekçeli olması;

— Yargının tarafsızlığı ve bağımsızlığının sağlanması;

— Herkesin tabii hâkimi tarafından yargılanması;

— Siyasal ve basın suçları için jüri kurulması;

— Bir kimsenin hürriyetinin kısıtlanabileceği hâllerin açıklanmış olması; noktalarında toplanabilir.

YENİ AMERİKAN KENDİ KENDİNİ KONTROL YASASI'NIN METNİ (x)

Çeviren :

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

Tetkik Kurulu Müşaviri

AMERİKAN SİNEMACILAR DERNEĞİ'nin ortaya koyduğu Kendi Kendini Kontrol Yasası, konulu filmlere, reklâm filmlerine ve filmlerin başlıklarına uygulanacaktır.

Yasa, başında bir yönetici bulunan, “Yasa ve Değerleme İdaresi” tarafından ele alınacaktır.

Aynı zamanda bir Reklâm Yasası Yöneticisi ve Başlık Yasası Yöneticisi de seçilecektir.

Derneğe üye olmayanlar da, Dernek üyelerinin tâbi bulundukları esaslara uymak kaydıyla filmlerini bu kuruluşa getirmeğe dâvet olunur.

Bu yasa, toplumumuzdaki değişmeler, ahlâk telâkkisi, kültür ve geleneklerle sıkı bir âhenk teşkil etmek üzere tertiplenmiştir.

Yasa'nın gayeleri şunlardır :

1. Yaratıcı özgürlüğü geliştirme yoluyla sanatçı anlatımı teşvik etmek;
2. Sanatçıyı yüreklendiren özgürlüğü Toplumun kabul ettiği standartlara karşı sorumlu ve duyarlıklı kılmak.

Sansür, nefret olunan bir girişimdir. Biz sansüre ve Hükümetçe yapılan sınıflamalara karşıyız; çünkü bunlar Amerika'nın özgürlük geleneğine yabancıdır.

Bu milletin kudret ve meramı çoğunlukla en mütevazî vatandaşın kendi anlayışına göre bir özgürlüğü bulunduğu kaziyesinden neş'et etmiştir.

İşte bu çerçeve içinde kalmak üzere Sinemacılar Derneği de bölünmez bir parçası oldukları Topluma karşı vecibelerini tanımağa devam etmektedir.

(x) “Motion Picture Almanca 1970” den alınmıştır. Sh. 688 - 692.

Bizim Toplumlunuzda ana - babalar, ailenin sevk ve idaresinde hakem durumundadırlar. Ana - babalar çocuklarını sürdürdükleri hayat, geliştirmekte oldukları karakter, okudukları kitap, gördükleri sinema v.s. eğlenti araçlarından, sevk etmek bakımından birinci derecede sorumludurlar.

Film yapımcılar, ana - babaların bu sorumluluklarını gereğince üstlenmeleri yönünde yardımcı olmak üzere filmleri hakkındaki münasip bilgileri edinmeleri için bir sorumluluk duymaktadırlar.

Ama, bu kendi basma yeterli bir keyfiyet değildir. Topluma, özellikle ana - babaya karşı vecibelerimizi yerine getirmek bakımından, Yasa'yı başlıca gayesi çocuklara karşı duygulu bir ilgi olarak özetlenebilecek, millet ölçüsünde gönüllü bir film değerlendirme programını içerecek şekilde genişlettik. (Bu durumda), filmler, Yasa'nın ölçülerine uygunluğu bakımından Yasa ve Değerleme İdaresi'nce incelenirken, değerlemeler de yapılacaktır. Bizim halisâne niyetimiz, Birleşik Devletler'de gösterilecek her filmin değerlendirilmesidir.

Bu değerlemeler şunlardır :

G GENEL SEYİRCİLERİ İMÂ EDER.

Bu kategori, Yasa ve Değerleme İdaresi'nce hiç bir yaş kaydı tanımaksızın, bütün seyircilere sunulmağa değer bulunan filmleri içermektedir.

M OLGUN SEYİRCİLERİ - Rüşt yaşına ulaşmış ve olgun gençleri İMÂ EDER.

Bu kategori, Yasa ve Değerleme İdaresi'nce, tema, içerik ve tretmanı (konusunun işlenişi) yönünden seyircilerin olgun bir muhakeme ile karşılayabilecekleri; ana - babaların da müsamaha gösterebilecekleri filmleri içermektedir.

R SINIRLI - 16 yaşından küçüklerin ana - babalı veya yetişkin bir yakınlarıyla beraber bulunmadıkça alınmadıkları filmler.

Bu kategori, Yasa ve Değerleme İdaresi'nce, tema'sı, içerik ve tretmanı yönünden, ana - babalarıyla ya da yakınlarından biriyle beraber bulunmadıkça küçük çocukların görmesi uygun görülmeyen filmleri kapsar.

X 16 YAŞINDAN KÜÇÜK KİMSELER KABUL EDİLMEZ.

Bu kategori, Yasa ve Değerleme İdaresi'ne tevdi edilip de; bu İdare'ce, ele aldığı seks, şiddet, cinayet ve küfür dolayısıyla (x) olarak değerlendirilen filmleri kapsar. (x)'le değerlendirilen filmler, Yasa Mührü ile damgalanamaz.

(x)'le değerlendirilen filmler 16 yaşından küçük çocuklara gösterilemez.

Bu program, Yasa ve Değerleme İdaresi'ne filmlerini tevdi etmeme yolunu seçen Derneğin üyeliği dışında kalan dağıtımçıların, kendiliğinden “x” değerlemesi uygulamasını uygun görür.

Değerlemeler ve anlamları ilân yoluyla, sinemalarda (levha) asılarak veya diğer yollarla açıklanır. Böylece, seyircilerin, özellikle ana - babaların, filmlerin temaları, içerikleri ve tretmanlarına dikkatleri çekilir. Dolayısıyla da, ana - babalar, her hangi bir filmin çocukların görmesi bakımından kendilerinin müsamahasına lâyık olup olmadığına veya kendileriyle birlikte görülüp görülemeyeceğine ya da görmemeleri gerektiği kategoriden mi olduğuna karar verebilirler.

Biz, kendi kendini kayıtlamanın, kendi kendini düzenlemenin Amerikan geleneklerinden olduğuna inanıyoruz. (Ama), kendi kendini disiplin altına alma, daima eksiktir; çünkü fâni olan herşeyin tabiatı budur. Fakat bu Yasa ve onun yönetimi, anlatım özgürlüğünün, izin vermede hoşgörü anlamına gelmediğini ortaya koyacaktır.

Kendi kendini kayıtlama deneyi - akim “hükümferma” olması.... Perde için bir konunun işlenmesinde bahis konusudur.

Sinemacılar Derneği'nin tüm üyeleri, Sinema Salonları Ulusal Derneği, Amerika Milletlerarası Film İthalâtçıları ve İhracatçıları ve diğer bağımsız Yapımcı - Dağıtımçıları birlikte bu yolda gayret göstermek bakımından işbirliği yapacaklardır. Birleşik Devletler'de gösterilen filmlerin çoğu Yasa'nın tasvip ve değerlendirmesine; ya da Yasa ve Değerleme İdaresi'nin sadece değerlemesine sunulacaktır. Mührün görülmesi halka, bir filmin Yasa'ca kabul edilmiş olduğunu gösterecektir.

Biz, demokratik bir toplumda derin ve temelli değerlerin ve bunların desteklenmesi bakımından gösterdiğimiz çabaların “Seçme Özgürlüğü”, “Yaratıcı Adamın Yüksek Sanatçı Gayretleri” ve “Ailenin Rehberliği Bakımından Ana - Babanın Rolünün Önemi” uğrunda harcadığına inanıyoruz.

YAPIM ÖLÇÜLERİ :

Yasanın gayelerinin Toplumumuzun gelenekleri, kültürü ve ahlâk duygusu ile âhenkli kılınmasını terviç etmek üzere yukarıda açıklanan prensipler ve şimdi açıklayacağımız ölçüler, Yöneticiyi, Yasa'nın tasdikine sunulan filmleri incelerken etkileyecektir.

(Bu maksatla) insan yaşantısının temel haysiyeti ve değeri gözönünde tutulacak ve saygıyla ele alınacaktır. Can alınmasının tasvir edildiği yerde tahditler uygulanacaktır.

Kötülük, günah, cinayet ve gaddarlık haklı görülmecektir.

Küçüklerin katıldığı ya da alâkası olduğu cinayet veya topluma karşı faaliyetlerin canlandırılması özel bir kayıtlamaya tâbi tutulacaktır.

Ayrıntılı ve uzatmalı vahşet, kıyıcılık, bedenî şiddet, işkence ve ırza tecavüz gösterilmeyecektir.

Meşru olmayan cinsel ilişkiler haklı görülmecektir. Genel terbiyenin alışılmış ölçülerini aşan samimi seks sahneleri tasvir edilmeyecektir.

Cinsel sapıklıklarla ilgili gösterimlerde dikkatli bulunulacak, kayıtlamalar yapılacaktır.

Utandırıcı konuşmalar, hareketler veya jestler gösterilemez. Yakışsız küfürlere müsaade edilmeyecektir.

Din, alçaltılmayacaktır.

İrksal, dinsel veya ulusal grupları istihfaf eden sözler veya semboller, nefret ve taassubu tahrik edecek biçimde kullanılmayacaktır.

Hayvanlara karşı aşırı kıyıcılık tasvir edilmeyecek ve hayvanlar, insanlığa yakışmaz biçimde muamele görmeyecektir.

REKLÂM ÖLÇÜLERİ :

Yasa'nın prensipleri, istihsal edilen filmler kadar reklâm ve ilânlar bakımından da câridir. Bunların reklâmlara spesifik olarak uygulanmasının farklılık arzedebileceği durumlar da vardır. Bir film bütün olarak incelenir ve hakkında bütün olarak karar verilebilir. Bununla beraber, reklâmın niteliği gereği, bir filmin sadece soyutlaştırılmış bölümleri ve görünümleri üzerinde durularak seçim yapılmış ola-

bilir. Böyle olunca da, bir filmde uygun görülen hususlar, reklâmda, aynı şekilde uygun görülmeyebilir. Bundan dolayı, reklâmlara uygulanması bakımından, Yasa'nın prensipleri ve ölçülerine aşağıdaki ölçüler de eklenmiştir :

Reklâmlarda :

- Resimler ve metin, bir filmin niteliğini yanlış yansıtabilecek şekilde verilmeyecektir.
- Resimler, insan vücudunu utanç verici ya da uygunsuz tarzda göstermeyecektir.
- Dinî, ırkı veya ulusal menşei alçaltıcı reklâmlar kullanılamaz.
- Seks, cinayet, şiddet ve kısıpıcılık sahnelerini toplu bir kompozisyon halinde veren reklâmlara izin verilmez.
- Müstehcen duruşlar ve kucaklaşmalar gösterilemez.
- Sansürün görüşleri, reklâmlarda açıklanamaz, ticaret konusu yapılamaz.

BAŞLIKLARLA İLGİLİ ÖLÇÜLER :

Filmlerde müstehcen, şehvî veya küfür ihtiva eden isim ve başlıklar kullanılmayacaktır.

SİNEMA YASASI NIN UYGULANMASINI VE DEĞERLENDİRME İDARESİ'NİN İŞLEYİŞİNİ DÜZENLEYEN ESASLAR :

1. Sinema Yasası ve Değerlendirme İdaresi (ki bundan böyle sadece “İdare” diye anılacaktır) bir Yönetici ile, biri filmlerin halka gösterimi konusunda tecrübe edinmiş (bir sinemacı) olmak üzere maiyetindeki üyelerden teşekkül eder.
2. a) Derneğin üyeleri veya yardımcılarını tarafından yapıp dağıtılan bütün filmler, Yasa ve Değerleme İdaresi'ne tevdi olunacaktır.
- b) Derneğin üyesi olmayanlar, aynı tarzda ve Derneğin üyelerinin tâbi olduğu koşullar altında Yasa'ya uygunluğunu ve değerlendirilmesini sağlamak bakımından filmlerini İdare'ye getirebilirler ya da bunların sadece değerlendirilmesini talep edebilirler.

3. İdare'ye filmlerini tevdi eden Dernek üyeleri veya üye olmayan yapımcılar, filminin yapımına girişmeden önce, filmin bir senaryosunu veya tretmanını da tevdi edebilirler. İdare, yapımcıya, mahrem olarak, tevdi olunan senaryoya göre yapılacak filmin Yasa'nın ölçülerine sığıp sığmayacağını bildirir; ve muhtemel değerlendirme kategorisini belirtir. İdare'nin nihaî hükmü, sadece, tamamlanmış filmin incelenmesi sonunda ortaya çıkar.

4. a) Tamamlanmış bir film İdare'ye tevdi edilip Yasa ölçülerine uygun bulunduğu anlaşıncı, İdare tarafından "PRENSİPLERİN AÇIKLANMASI" bölümünde tasvir edilen kategorilere göre, bunlara : (genel gösterimi imâ eden) G; (olgun seyirciyi - yetişkinler ve olgun gençleri imâ eden) M; (tahdit edildiğini imâ eden) R damgalarından biri vurulur.

b) Üye olmayanlar tarafından sadece değerlendirme yapılması için tevdi edilen filmler, "PRENSİPLERİN AÇIKLANMASI" bölümünde tasvir edilen kategorilere göre G, M, R veya X şeklinde değerlendirilir.

5. Üye şirketlerin veya bunlara bağlı şirketlerin, Yasa'ya göre G, M ya da R şeklinde kategorilere sokulmuş ve değerlendirilmiş olan filmlerin A.B.D.'in de dağıtılan her nüshasının baş tarafında bir sunuş belgesi gösterilecek; bu belgede Derneğin film hakkındaki onayını belirten mührü, sertifika numarası ve kategoriye gösteren ve Dernekçe uygun görülen sembol belirtilecektir. Derneğin mührü ve değerlendirme sembolü mümkün mertebe aynı tip, büyüklük ve önemle belirtilecektir. Yasa'nın mührünü taşıyan onaylanmış bir filmin bütün nüshaları aynı olacaktır.

6. Yasa'nın onayına ve değerlemesine ya da sadece değerlemesine sunulmuş ve G, M ya da R şeklinde değerlendirilmiş üye olmayan şirketlerin filmleri, A.B.D.'in de dağıtılan nüshaları bakımından, baş taraflarında aynı tip, büyüklük ve önemle bu değerlendirme sembollerini taşıyacaktır. Bu filmlerin her nüshası, şayet Yasa sertifikası sağlanmak üzere başvurulmuş ise, Derneğin mührünü de ihtiva etmelidir.

7. Onaylanmağa ve değerlendirilmeğe ya da sadece değerlendirilmeğe sunulmuş bir film, Yasa'nın esaslarına göre "x" kate-

gorisine sokulmuşsa; buna dair sembol, filmin A.B.D.'in de dağıtılmış bütün nüshalarında ve reklâmlarda aynı tip, büyüklük ve önemle görülmelidir.

8. Bir film hakkında onaylama ve değerlendirme ya da sadece değerlendirme yapan İdare, yapımcı veya dağıtımıcının mutabakatı üzerine, filme ait bütün reklâm malzemesinin Yasa Reklâm Müdürlüğü'ne tevdi edilip buradan onay alınmasını şart koşabilir.

9. Bir film için onay veya değerlendirme belgesi almak isteyen yapımcı veya dağıtımıcı, başvurma sırasında, önce İdare'ye, Dernek Müdürler Kurulu'nun onayından geçmiş bir târifeye göre ücret ödeyecektir.

10. İdare'ce, Başlıklar Yasası Müdürlüğü'yle istişare edildikten sonra, başlıklar için kabul edilmiş ölçüler, onaylanmak veya sadece değerlendirilmek üzere sunulmuş bütün filmlere uygulanır; ve bir onay ya da değerlendirme sertifikası almış olan hiçbir film, İdare'nin önceden almış onayı olmaksızın başlığını (adını) değiştirmeyecektir.

REKLÂM YASASI'NIN ESASLARI :

1. Bu esaslar, bütün Amerikan Sinema Derneği üyelerine; Derneğin onay veya değerlendirme belgesi verdiği filmler bakımından bütün yapımcı ve dağıtımıcılara; ve filmlerine "x" değerlemesi yapılmasına katlanmış ve reklâm malzemelerini kendi arzusu ile İdare'ye sunmuş olan diğer bütün yapımcılara ve dağıtımıcılara uygulanır.

2. "Reklâm" deyiimiyle aşağıda gösterilen malzemeyi ihtiva eden; her çeşit sinema ve film reklâmları ve işletme araçları anlaşılmalıdır :

Basma verilmek üzere hazırlanmış broşürler, fotoğraflar, gazeteler, dergiler, ticarî maksatla hazırlanan broşürler; reklâm kopyaları; el ilânları, duvar ve araçlara yapıştırılan afişler, sinema giriş veya bekleme yerlerine asılan reklâm araçları, fenerler; televizyon ve radyoda verilen her türlü film fragmanları ve metinler gibi...

3. Yasa ve Değerleme İdaresi'ne onaylanma ve değerlendirme ya da sadece değerlendirme bakımından tevdi olunmuş filmlerle

ilgili her çeşit reklâm aracı, kullanılmadan önce Reklâm Yasası Müdürü tarafından onaylanacaktır; ve bu şekilde işlem görmedikçe hiç bir yerde kullanılmayacaktır. Üç nüsha olması gereken basın için hazırlanmış broşürler hariç, diğer bütün reklâm araçları ikişer nüsha olarak tevdi olunur.

4. Reklâm Yasası Müdürü, mümkün olduğu kadar sür'atle, kendisine tevdi olunan malzemeyi onaylayacak veya reddedecektir. Reklâm Yasası Müdürü kendisine tevdi olunan ve kendisinin uygun gördüğü her çeşit malzemenin bir nüshası üzerine "onaylanmıştır" damgasını vurup ilgili şirkete iade eder. Şayet Reklâm Yasası Müdürü her hangi bir reklâm aracını uygun görmemişse, "Uygun Görülmemiştir" damgasını vurup bunun nedenlerini de açıklamak suretiyle ilgili şirkete iade eder; ya da Müdür, isterse, bazı değişiklikler ya da düzeltmeler yapıldıktan sonra onaylayabileceğini! belirterek nüshalardan birini iade edebilir.

5. Reklâm Yasası Müdürü, Amerikan Sinema Derneği üyelerinin veya bunlara bağlı şirketlerin Yasa ve Değerleme İdaresi'ne sunduğu filmlerin reklâm araçlarının, Yasa ve Değerleme İdaresince bu filmler hakkında uygun görülen kategorilere ait işaretleri ve Yasa Mührünü ihtiva etmesini isteyecektir. Mührün ve değerlendirme sembolünün tip, büyüklük ve önemi hakkında yeknesak ölçüler Reklâm Yasası İdaresi'nce sağlanır.

6. Amerikan Sinema Derneği üyelerinden şirketlerin ve bağlılarının Yasa'ca onaylanmak ve değerlendirilmek veya sadece değerlendirilmek bakımından Yasa ve Değerleme İdaresi'ne tevdi ettiği uygun görülmüş sinema ve film reklâmları, dağıtımının seçimine göre resmî mührü, fakat her halde değerlendirme kategorisini belirten sembolü ihtiva edecektir.

7. Yasa ve Değerleme İdaresi'nce "x" sembolünü taşımak kaydıyla onaylanan reklâm araçları resmî mührü taşımayabilir; ancak bu sembolü taşımak zorundadır.

8. Reklâm Yasası Müdürlüğü'nce onaylanmış basma mahsus broşürlerin tümü, göze çarpar bir yerinde Amerikan Sinema Derneği'nin resmî mührünü ve Yasa ve Değerleme İdaresi'nce filme tanınan değerlendirme sembolünü ihtiva etmelidir. "Onaylanmıştır" kelimesi de mührün altına basılmalıdır.

Basma mahsus broşürler aşağıdaki ikazı da ihtiva etmelidir :

“Bu broşürdeki bütün reklâmlar, ve bunun içinde anılmış diğer her çeşit reklâm araçları, Amerikan Sinema Derneği Kendi kendini Kontrol Yasası’nın reklâm ölçülerine göre uygun görülmüştür. Bu konuda her çeşit başvurular Amerikan Sinema Derneği, Reklâm Yasası Müdürlüğü, 5. Cadde, No. 522, New York, N.Y. 10036 adresine yapılabilir”.

9. İTİRAZLAR. Reklâm araçları uygun bulunmamış olan her şirket, Reklâm Yasası Müdürü’nün kararına aşağıdaki şekilde itiraz edebilir :

Reklâm Yasası Müdürü’nün kararına Dernek Başkanı nezdinde itiraz edilir. Dernek Başkanı veya onun yokluğunda tevkil ettiği Başkan Yardımcısı, itirazı kabul ederek bir hafta içinde tarafları dinleyip karar alacaktır. Şirket ve Reklâm Yasası Müdürü veya temsilcileri yazılı ve sözlü delillerini getirebilir.

Karar mümkün olan sür’atle alınacak ve nihai olacaktır. Amerikan Sinema Derneği üyesi veya bunlara bağlı şirketlerden gayri kurumların itirazları, Başkan, Amerika Uluslararası Film İthalâtçıları ve İhracatçıları Teşekkülü’nün İdare Meclisince tâyin edilen bir temsilcisiyle istişare ettikten sonra karar bağlar.

10. Kendisine uygunluk sertifikası verilmiş olan; fakat Reklâm Yasası Müdürü’nün önceden onayını almadan reklâm araçlarını kullanan veya bu araçlarda değerlendirme sembollerini kullanmayan herhangi bir şirket, Dernek Başkanı tarafından (bu yönden) suçlanarak Müdürler Kurulu’na sevk edilir. Kurul, makûl bir süre içinde toplanır; bu sırada, Şirket ve Reklâm Yasası Müdürü sözlü veya yazılı açıklamalarda bulunabilir. Kurul, mevcudunun çoğunluğu ile, mümkün olan sür’atle ele aldığı konuyu karara bağlayacaktır.

Şayet Müdürler Kurulu, Yasa (İdaresi)’nce onaylanmış ve değerlemesi yapılmış bir filmin reklâmlarının, Reklâm Yasası Müdürü’nün onayı alınmadan kullanıldığını görürse; Yasa ve Değerleme İdaresi’nden daha önce verdiği uygunluk sertifikasını geri almasını ve bunun geçersiz bulunduğunu ilân etmesini ve filmin bütün kopyelerinden uygunluk mührünün kaldırılmasını isteyebilir.

11. Her şirket, bu esasların uygulanması bakımından kendi memur ve müstahdemlerinden sorumludur.

YASA VE DEĞERLEME TEMYİZ KURULU :

1. Bir Yasa ve Değerleme Temyiz Kurulu kurulmuş ve aşağıdaki unsurlardan oluşmuştur :

(a) Amerikan Sinema Derneği Başkanı ve Başkanın Dernek Müdürler Kurulu'ndan tayin ettiği 12 üye ve üye şirketlerin idare müdürleri;

(b) Sinema Salonları Millî Derneği İdare Kurulu'nun tayin ettiği 8 gösterimci;

(c) Amerika Yapımcılar Birliği'nin tayin ettiği iki yapımcı;

(d) Amerika Uluslararası Film İthalâtçıları ve İhracatçıları (Birliği) 'nin tayin ettiği iki dağıtımçı.

2. Her hangi bir oturuma mahsus olarak, bulunmayan bir üye için, diğerinin yerine kaim olmak üzere, aynı yoldan seçilmiş geçici (pro tempore) bir üye bulundurulur.

3. Amerikan Sinema Derneği'nin Başkanı, Temyiz Kurulu'nun da Başkanıdır; ve Kurul'un sekreteryasını Dernek sağlar.

4. Dâvanın temyizen görülmesi için üye nisabı 13'tür.

5. Kurul'a aşağıdaki kararlar için itirazda bulunulabilir :

(a) Yasa ve Değerleme İdaresi'ne tevdi olunup ta "x" kategorisine sokulan filmler hakkında alınan kararlar;

(b) Yasa ve Değerleme İdaresi'nce sadece değerlendirme yapılmak üzere tevdi olunan bir filmin "x" kategorisine sokulması kararı.

Bu gibi itirazlarda, İdare'nin aldığı kararın doğruluğu ancak 2/3 çoğunlukla desteklenebilir. İdare'nin kararı uygun görülmemişse, Kurul, çoğunluk oylarıyla karar alarak yeni bir değerlendirme yapabilir.

6. Kurul, "x" kategorisi dışında kalan değerlemelere yapılan itirazları da dinler ve karara bağlar.

Bu gibi itirazlar sonunda ekseriyet oyu ile karar alınır. İda-

re'nin değerlemesi uygun görülmemişse, Kurul, kendisi uygun gördüğü değerlemeyi yapar.

7. a)  dare'nin kararına karşı itiraz, filmi  dare'ye tevdi eden tarafça, Temyiz Kurulu Başkanı'na hitaben bir itiraz dilekçesi verilmek suretiyle yapılır.

b) Temyiz Kurulu'na daha önce  dare'ye tevdi edilen filmin tıpkısı bir kopya sunulur; üyeler filmi g r rl r;

c) Kararı temyiz eden taraf ve  dare'nin temsilcileri Kurul'a sözlü veya yazılı olarak açıklamada bulunurlar.

d) Temyiz Kurulu'nda görevli bulunan üyenin veya bu üyenin ilişkisi bulunduğu herhangi bir şirketin filmi incelenirken; bu kimse oturumlara katılamaz.

e)  tiraz incelenir ve mümkün mertebe sür'atle karar verilir; bu karar kesindir.

8. Yasa ile ilgili konularda Temyiz Kurulu danışman olarak da görev verir; ve Başkan'ın d veti  zerine, Yasa ve Değerleme programlarının geliştirilmesi için tartışmalar yapar; ve reklâm Yasası'na sadakat gösterilip gösterilmediğini gözden geçirir.

İNGİLİZ PERSONEL DAİRESİ'nin
(Civil Service Department - CSD)

İKİNCİ RAPORU
 1970 - 71 YILI RAPORU'NDAN

Çeviren :
Sezai TAŞKELİ
 İşleri Bakanlığı
 Öz. İş. Gn. Md. lüğü Eğ. Uzmanı

Giriş:

- I — Karar verme ve Hükümet örgütü
- II — İstihdam (İnsan gücü)
- III — Yönetim Geliştirme hizmetleri ve elektronik makineler
- IV — Personel hizmetlerinin yapısı
- V — Memur alma

GİRİŞ:

İngiliz Personel Dairesi (CSD) 'nin birinci raporu kuruluş tarihi olan Kasım 1968 den Aralık 1969 sonuna kadar geçen 14 aylık süreyi kapsamakta ve Dairenin genel görevleri yanında yeni kuruluş olarak kaydettiği gelişmeleri ve Fulton Komitesi Raporunu müteakip personel hizmetlerinin yeniden şekillendirilmesi görevini yüklenmek üzere meydana getirilen teşkilâtı açıklamakta idi. Bu, ikinci rapor, işlerin nasıl yürütüldüğünü ve 1970 başlangıcından 1971 yılı ortalarına kadar olan 18 aylık sürede husule gelen gelişmeleri açıklamaktadır.

Raporda başlıca iki konu ele alınmıştır. Bunlardan birincisi memurların hizmetlerinin düzenlenip yürütülmesinde CSD'nin oynadığı roldür-ki CSD'nin en önemli görevi bugünkü devlet teşkilâtının üzerine aldığı âmme hizmetlerinin en iyi şekilde yapılabilmesi olanaklarını araştırmaktır. Bunun gerçekleştirilmesi ise büyük mikyasta, gerek merkezde gerek taşrada olsun bütün memurların hizmet anlayışlarına bağlı bulunmaktadır ve ancak memurların müessir bir şekilde, insanca ve eşitlik esasları içersinde yönetilmeleri ile başarılabilir. Bu itibarla bu tarz etkili bir sevk ve idareyi fiilen gerçekleştirmek de CSD'nin bir diğer önemli görevidir.

Raporda temas edilen çok çeşitli faaliyetler arasında iki yöndeki gelişmeler bilhassa önem taşımaktadır. Bu gelişmelerden birincisi 1970 Genel Seçimleri ile işbaşına gelen yeni hükümetin politikasının sonucu olarak merkezi hükümet kuruluşunun organizasyonunda husule gelen büyük değişikliklerdir. CSD, Ekim 1970'de yayınlanan Merkezi idarenin düzenlenmesini ve bunun sonucu olarak diğer çeşitli kuruluşların ve karar verme mekanizmasının gelişmesini sağlayıcı büyük değişikliklere yol açmış olan "Merkezi İdarenin Yeniden Düzenlenmesi" adlı Beyaz Kitabın hazırlanmasında büyük rol oynamıştır. Keza CSD, bu beyaz kitaptan neşet eden görevlerin yerine getirilmesiyle çok yakından ilgilenmiştir. Devlet teşkilâtı meyanında "Savunma Gereçlerinin Sağlanması ve Sivil Uzay Çalışmalarının yürütümü ile ilgilenecek Devlet Kuruluşu" adlı beyaz kitap (İng. Dev. Yayınevi Cmnd-4641; Fiati 35 P.) 1971 Nisan ayında yayınlamıştır. Diğer konular olarak da rapor, Program Analizi ve Yeniden Düzenleme alanında bir sistem vücuda getirmiştir ki bu, Hükümetçe bir grup halinde müşterek çalış-

mak üzere görevlendirilen ve çalışmalarını CSD içinde sürdüren özel teşebbüs yetkililerinden kurulu bir heyetin eseridir. Yine bu arada Hükümet Fonksiyonlarının daha yeterli yönde geliştirilmesi üzerinde çalışmalar da sayılabilir.

İkinci önemli gelişme personel yönünde olmuştur. Personel hiyerarşisi, personelin sevk idaresi ve personel eğitimi gibi konuları kapsayan çalışmalarda Fulton Raporundan sonra önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Bu gelişmeler Fulton Raporu üzerinde çalışan Whitley Milli Heyeti Birleşik Komitesi tarafından Mart 1971 de "Fulton - Devlet Personel Düzeninin Yeniden Şekillendirilmesi : 1970 Yılındaki Gelişmeler" adıyla yayınlanan üçüncü raporda detaylı şekilde açıklanmıştır.

Belki de bu değişimlerin en önemli yanı. 1 Ocak 1971 den itibaren mer'î olmak üzere Yönetici - İcra - Büro Yardımcı Personeli şeklindeki personel sınıflarının birleştirilmesinden meydana gelen "İdareciler Grubu"nun teşkil edilmesi olmuştur. Bunun sonuçlarından birisi de Üniversite mezunlarının İdarî hizmetlere atanmalarındaki büyük değişikliktir. Bu değişiklik, büyük çoğunluğunu Üniversite mezunlarının teşkil ettiği memurların şikâyetlerini azaltmak orta kademe yönetimin uzun vadede güçlendirilmesini sağlamak ve bu arada evvelce yönetici sınıfa Assistant Principal - Müdür Yardımcısı olarak alınmış yetenekli üniversite mezunları için her zaman cazip görünen memuriyetin cazibesini de muhafaza etmek amacıyla yapılmıştır. Bu da, yeni ihdas edilen Administration Trainee - Yönetici Adayları - derecesine alınanların iki misli kadar yeni atamalar yapılmasını ve halen görevde bulunan kabiliyetli bay ve bayan memurlara, yeni alınanlarla eşit şartlar altında ve daha da geliştirilmiş bir tarzda yükselme imkânları sağlanmasını mümkün kılmış bulunmaktadır.

Yeni atamalar hem adet hem kalite yönünden iyi yapılmış olup başarılı görülen ilk adaylar Nisan 1971 de asıl görevlerine başlamışlardır.

Personel hizmetlerinin geliştirilmesinde diğer önemli bir nokta da yetenekli ol anların bilgi ve becerilerini geliştirmek, müessiriyetlerini arttırmak amacıyla memurların Eğitiminin yaygınlaştırılması olmuştur. Merkezi Eğitimde en büyük gelişme 26.6.1970 tarihinde bizzat Başbakan tarafından hizmete konulan Civil Service College - Memurlar Koleji'nin açılışı olmuştur. 1971 yıl başından önce bu koleje bağlı üç merkez (Berkshire - Londra - Edinburg'ta) hizmete girmiş ve 1971

yılı ilk yarısına kadar büro şefinden Müsteşar'a değin muhtelif kademelerde 8.000 memur şevki idare, konusunda çok çeşitli kurslarla özel kurslara devam etmişlerdir.

I — KARAR VERME VE HÜKÜMET ÖRGÜTÜ

1 — 1970 ve 1971 yıllarında merkezî idare kuruluşunda büyük çapta değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler, amme hizmetlerinin verimliliğini arttırma yönünden gerek hizmetlerin Bakanlıklar arasında yeniden dağıtılmasına gerekse yönetim ve politika tesbitinde uygulanan metodların geliştirilmesine yol açmıştır.

2 — Başlıca değişiklik, taşra hizmetlerinin yürütümünden sorumlu üç ayrı merkez kuruluşu ile ticaret ve endüstri alanındaki diğer iki kuruluşun kendi aralarında birleştirilmesiyle iki büyük kuruluşa gidilmesi; bundan daha az külfetli fakat hizmetlerin verimliliğinde daha önemli olarak Toplu Karar Verme işleminde ve kamu harcamalarının izlenmesinde İslahat sağlayıcı yeni bir metod ve tekniğin ortaya konması olmuştur.

3 — Ayrıca Bakanlar kendi Bakanlıklarının fonksiyonlarını sistematik bir tarzda yeniden gözden geçirme yoluna girmişlerdir. Bir taraftan da Devlet Dairelerinin yerleşme konusu üzerinde çalışmalara başlanmıştı.

4 — CSD, gerek hizmetlerin Bakanlıklar arası dağıtımında Başbakana gerekse Devlet Hizmetlerinin yürütümünde izlenecek politikanın tesbitinde Bakanlara devamlı danışmanlıkla görevli bulunduğundan yukarda belirtilen çalışmaların hepsinde yer almıştır. CSD içinde yerleşmiş ve Başbakanla hükümete yardımcı çalışmalar yapmakla görevlendirilmiş olan özel teşebbüs elemanlarından kurulu bir grup da Hükümetin ve çalışmalarının yönetilmesinde karar verme işleminin islâh edilmesi konusunda tetkik ve tavsiyelerde bulunmuştur. Daha önce Shell Petrol Şirketinin Pazarlama Koordinatörü Bay R.A. Meyjes 26.6.1970 tarihinde bu grubun Başkanlığına getirilmiştir. Grubun diğer üyeleri A. East, A. Rogg, R. Hutton K. F. Lane ve D. G. Rayner idi. Sonradan A. Fogg ve K. F. Lane kendilerine verilen hizmetleri tamamlayarak şirketlerine dönmüşlerdir. Bundan sonra iki yeni üye, H. Cruickhank ve T.A.D. Sainsbury gruba katılmışlardır. Grup, "Program Analizi ve İzlenmesi" adıyla yeni bir sistem geliştirilmesi çalışma-

larına ilâveten Taşra Hizmetleri Bakanlığı kuruluş çalışmaları üzerinde bir araştırmayı ve Millî Emlâkin idaresi konusunda bir incelemeyi gerekli kılan “Savunma Gereçlerinin Sağlanması” adındaki projelerle de görevli kılınmıştır.

5 — Bu grup teşekkül ettirildiği zaman Sir Robert Bellinger başkanlığında çalışmakta olan ve Devlet İktisadî Kuruluşları dışındaki amme hizmetlerinin bir kısmında iş basitleştirilmesi ve insangücü tasarrufu üzerinde kıymetli görüş ve tavsiyeler getiren yine özel teşebbüs elemanlarından kurulu diğer bir heyet’in de bu gruba iltihaki kararlaştırılmıştır. Heyetin getirdiği görüş ve tavsiyeler bir yandan Bakanlıklarca uygulama alanına konulurken bir yandan da grup başkanı R. A. Meyjes’in bilgisine sunulmuştur.

Hükümet Örgütü :

6 — 1970 Ekim ayında yayınlanan “Merkezî İdarenin Yeniden Düzenlenmesi” adlı beyaz kitap (Cmnd 4506 - Fiatı 12,5 P.) başlıca üç hedef tesbit etmiştir. Politikanın tayin edildiği Bakanlıklar çerçevesini islâh etmek; politikanın şekillendiği ve karar verme işleminin yürütüldüğü merkezî örgütü geliştirmek; Yeni politika ve programlar belirdikçe hükümet örgütünün buna ayak uydurmasını ve cevap verebilecek hale gelmesini sağlamak.

Bakanlıklar Kuruluşu :

7 — Bir kuruluştan maksad belli bir hizmetin görülmesi veya tesbit edilen hedeflere ulaşılması olduğuna göre Beyaz Kitapta “Fonksiyonel Örgüt Prensibi” benimsenmiştir. 1970 yılında bu prensibin uygulanması, halen savunma ve Dışişleri Hizmetleri alanında son derece gelişmiş olan “Uzun Vadede Oluşum” görüşünü müşterek genel politikada geniş sorumluluk hissesi bulunan diğer küçük Bakanlıklara kadar teşmil etmiştir. Taşra hizmetleri Bakanlığı eskiden İskân ve Mahallî İdareler Bakanlığı, Devlet Binaları ve Gereçleri Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Başbakanlık, Merkezi Hava ve Su Kirlenmesi Ünitesine ait hizmet ve sorumlulukları uhdesinde toplamak suretiyle kurulmuştur. Ticaret ve Endüstri Bakanlığı da eski Ticaret Bakanlığının ve (Feza Havacılık Dairesi hariç) Teknoloji Bakanlığının görev ve sorumluluklarını yüklenmiş olarak kurulmuştur. Bu değişiklikler Rasyonalizasyon işleminin ilk unsuru olup şimdi yeni Bakanlıkların iç bünyelerinde de devam ettirilmektedir. Deniz aşırı Ülkelere Yardım İşleri

Hizmeti Dışışleri ve İngiliz Milletler Topluluğu işleri ile görevli Devlet Bakanlığına devredilmiştir. Bu arada Denizaşırı Ülkeler Kalkındırma Bakanlığı da Dışışleri ve İngiliz Milletler Topluluğu Teşkilâtı içinde “Denizaşırı Ülkeler Kalkındırma Dairesi” haline gelmektedir.

8 — Bazı özel faaliyetlerle faaliyet gruplarına da fonksiyonel Yaklaşım Metodu uygulanmıştır, örneğin kişiye dönük sosyal hizmetler ile çocukların gözetimi hizmetleri İçişleri Bakanlığından alınıp Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (DHSS) na verilmek suretiyle birleştirilmiştir.

9 — Beyaz kitap yine reorganizasyon konusunda savunmayla ilgili araştırma - geliştirme ve gereçleri sağlama hizmetlerini savunma işlerini yürüten Devlet Bakanlığının sorumluluğu altında birleştirmenin uygun olup olmayacağı konusunda görüşlerini bildirmek ve bu görüşlerin ışığında Sivil Havacılık Projelerinin ve diğer sivil feza çalışmalarının desteklenmesi yönündeki sorumluluklar da dahil Devletin ilgili iş kolları ile ilişkilerini en iyi şekilde yürütme olanaklarını sağlamak üzere bir “Proje Grubu’nun teşkil olunduğunu açıklamaktadır. Bu grubun başkanlığına, tanınmış iş adamlarından olup CSD’de görevlendirilmiş Derek Rayner atanmıştır. Bu grup daha çalışmalarını bitirip raporunu vermeden eski Teknoloji Bakanlığına bağlı Havacılık Grubu, Havacılık İkmâl Bakanlığı adıyla bir Bakanlık haline getirilmiştir.

10 — Proje Grubunun, görüşlerinin Hükümetçe benimsendiğini ifade eden raporu ise daha sonra Nisan 1971 de “Savunma Gereçlerinin Sağlanması ve Feza Çalışmalarıyla ilgili Devlet Kuruluşu” (Cmnd 4641 - Fiati 35 P.) adıyla yayınlanmıştır. 1971 Ağustosundan itibaren bütünüyle uygulamaya konulan yeni kuruluş Savunma Hizmetleriyle ilgili Devlet Bakanlığına karşı sorumlu bir Baş İcracının emrinde tek bir kuruluşa gidilmesi esasına dayanmaktadır. Procurement Executive- Gereçler Amiri adı verilen bu baş icracı hem Savunma Bakanlığının hem de eski havacılık ikmâl Bakanlığının (ki bu Bakanlık 1.5.1971 de kaldırılmıştır.) Savunma gereçlerinin sağlanmasıyla ilgili görev ve sorumluluklarını uhdesinde toplamıştır. Havacılık endüstrisine; Sivil feza araştırma geliştirme hizmetlerine ve bunlarla ilgili projelere ait politikanın tesbiti sorumluluğu Ticaret ve Endüstri ile ilgili Devlet Bakanlığına geçmiştir. Bu Bakanlık Sivil Programların hazırlanıp uygulanmasında Gereçler Amirliğinin kaynaklarından yararlanabilecektir. İki Bakanlık arasındaki işbirliğini sağlamak üzere savunmayla ilgili Devlet Bakanı ile Ticaret ve Endüstri işleriyle görevli Devlet Bakanından kurulu bir Feza Çalışmaları Kurulu teşekkül ettirilmiştir. Bu ku-

rul Sivil Feza çalışmaları alanında gerek politika tesbitinde gerekse hizmetlerin yürütümünde Gereçler Amirine emir vermek yetkisini haiz olduğu gibi feza çalışmalarını ilgilendiren malzemenin sağlanmasında koordinasyonun gerçekleştirilmesinden sorumludur. Bu itibarla Eğitim ve Bilimsel Çalışmalarla ilgili Devlet Bakanı ile Posta ve Haberleşme Bakanı da bu kurulun üyesidirler.

Politika Tesbiti İçin (Toplu) Müşterek Örgütlenme :

11 — Merkezi İdarenin yeniden düzenlenmesi adlı beyaz kitap politika tesbitinde birlikte karar - alma metodunun geliştirilmesi amacıyla yeni düzenlemelere gidileceğini açıklamıştır. Bu, bütünüyle Hükümetin emrinde ve kabine içinde yer alacak küçük bir ‘Merkezi Politika Tesbit Heyeti’nin ihdasını da ihtiva etmektedir.

12 — Beyaz Kitap, CSD içinde özel sektör elemanlarından kurulu bir grubun gerekli bilgileri sağlayacak ve Kamu Gider Programlarının devamlı izlenmesine yararlı olacak bir sistemi oldukça geliştirmiş bulunduklarını da belirtmiştir. 1971 Ocak ayında Sistemin Hükümetçe tesvip edildiği açıklanmıştır.

(Programme Analysis and Review-Program Analizi ve İzlenmesi, kısaca PAR adı verilen bu sistem : Bakanların, Bakanlıklarına ait bir programın Hükümetin Genel Stratejisi ile olan ilgisini ve program bölümlerinin gerektireceği harcamaların kullanılabilir bütün kaynaklar içindeki yerini daha iyi değerlendirmelerini sağlamak üzere kamu harcamalarını gerektiren proje ve programların analizini geliştirmek amacına yönelmiş bir sevk idare sistemidir.)

Görev ve Sorumlulukların yeniden gözden geçirilmesi :

13 — Bakanlıkların genel çerçevesi ortaya çıktığında her Bakanın, yürütülen hizmetlerin merkezi idarenin bir görevi olup olmadığı hususunda ve oluyorsa Bakanlıklar arasındaki dağıtımın uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığı hakkında kesin karara varmakta Hükümete yardımcı olması için kendi Bakanlığı ile ilgili bütün hizmet ve sorumlulukları yeniden gözden geçirmesi istenmiştir. Merkezi idarenin yükünü azaltmak, fonksiyonlarını rasyonel bir şekile koymak amacına dönük bu yeniden gözden geçirme işleminde CSD en başta yer almış bulunmaktadır.

Kümelendirme :

14 — Bakanlıklar fonksiyonlarının yeniden gözden geçirilmesinde, Fulton Raporunda “Kümeleştirme” - yani kendi başına bir blok teşkil eden hizmetlerin merkezi idare örgütü dışında bırakılması - şeklinde ortaya atılan fikir benimsenmiştir. Tekliflerin formüle edilmesinde CSD, kamu veya özel sektörde kümeleştirme ile genel devlet kuruluşları içersinde sorumlu ünitelerin meydana getirilmesi arasında açık ve kesin bir ayırım yapmıştır. Her birinde gözönünde tutulan esas faktörler : Bakanlık ve parlamento tarafından yeterli ölçüde kontrol sağlanabilmesi; Hizmetlerin etkili tarzda yürütülebilmesi için en uygun mali ve personel rejiminin saptanması; kurulacak yeni örgütün Hükümetle ve halkla ilişkilerinin düzenlenmesi ve yönetim kadrosunun sağlanması keyfiyettir.

15 — 1970-71 de, Carlisle ve İskoçya’daki devlet İktisadi kuruluşlarının özel sektöre devredilmesi ile büyük kısmı Ticaret ve Endüstri Bakanlığının uhdesinde bulunan çeşitli fonksiyonları yürütecek Sivil Havacılık Teşkilâtı kurulması hakkındaki tasarılar Parlamente’ye sevk edilmiştir. Taşra Hizmetleri Bakanlığına bağlı bir kısım kuruluşların sevk İdare Üniteleri halinde çalışıp çalışmayacakları hususunda bir karara varmak için de bir seri araştırma çalışmalarına başlanmıştır.

Görev Mahallî :

16 — Re-organizasyon hakkındaki Beyaz Kitapta gerek masraflardan tasarruf sağlamak gerekse devlet dairelerinin Londra içindeki yerleşme sıkıntısını gidermek yönünden Hükümetin, “Hizmetlerin dağıtımı” prensibini devamlı bir politika olarak benimsediği açıklanmıştır. Hükümet dairelerinin bir kısmının bu şekilde dağıtılması bakımından mevcut olanakların ve hükümetin kapasitesinin sistematik tarzda yeniden gözden geçirilmesi için Başbakan emir vermiştir. Savunma Bakanlığı eski Müsteşarı Sir Henry Hardman 1971 Martında CSD’deki yeniden Düzenleme Grubu’nun başkanlığına atanmış ve İçişleri, Sağlık ve Sosyal Güvenlik, Eğitim ve Bilim, Savunma Bakanlıklarında bu Bakanlıklar elemanlarından teşkil olunmuş gruplar ile Yeniden Düzenleme Çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışmalar diğer Bakanlıklara da teşmil olunacaktır. Kuruluşlarla da görüşmeler yapıldıktan sonra gruplarca Bakanlara, Londra esas merkez olmamak üzere görüş ve teklifler götürülecektir. Bu tekliflerde iktisadilik, verimlilik ve Bölge-

sel Plânlama icapları gözönünde bulundurulacaktır. İktisadilik konusu personeli-memurları-ilgilendiren bir çok faktörleri de kapsadığından bunların tesbiti için grup, Memurlar Sendikasının hem personel temsilcileri hem de kurum temsilcileri ile yapacağı görüşmelerden faydalanacaktır.

17 — CSD, yeniden düzenleme çalışmalarına yardımcı mahiyette ve hizmetlerin dağıtımı uygulamasında personelin araştırma çalışmaları yapmaları için TAVİSTOCK BEŞERİ İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ'nü faaliyete geçirmiştir. Bu raporun kapsadığı 1971 yılı sonuna kadar bir hayli gelişme kaydetmiş olan çalışmaların amacı geçmişteki tecrübelerden yararlanmak ve hizmet dağılım projelerinin yönetiminde resmî kuruluşlara daha geniş mikyasta görüş ve teklifler götürmektedir.

18 — Yeniden gözden geçirmenin ikinci büyük amacı kurumların verimini arttırmak ve yerleşme sıkıntısından dolayı esas merkez ofislerinin gereksiz parçalanışını islah etmek için Londra merkezinde kalması zorunlu hizmetlerin yerleşme durumunu incelemektir.

II _ İSTİHDAM — İNSANGÜCÜ

19 — Devlet hizmetlerinde ve devlet işletmelerinde çalışan memur adedinde 1970-71 içinde 765 kişilik azalma olmuştur. 1.4.1970 tarihinde (493.000 adedi hizmetlerde 207.850 adedi işletmelerde olmak üzere) 700.850 memur varken bu adet 1.4.1971 de (498.425'i hizmetlerde, 201.660'ı işletmelerde olmak üzere) 700.085'e inmiştir. 1970-71 yılının dörder aylık devre başlarındaki memur adetleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tarih	Hizmetlerde	İşletmelerde	Toplam
1.4.1970	493.000	207.850	700.850
1.7.1970	495.965	205.825	701.790
1.10.1970	498.710	206.480	705.190
1.1.1971	499.690	203.165	702.855
1.4.1971	498.425	201.660	700.085

20 — Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi “memurlar” amme sektöründe çalıştırılan kimselerin sadece küçük bir kısmını teşkil etmektedir.

Merkezi İdarede	Milyon Olarak
Sivil Hizmetler : Hizmetlerde çalışanlar	0,4
İşletmelerde »	0,05
Millî Sağlık Hizmetlerinde	0,8
Silâhlî Kuvvetlerde :	0,4
Savunma Bakanlığı :	
Hizmetlerde	0,1
İşletmelerde	0,15
Toplam	1,90
Mahallî İdarelerde	2,4
Kamu İktisadî Kuruluşlarında	2,0
Genel Toplam	6,3

21 — (Civil Service) - Memur deyiminin genel anlamı hepsine devlet memuru diyemeyeceğimiz, çok çeşitli hizmetleri yürüten muhtelif görevlileri kapsamaktadır, örneğin Londra Kalesindeki merasim işleriyle görevli Yeoman Warders, kraliyet tersanelerinde çalışan işçiler, sürücü kontrolörleri, iş kazaları müfettişleri, hapisane memurların % 5 inden daha azı “Whitehall” Merkezi Hükümet Dairelerinde bulunmakta; geri kalanın pek çoğu vergi tahsili, iş ve işçi bulma ve sosyal sigorta uygulama işlerinde olmak üzere memleket içinde dağılmış bulunmaktadır.

22 — Genel toplamı gösteren sayıların artıp azalması, kendi basma verimliliğin ve hatta devlet hizmetlerine tahsis edilmiş kaynakların bir göstergesi değildir. Meselâ hizmetlerde çalışanların adedinde 1.000 den fazla bir artış 1909 da kabul edilen Motorlu Araçlar ve Sürücü Ehliyetleri Kanunu dolayısıyla evvelce Mahallî İdarelerde görev yanan vergi memurlarının Taşra Hizmetleri Bakanlığına geçmelerinden ileri gelmektedir. İnsangücünün en ekonomik tarzda dağıtılmasına azami gayret sarfedilmişse de dairelerin esas görevlerini yapabilmeleri için yeterli miktarda personele sahip olmaları da zorunludur. Mukayese imkânı olmayan bazı unsurların mevcudiyeti yanıltıcı sonuçlar doğurmaktadır. Bu yüzden, burada insangücünün yayılışı ve görev yaptıkları kuruluş çeşidine göre miktarları hakkında daha iyi bir fikir verecek şekilde ele alınması tercih edilmiştir.

23 — Hizmetler sektöründeki istihdamın beş yıl önceden yapılacak tahminlerinin isabet derecesini arttırmak üzere 1970-1971 yılında gittikçe yoğunlaşan gayretler sarfedilmiştir. Meselâ muhtemel insan- gücü tasarrufu-yani yeniden gözden geçirme, O ve M Çalışmaları, mekanizasyon, performansların ölçülmesi ve denetlemeler sonucu personel adedinde meydana gelebilecek azalmalar-inceden inceye hesaplanmaya çalışılmıştır.

24 — 1970-71 bütçesinde ücret, maaş ve sair personel giderlerinin toplamı 1.270 milyon Sterlindir. Bina, mefruşat ve kırtasiye hariç yönetim ve diğer giderler de ayrıca 80 milyon Sterlin kadardır.

Teftiş ve Denetim :

25 — Daha üst kademelerdeki görevlilerin teftişini gereği gibi yapabilmek ve Bakanlıkların teftiş - denetim hizmetlerine - Teftiş Kurullarına daha fazla yardımcı olabilmek üzere CSD teftiş hizmetlerinde iki adet yüksek mevki - kadro - ihdas edilmiştir.

26 — Personel sınıflandırılmasında yeni bir sınıfın “İdarî Grup” un tesis edilmesi (Bak. IV. 71) Gelirler Teşkilâtının Müfettişler sınıfının vergi müfettişleri, Gümrük Tekel ile Sahil Muhafaza Teşkilâtı görevlileri de dahil çeşitli Bakanlıklar hizmetleri yeniden düzenleme konusu edilmiştir. Benzer hizmet - Fulton Çalışmaları ve elektronik makine (Computer) alanındaki görevlerin sınıf standartlarının yeniden gözden geçirilmesi CSD Teftiş ve Denetim Kurulunun mesaisinin 1/4 ünden fazlasını teşkil etmiştir. Bir o kadar mesai de maaş ve ücretlerin tetkikine sarfedilmiştir. CSD Teftiş Kurulu bir taraftan da hizmetler sektöründeki memurların teftişi ile Bakanlıklar teftiş kurullarına yol gösterme hizmetlerini yürütmüştür.

27 — CSD, devlet teftiş hizmetlerinin standardını geliştirmek amacıyla Bakanlıklar müfettişleri için bir temel eğitim kursu düzenlemiştir. 1971 yılı ikinci yarısında başlatılan kurslar CSD Teftiş ve Denetim Kurulunca yürütülecek ve daha tecrübeli müfettişler için açılan iş değerlendirmesi kursunu takviye edecektir. Keza CSD, Teftişin tarihçesi, faydaları ve metodları hakkında bir kitap neşretmiştir. Yeni Müfettişler için de faydalı olacağı düşünülen bu kitabın esas amacı teftişe tâbi memurlarla bunların yakın amirlerine Teftiş ve Denetim hakkında gerekli bilgiler vermektir.

III — YÖNETİMİ GELİŞTİRME HİZMETLERİ VE ELEKTRONİK MAKİNELER

28 — CSD'nin hizmetin verimliliğiyle çok yakın ilgisi bulunan kısımlarının organizasyonu ve rolü üzerinde 1970-1971 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. 1970 yılında Fulton Raporunu müteakip yönetim geliştirme hizmetleri konusunda beliren ve gittikçe artan talepler ile Computer-elektronik bilgi makineleri alanında kaydedilen çok sür'atli gelişmeler nedeniyle evvelce birlikte mütalâa edilip tek kuruluş içinde ele alınan bu hizmetlerin birbirinden ayrılması gerekli görülmüştür. Her nekad CSD, bu sahada teknikte, danışmanlıkta ve Bakanlıklararası problemlere çözüm yolu getirmede kendini kabul ettirmiş ise de Bakanlıklarda, her Bakanlığın kendine ait Yönetim Geliştirme ve Elektronik Makineler Ünitesinin bulunması görüşü hakim olmaktadır.

YÖNETİM GELİŞTİRME HİZMETLERİ :

Araştırma:

29 — 1970 yılında CSD nin gözetimi altında, memurlardan ve sevk idare danışmanlarından kurulmuş bir talî komite devlet kuruluşlarındaki Yönetim Geliştiren Hizmetleri üzerinde bir araştırmayı tamamlamıştır. Bu araştırmadan anlaşıldığına göre Yönetim Geliştirme Hizmetleri ile buna benzer görevlerde çalıştırılan personelin adedi 4.500 dür. Bunların % 47'si (programcılar dahil operatörler hariç) bilgisayar işlerinde; % 16 sı bilhassa Savunma Bakanlığında olmak üzere iş basitleştirilmesinde; % 6 sı yönetim geliştirme hizmetleri cinsinden olmyan işlerde çalışanlar hariç, yöneylem araştırması konusunda; % 12'si organizasyon ve metod üzerinde; geri kalan % 9'u mevzuat ve memurlarla ilgili teftiş ve buna benzer konularda araştırmalarda çalışmaktadırlar.

30 — Yaklaşık olarak 3.000 soru ihtiva eden bir anket uygulamasının sonuçlarına göre Yönetim Geliştirme Hizmetlerine girenlerin çoğunluğu bilgi ve tecrübelerini arttıracak ilginç bir görev olduğu için ve sevk idare yeteneklerini geliştirip daha çabuk terfi imkânı sağla-

mak üzere bu hizmet alanına girmişlerdir. Gerek devlet hizmetinde gerekse dışarda ankete katılanların büyük çoğunluğu kendilerinin mütéhassıs olduklarını ve astlarının da kendilerine mütéhassıs gözûyle baktıklarını ifade etmektedirler. Memurların takriben 2/3'si ister kendi kuramlarında isterse başka kuramlarda olsun Yönetim Geliştirme Hizmetleri alanında kariyerliğin lehinde bulunmaktadır. Bunların üçte bire yakın bir kısmı kariyerlik denince tam kariyerliği, üçte birinden fazlası da en çok 10 yıl süreli bir kariyerliği düşünmektedirler.

31 — Yönetim Geliştirme hizmetlerinde görevlendirilmiş memurlar umumiyetle eski İcraçı Sınıftan seçilmişlerdir. Bunların yaş durumları ki en çok 40-50 yaşındadırlar, bu sınıf içindeki derecelerini de yansıtmaktadır. Bunlar kendilerinin dışarda aynı mevkileri işgal eden meslektaşlarından daha genç oldukları inancındadırlar ve sadece % 11'inin meslekî formasyonu ve master-doktora gibi üniversite üstü öğretimle kazanılmış dereceleri vardır. Dışarda yani devlet daireleri haricindeki iş yerlerinde aynı karakterdeki hizmetlerde çalışanlar tetkik edildiğinde ortalama 5 yaş daha genç oldukları, % 62'sinin doktora v.s. dereceye sahip bulundukları ve meslekî bilgilerinin mevcut olduğu görülmektedir. Fakat bu karşılaştırma, dışardakilerin daha genç yaşta ve gerekli bilgilerle mücehhez olarak Yönetim Geliştirme Hizmetlerine girmekte oluşlarına bakılarak bu hizmetlerin dışarda devlet dairelerindekiinden daha iyi yürütüldüğü anlamında yorumlanmamalıdır.

32 — Araştırmalar, daha iyi iş çıkarılan orta ve alt kademe memuriyetlerde O ve M çalışmalarının faydalı olduğunu göstermiştir. Fakat üst kademedeki organizasyon, şevki idare, haberleşme ve proje kontrolü olarak daha çok şey yapılması görüşü hakimdir. Bilhassa görüş ve tavsiyelerin daha iyi uygulanmasını sağlamak için hizmetlerde şevki idareyi geliştirmek zorunluluğu vardır. Elektronik bilgi makineleri alanında uzun süreli büyük yatırımlarla daha iyi proje plânlanması ve kontrol mümkün görülmektedir.

33 — Araştırma Komitesi, Fulton Raporu bulgularını teyiden, eskiden O ve M ünitelerine gördürülen fonksiyonlardan daha geniş fonksiyonlar verilmek suretiyle her büyük kuruluşun Yönetim Geliştirme Hizmetleri ünitesine sahip olması ve yetenekli, bilgili elemanlarla teçhiz edilmesi görüşünü benimsemiştir. Bunun ifade ettiği mana bu sahada doğrudan doğruya CSD'den yararlanacak dairelerin adedinde azalma olacağıdır. CSD'den başka halen yönetim geliştirme hizmetlerinin Müsteşar Muavini seviyesinde yürütüldüğü altı büyük kuruluş mevcuttur. (Fulton Raporu neşredildiğinde bunların adedi 2 idi) :

Tarım Bakanlığı (Balıkçılık ve gıda); Savunma Bakanlığı, Taşra Hizmetleri Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ticaret Endüstri Bakanlığı ve Devlet Gelirleri Teşkilâtı çoğunda ayrıca istihdam kontrolü gibi diğer ilgili fonksiyonlar da mevcuttur.

34 — Araştırma komitesi ayrıca tekliflerin uygulamaya konulması, mümkün olan yerlerde sergiler açılması, faydalarının gösterilmesi ve tesis masraflarını faydalarıyla ilişkili olarak belirtilmesi taraftandır. Araştırma raporu, yönetim geliştirme ünitelerinin daha iyi organizasyonu ve şevki idaresi kadar bilgi ve beceri eğitimleriyle bilgi tazeleme eğitimlerine de ihtiyaç olduğu üzerinde durmaktadır.

35 — Araştırmalar, muhtelif devlet dairelerinde yönetim geliştirme hizmetlerinin organizasyonu için plân ve projeler vermekten ziyade yol gösterici genel çizgileri belirtmeye çalışmıştır. Bütün Bakanlıkların ve dışardan çalışmalara katılan kuruluşların bilgisine sunulmuş olan araştırma sonuçları, özellikle büyük kuruluşlarda olmak üzere, yönetim geliştirme hizmetlerinin gelecekteki inkişaflarında etkili olacaktır.

Yönetim Geliştirme Hizmetleri ünitelerinin reorganizasyonu :

36 — CSD'nin Yönetim Geliştirme Hizmetleri Bölümü, personel adedinde bir artış olmaksızın, uzmanların kalitesini yükseltmek, verilen görevlerin Sevk ve İdaresini ve personel kaynaklarını geliştirmek amacıyla, yüksek kademede kuruluş ve şevki idare araştırmaları için kaynakları faydalı kılmak üzere 1970 Aralık'ında yeniden düzenlenmiştir.

37 — Bir deneme olarak 15 yüksek dereceli memurdan ibaret bir küçük grup teşkil olunmuştur. Belirli bazı özel görevlerle vazifelendirilen bu grup şevki idare danışmanlarını da talî bir unsur olarak ihtiva edecek yüksek kademe proje komiteleri teşkilini sağlayacaktır.

38 — Adı geçen değişiklik ve O ve M bölümleri, genel O ve M çalışmalarından ziyade danışmanlık hizmetlerine önem verildiğini gösterir şekilde, tek bir bölüm halinde yeniden düzenlenmiştir, özellik gösteren bazı dairelerle faydalı branşların yerini sırasıyla muhasebe servislerine, belli ihtisas konularına ve sevk idare hizmetlerine yol göstermek amacıyla üç ayrı branş almıştır. Bundan maksat, her ne- kadar bilhassa küçük kuruluşlarda genel O ve M hizmetleri var olmakta devam edecekse de kurumların kendi başlarına yapabilecekleri

bu kabil hizmetlerde tekerrüre manî olmak ve birbirlerini tamamlar şekilde çalışmalarını sağlamaktadır.

Özel Görevler :

39 — 1971 başlarında, Yönetim Geliştirme Hizmetleri Özel Görev Grubu teşkil olunduktan sonra da gerek proje grupları gerekse münferit memurlar çeşitli Bakanlıklar çalışmalarını sürdürdüler. Meselâ belli bir konuyu araştırmak üzere görevlendirilen özel sektör iş adamlarına yardımcı oldular; çeşitli Bakanlıkları ilgilendiren sahalarda Bakanlıklar arası komitenin emrinde çalıştılar; ilgili bir Bakanlıkta daimi komitenin yönetiminde bir “tim” halinde verilen görevin sorumluluğunu taşıdılar; ve ferden ait oldukları Bakanlıklarda önemli kuruluş araştırmalarında yer aldılar.

40 — Bunlara verilen özel görevler şunlardır :

- a) Patent dairesinin kuruluşu, şevki idaresi, ve müstakbel durumu üzerinde araştırma;
- b) Merkez Enformasyon dairesinin yeniden düzenlenmesi;
- c) Resmî Harita İşleri ve Denizaşırı ülkeler haritaları Genel Müdürlüğünün yeniden gözden geçirilmesi;
- d) Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Sağlık Hizmetlerinin yeniden düzenlenmesi çalışmalarına iştirak;
- e) Balıkçılık Araştırma ve Geliştirme konusunda Bakanlıklarası komitenin yönetiminde yeniden düzenleme araştırması yapma.

Genel Yönetim Geliştirme Hizmetleri :

41 — 1970-71 yıllarında Sevk ve İdare sorumluluğu konusundaki çalışmalara devam edilmiştir.

42 — CSD'nin Yönetim Geliştirme hizmetlerinin muhasebe işleri branşında Malî Sevk İdare konusunda eğitilmiş ve tecrübe görmüş memurlardan kurulu küçük bir kadro teşkil olunmuştur. Bunlar özel hizmet gruplarına malî yönetimi konusunda yardımcı olmuşlar ve aynı konularda Bakanlıklara danışmanlık hizmeti yapmışlardır. Malî şevki idare uzmanı Darphane (Para Matbaası), Devlet basın-malzeme ve yayın evi ve Resmî Harita işleri ile kraliyet mühimmat fabrikaları hakkındaki raporla ilgili olarak yürütülen özel araştırmalara önemli katkıda bulunmuştur.

43 — İş adamlarından kurulu Sir Robert Bellinger Grubu çalışmalarının (Bak. Bölüm 1. Paragraf 5) sonuçlarından biri harcamaların vize işlemlerini geliştirmek ve kontrol işlemlerini kolaylaştırmak konusunda tavsiyelerde bulunacak özel bir ünitenin kurulması olmuştur. Bakanlıklarda bu alanda çalışmalar sürdürülmüş, cesaret verici sonuçlar alınmıştır. Bu çalışmalara Hâzinenin Maliye ve Muhasebat Dairesi iştirak etmiştir.

44 — Bakanlıkların mümkün olduğu kadar çeşitli sahalarda objektif esaslara dayalı şevki idare tesis etme tecrübelerine girişmeleri telkin edilmekte ve bu konuda kendilerine yardım vadedilmektedir. 8 Büyük Bakanlıkta malzemenin depolanması, eğitim tesislerinin kurulması, taşra ofislerinin çalışması, kontrat-sözleşme işleri, Araştırma ve geliştirme, Muhasebe servisleri ve merkezdeki idare bölümleri gibi çeşitli görev saha1 arında objektif esaslara dayalı şevki idare geliştirilmektedir. Bunların bazıısı pilot çalışmalar olup muvaffak olduğu takdirde daha geniş sahalara uygulanabilecektir.

45 — Birimlerin kuruluşunun verimliliği ile ilgili tecrübî performans göstergeleri birçok Bakanlıklarda ve bilhassa Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Hazine Genel Müdürlüğünde geliştirilmiştir.

46 — Süratli teknik gelişmeler mikrofilim üzerinde danışma hizmetlerine karşı büyük talep doğurmuştur, özellikle dikkatler bilgisayarlar vasıtasıyla sağlanacak mikrofilimlere yöneltilmiştir.

47 — Memurların iaşesini sağlayacak teşkilât ve bunun kontroluna, finansmanına ve muhasebesine uygulanacak sistemleri araştırıp tavsiyelerde bulunmak üzere CSD yönetim geliştirme hizmetlerinde çalışan personelden ve şevki idare danışmanlarından kurulmuş komitenin raporu alınmıştır.

48 — CSD, Şevki idare danışmanlarının seçilip atanmaları hakkında Bakanlıklara görüş bildirmektedir “Devlet Dairelerinde Görevlendirilecek Şevki İdare Danışmanlarının Çalışma Esasları (Fiatı 15 P.) 200’e yakın danışman 1970 Mayıs ayında CSD tarafından Londra’da açılan Seminere katılmışlar; kendilerine bu esaslar ve yönetim geliştirme hizmetlerinde kaydedilen yeni gelişmeler hakkında bilgiler verilmiştir.

49 — O ve M bülteninin daha çok sayıda basılmasına devam olunmuş ve Ağustos 1970 de kuruluşunun 25. yıl dönümü münasebetiyle özel sayı yayınlanmıştır.

Yöneylem Araştırması :

50 — Karar verme işlemine hizmet etmek üzere CSD'nin yöneylem araştırması kaynakları nisbeten önemsiz bir çok taktik görevlerden, daha az sayıda fakat daha önemli çalışmalara doğru kaydırılmıştır.

51 — Çalışmalar, şevki idarede haber alma sistemi üzerinde gerek objektif ve sübjektif esasları gerekse eski metodlara göre yürütülen kullanma ve geliştirme araştırmaları alanında arta kalan bir kısım çalışmaları bir araya getirecek şekilde yeterli elâstikiyeti olan modellerin geliştirilmesini kapsamaktadır.

52 — Şevki idarede haber alma sistemleri üzerinde yapılan çalışmaların büyük bir kısmı Taşra Hizmetleri Bakanlığının kara yolları teşkilâtında yürütülmüştür. Bir Fizibilite çalışmasını takiben teklif edilen model kabul olunmuştur. Bu model yol programlarının uzun ve kısa vadede plânlanıp kontrol edilmesi üzerine çeşitli ihtimalleri denemek ve verilen kararların sonuçlarını önceden tahmin etmekte kullanılacak daha elâstiki bir metod getirmektedir. Bilgilerden karayolları teşkilâtı içinde daha iyi yararlanılmasını sağlamak ve daha süratli uygulanabilmek üzere vücuda getirilen sistemde gelişmeler başlamıştır. Bu sistemin metodolojisi, kısmen Harita Genel Müdürlüğünde büyük mikyaslı haritaların yapılması ve arazi ölçümlerinin plânlanması için geliştirilen bir modelin uygulama tecrübelerine istinat etmektedir.

53 — Sübjektif yargılar ihtiva eden modeller sahasında başlıca gayretler Hükümet Dairelerinin yerleştirilmesi problemi üzerinde toplanmıştır. 1970 yılında Devlet Dairelerinin yerleşmesi konusunun çeşitli ekonomik cephesi (ki bunların pek çoğu objektif bir şekilde değerlendirilebilir), sosyal, ulaşım ve haberleşme (ancak bazı ünitelerde ölçülebilir veya sübjektif görüşlerle değerlendirilebilir) veçhesiyle ilgili bir pilot model geliştirilmiştir. Bu model devlet dairelerinin yerleştirilmesi konusunda halen devam eden araştırmada kullanılmaktadır. (Bak. 1. ci Bölüm - Paragraf 16 -18)

54 — Daha klâsik alanlarla, desimal paraların muhafaza edileceği yerlerin ebadında, faturaların örnekleme metoduyla kontrolunda, elektronik makinaların çalıştırılma esaslarının düzenlenmesinde ve iş ve görev değişmelerinin yerlerini tayinde incelemeler devam etmiştir.

Bilgi Sayarlar :

55 — 1970-71 de CSD özel bazı projeleri desteklemekten ziyade bir bütün olarak devlet dairelerinin elektronik bilgi makineleri ile teçhiz edilmesi konusunda derinlenmesine incelemeler yapmağa yönelmiştir. Bilgi sayar kullanan kuruluşların kendi projelerini uygulamadaki yetenek ve güvenlerinin gittikçe gelişmesi karşısında bu değişme zorunlu olmuştur. Bu arada ticarî firmaların aynı konuda arzettikleri hizmetlerdeki gelişme de gözönünde tutulmuştur.

56 — 1970 de CSD'nin elektronik makineler bölümü, yakın ilişkileri bakî kalmak üzere Yönetim Geliştirme Hizmetlerinden ayrılmış; dairenin, merkezi idare kuruluşlarının bilgisayarlara olan ihtiyaçlarını tesbitte ve bir bütün halinde planlamada daha etkili kılınması ve geniş uygulama standartları ile teknik gelişmeleri düzenlemesi amacıyla mühendisleri, uzmanları, teknisyenleri ve yönetici memurları itibariyle başlıca üç hizmet alanını kapsayacak şekilde bölünmesi uygun görülmüştür. Bu üç hizmet alanı şunlardır :

- a) Devletin merkezi bilgisayar plânlaması esaslarını ortaya koymak için devlet dairelerinin gelecek yıla ait plânlarının biraraya getirilmesi ve politika tesbiti;
- b) İleri bir sistemin kurulmasının ve gerekli bilgisayar ekipmanlarının ve gerekse programlama ve çalıştırma talimatlarının teknik vasıflarının geliştirilmesi;
- c) Devlet dairelerinin elektronik bilgi makinelerine ihtiyaç projelerinin ve maliyet-verim ilişkilerinin değerlendirilmesi; Bunların malî yönden kontrolunda hazineye tavsiyelerde bulunulması; ekipmanların (bilgisayarların) satın alınmasında bunların imalatçılarıyla devlet malzeme ofisi arasında ilişkilerin tesisi. (Bu görevin aynı zamanda bazı Bakanlıkların gelişmiş ve önemli görülen projeleri ve halen mevcut tesislerin gözetimi ile çok yakın ilişkisi bulunmaktadır.)

Elektronik bilgi makineleri ile ilgili görevlerde çalışan memurlar :

57 — 31 Mart 1971 itibariyle 2584 ü İdarî gruptan olmak üzere sistem analizcisi ve program düzenleyicisi olarak devlet dairelerinde çalışanların adedi 2970 kişidir. 1971 de 1975 Martı için yapılan tahminlere göre bu adet artacaktır. Muhtemel iş yükünü karşılamak için 3500 tanesi İdarî grupta olmak üzere toplam 4000'i bulacaktır.

58 — Bilgisayarlarla ilgili ve ihtisası gerektiren mevkilerde (Görevlerde) çalışanların sınıflandırılma ve çalışmaları tamamlanmak üzeredir. Bilgi sağlama işleminin önemli alanlarında yeni performans standartları, yeniden sınıflandırma işleminin bir parçası olarak tesbit olunmuştur.

Kabiliyet Testleri Konusunda Araştırma :

59 — Endüstriyel Psikoloji Millî Enstitüsü tarafından programcılarının seçim metodları üzerinde yapılan bir çalışmaya Millî Bilgisayar Merkezi ile birlikte CSD'nin bu bölümü de katılmıştır.

ADP Ücretleri :

60 — 2 yıl sonunda yıllık 300 sterlin yükselen ücretler sistem analisti ve programcı olarak eğitilen icracı sınıftan memurların gittikçe azalmasını durdurmak için bir çare olarak düşünülmüştü. Bu bir dereceye kadar etkili olmuştur.

Bilgisayar Eğitimi :

61 — Sistem analistlerinin ve desinatörlerin eğitimi Millî Bilgisayar Merkezinin sistem analizi konusundaki kursunda standart hale getirilmiştir. Millî Bilgisayar Merkezinden sertifika almış olanların birinci kısma imtihanlardan muaf tutulmaları ve İngiliz Bilgisayar derneği ile bu dernekçe meslekî şartlar olarak ortaya konulan şartların aynen kabul edilmesi yolunda görüşmelere başlanmıştır.

Personel Plânlaması :

62 — Yüksek vasıflı memurların atanmaları, eğitimleri ve kariyerlikte yükselmeleri konularının en iyi çözümlenmesini ele almak üzere CSD'nin başkanlığında Bakanlıklararası bir kurul teşkil olunmuştur.

Sistemler ve Teknikler :

63 — Geliştirme alanında, doğrudan doğruya veya özel teşebbüsle mukavele yoluyla, önemli konular ele alınmış bulunmaktadır. Bunlar :

a) Yüksek kademede bilgisayar dilleri : Devlet dairelerinin gelecekteki elektronik bilgi makineleri ihtiyaçlarına uygun düşecek yük-

sek kademede bir lisan belirlemek amacıyla yapılan değerlendirme çalışmaları sonuçlanmış ve bir rapora bağlanmıştır. (CSD - computers - teknik Not No. 1)

b) Program düzenleme tekniklerinin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi : Software tabir edilen program ve talimatların saklanması değerlendirilip geliştirilmesi de dahil devlet kuruluşlarındaki uygulamanın teknik veçhelerini ve anahatlarını ortaya koyacak 3 yıllık bir program halinde çalışmalara başlanmıştır.

c) Elektronik bilgi makineleri şebekeleri :

Şebekelerin geliştirilmesi problemleri üzerinde bir çalışma başlatılmıştır. Şebeke sistemlerinin çalıştırılması, kontrolü, sevk ve idaresi ve muhtelif makinelerin birbirlerine göre durumları ile ilgili önemli konular teşhis edilmiştir. Bilgisayar şebekelerinin devlet dairelerinde gerekli görülen yerlere kadar genişletilmesini kararlaştırmak için bir esas olmak üzere gerek makine gerek yazılım ihtiyaçları ayrı bir inceleme konusu yapılacaktır. 1971 ortalarında hem genel bilgi işlemini hem de İlmî alandaki bilgisayarları kapsayan muhtelif kademelerde çeşitli cinsdeki 13 sistem ele alınmış bulunmaktadır.

d) Bilgi merkezinin şevki idaresi : Devlet teşkilâtındaki genel uygulamalar için bilgi merkezi şevki idare sistemleri ile tasnif edilip muhafaza edilme teknikleri üzerinde yeniden düzenleme ve bilgi merkezi yönetim sistemine uygulanacak program ve talimatların araştırılmasına başlanmıştır.

Projeler:

64 — Devlet dairelerinde 31 Mart 1971 tarihinde kullanılmakta olan ve toplam maliyeti takriben 37,5 milyon Sterlin tutan 199 adet parmakla tuşlara basılmak suretiyle çalıştırılan cinsten elektronik bilgi makinesi mevcut bulunmakta idi. Bunların 114 tanesi genel ve İdarî maksatlarla, 85 tanesi de teknik ve İlmî araştırmalar maksadiyle kullanılmakta idi (1 No. lı tabloya bakınız). O tarihte başka çeşitten 33 tane daha elektronik bilgi makinesi mevcut olup bunun 18 tanesi genel ve İdarî maksatlarla 15 tanesi de teknik ve İlmî araştırmalar maksadiyle kullanılmakta idi.

65 — CSD'nin katıldığı projeler şunlardır :

T a b l o : 1
MART 1971 de MEVCUT (COMPUTERLER) BİLGİSAYARLAR
Bakanlıklardaki miktarlar, maliyetleri ve çalıştırılan
uzman personel adedi

Bakanlık ve Kuruluşlar	Genel ve İda- rî Maksatlar- la Kullanılan Bilgisayar Adedi	Maliyeti Milyon Sterlin	Teknik ve İl- mî Araştırma- larda Kulla- nılan Bilgisayar Adedi	Maliyeti Milyon Sterlin	Toplam	Toplam Maliyet Milyon Sterlin	Çalıştırılan sistem anali- st ve program- cıların adede- (Askeri pe- sonel hari-
1. Tarım, Balıkçılık ve Gıda	4	1.189	—	—	4	1.189	93
2. Havacılık ve İkmâl	4	1.599	22	1.211	26	2.810	108
3. Merkezi İstatistik	1	48	—	—	1	48	10
4. Gümrük ve Tekel	1	317	—	—	1	317	72
5. Savunma							
Deniz Kuvvetleri	14	2.164	16	792	30	2.956	
Kara » (x)	14	3.031	9	591	23	3.622	932
Hava » (x)	9	3.353	7	606	16	3.959	
Merkez (x)	15	2.678	1	444	16	3.122	
6. Eğitim ve Bilim	1	321	1	40	2	361	64
7. Çalışma	2	708	—	—	2	361	81
8. Taşra Hizmetleri	9	2.220	5	576	14	2.796	270
9. İhracat Kredi Garanti	1	64	—	—	1	64	12
10. Dışişleri ve İng.							
Milletler Topluluğu	2	59	—	—	2	59	11
11. Sağlık ve Sosyal Gü.	11	4.619	—	—	11	4.619	323
12. İşçileri Polis	3	586	1	40	4	626	148
13. Gelirler Teşkilâtı	5	869	—	—	5	869	178
14. Millî Tasarruflar	3	1.779	—	—	3	1.779	124
15. Nüfus ve Sayımlar	3	470	—	—	3	470	63
16. Harita İşleri	1	94	—	—	1	94	15
17. Hazine (Maliye)	1	460	—	—	1	460	26
18. Devlet Malzeme Yayın	3	1.112	1	30	4	1.142	119
19. Ticaret Endüstri	2	654	20	3.973	22	4.627	159
20. Kraliyet Hazinesi	1	176	—	—	1	176	10
21. İskoçya İşleri Ofisi	4	553	2	65	6	618	98
22. Tesisleri olmayan üç Bakanlık							
Toplam	114	29.123	85	8.368	119	37.491	2.970

(x) Eğitim ve uçuş maksatlarıyla kullanılanlar hariçtir.

a) Gümrük ve Tekel : Vergi idaresi için bir Bilgisayar sisteminin kurulup çalıştırılması.

b) Eğitim ve Bilim Bakanlığı : Plânlama, Programlama ve Bütçeleme işlemleri dahil öğretimde haberleşme, sevk ve idare sistemi olarak öğretmenlerle ilgili kayıtların ve istatistikî bilgilerin tutulması ve değişik politikaların İktisadî sonuçlarını önceden daha doğru olarak tahmin edilmesi için bir sistem.

c) Taşra Hizmetleri Bakanlığı merkezi lisans projesi : Bu proje yazılım (Software) endüstrisinin büyük ölçüde desteğiyle yürütülmektedir. CSD'nin doğrudan doğruya ilgilendiği birçok hususlardan birisi bilgisayar kontrolundaki bilgilerin dönüşüm tekniklerinin geliştirilmesidir.

d) İçişleri Bakanlığı - Polis millî bilgisayar projesi : Bu karmaşık proje sujeleri ekranda gösteren üniteleri, bir haberleşme şebekesini ve kontrol merkezini ihtiva etmektedir. Merkezde makine akşamı dışındaki bütün malzemesi (program ve talimatlar) İçişleri Bakanlığı personeli ile yakın işbirliği halinde bir şirket tarafından geliştirilmektedir.

e) Lordlar Kamarası Başkanlığı : Burada da bir bilgisayar sistemi kurulması yolunda teklifler ileri sürülmüştür. Büyük ihtimalle memleketin tamamına şâmil bir bilgi derleme (ki adli kararların kaydını, yapılan harcamaların hesabını ve gerekli istatistikî bilgileri sağlayacaktır.)

f) Hava Kuvvetleri ikmâl kontrol merkezi; Hendon : CSD, Savunma Bakanlığının depolanan malzemenin kontrolunda kullandığı mevcut bilgisayarlarını daha müttekâmil bir sistemle değiştirmek üzere yaptığı hazırlıklara iştirak etmektedir.

IV _ PERSONEL HİZMETLERİNİN YAPISI

66 — Daha elâstiki bir personel yönetimine ve bu raporun VI. Bölümünde bahsedilen iş düzenlenmesi gayretlerine elverişli bir zemin hazırlamak için devlet memuriyet yapısının yeniden şekillendirilmesi çalışmalarına devam olunmuştur. Elâstiki ve arzuya şayan gelişmeleri önleyecek hertürlü maniyayı ortadan kaldırmak ve kuramların iç bünyelerine, hizmetlerde herhangi bir sapmaya yol açmadan, en iyi

şekilde yürütölmelerini aksettirebilecek bir şekil vermek üzere rasyonalizasyon, ücret sistemi basitleştirilmesi ve personel sınıflandırılması amaçlarına özel bir dikkat sarfedilmiştir.

67 — 1971 ortalarında uygulama alanına intikal eden veya yazılı şekilde takdim edilen memuriyet yapısı ile ilgili çalışmalar kamu görevlerinin geniş bir kısmını kapsamaktadır. (İşin büyük bir kısmı CSD tarafından yapılmışsa da diğer Bakanlıklarla da işbirliğine devam olunmuş ve Fulton Raporu üzerindeki Milli Whitley Heyeti Birleşik Komitesinin yardımlarıyla Personel Sendikası ile yakın bilgi teatisinde bulunulmuştur. Daha önceki çalışmalar CSD'nin 1969 yılı raporunda ve Milli Whitley Heyetinin "Fulton - Devlet Memuriyetlerinin yeniden şekillendirilmesi : 1970 yılındaki Gelişmeler" adlı beyaz kitabında açıklanmıştır.) Bu çalışmalar :

a) En üst kademede yani Müsteşar Muavini ve daha yukarı seviyede belli ücret ve sınıflandırma getiren açık bir bünyenin takdimi ve aynı bünyenin müsteşar muavininden aşağıdaki kademlere teşmil edilmesi olanakları üzerinde bir çalışma;

b) Evvelce ayrı sınıflar içinde bulunan sırasıyla, kamu personelinin uzmanlık dışı kanadını teşkil eden İdare, İcra, Büro personeli sınıfları; İlmî kanadını teşkil eden alimler, yardımcıları, İlmî araştırmacılar sınıfı; şevki idare, haberleşme beşeri ilişkiler gibi konularda özel araştırma grubu kanadını teşkil eden araştırmacılar ve bununla ilgili yardımcı sınıfların birleştirilmesi ve bu şekilde teşekkül eden nisbeten büyük personel kategorilerine eski sınıfların geliştirilerek ilâve edilmesi;

c) Büro şefleri derecesiyle icrası memur ve büro şefleri yardımcıları dereceleri arasındaki nisbî hudutların düzeltilmesi; dağıtıcılarla dosya memurları derecelerinin birbirleriyle kaynaştırılmasının pratik uygulamaları; Teknik sınıfın, İlmî sınıfın ve ilgili diğer sınıfların işletme personeli ile bir arada çalıştığı hizmetler ve işletmeler kısımları personeli arasındaki sınırın belli edilmesi gayretlerini ihtiva etmektedir.

EN ÜST KADEMELERDEKİ YENİ YAPI :

68 — 1970 yılı içinde kıdemli memurlarla sevk idare danışmanlarından müteşekkil bir grup, müsteşar yardımcıları ve daha yukarı kademede ki memurların maaş ve derece durumlarını inceleyerek ra-

por hazırlamışlardır. Bu grubun tavsiyeleri Millî Whitley Heyeti Birleşik Komitesince incelendikten sonra en üst kademe memuriyetlerde evvelce çeşitli hareketliliği önleyen değişik düzenler yerine yeni bir birleşik sınıflandırma düzeninin getirilmesine karar verilmiştir. Müsteşar Vekilleri ve Müsteşar Muavinleri Birleşik Derecesi, grubun tekliflerinden geliştirilmiş bir metoddan mülhendir. Sistemin bu seviyelerdeki, hizmet icaplarının zorunlu kıldığı ve normal dereceler dışında kalan birkaç mevki'den başka bütün memuriyetlere uygulanması kararlaştırılmıştır. Atama ve terfiler sadece şahsın o makama uygunluğu esasına göre yapılacak ve hiçbir şekilde başka yollara veya meslekî cereyanlara itibar edilmeyecektir.

Normal Maaş - Derece Sisteminin Genişletilmesi :

69 — İş değerlendirme çalışmalarının bilhassa Müsteşar yardımcılarının altından başlatılıp altta kıdemli müdürler kademesine kadar tek bir birleşik derecelendirmenin getirilmesi olanakları üzerinde çalışmalara devam edilmiştir. Teferruatlı ve kompleks olması gereken bu iş müdürler kademesini de nazarı itibara alarak 1.700 görevin anketler vasıtasıyla incelenmesini, bunlardan 750 sinin mülakatlarla yakından tetkikini ve elde edilen bilgilerin karşılaştırılıp analizini gerektirmiştir. Kesin bir karara varılmadan önce Millî Whitley Heyetinin Birleşik Fulton Komitesi elde edilen sonuçlarla, ilgili personel idarelerinin ileri sürülen bu birleşik tek derecelendirmeye ait ücret ve maliyet uygulamalarını müzakere edecektir.

ESKİ SINIFLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ :

Genişletilmiş ücret ve derece Kategorileri üzerinde gelişmeler

70 — Birbirini takip eden diğer kısımlarda da en alt kademeden en üst kademeye kadar birleşik tek derece çalışmalarının uzun zaman alacağı erken fark edildiğinde Millî Whitley Heyetinin her iki kanadı (Kurum temsilcileri ve memur temsilcileri) çalışmaların, birleştirilecek sınıfların orta ve alt kademelerinden başlatılıp devam ettirilmesinin daha uygun olacağına karar verdiler. Amaç, eski tarz memuriyet sınıf kariyerlerinin kaldırılıp birleşik derecelendirmenin getireceği avantajlardan yararlanılacak daha geniş kategorilerin teşkil edilmesi olmuştur.

71 — Birleştirmelerin ilki, 200.000 den fazla memuru yahut işletmeler personeli hariç bütün kamu personelinin % 40 ını teşkil eden İdarî, İcra ve Büro personeli sınıflarının 1 Ocak 1971 de karıştırılıp birleştirilmesidir. Bu birleşim “Genel Kategori” adı verilen yeni bir maaş ve derece yapısı teşkilinde ilk adım olmuştur. Birleştirilen sınıflar bu genel kategori içersinde “İdarî Grup” adıyla bir bölüm teşkil etmişlerdir. Böylece eski büro hizmetleri sınıfın memuriyete giriş kademesinden yine eski İdarî Sınıfın Müsteşar yardımcılığına kadar olan kademeleri bir dereceler serisi içinde toplanmış olmaktadır. Diğer genel hizmet sınıfları ile kurumsal sınıflar da yavaş yavaş Genel Kategori içersinde ya İdarî Grubun kısımları halinde ya da, emeklilik ve şevki idare yönünden ayrılacakları esas tutularak ayrı meslek grupları halinde toplanmaya başlanmıştır. İktisatçılar Grubu ile İstatistikçiler Grubu buna örnek gösterilebilir.

72 — İlim ve araştırma kollarında da, İlmî Sınıf, İlim Yardımcıları sınıfı ve deney işleri sınıflarının birarada; Meslekî Sınıfın araştırmacılar grubu, Teknik İşler, Mühendislik ve bununla bağdaşan sınıflar ile Mimarlık ve Mühendislik çizim işleri sınıflarının ayrıca birleştirilmeleri yolunda diğer çalışmalar yapılmaktadır. Böylece teşkil olunacak “İlmî Kategori” ile “Genel Meslekî Kategori” lere daha başka sınıflar da dahil edilecektir. Daha sonraları bu iki Kategorinin de kendi aralarında birleştirilmesi teklif edilmektedir.

Diğer Yapı Çalışmaları :

73 — Yapı çalışmalarının sürdürüldüğü diğer üç alan şunlardır :

a) Birleşik Whitley Heyeti Fulton Komitesinin, büro işlerinin yeniden gözden geçirilmesi sonucu gerekli görülen özel çalışmaları ve bunların birleşik araştırma grubuyla tartışılıp bir karara varılmasından sonra Clerical Officer derecesi ile bunun bir altında ve bir üstündeki dereceler arasında görevlerin dağıtılması konusundaki çalışmalar 1971 de başlamıştır.

b) Birleşik çalışma grubunun gerek kurum temsilcileri kanadı gerekse memur temsilcileri kanadı, dağıtıcılar ve evrak memurları derecelerinin yeniden gözden geçirilmesini müteakip ortaya atılan, bunların kendi aralarında birleştirilmesi görüşünün faydalarına inanmışlardır. Kararlaştırılan esaslar üzerinden detaylı fizibilite (olurluk) çalışmaları ele alınmıştır.

c) Endüstri alanında çalışanlarla yakın işbirliğinde bulunan muayyen derecelerdeki İlmî, teknik ve ilgili sınıftan personel iş değerlendirme tekniklerinin uygulanmasını gerektiren bir araştırma konusu olarak ele alınmışlardır. Bu çalışmanın 1971-1972 malî yılı sonlarına doğru bitirileceği ümit edilmektedir.

Genel Maaş Düzeni Problemleri :

74 — Yapı değişikliklerinden doğan problemler de ele alınmıştır.

Örneğin :

a) Farklı bir maaş ve derece sistemi getiren yeni yapının memurlara benimsetilmesi şartları;

b) Memurların gerek hizmetin gerek kendi kariyerlik durumlarının yararına olarak, belli bir süre zarfında farklı ücret ve derece kategorileri içerisindeki değişik tipteki görevler arasında yer değiştirmelerini sağlayacak yazılı esaslar.

V — MEMUR ALMA

75 — 1970 yılında Devlet Personel Heyeti, 428 ayrı esaslarla “21’i halen memur olanlardan” 120.000 müracaattan 30.000 adayı uygun görevlere tayin etmiştir. Birkaç hafta süren Posta Grevi sırasındaki kesintiler hariç müracaatlar 1971 in ilk yarısında yüksek seviyede devam etmiştir. Bazı atama kısıntılarına rağmen gerek genel idare, teknik ve İlmî sahada gerekse diğer uzmanlık alanlarında atamaların genel durumunda gelişme kaydedilmiştir. Bu, kısmen memleket çapında hizmet durumundaki değişimleri aksettirmekte ise de aynı zamanda yayınlama, haber verme ve duyurma işlerinde komisyonun daha geliştirilmiş usuller ortaya koymasının sonucu olmuştur. Komisyonun bu konudaki yayınları 1971 Üniversite mezunları atama literatürü mükâfatını 100 den fazla müsabık arasında kazanmıştır. Bilgi verme sahasındaki büyük gelişme, yurdun her tarafındaki okullarla ve Gençlik İş Bulma Teşkilâtıyla yakın işbirliği sağlamakla sorumlu 12 adet bölge danışmanının tayin edilmesi olmuştur.

MEMUR ALMA MAKANİZMASI :

Komisyonun Reorganizasyonu : İlk 18 ay içinde

76 — Komisyon şevki idare prensipleri üzerinde 1969 kasımında

uygulamaya konulan reorganizasyonu dondurmüş ve uygulamaların ışığı altında bazı küçük noktaları açıklanmıştır. Atama işlemleri yazılı imtihanları gerektiren önemli münhallerin bazılarında bilgisayarlardan yararlanılarak süratlendirilmiştir. (Birçok hallerde yüzde 30'a kadar gelişme kaydedilmiştir), özellikle kayıt tutma işlemlerinin basitleştirilmesi nedeniyle bir miktar personel tasarrufu da yapılmıştır. Aynı zamanda şahsa geniş mikyasta ve büyük sorumluluk verilmesi, tatmin olunması moralini yükseltmiştir.

Dağılım:

77 — 1970 Temmuzunda Komisyon BASİNGSTOKE'taki yeni binalarına taşınmıştır. Böylece Devlet Dairelerinin Başkentten başka yerlere dağıtılması üzerindeki uzun vadeli politika gereğince Londradan taşınmasını ikinci ve nihai safhası tamamlanmıştır. 1971 baharında TAVİSTOCK Beşerî İlişkiler Enstitüsünün İnsangücü Kaynakları Merkezinden sosyal konularla ilgili uzmanlar BASİNGSTOKE da, dairelerin dağıtımından şahısların ne şekilde etkilendiklerini ortaya koymak üzere bir miktar memurla mülakat yapmışlardır. Bu mülakat sonuçlarının diğer dairelerin, dağılımının planlanmasında merkezi sevk ve idare yönünden çok değerli olacağı ümit edilmektedir. (Bak. Bölüm 1 Paragraf 16-18)

SEÇME VE ATAMA:

İdareci Adaylığına Giriş :

78 — İngiltere Anavatanında Müdür Yardımcılığı derecesine tayinler 1970 de son bulmuştur. Eskiden mevcut üç sınıfın birleştirilmesiyle 1 Ocak 1971 de İdarî Grup'un teşkili (Bak. Bölüm 4 Paragraf 71) Üniversite mezunlarının İdarî görevlere atanmalarında büyük bir değişikliği de beraberinde getirmiştir. Bu değişikliğin amacı orta kademedeki şevki idarenin, daha önce idareci sınıfına Müdür yardımcısı olarak atanmış ve üst kademedeki önemli mevkiiler için hayati bir ikmâl kaynağı teşkil eden yetenekli Üniversite mezunları için cazibesini de kaybetmeksizin uzun vadede güçlendirilmesidir. İdarî gruba, evvelce atananların iki misline yakın miktarda ve daha geniş mikyasta kabiliyetler arasından Üniversite mezunları atanması kararlaştırılmıştır;

aynı zamanda yetenekli genç bay ve bayan memurlara yeni atananlarla eşit şartlar altında süratli yükselme olanakları tanınmıştır. Bu hükümler evvelce Müdür yardımcılarının seçilmesinde uygulanan Metod II sisteminin çok az bir değişikliğinden ibaret olup üç safhalıdır : Bir yazılı imtihan, personel seçim kurulu huzurunda test ve mülâkat ile en son seçim kurulu tarafından yapılacak bir mülâkattan oluşmaktadır.

79 — 1970 Eylülünde düzenlenen iki konferansta idareci adaylığı şartlarıyla ilgili olarak Üniversite ilgililerine ve kurumlar personel işleri müdürlerine gerekli bilgiler verilmiştir. Komisyon sonbaharda Üniversitelere yapılan muntazam ziyaretlerde bu şartların öğrencilere tanıtılmasına ağırlık vermiş ve birçok Üniversiteler ayrıca komisyon üyelerinden birisi tarafından ziyaret edilerek Üniversitelerin ilgili elemanlarına etraflı bir şekilde izah edilmiştir. Bu şart ve esasların memurlara duyurulmasına Şubat 1971 de başlanmıştır. Komisyon üyeleri 10-15 şehirde 5.000 den fazla memura hitap etmiş ve Londra'da yapılan iki toplantıda, personel sendikasının memurlar kanadı da bulunarak görüşlerini açıklamıştır.

80 — Yeni esaslara göre ilk sınav 1970 yılı Kasımında yapılmış ve ilk idareci adayları 1971 Nisanında göreve başlamışlardır. Yeni esaslar, adayların gerek adetleri gerek kaliteleri itibariyle çok iyi şekilde başlatılmıştır : 1971 Nisanındaki yeterli sınavından hemen sonra komisyon 1970-71 yılı için daha fazla dışardan aday kayıtlarına lüzum olmadığını çünkü idareci grup için kabul edilen 175 taban rakamının hali hazır müracaat etmiş bulunanlar arasından sağlanabileceğini açıklamıştır. 1970 Sonbahar ara atamaları için 503 müracaat olmuştur. 1971 ilkbaharında başlayan uygulamaların ilk yılı için 28 çeşitli Bakanlıktan resmen 249 aday gösterilmiş ayrıca 689 memur da şahsen başvurmuşlardır. Bu yılın özelliği, idareci adaylığı için ümit verici adette memurların seçilmiş olmasıdır.

81 — Ekonomik Yardımcıları Seçiminde tecrübelerin ışığı altında 1970 baharında personel seçim komitesinde bütün gün süreli test ve mülâkatlara dayanan daha ileri bir metod uygulanmıştır.

Vergi Müfettişlerinin hizmet içinde seçimi :

83 — İdarî grubun teşkili ile sonraki gelişmelerin plânlanması bir araya gelmiştir. İdareciler sınıfındaki sınıftan sınıfa yükselmeler artık lüzumsuz hale gelmiştir. Fakat Mart 1971 de yeni yapıyla 40 yaşıdan

aşağı olan Yüksek İcra Memurları ve buna eşit derecedeki diğer güzide memurlar için nisbeten süratli bir terfi olanağı getirilmiştir. Personel Seçim Kurulu ile Nihai Seçim Kurulundaki testler ve mülakatlarla seçim sonunda kazanan memurların yüksek icra memur olma standardına ulaştığı kabul edilir ve müdürlüğe erken terfi şansı vardır. Ancak istisnai hallerde doğrudan doğruya müdürlüğe terfi ettirilebilirler. 1971 yaz ve sonbahar devresi atamalarının ilk seçimleri için Bakanlıklarca 148 memur aday gösterilmiştir. Azami yaş haddi 1973 de 35 yaşa indirilecektir.

İcra Memur Seçim Prosedüründeki değişiklikler :

84 — önceden açıklanan akademik nitelikleri haiz adayların mülakat yoluyla icra memurluğa atanması metodunun geliştirilmesi için 1971 yazında yeni esaslar vazedilmiştir. Mülakata ayrılan süre kısaltılmış ve adayların aynı gün objektif olarak değerlendirilen ve 70 dakika süren bir seri testlere katılmaları esası konmuştur. Bundan maksat mülakata yardımcı olarak seçim kurulunun, adayların temyiz kabiliyeti ve sıralandırılması hakkında fikir edinmelerini sağlamaktır. Keza mülakat sırasında ve mülakat sonrası değerlendirmelerde kurul için uygun bir çerçeve sağlamak amacıyla bir derecelendirme formu düzenlenmiştir. Bu form aynı zamanda komisyonun başarılı adayları sıralandırmasına ve tayin edilen adayın çalışacağı kuruluşa daha etraflı bir bilgi vermesine yardım edecektir. Formun kurullarca nasıl doldurulacağı hakkındaki bilgiler, çeşitli kurullar arasında belli bir standardın sağlanmasına yardımcı olmak üzere her kurul başkanına verilmiştir.

Personel Seçim Kurulunun Çalışması :

85 — 1970 de testlere katılan adayların adedi rekor seviyede olmuştur. Bir evvelki yıla nazaran 200 den fazla olmak üzere 1400 aday testlere katılmıştır. 1971 yılının ilk altı ayı içinde, hepsi de idareci adaylığına giriş için olmamakla beraber hemen hemen 1970 bütün yıl içerisindeki adaylar kadar olmuştur. Davies Araştırma Komitesinin 1969 yılı raporu (CMND-4156-62.5 P.) ndaki tavsiyelerden birine uyularak müsteşar muavini ve genel müdür seviyesinde birçok memur 1971 yılında personel seçim kurulu emrinde görevlendirilmiştir.

86 — 1970 de küçük bir merkez ofisi Ünitesi, Polis - Ceza evleri ve yangın söndürme hizmetlerinde bunların kendilerine ait ileri derecede-

ki eğitim kurslarına bir nevi ek mülâkatlarla katılacakların seçilmesiyle görevli seçme kurullarına yardımcı olma görevini personel seçim kurulundan devralmıştır. Bununla beraber personel seçim kurulu direktörünün genel gözetim yetkisi baki kalmıştır.

Mülâkatcıların Eğitimi :

87 — Mülâkat teknikleri konusunda 2 gün süreli seminerler-Halen çeşitli Bakanlıklar temsilcilerinin eğitiminde kullanılan memur olmıyan ve komisyonun mülâkatçılar paneline katılmak üzere davet olunan muayen kimseler için açılmıştır. 1971 in ilk yarısında memurlar Kolejinde üç seminer yapılmıştır. Ve başka seminerler yapılması da plânlanmıştır.

Atama İşlerinde Yetki devri :

88 — Bir kısım devamlılık arzeden müze memurluklarına atama sorumluluğunun önceden mütabakata varılmış esaslar altında ait olduğu Bakanlığa devredilmesi konusunda müzakerelere başlanmıştır.

Atamalarla İlgili Problemler :

89 — Atama konusundaki genel gelişmelere rağmen halen bazı halledilmemiş eksiklikler mevcuttur, örneğin yüksek kaliteli genç avukat ve muhasiplere, buna mukabil daha yaşlı geniş tecrübe sahibi istatistikçi ve iktisatçılara ihtiyaç vardır. Son zamanlarda bazı gelişme olmakla beraber meslekler üzerinde araştırmalar yapacak tecrübeli elektronik ve elektrik mühendislerine olan ihtiyaç karşılanamamaktadır. İskân ve plânlama müfettişleri adedinin yetersizliği belli tipte uzmanların daha yaygın bir yetersizliğini aksettirmektedir; İlmî memurlar sınıfında yöneylem araştırmacı adayları için de aynı problem mevcuttur. Bu adet yetersizliğini gidermek için komisyon özel reklâm kampanyaları düzenlemek ve Üniversiteler ve diğer kaynaklarla daha yoğun ilişkiler kurmak yoluna gitmiştir. Bu tarz gayretlerin semere verdiği bir alan 1971 Haziran sonuna kadar ki 18 aylık sürede gerek müracaat edenlerin gerekse seçimi yapılanların adedinde gerçek bir artış kaydedilen vergi müfettişliği alanı olmuştur. Yüksek dereceli vergi memurluklarındaki kayda değer münhallerin doldurulması da buna benzer bir başarıdır.

90 — 1971 başlarında posta grevinden komisyonun atama ile ilgili faaliyetleri ciddi şekilde etkilenmiştir. Zira boş müracaat formülleri nin gönderilmesi ve doldurulup postalanmış formüllerin alınması mümkün olmamış ayrıca münhallerin duyurulmasında adaylar yeteri kadar detaylı bilgileri sağlayamadıkları ve müracaatlarını yapamadıkları için ümit edilen fayda sağlanamamıştır. Komisyon bununla beraber aday- memur temasları yoluyla telefonla haberleşmeleri sağlayarak grevin olumsuz etkilerini azaltmaya çalışmıştır. Sadece bir esas yazılı imtihan geri kalmış ve icracı memur atamalarında plânlanan miktardan daha az atama yapılmıştır. Fakat Mayıs ortalarında durum normale dönmüş ve icracı memurluk için başvurular 1971 ve 1970 yılı rakamlarını çok geride bırakmıştır.

İDARİ COĞRAFYA

GÖLHİSAR İLÇESİNİN İDARİ COĞRAFYASI

Akın GÖNEN
Göhlisar Kaymakamı

PLÂN:

- 1 — İLÇENİN COĞRAFÎ DURUMU
 - a — İlçenin Türkiye'deki yeri ve sınırları
 - b — Yüzey şekilleri
 - c — İklimi
 - d — Bitki örtüsü
 - e — Nüfus durumu
 - f — Yerleşme durumu
- 2 — GÖLHİSAR İLÇESİNİN TARİHİ
- 3 — İLÇENİN İDARİ YAPISI
 - a — Genel İdare Teşkilâtı Bakımından
 - b — Mahallî İdareler Bakımından
- 4 — SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM
- 5 — EKONOMİK DURUM
 - a — Tarım
 - b — Hayvancılık
 - c — Ormancılık
 - ç — Ticaret ve Sanat
- 6 — MALÎ DURUM
- 7 — BAYINDIRLIK
- 8 — TURİZM
- 9 — İLÇENİN KALKINMASI VE GELECEĞİ

1 _ GÖLHİSAR İLÇESİNİN COĞRAFÎ DURUMU

a — İlçenin Türkiye'deki yeri ve sınırları :

Göhlisar İlçesi Güneybatı Anadolu'da göller bölgesindedir 37-38 arz (Enlem) ve 23-30 Boylam (Tul) daireleri arasındadır.

Su İlçelerle sınırları vardır Doğusu : Korkuteli ilçesi (Antalya) Batısı : Çamali - Acıpayam İlçesi (Denizli) Güneyi : Fethiye İlçesi (Muğla) Kuzeyi : Tefenni ilçesi (Burdur)

b — Yüzey Şekilleri :

Rakımı genel olarak 1000-1100 arasında değişir. İlçe 1011 Km² lik bir alan üzerinde kurulmuştur İlçe merkezi Göhlisar ovası üzerindedir bu ova geniş bir alanı kaplar ve Göhlisar gölü de bu ova içerisinde kalır ovanın sulanma imkânı vardır. Ova doğuda Çavdırdan başlar, Batıda Çamköy ve Yusufca ve Göhlisar İlçe merkezi, Güney kısmında da Dirmil Yaylası, Koçaş dağı eteklerine kadar uzanan sahayı kapsar.

Güneyden gelen söğüt çayı (Çavdır çayı) Göhlisar Gölü tahliye ayağı ve ibecik çayı ovanın ortasında birleşerek Yusufca çayı veya Dalaman çayı ismi altında batıya doğru uzanır. Tefenni - Göhlisar Şosesi bu ovanın ortasından geçerek ilçeyi Burdur İl Merkezine bağlar.

İlçe sınırları içinde iki göl vardır. Bunlardan birisi İlçe merkezine 7 Km. mesafede olan Yamada veya Göhlisar adındaki göldür. Koçaş dağının önünde meydana gelen çukurluğun meydana getirdiği bir göldür. İçerisinde eskiden ada olduğu söylenen fakat şimdi yarımada halinde olan bir tepe vardır burası bir kale artığıdır. Gölün suyu tatlıdır pompaşla ziraî sulamada kullanılmaktadır. Bir boşaltma kanalı yapılarak gölün fazla suyu Dalaman cayma akıtılmıştır. Gölde bol miktarda sazan ve yayın balığı mevcuttur.

Göllerden İkincisi ise Korkuteli ilçesinin hudutları içerisinde olan Söğüt gölünün ilçenin doğu kısmına yaptığı girintidir. Fakat gölün büyük kısmı Korkuteli tarafındadır. Göhlisar tarafındaki çıkıntı ise bataklık şeklindedir ve halen kurutulmaktadır.

c — İklim :

Bölge Ege-Akdeniz-İçanadolu bölgeleri arasında kalmış bir tampon bölgedir. Bu özellik ikliminde de görülür güney ve güneybatıdaki dağlar denizden gelen ılık ve nemli hava tutarlar. Fakat hakim olan iklim yazları kurak ve sıcak kışları ılık ve yağışlı akdeniz iklimidir.

Aşağıya bazı meteorolojik bilgiler çıkarılmıştır :

Sıra No.	Meteorolojik Cinsi	Yıllar				Üç yıllık ortalama
		1967	1968	1969		
1	Yağışlı günler	96 gün	85 gün	95 gün		92 gün.
2	Ortalama yağış	578.1 mm.	717.5 mm.	963.7 mm.		753.1 mm.
3	En yüksek ısı	34.6 c.	35.8 c.	35.8 c.		35.4 c.
4	En düşük ısı	12.9 c.	14.2 c.	9.5 c.		12.2 c.
5	Donlu günler adedi	—	—	—		—
6	Rüzgâr	Güneybatı	Güneybatı	Güneybatı		Güneybatı
7	İlk don	—	—	—		—
8	Son donlar	—	—	—		—
9	Kışlık ekime başlama tarihi	= 1 Ekimden itibaren				
10	Kışlık ekimin hasadı	= Temmuz Ayı				
11	Yazlık ekime başlama zamanı	= Mart, Nisan				
12	Yazlık ekimin hasadı	=Ağustos ayı				

d — Bitki Örtüsü :

Güney, Batıya ve Kuzeye doğru gidildikçe orman bölgesi başlar. Doğu kısımda sulamaya elverişli ovadır. (Daha geniş bilgi ekonomik bölümde verilecektir.)

e — Nüfus Durumu :

Bulunduğu Yerin Adı	1955 Yılı	1960 Yılı	1965 Yılı
Göhlhisar İlçesi Merkez Nüfusu	4058	4915	5562
Göhlhisar Merkeze bağlı Köyler Nüf.	4539	6419	7146
Çavdır Bucağı Merkez Nüfusu	1293	1708	2038
Çavdır Bucağına bağlı köyler Nüf.	9983	11963	12674
Dirmil Bucağı Merkez Nüfusu	1134	2432	2736
Dirmil Bucağına bağlı Köy. Nüfusu	970	2341	2510
Toplam	21977	29768	32666

f — Yerleşme Durumu :

İlçe Merkezinde evler sağlık şartlarına uygun olarak bahçeler içerisinde yol boyunca sıralanmıştır. Toprak damlı binalar İlçe merkezinde yok denecek kadar azdır. İnşaat malzemesi olarak çimento, taş, tuğla, biriket, demir.... v.s. kullanılmaktadır.

İlçe merkezinde Kaymakam, Orman İşletme Müdürlüğü ve personel, Özel İdare personeli ve Sağlık merkezi tabibi için lojmanlar mevcuttur. Ev kiralari normal olup en fazla iki yüz lira civarındadır.

2 — GÖLHİSAR İLÇESİNİN TARİHİ :

İlçenin bulunduğu bölgenin tarihi çok eskilere gider bölge sırasıyla şu değişimi gösterilmiştir.

- 1 — M.Ö. 1500 yıllarında arzava (Hitit Prenslığı)
- 2 — Frikya
- 3 — Lidya (Şimdiki Horzum mahallesi civarında demircilik, debaklık ve kerestecilik yapılan ileri bir şehir olan Cibyra şehri mevcutmuş halen şehir kalıntıları mevcuttur.)

- 4 — Persler
- 5 — İskenderin zabtı M.Ö. 334
- 6 — M.Ö. 2 inci yüzyıl. Roma (M.Ö. 188-183)
- 7 — Bizans Hakimiyeti
- 8 — Oğuz ve Türkmen (Kınalı aşireti) Hakimiyeti
- 9 — Selçukiler
- 10 — Hamit oğulları beyliği.

Tarihi ibni Batuta M.S. 1327 de yazdığı seyahatnamesinde Gölhisardan bahsederek etrafı su ile çevrili küçük bir belde der. Bu sırada Hamit oğlu Mehmet Şelebiden de bahsederek kendisine yakınlık gösterdiğini söyler.

11 — Osmanlılar Devri :

1391 de Yıldırım Beyazıt Hamit Oğlu Kemalettin Hüseyini öldürterek bölgeyi Kütahya beyler beyliğine bağlar Osmanlı devrinde Göl içinde bulunan şehir önemini kaybeder. Bu ara en mühim merkez şimdiki Dengere (Bölmepınar) köyüdür.

Bu devrede Gölhisar çevresinde şeyh Hüseyin adeta bir sultan gibi yaşar. Yüzelli sene öncelerine doğru Zor Ali bey namı bir sergerde bölgede sultan hayatı yaşamıştır.

Gölhisar 1912 den 1953 e kadar Tefenni İlçesine bağlı Armutlu ve Çavdır Nahiyesi olarak iki nahiyedir. 1.3.1953 de Fethiye ilçesinden üç köy ve Tefenniden de bir kaç köy alınarak Armut Mahallesi ve Horzum köyü birleştirilip Kaza merkezi yapılarak İlçe haline getirilir.

3 — İLÇENİN İDARÎ YAPISI :

A — Genel İdare :

1 — İlçe Merkez Teşkilâtı :

a — İçişleri Bakanlığı Teşkilâtı Kaymakamı, Tahrirat Kâtibi Nüfus Memuru, Nüfus Kâtibi, Makam Şoförü ve Odacıdan ibarettir.

b — Maliye Teşkilâtı Malmüdürü, İki adet Tahakkuk memuru, tahsilât memuru, Muhasebe memuru, Veznedar ve iki adet tahsildardan ibarettir.

c — Sağlık Teşkilâtı, Bir Hükümet Tabibi, Sağlık Merkezi Baştabibi, dört sağlık memuru, bir ebe hemşire, hemşire yardımcısı, merkeze bağlı beş köy ebesi, ambar memuru, daktilo memuru ve sekiz tane de müstahdem mevcuttur.

e — Tarım Teşkilâtı, Bir Ziraat Teknisyeni, Tarım Öğretmeni, üç makinist bir şoförden ibarettir.

f — Hükümet Veterineri, Bir Veteriner kadrosu mevcuttur, fakat münhaldir. Bir odacısından ibarettir.

g — Tapu, Bir Tapu S. Memuru, bir tapu kâtibi bir odacıdan ibarettir.

ğ — Diyanet Teşkilâtı - Bir Müftü, Bir müftü kâtibi bir müstahdem, 17 tane Din görevlisi (Merkezde)

h — Millî Eğitim Teşkilâtı, Bir İlköğretim Müdürü, merkezdeki iki merkez İlkokul müdürü ve 130 öğretmen vardır (Köyler dahil)

Bir Müdür ve beş öğretmen bir kâtip iki müstahdemden ibaret Ortaokul Müdürlüğü vardır.

ı — Jandarma Teşkilâtı Bir Teğmen, üç başçavuş, üç uzatmalı çavuşdan ibarettir. Bucaklarda karakollar vardır.

i — Özel İdare Teşkilâtı Bir özel idare memuru, bir gelir memuru, bir tahsilât memuru, bir bekçi muhasibi iki tahsildar ve bir odacıdan ibarettir.

j — Tekel Teşkilâtı, Bir tekel memuru ve bir müstahdemden ibarettir.

k — Orman Teşkilâtı, Bir İşletme müdürü ve beş bölge şefinden ve yeteri kadar muhafaza memuru, müstahdemden ibarettir.

1 — Meteoroloji memurluğu, bir meteoroloji rasat istasyon memuru vardır.

m — Askerlik Şubesi Başkanlığı, Bir Albay, Bir Binbaşı, Bir daktilo memurundan ibarettir.

n — Adliye Teşkilâtı İki Hakim, Bir C. Savcı yardımcısından ibarettir.

2 — Çavdır Bucak Teşkilâtı :

- a — Bucak Müdürü, Bucak Tahrirat Kâtibi, Nüfus memurundan ibarettir.
- b — Bucak Sağlık Merkezi, Bir Doktor, bir sağlık memuru, dört ebeden ibarettir.
- c — Ortaokul Müdürlüğü, Bir Müdür iki öğretmen, bir kâtipten ibarettir.
- ç — Jandarma Karakol Komutanlığı, Bir Başçavuş ve yeteri kadar erden ibarettir.
- 3 — Altınyayla Bucak Müdürlüğü, Bir Müdür, Bir Karakol Başçavuşundan ibarettir.

B — Mahallî İdareler :

- 1 — Dört Belediye teşkilâtı vardır.
- a — Gölhisar Belediyesi, Belediye Başkanı, Belediye Muhasibi (iki), üç tahsildar, bir kâtip bir Belediye fen memuru (kalfa) iki zabıta memuru.
- b — Çavdır Belediyesi
- c — Dirmil Belediyesi (Altınyayla)
- d — Kozağacı Kasabası Belediyesi
- 2 — İlçenin 29 köyü vardır.
- 4 — **SOSYAL VE KÜLTÜREL DURUM :**

Gölhisar İlçesi 106 Km. lik stabilize bir yolla Burdur'a bağlıdır. 105 Km. lik bir yolla da Denizliye bağlıdır. Denizli ve Burdur'a yakın olmasına rağmen İktisadî bakımından canlı değildir. İktisaden pazar kurulmakta olan Cumartesi günü İlçe geçici bir canlılık kazanır.

Şehir Dizel motöründen elde edilen elektrikle hava kararmasından gece saat 24.00 e kadar aydınlatılır, fakat devamlı olarak hidro elektrik bozdoğan barajından temin edilmek üzeredir.

Şehir içme suyu ihtiyacı karşılar ve içmeye elverişlidir. Şehrin iki sınaması mevcuttur fakat teknik ve konfor bakımından ihtiyacı karşı-

lamamaktadır. Şehirde lokanta, fırın, otel mevcuttur. Fakat hamamı yoktur.

Yeni yapılmış güzel bir Hükümet Konağı vardır. Dairelerin büyük bir kısmı Hükümet Konağı içindedir.

Göhlisar Millî Eğitim yönünden hızlı bir gelişim içindedir köy ve kasabalarda toplam olarak otuzdört ilkokul vardır. Okulsuz köy yoktur. 1969 - 70 Ders yılında 130 öğretmen 5560 öğrenci okutmuştur.

Merkezde ve iki bucakta birer ortaokul vardır. Lise ve imamhatip okulu açmak için dernekler kurularak kesif faaliyet gösterilmektedir.

Köy ve kasabalarda zaman zaman biçki dikiş ve halıcılık kursları açılmaktadır. İlçede birde umumî çocuk kitaplığı vardır. Fakat öğretmeni olmadığı için faal değildir.

5 — EKONOMİK DURUM :

a — Tarım :

İlçenin toplam arazi miktarı 121.806 Hektar olup, bunun 45.457 hektarında Ziraat yapılmaktadır. Daha çok şeker pancarı nohut, anason, mısır, havuç, soğan ve sebze ziraatı yapılmaktadır. Ekim bitkinin cinsine göre mevsiminde yapılmaktadır. Serpme ve sıravari usulle ekim yapılır.

Mahsulün verim durumu iyidir ve günden güne de iyi bakım ve gübreleme suretiyle verim artmaktadır.

İlçenin Arazi Taksimatı şöyledir.

<u>Arazinin Cinsi</u>	<u>Miktarı Hektar</u>
Tarla Ziraatı	44905
Meyvelikler	305
Bağ	87
Sebzelikler	160
Tabi'i Çayırılar	2270
Mer'alar	21227
Ormanlar	46073
(Bunun 2355 hektarı yayla mıntıkasında otlaktır.)	
Göllere	730
Ziraatta kullanılmayan saha	6049
Toplam	121806

b — Hayvancılık :

Bölgede besi hayvancılığı yapılmaktadır, ayrıca Gölhisar gölünde balıkçılık da yapılmaktadır. (Sazan ve yayın balığı bol miktarda elde edilmektedir) 1969 yılında Malmüdürlüğünce otuzbin yüzseksen sekiz lira otuzsekiz kuruş karşılığında göl balığı ihaleyle satılmıştır.

İlçenin Hayvan mevcudu şöyledir :

Sığır	Manda	Deve	At	Kısrak	Koyun	Keçi	Tavuk
25310	790	71	1360	854	63249	53838	37243
Hindi	Kaz	Ördek	Eşek	Katır			
560	172	481	4622	506			

c— Ormancılık :

Gölhisar Orman İşletmesi Beş Bölgeden ibarettir. Bu bölgeler Gölhisar, İbecik, Dirmil, Evciler ve Tefennidir. Bu beş bölgede onaltı bölüme ayrılır.

İşletmenin Orman Sahası şöyledir :

27849	Hektar		İyi koru
30484	Hektar		Bozuk koru
2463	Hektar		İyi baltalık
80600	Hektar		<u>Ormanlık sahası</u>
159713	Hektar		Toplam

İşletme her yıl ortalama 30.000.000 M³ civarında kabuklu gövde hacminde tomruk, direk sanayi odunu istihsal etmekte ve 40.000.000 ster yakacak odun istihsal edilmektedir. Bunun 30.000.000 steri vatandaşa ihtiyaç karşılığı verilmekte 10.000.000 steri ise mahallî ihtiyaçları karşılanması için satılmaktadır.

Ormanlarda karaçam, kızılçam, sedir, ardıç ve diğer iğne yapraklı ağaç türleri bulunmaktadır.

İşletmenin aşağıdaki köy ve bölgelerle telefon irtibatı vardır.

Göhlisar - Dirmil - Dirmil - Maşta

Göhlisar - İbecik

Göhlisar - Hisarardı

Göhlisar - Evciler - Çakmak

Göhlisar - Yusufca - Küçükalan

Göhlisar - Tefenni - Burdur.

Maşta üzerinde boncuk tepede bir telsiz binası ve telsiz istasyonu vardır.

ç — Ticaret ve Sanat :

Göhlisarda 250 civarında küçük esnaf vardır. Bunların bir kısmı Ticaret bir kısmı da küçük el sanatlarıyla uğraşırlar.

İlçede T.C. Ziraat Bankası Şubesi, Esnaf Kefalet Kooperatifi ve Tarım Kredi Kooperatifi vardır.

Haftanın Cumartesi günleri Göhlisar İlçe Merkezinde iki ayrı yerde pazar kurulur. İlçeye bağlı Belediyelik kasabalarda Dirmilde Cuma, Kozağaçta Cumartesi günü pazar kurulur. Çavdır Bucak Merkezinde de pazar ve pazartesi olmak üzere haftada iki gün pazar kurulur. Çavdır Bucak Merkezinde kurulan bu pazar bölgenin en büyük ve meşhur Hayvan pazarıdır. Çevre Vilâyet ve Kazalardan gelen tüccar hayvan ihtiyacının bu pazardan karşılar. Bu hayvan pazarı sayesinde Çavdır Belediyesine ortalama olarak yılda 80.000 lira civarında gelir sağlanmaktadır. 1969 yılında kesin hesap cetveline göre bu şöyledir.

Yer işgal resmi	35.904,15 Lira
-----------------	----------------

Hayvan alım ve satımdan	46.821,50 »
-------------------------	-------------

Tellaliye resmi	1.664,43 »
-----------------	------------

Yekûn	84.390,08 »
--------------	--------------------

İlçede küçük sanatlar fazla gelişme göstermemiştir. Enerjilerini kendilerine ait motorlarla temin eden bir kaç hızarhane, oto tamirhanesi lokanta gibi işyeri vardır. Kereste ticareti gelişmiştir. Bunun yanında Dirmil Bölgesinde üstün kalite kireç elde edilen ocaklar vardır.

Ticaret ve Sanatın gelişmesi için elektrik probleminin halli elzemdir. Halen 135 Beygir gücünde 72,5 Kilovatlık bir dizel motordan elektrik temin edilmektedir. O da akşamları çalışır. Bu sebeple sanayi gelişmemiştir. Bozdoğan barajından Hidroelektrik getirilmek üzeredir. Çalışmalar son safhadadır. Sadece şehir için tesisatın yenilenmesi kalmıştır.

6 — MALÎ DURUM :

Maliye gelirlerinin son üç yıllık durumu şöyledir.

Yılı	Haliye	Sabıka		
	Tahakkuk	Tahsilât	Tahakkuk	Tahsilât
1967	258.321,53	210.366,25	159.755,29	122.191.02
1968	240.829,36	231.862,89	116.261,14	43.993,89
1969	224.671,62	220.205,73	94.272,14	52.850,75

Maliye gelirlerinin büyük bir kısmını gelir vergisi, tapu harçları, Banka muamele vergisi ve mahkeme harçları sağlamaktadır. Bunların son üç yıl içerisindeki durumları aşağıya çıkarılmıştır.

Gelirin Cinsi	1967	1968	1969
Gelir Vergisi	179.551,90	231.761,23	213.408,99
Tapu Harcı	119.031,15	19.673,35	32.603,15
Banka Muamele	16.323,06	13.591,68	14.071,74
Mahkeme harçları	17.651,16	10.830,52	12.972,60

Vergi mükelleflerinin yıllara göre durumu aşağıya çıkarılmıştır.

Mükellefin Nevi	1967	1968	1969
Gelir vergisi mükellefi	956	1056	1119
Tapu harcı mükellefi	10537	2352	800
Damga resmi mükellefi	4	6	8
Mahkeme harcı mükellefi	838	707	622

7 — BAYINDIRLIK :

a — Yol :

İlçe Merkezi Burdur'a Devlet yolu ile bağlıdır. Asfalt değildir, Köy yolları oldukça muntazamdır. Yaz Kış köylere jeeple gitmek mümkündür.

b — İçme suyu :

Susuz köy yoktur. Yalnız bir kaç köyün suyu yetersizdir.

8 — TURİZM :

İlçe Turizm bakımından çok sönük bir durum arzeder. Turizm geliri yok sayılabilir. Dirmil Bucağında bir dinlenme evi ve park vardır. İlçe merkezinde Horzum Mahallesi yakınlarında CİBRA harabeleri görülmeye değer tarihi kalıntılar taşır. Ayrıca İbecik Köyünde LÜBA harabeleri vardır.

9 — İLÇENİN KALKINMASI VE GELECEĞİ :

İlçenin Kalkınması için evvela Burdur - Gölhisar - Fathiye yolunun asfaltlanarak muntazam hale getirilmesi lâzımdır. Böylece Akdenize iniş daha kolay olacağı gibi İlçeye bir canlılık gelecektir.

Ayrıca yukarda da bahsedildiği gibi, elektrik problemi halledilerek, ilçede orman ürünleri sanayinin gelişmesi ilçeyi canlandıracak, hızlı bir gelişme olacaktır. Kısacası İlçenin geleceği yol ve elektriğe bağlıdır.

H A B E R L E R

Yiğit KIZILCAN

Yayın Müdürü

53. Dönem Kaymakamlık Kursu Başladı :

53. Dönem Kaymakamlık Kursu 19 Haziran 1972 Pazartesi günü Bakanlık Konferans Salonunda başlamıştır.

Daha evvelki sayımızda da belirttiğimiz gibi bu kurs 52. Dönem Kaymakamlık Kursu ile birlikte yürütülecektir. 24 Nisan 1972 tarihinde açılmış bulunan 52. Dönem Kaymakamlık Kursu yukarıda sözü geçen salonda ve Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülen 8 haftalık programı bitirmiş ve yeni açılan kursla birlikte Bakanlıkta devam edecek olan 16 haftalık devreye başlamıştır.

Özellikle kursun Bakanlıkta geçecek süresi için tanzim edilen programa göre, konferanslar şeklinde sürdürülecek olan kurs sabahları 9.00-12.00 saatleri arasında ve konuların özelliklerine göre 1, 2, 3, 4 veya 6 saatlik sürelerde yapılacaktır.

Konuların mümkün olduğu kadar Kaymakamları ilgilien

yönleriyle ele alınıp uygulamaya ağırlık verilmek suretiyle işlenmesinin, klâsik takrir metodundan kesinlikle kaçınılmasının arzuya şayan olduğu programda belirtilmiştir.

Programda, işlenmesi olanaklı görülen konularda kursiyerlerin görevlendirildiği, her kursiyerin görevlendirildiği konuda, konferans yöneticileri ile önceden temas kurarak bir hazırlık yapmasının gerektiği, programdaki gün ve saatte en çok 20-25 dakikalık bir sürede konuyu ana hatlarıyla ortaya koyan ekspozede bulunacağı, bundan sonra konferans yöneticilerince gerekli düzeltme ve ilâveler yapılarak konunun genel tartışmalar halinde sürdürüleceği ve konferans süresinin sonlarında konferans yöneticilerince özetlenip pratik bir sonuca bağlanmaya çalışılacağı, kursiyerlere görev olarak verilmeyen konuların açıklanmasının ve tartışmalara olanak sağlanmasının tamamen konferans yöneticilerinin inisiyatifinde olacağı açıklanmıştır.

Programdan edinilen bilgilere göre, ekspoze edilen metinler kursiyerlerin kurs sonu sınavlara hazırlanmaları için esas olacağından, konferanstan sonra, konferans yöneticilerinin tekrar görüşleri alınmak suretiyle görevli kursiyerler tarafından gerekli düzeltme ve ilâveler yapılmış olarak, teksir edilip dağıtılmak üzere en geç beş gün içinde kurs idaresine teslim olunacaktır.

Programda, haftalar itibariyle konferans konuları, yöneticileri ve bu konularda görevlendirilen kursiyerler tesbit edilmiş bulunmaktadır. Buna göre kursun Bakanlıkta geçecek süresi içinde işlenecek konuları şöylece sıralamak mümkündür : İçişleri Bakanlığının Görevleri, Merkez ve Taşra Örgütünün Yeniden Düzenlenmesi, Kaymakamın Hukukî Statüsü, 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu, Kaymakamın Yetkileri, ve Yeni İl İdaresi Kanunu Tasarısının Esasları, Plânlı Kalkınma ve Mülki İdare Amirleri, Üçüncü Beş Yıllık Plân Stratejisi, Birinci ve İkinci Beş Yıllık Plânlar Stratejisi ile Karşılaştırılması, Kaymakamın Başkanlık Ettiği Kurul ve Komisyonlar, Cem'i İanat Nizamnamesi - Gayrimenkule Tecavüzün Def'i, 5917 Sayılı Kanunun Uygulanmasında beliren sorunlar kursun birinci haftası içinde işlenecektir.

Kursun ikinci haftasında, Protokol, (Resmî ziyaret, davet, tören düzenleme, masa tanzimi v.s.), Yayla, Mer'a, Otlaklar, ve Sular Rejimi, Çiftçi Mallarının Korunması ve Çeltik Ekimi, Fek ve İlhaklar, Köy Kurulması, Sınır İşlemleri, Memurların Eğitimi, (yurt içinde-yurt dışında) İdarenin Beşerî Yönü (Sohbet şeklinde), Afetler, Acil Yardım Örgütü, Plânlama Esasları Klavuzu, Afet Hizmetleri ve Bu Hizmetlerin Yürütülmesinde Mülki İdare Amirlerine düşen Görevler ele alınarak ekspoze edilecektir.

Programa göre kursun üçüncü haftasında, Ülkemizde Metropoliten İdare Çalışmaları, Gecekondu Problemi ve Kanun Uygulaması, İmar Hukuku, Şehircilikte Yapı Yoğunluğu, İmar ve İskân Bakanlığının İmar Uygulama Teknik Hizmetleri, Konut Sorunumuz, Konut Politikası - Yapı Tasarrufu ve Kooperatif Kredileri ile İlgili açıklamalar, Mülki İdare Amirinin Tutum ve Davranışları, 657 ve 1327 Sayılı Devlet Memurları Kanununun Genel Prensipleri - Memur Hak, ödev ve Sorumlulukları, İdarî Yargı, İptal ve Tam Yargı Dâvaları, Muhakeme Usul-

leri konferanslara konu olup tartışılacaktır.

Vatandaşlık Kanunu Uygulaması, Sicilli Nüfus Kanunu - Yeni Kanunun Getirdiği Hükümler - Yurt Dışındaki İşçilerimizin Nüfus Kayıtlarına İlişkin Sorunları, Devlet İstatistik Enstitüsü Çalışmaları, Genel Nüfus, Tarım Sanayi ve İşyerleri Sayımları, Toplum Kalkınması Metodu - Uygulaması ve İlçe Kademesi Köy Programları, Köy Kalkınmasını Gerçekleştirecek Tedbirler, Kurs Programı Üzerinde Görüşme, Köyişleri, Tarım, Orman, Millî Eğitim Bakanlıkları ile T.C. Ziraat Bankasının Köy Kalkınmasına Dönük Hizmetlerinde Halk - Devlet İşbirliğini ve Dairelerarası Yakınlaşmayı Sağlayan Araç Olarak Toplum Kalkınması, Konuları Kursun 4. Haftası içinde panel ve ekpozeler şeklinde açıklanacak ve gerekli tartışmalar yapıldıktan sonra konuların derinliğine inilmesi ve daha iyi anlaşılması sağlanacaktır.

Kursun Beşinci Haftasında, İl ve İlçe Seviyesinde Koordinasyon, İl Plânlaması, Atama - Değerlendirme - Yer Değiştirme ve İçişleri Bakanlığı Meslek Memurlarının Atanma ve Yer Değiştirme Yönetmeliği, Er ve Yedek Subay Yoklama, Celp ve sevk İşlemleri -

İstiklâl Madalyası veril-

mesinde ve Seferberlikte Kaymakamlara düşen Görevler gibi konular işlenecek ve keza kursiyerler tarafından ekpozelerini müteakip tartışılarak gerekli olgunluğa eriştirilecektir.

Programa göre Kursun Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Haftaları Yersel İnceleme Gezisine ayrılmıştır. 24 Temmuzdan 12 Ağustos 1972 tarihine kadar sürecek olan bu gezinin programı ayrıca tanzim edilecek ve bu arada nerelere gidileceği ve ne gibi tesislerin görüleceği tesbit edilecektir.

Kursun Dokuzuncu Haftasında, Taşra Yönetiminin Yeniden Düzenlenmesi, İçişleri Bakanlığının Taşra Teşkilâtı ve Diğer Kuramlarla Olan İlişkileri, 1050 Sayılı Genel Muhasebe Kanunu, kapsamı, Amiri İtaliğin Hukukî Durumu ve Sorumluluğu - Deruh-te-i Mesuliyet - Sayman ve Tahakkuk Memuru ile İlişkiler, Amiri İta Mutemetleri, Harcama prosedürü - Yeni Tasarı Hakkında kısa bilgi, 2490 Sayılı Kanun, Kapsamı, Komisyonların Kuruluşu, Şartname, Bedel Takdiri, Arttırma, Eksiltme İhale Usulü, Pazarlıkta Uyulması Gerekli Esaslar, 66. Madde Uygulaması, 792 Sayılı Koordinasyon Kararı, Mahallî İdareler Kavramı, Kapsamı,

ve Genel Devlet Düzeni içindeki yeri, Mahallî İdarelerin Yeniden Düzenlenmesi, (Görev, yetki, teşkilât, organlar, gelirler bakımından), Merkez - Mahallî İdareler İlişkileri (plân ve program yönlerinden) gibi konular kursa iştirak eden Kaymakam adayları tarafından hazırlanacak ve ekapozede edilecektir.

Merkezî İdare - Mahallî İdare İlişkileri (İdari vesayet yönünden) - Kaymakam Belediye Başkanı ve Muhtar İlişkileri (Bütçe inceleme ve tasdik dahil), İl özel İdareleri (Görevleri, organları, ilçe seviyesinde il özel idare faaliyetleri) , Belediye İdareleri (Organları, belediye başkanları hakkında işlemler ve sınır işleri) , Köy İdareleri (Köy muhtar ve ihtiyar kurulu seçimi, işten ayrılımları, haklarında soruşturma ve kovuşturma usulleri - sınır işleri), Belediye Yardımları, Mahallî İdare Birlikleri, Belediye ve Köylerde Kamulaştırma İşleri, İmar ve İskân Yapı Malzemesi Hizmetleri, Programın değerlendirilmesi konuları kursun Onuncu haftasında işlenecektir.

Kursun tanzim edilen programına göre, Onbirinci Hafta içinde, Millî Emlâk İşleri ve Arsa Ofisi Kanunu, Türk Hava Kurumu (Etimesgut tesisleri gezilmek suretiyle) İlköğretim (yönetim -

donatım - yatılı bölge okulları ve beslenme eğitimi), özel Eğitim, Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Memur suçluluğu - Memurin Muhakematı, Program değerlendirilmesi konuları ekpoze edilecek ve üzerinde tartışılarak daha iyi kavranmaları sağlanacaktır.

Halk Eğitim Hizmetleri, Eski Eserlerin Korunması, Kaçakçılık ve Ticaretinin önlenmesi, (Bu arada Ankaradaki müzeler gezilerek yerinde inceleme ve görme olanağı sağlanacaktır.), Vakıf Mevzuatı, Vakıf Eski Eserler, Koruyucu Sağlık Hizmetleri, Çevre Sağlığı ve Bulaşıcı Hastalıklar, Kaymakamlara Düşen Görevler, Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri ve Kaymakam, Sağlık Eğitimi ve Koordinasyonu, Sosyalleştirilmiş Sağlık Hizmetleri ve Kaymakam konuları Kursun Onikinci Haftasında ele alınarak işlenecektir.

Kursun Onüçüncü Haftasında, Kooperatifçilik - Türkiye’de Köy Kooperatifçiliğinin Geliştirilmesini Sağlayacak Tedbirler, Yurt Dışına İşçi Gönderilmesinde Dikkat Edilecek Hususlar, İçişleri Bakanlığında Personel Tedariki, Derece ve Kademe İlerlemeleri, İlçe Memurlarının özlük İş-

lemleri, Disiplin Hükümleri, Ulaştırma Hizmetleri ve Mülkî İdare Amirleri, Haberleşme Hizmetleri, ve Mülkî İdare Amirleri, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Küçük Sanatlar Dairesi Küçük Sanayi Siteleri Çalışmaları - Esnaf ve Sanatkar Sorunları, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Taşra Örgütü ve Standart, Kalite Kontrol, Sanayi Sicil, Çalışmaları konuları keza Kursiyerler tarafından ekpoze edilecek ve üzerinde tartışılarak daha iyi anlaşılmasına çalışılacaktır.

Teknik Ziraat Teşkilâtı Yayım Çalışmaları, Türkiye'de Hayvancılık ve Veteriner Hizmetleri, Kadro İşleri, Memurluğun Sona Ermesi, Çalışma Mevzuatı (Sosyal güvenlik, işçi sağlığı, iş güvenliği, iş ve işçi bulma), Kaymakamlara düşen görevler, Program üzerinde görüşme, Turizm, Turizm Mevzuatı, Turizm Organizasyonları, İlçelerimizin Turistik Potansiyelinin Tesbiti ve Değerlendirilmesi, Mülkî İdare Amirinin Tutum ve Davranışları - Meslekî Dayanışma konuları Kursun Ondördüncü haftasında işlenecek ve konferans yöneticisinin önderliğinde tartışılarak gerekli açıklamalarla yararlı olması sağlanacaktır.

Kursun Onbeşinci Haftasında, İdare Kurulları ve Danıştay, Ateşli

Silâhlar Hakkın- Kanun ve Uygulaması, Cemiyetler Kanunu Uygulaması, İlçelerin Asayiş Sorunları, Zararlı Cereyan ve Faaliyetler, Toplum Hareket ve Olayları, Sınır Rejimi ve Problemleri, konuları ele alınacak ve kursiyerlerin ekpozesinden sonra tartışılacaktır.

Teftiş Kurulunun Kuruluşu - Teftiş Hizmetleri - Soruşturma Usulleri, Kaymakamlık Genel İş ve Yürütümü ile Yazı İşleri Kalemi ve Nüfus İdaresi Teftişi, Emniyet Teşkilâtı ve Jandarma Birlikleri Teftişi, Özel İdare Hesap ve Muamelâtının Teftişi, Belediye Hesap ve Muamelâtının Teftişi, konuları uygulamalı olarak işlenecek Teftiş Sonuçlarının değerlendirilmesi, teftiş Raporunun Yazılması - tamamlandıktan sonra anlaşılmayan hususları kursiyerlerin sormalarına olanak verilecek ve tartışmalarla konuların daha da yararlı olmasına çalışılacaktır. Bu konular Onaltıncı hafta içinde işlenecektir.

Kursun Onyedinci Haftasında, Millî Savunma Bakanlığına Tahsisli Bina ve Araziye Vaki Müdahalelerin Men'i, Genel Millî Güvenlik Politikası Hakkında Bilgiler, Mülkî Amirlerin Millî Güvenlik ve Si-

vil Savunma Yönünden Sorumlulukları - Alınması Gerekli Tedbirler, Tesis, Teşkilât - Koordinasyon, Sivil Savunma Plânları (uygulamalı), Ordu Seferberliğine Yardım İşleri, Olağanüstü Hal ve Seferberlik Muhtıra ve Takvimleri, Tebliğ - İlân İşleri (Alarm öncesi ve alarm safhalarında), Tabii Afet Bölgelerinde 1051 Sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Plânların Uygulanmasında Mülkî İdare Amirleri, Sivil Savunma İdare Merkezi ve İdare Bürosu Faaliyetleri, Kurtarma, İlk Yardım, Sosyal Yardım Servisleri Çalışmaları, Dinlenme Merkezlerinin Faaliyetleri konuları konferanslar şeklinde işlenecek ve tartışılacaktır.

Kursun son haftası olan Onsekizinci hafta, 52. Dönem Kaymakamlık Kursunun sınavlara hazırlanma ve Müdürler Encümeni Toplantı Salonunda sınav ve kur'a çekimine hasredilmiştir.

- 1 — Erdal Aksu
- 2 — Hasan Aktemel
- 3 — Muhittin Aliz
- 4 — Mustafa Aslan
- 5 — Rıfat Çalışır
- 6 — İsmail Çilburunoğlu
- 7 — Araş Erol
- 8 — Erol Göksu
- 9 — M. Esat Güçhan

Kursun her gün öğleden sonraları yabancı dil eğitimine ayrılmış ve bunun için Fransız Kültür Merkeziyle anlaşmaya varılmıştır.

52. Dönem Kaymakamlık Kursunun sona ermesiyle 53. Dönem Kaymakamlık Kursunun Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsündeki dönemi başlamış olacaktır.

İlgililerin verdiği bilgiye göre kurs programı hazırlanırken program taslağı Başbakanlığa ve diğer bütün Bakanlıklarla Bakanlığımız ünitelerine gönderilmiş ve programın daha yararlı olması konusunda görüşleri istenmiştir. Bu görüşlerin ışığı altında hazırlanan programın kursiyerler için daha çok yararlı olacağına şüphe yoktur.

53. Dönem Kaymakamlık Kursuna iştirak eden Maiyet Memurları il'leri itibariyle şunlardır

Erzincan Maiyet memuru		
Eskişehir	»	»
Artvin	»	»
Isparta	»	»
Ankara	»	»
Çorum	»	»
Ankara	»	»
İzmir	»	»
İstanbul	»	»

- 10 — Dündar Gültekin
- 11 — Hüseyin Gür
- 12 — Fehmi Kâhya
- 13 — Fikret Kasapoğlu
- 14 — Erol Okyay
- 15 — Hasan Parlaktürk
- 16 — Mustafa Seyman
- 17 — Mennan Tüzemen
- 18 — Adil Yazar
- 19 — Lütfi Yiğenoğlu
- 20 — Yılmaz Yolcu
- 21 — Ergun Altuncu

İstanbul	Maiyet	Memuru
Ankara	»	»
Sivas	»	»
Bursa	»	»
Kütahya	»	»
Kırklareli	»	»
Afyon	»	»
Aydın	»	»
Ankara	»	»
Ankara	»	»
Tokat	»	»
Ankara	»	»

Kursa katılan genç kaymakam adaylarını kutlar, başarılı olmalarını dileriz.

İçişleri Bakanlığı Meslek Memurların Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği Çıktı

Uzun süredir üzerinde çalışılan İçişleri Bakanlığı Meslek Memurları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği çıkmıştır.

İçişleri Bakanlığı Müdürler Encümeninin 23 Nisan 1972 tarih ve 97 sayılı kararı ile kabul edilen ve Bakanlık Makamınca 27 Nisan 1972 tarihinde onaylanarak kesinleşen Yönetmelik, 15 Mayıs 1972 tarih ve 14188 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sözü geçen Yönetmelik 1965 te çıkarılan Kaymakamların Nakil Yönetmeliğinden bir çok bakımlardan farklılık göstermektedir.

Yönetmeliğin ismi değiştirilerek “İçişleri Bakanlığı Meslek Memurları Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği” şekline sokulmuş ve böylece kapsamı genişletilmiştir. Yönetmelikte kapsam şu şekilde belirtilmiştir :

“... Bu Yönetmelik, İçişleri Bakanlığı meslek memurlarının atanma ve yer değiştirmelerine esas olmak üzere il ve ilçelerin sınırlandırılmasını, sınırlardaki hizmet sürelerinin tesbitini, il ve ilçeler ve çeşitli eşdeğer görevler arası atanma ve yer değiştirme yöntem ve koşullarının tesbitini ve bunlarla ilgili çeşitli hükümleri kapsamına alır.”

Ayrıca Yönetmelikte amaç ta şu şekilde gösterilmiştir :

“... Bu Yönetmeliğin amacı, kapsamına giren meslek memurlarının atanma ve yer-

değiştirme esaslarını hizmet gereklerine ve memuriyet statülerine göre belli, objektif ve gerçeğe uygun bir biçimde düzenleyerek onların hizmete bağlılığını ve verimini artırmaktır.”

Yönetmelikte geçen deyimlerin de açıklaması-yapılmış ve bu arada, Bakanlık ve Yönetmelik deyimlerinden sonra meslek memurları deyimini açıklanmış ve bu konuda şu ifade kullanılmıştır :

“....Meslek memurları deyimini, vali muavini, kaymakam, hukuk işleri Müdürü ve kaymakamlık sıfatını kazanmış olan, İçişleri Bakanlığı merkez ve iller örgütünde görevli memurları;” bu deyimden De Yönetmelik kapsamına Vali Muavini ve Hukuk İşleri Müdürlerinin alındığı anlaşılmaktadır.

Yönetmelikte, sosyal, kültürel, coğrafi ve ekonomik koşulları ile hizmet gerekleri dikkate alınarak, illerin, vali muavini ve hukuk işleri müdürlerinin atanma ve yer değiştirmelerine esas olmak üzere, birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf olarak dört sınıfa ayrıldığı, ilçelerin, kaymakamların atanma ve yer değiştirmelerine esas olmak üzere, sınıf üstü (A) ve (B), birinci, ikinci, üçüncü sınıf ve mahrumiyet olarak altı sınıfa ayrıldığı belirtilmiştir.

İl ve ilçelerin niteliklerinde zamanla değişiklik meydana

gelebileceği göz önünde bulundurularak durumlarının her beş yılda bir kontrole tâbi tutularak gerekirse sınıf değişikliği yapılacağı, il ve ilçelerin sınıfının değiştirilmesini gerektiren anı ve zorunlu haller meydana geldiğinde bu süre beklenmeden sınıf değişikliğinin yapılabileceği, vali, kaymakam ve mülkiye müfettişlerinin sınıf değişikliği gereken hususlarda Bakanlığı uyarmakla görevli oldukları Yönetmelikte açıklanmaktadır.

Yönetmeliğin getirdiği yeniliklerden biri de Kayma-kamların atanma ve yer değiştirmelerine esas olmak üzere Türkiye'nin altı coğrafi bölgeye ayrılmış olmasıdır. Kaymakamların sınıf hizmetlerinin oldukça ayrı coğrafi bölgelerde yaptırılacağı, bunlardan birinin altıncı coğrafi bölgede olmasının zorunlu olduğu, görev unvanı değişmedikçe, İdarî zorunluklar olmadıkça-Yönetmeliğin C bendindeki hükümler saklı kalmak şartıyla-her bölgede bir sınıf hizmetinin tam olarak yapılacağı, kaymakamların altıncı coğrafi bölgede süresi üç yıldan fazla devam eden sınıf hizmetlerini-C bendindeki hükümler saklı kalmak şartıyla-istedikleri takdirde diğer bölgelerde tamamlayacakları Yönetme-

likte hükme bağlanmakta ve altıncı coğrafi bölgede yapılacak 3. sınıf hizmetle, mahrumiyet ilçe hizmetinin şart ve süreleri hakkında yeni esaslar getirilmektedir.

Yönetmeliğin Üçüncü Bölümü, Eşdeğer Görevler, Atama ve Yer değiştirme konularına ayrılmış ve burada, meslek memurlarının ifa ettikleri görevlerden önemce denk olanların bir grupta toplandığı, böylece beş grup teşkil edildiği, her grup için tesbit edilen hizmet süresinin o grup içindeki görevlerden birisinde geçirilebileceği gibi birden çok görevlerde de geçirilebileceği açıklanmıştır.

Bu bölümde, üst gruba atanmanın şekil ve şartlarından da söz edilmiş ve Yönetmeliğin sonuna eklenen Eşdeğer Görev Cetvelinde gösterilen gruplarda geçirilecek süreler tesbit edilmiştir. Buna göre, V numaralı grupta bulunan meslek memurları üç yıllık hizmet sürelerini tamamladıkları takdirde IV numaralı gruptaki görevlerden birine atanırlar. Bu gruba atanabilmek için mahrumiyet ilçesi hizmetini yapmış olmak gereklidir. Eşdeğer Görev Cetvelinin IV numaralı grubunda bulunan meslek memurları bu grupta en az dört yıllık hizmet sürelerini tamamladıkları takdirde, III numaralı gruptaki görevlerden

birisine atanırlar. Böylece, meslek memurları, sıra ile III numaralı grupta en az beş yıl, II numaralı grupta beş yıl, I numaralı grupta beş yıl bulunmak zorunluluğundadırlar.

Yönetmelikte, Vali muavini, kaymakam ve hukuk işleri müdürlerinin I numaralı gruptaki beş yıllık hizmet sürelerini bitirdikten sonra, özlük hakları bakımından engel bulunmadıkça, en çok beş yıl süre ile hizmet yapmak üzere II numaralı grupta her hangi bir göreve veya istekleri üzerine, diğer gruptaki görevlere atanabilecekleri, görev değişmesi suretiyle üst gruba atanmaların, Bakanlıkça duyulacak ihtiyaca veya ilgilinin istek ve müracaatına uyularak yapılacağı belirtilmektedir.

Üst gruba atanmada yeterlik, yeterliklerin belirtilmesi, kaymakamlığa atanma, kaymakamların mahrumiyet ilçesi hizmeti Yönetmelikte ayrı ayrı esaslara bağlanmış ve mahrumiyet ilçelerinin üç yıllık hizmete tâbi olduğu, üçüncü sınıf ilçe hizmetini Yönetmelik esaslarına göre bitiren kaymakamların mahrumiyet ilçelerine atanacakları, vali muavinliğinde, mülkiye müfettişli-

ğinde, ikinci sınıf ve daha yukarı ilçe kaymakamlığı ve hukuk işleri müdürlüğünde ve Bakanlık Merkez Örgütünde görevlendirilebilmek için mahrumiyet ilçesi kaymakamlığı hizmetini tamamlamış olmanın gerekli olduğu açıklanmıştır.

Yönetmelikte ayrıca, aynı sınıf il ve ilçeler arasında yer değiştirmenin süre ve diğer koşullar bakımından arzettiği özellikler de ayrı ayrı belirtilmiş, eşdeğer görev değişmesinin, bulunulan görevde en az iki yıl hizmet yapmış olmak şartıyla, hizmet gereği olarak Bakanlıkça veya ilgilinin isteği üzerine, mümkün olacağı ve başka bir eşdeğer göreve atama yapılabileceği, İdarî zorunluluklar dışında yer değiştirmelerin yılda iki defa olmak üzere, Mayıs ve Eylül aylarında yapılacağı açıklanmaktadır.

Grupta fazla geçirilen sürelerin nasıl değerlendirileceği, üst gruba geçiş sırasında, her grup için düzenlenen “Grup Kıdem Tablosu” nun yanında ehliyet ve liyakatin da gözönünde bulundurulacağı, kazanılmış hak teşkil etmeyen göreve atanmada hizmetin hangi grupta geçmiş sayılacağı Yönetmelikte açıklanmıştır.

Yönetmelikte, üst sınıftaki illerin vali muavini kadrolarına atanmanın ne şekilde olacağı,

üstün başarılı olanların Ankara, İstanbul ve İzmir illerindeki 2., 3., 4. derece vali muavini kadrolarına atanabilecekleri, bu suretle üst sınıftaki illere atanmış olanların Grup Kıdem Tablosundaki sırasına, ehliyet ve liyakatına göre kazanılmış hakkı olan grup görevlerine her zaman atanabileceği, bu şekilde üst sınıfta bulunan illere atananların, bu illerde geçen hizmet sürelerinin, kazanılmış hakkı olan grup ve sınıf hizmetlerinden itibaren sayılacağı, bu kabil atamalarda, merkezde görevli bulunanlar için müfettiş raporunun aranmayacağı belirtilmektedir.

Ayrıca Yönetmelikte, başka bir göreve ayrılan meslek memurlarının tekrar atanmalarında nasıl bir işlem yapılacağı, özel idare, nüfus müdürlükleri ve sivil savunma örgütlerine meslek memurlarının istekleriyle atanabilecekleri, bu görevlerde geçen hizmetlerin gruplarda geçmiş gibi değerlendirileceği açıklanmaktadır.

Yönetmeliğin Dördüncü Bölümü, Çeşitli ve Geçici Hükümlere ayrılmıştır. Burada, mahrumiyet ve diğer grup hizmetlerinin iki aya kadar eksik yaptırılabilceği, grup hizmetlerinden sayılacak hizmet süreleri-

nin neler olduğu, askerlik veya başka nedenlerle ayrılanların tekrar atanabilecekleri, meslek memurlarının istekleri üzerine alt gruba atanabilecekleri, bir takım esaslara bağlanmaktadır.

Yönetmeliğin 28 maddesinden ayrı, 6 geçici maddesi de bulunmakta ve burada, Eski Yönetmeliğe göre yapılmış hizmetlerin değerlendirilmesi yapılmakta, eksik sınıf hizmeti olanların bunu nasıl tamamlayacakları ve nerede geçirecekleri yeni esaslara bağlanmaktadır.

Yönetmeliğin sonuna eklenen cetvellerle, illerin ayrıldığı sınıflar, ilçelerin sınıf listesi, sınıf üstü (A), sınıf üstü (B), birinci, ikinci, üçüncü sınıf olmak üzere ayrı ayrı gösterilmiştir.

İlçeler sınıf listesinin tetkikinden de anlaşılacağı gibi, Eski Yönetmelikte 22 adet olan sınıf üstü (A) ilçesi 30 a çıkarılmıştır. Adana'nın Ceyhan, Ankara'nın Kırıkkale, Aydın'ın Nazilli, Balıkesir'in Bandırma, İçel'in Tarsus, Manisa'nın Akhisar, Zonguldak'ın Ereğli ve Karabük ilçeleri sınıf üstü (A) listesine alınmış bulunmaktadır. Sınıf üstü (B) ilçe adedinde de artma olmuş ve 50 ye çıkarılmıştır. Daha önceki Yönetmelikte bu

miktar 30 idi. Birinci sınıf ilçe adedi yeni Yönetmelikte 70, (ki eski Yönetmelikte 88 idi,) olarak tesbit edilmiştir. İkinci sınıf ilçe sayısı 136 dan 127 ye düşürülmüş, üçüncü sınıf ilçe sayısı 215 ten 180 e indirilmiştir. Ancak Mahrumiyet ilçelerinin sayısının artırıldığı görülmektedir. Eski Yönetmelikte 82 olan mahrumiyet ilçe sayısı yeni Yönetmelikte 115 e çıkarılmış ve eski yönetmelikte olduğu gibi iki ve üç yıllık mahrumiyet ilçeleri ayrılmamıştır.

Yönetmeliğin sonuna bunlardan başka, illerin ayrıldığı coğrafi bölgeler cetveli, Eşdeğer görev cetveli, Yer değiştirme önerme formu konmuş ve bu formun nasıl doldurulacağı arkasında açıklanmıştır.

Bakanlıkta Yapılmakta Cilan Mevzuat Çalışmaları

İdari Reform çerçevesi içinde İçişleri Bakanlığında uzun süredir devam eden mevzuat çalışmaları yoğunlaşmış ve bazı tasarılar son safhaya getirilmiştir. Muhtelif komisyonlar halinde yapılan bu çalışmalar sonunda Ünitelerce yeniden hazırlanan tasarıları şöylece sıralamak mümkündür :

Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü;

Belediye Kanunu Tasarısı.

Yeni Anayasa ve plânlı döneme ayak uydurmak amacıyla hazırlanan bu tasarıda, kuvvetli başkan sistemi öneriliyor ve başkan ve encümenin yetkileri artırılıyor. Buna mukabil meclisin yetkileri azaltılmakta, belediyeler, kasaba, şehir ve büyük şehir olarak tasnif edilmektedir. Nüfus ölçü alınan bu tasnifte, 10 bine kadar nüfusu olan yerlere kasaba, 100 bine kadar nüfusa sahip yerlere şehir ve 100 binden yukarı nüfustakilere ise büyük şehir adı veriliyor. İki bin nüfus belediye için kâfi görülmeyerek bu miktar 5000 çıkarılmaktadır.

Teferruatı yönetmeliklere bırakan bu yeni tasarıda, belediye meclis üyelerine ödenek verilmesi kabul edilmekte, başkanın ödenek ve özlük hakları düzene konmaktadır.

Metropolitan Hizmet Birliği Kanun Tasarısı :

Büyük şehirlerin etrafında bulunan küçük kasabaların tek başlarına yapamayacakları, imar plânları, nâzım plânlar, elektrik, su, kanalizasyon, itfaiye sosyal meskenler, ana yollar, otobüs terminalleri otobüs işletmeleri gibi

hizmetler için kurulması öngörülen Metropolitan Hizmet Birliklerinin kuruluşu bu tasarı ile düzenlenmekte ve bu birliklerin mecburî olarak kurulacağı ve bunun Bakanlar Kurulu Kararı ile olacağı belirtilmektedir.

Mahallî İdareler Birlikleri

Kanun Tasarısı :

Tasarıda sayılan müşterek hizmetler için kurulması öngörülmektedir.

Mahallî İdareler Memurlar Kanun Tasarısı :

Mahallî İdarelerde çalışan memurların statülerini 657 sayılı Devlet Memurları Kanununa benzer bir şekilde hazırlamayı amaçlamaktadır.

Mahallî İdareler Enstitüsü Kanun Tasarısı :

Amacı, Mahallî İdareler Personelini eğitmek ve hizmetteki verimini artırmak üzere yetiştirmek olan bu tasarı, enstitüye mahallî idareler hakkında araştırma ve yayın yapmak olanağı sağlamakta ve tüzel kişilik vermektedir. Enstitünün açacağı kursu bitirenlere bir yıl kıdem verilmesi de tasarıda önerilmektedir.

Belediye Cezaları Kanun Tasarısı :

Halen Büyük Millet Meclisi Geçici Komisyonunda görüşülmekte olan bu tasarı ile ceza verme yetkisi 50 bine kadar nüfusu olan belediyelerde encümene, 50 binden yukarı nüfusu olan belediyelerde ise, belediye başkanı, bir meclis üyesi ve hukuk işleri müdüründen kurulu bir ceza kuruluna verilmekte ve azami haddi 1000 liraya çıkarılan bu cezalara karşı itiraz mercii olarak idare heyetleri gösterilmektedir.

Köy Kanunu Tasarısı :

Köy olabilmek için asgarî 500 nüfus şartını getirmekte ve köy meclisinin kurulması önerilmektedir. Köye imar hizmeti getirilmekte, köylerin basit olarak bir imar plânının yapılması, köy muhtarından ruhsat alınması mecburiyeti konmaktadır. Tasarıya göre, her ilçede köy fen memuru bulunacak, köy mâliyesi düzenlenecek, köye, belediye gelirlerine benzer gelirler sağlanacaktır. Muhasebe işleri düzenlenmekte, köy kâtiplerine muhasiplik görevi verilmektedir. Eğlence resmî, hayvan alım satım resmî, harçlar köy gelirleri içine alınmakta, Bakanlıkta, Köy Teşvik Fonu teşkil edil-

mekte, İller Bankasında toplanacak fon gelirlerinin ihtiyaca göre tevzii bir takım esaslara bağlanmaktadır.

Mahallî İdareler Mali Denetleme Kurulu Kanun Tasarısı :

Amacı, Mahallî İdarelerin kesin hesapları ile idare hesaplarını ikinci derecede denetlemek olan bu tasarı, bir nevi Mahallî İdareler Sayıştayı kurmaktadır. Mahallî İdarelerin İktisadî teşebbüsleri de bu Kurul tarafından denetlenecektir.

Mahallî İdareler İhale Kanunu Tasarısı :

2490 sayılı Kanunun yerine geçecek olan bu tasarı, Mahallî İdareleri ve bunlara bağlı İktisadî teşebbüsleri kapsama almakta, formaliteleri azaltmakta ve mahallî idarelerin özelliklerine göre hükümler getirmektedir. Pazarlık ve emanet usulünde bir takım kolaylıklar önerilmektedir.

Taşocakları Kanun Tasarısı :

Halen Osmanlı İmparatorluğu devrinden kalma bir nizamname olan Taşocakları Nizamnamesi ile alınan taşocakları resmî bu tasarı ile yeni esaslara bağlanmaktadır.

İl Özel İdaresi Kanun Tasarısı :

Bugün çok eski İdare-i Umumiye-i Vilâyat Kanununun özel idarelere ait kısmı ile idare edilmekte olan özel idareler bu tasarı ile yeni mefhumlar ve gelişmeler çerçevesi içinde düzenlenmekte, özel idarelerin kaldırılmasının ve fonksiyonlarını yapamadıklarının düşünüldüğü günümüz koşullarına göre, organlarının yetki, hak ve sorumlulukları yeniden bir takım esaslara bağlanmakta, özel idareler mahallî bir teşkilât olarak ele alınmakta, mâliyesi, saymanlık işleri yeni baştan düzenlenmektedir. Tasarı ile plân ve programlı döneme ayak uydurucu esaslar getirilmekte ilçelerde özel idare şubeleri kurulmakta ve bunun başkanlığı kaymakamlara verilmektedir. Kaymakamlara bu nedenle il daimî encümen üyelerinin ki kadar ödenek verilmesi tasarıda derpiş edilmektedir.

Mahallî İdareler İktisadî Teşebbüsleri Kanun Tasarısı :

Tasarının amacı. Mahallî İdareler İktisadî Teşebbüslerinin kuruluş, yönetim ve denetimini düzene bağlamaktır. Bir çerçeve kanun tasarısı olduğu için her

belediye bu kanun çerçevesinde İktisadî teşebbüslerini kuracak, bunlar vesayet makamının denetimi altında çalışacaktır. İktisadî teşebbüsler kârlı ve verimli çalışma ile kamu hizmeti görme özelliğini telif ederek çalışacak ve zarar etmemesi sağlanacaktır.

Tasarı ile yedi türlü İktisadî teşebbüs kurulması önerilmektedir. Bunlar, Kurum, İşletme, Bütçe içi Yönetim, Döner Sermaye, Fon Kurulması, Ortaklığa Katılma, İmtiyaz Devri gibi teşebbüslerdir. Her biri ayrı ayrı düzenlenen bu teşebbüslerin teşkilâtı, yönetici, yönetim kurulu, ve deneticiden müteşekkil olacaktır. Bunların hesapları, yıl sonunda kurucu mahallî idare organında birinci derecede, Mahallî İdare Malî Denetleme Kurulunda ise ikinci derecede denetlenecektir. Fiat ve tarifeler maliyet esaslarına göre tesbit edilecek, kurucu mahallî idare dahil herkes hizmetlerden tarife dahilinde yararlanacaktır. Ayrıntılar uygulama ve kuruluş yönetmeliklerinde belirtilecektir. Teşebbüsler, Devlet Yatırım Bankasının, Halk Bankasının İller Bankasının ve diğer kredi müesseselerinin kredi imkânlarından yararlanacaklardır.

Avrupa Konseyi Mahallî İdareler Konferansı Toplantısı :

Avrupa Konseyi - Mahallî İdareler Konferansı - Belgesel ve Belgesel Sorunlar için İşbirliği Komitesi'nin "Kırsal Sorunlar Çalışma Grubu" bu yılki toplantısını, İtalya Hükümetinin teklifi üzerine, 23-26 Mayıs 1972 tarihlerinde İtalya'da yapmıştır.

Türk İdare Dergisinin 330 nolu sayısında Mahallî İdareler Avrupa Konferansının Avrupa Konseyi tarafından kurulan Mahallî İdareler Komisyonunun bir başarısı olduğunu, Avrupa Konseyi'nin, insan hakları, sosyal güvenlik, genel sağlık, ekonomik sorunlar, Avrupa Kültürü, hukukî sorunlar, mülteciler konularındaki çalışmaları yanında, mahallî idareler konularında da çalışmaları olduğunu, Avrupa Birliği fikrini şehirlere ve köylere yaymak amacı ile çalışmalarını halkla en yakın ilişkisi olan mahallî idarelere de yöneltmiş bulunduğunu, bu nedenle Konsey'in iki organından biri olan İstişarî Meclisin bir Mahallî İdareler Komisyonu kurduğunu açıklamıştık.

Yine yukarıda sayısını belirttiğimiz dergide, Avrupa Mahallî İdareler Konferansının

İstişarî Meclisin teklifi üzerine kurulduğunu, Konferans'ın, İstişarî

Meclis gibi, Avrupa Konseyine üye bulunan 18 ülkenin yolladığı delegelerden meydana geldiğini, delegelerin millî meclisleri değil Avrupa beledilerini temsil ettiklerini, delegelerin millî mahallî dernekler tarafından seçildiklerini, her ülkenin gönderdiği delege sayısının İstişarî Meclise gönderdiği delege sayısı kadar olduğunu, belirtmiştik.

Kuruluş ve gayesi açıklanan Mahallî İdareler Avrupa Konferansının, üye ülkelerin mahallî idare sorunlarına ortak çözüm yolları bulmak üzere bir takım çalışmaları olmaktadır. Bu çalışmaları çeşitli seviyede kurduğu komiteler vasıtasıyla yapmaktadır.

Bu komitelerden biri üye ülkelerin hükümet temsilcilerinden meydana gelen yukarıda sözünü ettiğimiz "Belgesel ve Bölgesel Sorunlar için İşbirliği Komitesi" dir. Bu Komite yılda bir defa toplanarak, mahallî idareler alanında Bakanlar Komitesine tavsiye edilecek kararların ön çalışmalarını yapmaktadır.

Sözü edilen Komite'nin bu yılki toplantısı Orta İtalya'da Aquila adlı şehirde yapılmış ve bu toplantıya ülkemizi temsi-

len Mahalli İdareler Genel Müdür Müşaviri Fethi Aytaç katılmıştır.

Fethi Aytaç'ın toplantı hakkında verdiği bilgiye göre, toplantıda,

1 — Köylerden şehirlere yönelen göç'ün önlenmesi ve şehir - kır dengesi içinde kırsal alanların canlandırılması konusunda bütün üye ülkelerde uygulanabilir değer ve genellikte tavsiyeleri öngören bir rapor görüşülerek Bakanlar Komitesine sunulmasına karar verilmiştir.

2 — Yine Avrupa Konseyine bağlı olarak teşekkül eden ve faaliyette bulunan İskân Fonu adlı fondan bu alanda daha etkili bir şekilde yararlanılması imkânları araştırılıp tartışılmıştır.

Komite çalışmalarına katılan delegeler, ayrıca İtalya'daki bazı bölgelerin bayındırlık, turizm, tarım ve benzeri konuları hakkında yersel incelemeler yapmış ve çalışmaları izlemişlerdir. Bu cümleden olarak, Abruzzo adı verilen ve Aquila, Campobasso, Avezzano illerini içine alan bölgede bayındırlık, turizm, tarım.... sahalarında yapılmakta olan büyük kalkınma çabaları yerinde görülerek incelenmiştir.

Aytaç'ın verdiği bilgiye göre Komite çalışmaları 26 Mayıs

gecesi, baştan itibaren komite çalışmalarına şahsen büyük ilgi gösteren ve aynı zamanda bir nevi Köy İşleri Bakanı niteliğini de taşıyan, İtalyan Tarım Bakanı'nın katılımıyla yapılan değerlendirme ile son bulmuştur.

Sözü geçen toplantı hakkındaki izlenimlerini anlatan Fethi Aytaç, İtalya'da yapılan çalışmaların, ekonomik yapımızın geliştirilmesinde ve tarımsal kalkınmamızda, belli bir ölçüde, yurdumuz için de faydalı bir rehber olacağı kanaatinde olduğunu belirtmiştir.

Jandarma Teşkilâtının 133. Kuruluş Yıldönümü Törenlerle Kutlandı :

Jandarma Teşkilâtının 133 üncü kuruluş yıldönümü Ankara'da ve yurdun çeşitli yerlerinde törenlerle kutlanmıştır.

Ankara'daki tören 14 Haziran 1972 Çarşamba günü saat 9.00 da Anıt Kabirde başlamıştır. Bu törene Ankara'da bulunan Jandarma Teşkilâtına mensup generaller, üst subaylar, subaylar ve astsubayların bütünü ile sivil memurların yarısı ve Kuvvet Komutanlıklarının temsilcileri katılmıştır.

Jandarma Bandasu, Motorlu J. Alay K. lıgınca görevlendirilen tören bölüğü yerlerini aldıktan sonra, hazırlattırılan çelenk Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Kemalettin Eken tarafından özel yerine konmuş ve saygı duruşunda bulunulmuştur.

Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eken Anıt Kabir özel defterine şunları yazmıştır :

“Büyük Atatürk, bugün Jandarma Teşkilâtı, 133 üncü Kuruluş Yıldönümünü, izinde ve yüce milletin emrinde olarak kutlama mutluluğu içindedir. Şükranlarımla...”

Daha sonra Jandarma Genel Komutanı ve beraberindekiler Hürriyet Şehitliğine giderek çelenk koymuş ve saygı duruşunda bulunmuşlardır.

Bu törenden sonra Jandarma Genel Komutanı ve beraberindekiler Zafer Meydanına giderek buradaki Zafer Anıtına çelenk koymuş ve saygı duruşunda bulunmuşlardır.

Ayrıca, Ulus Meydanındaki Anıtın önünde de bir tören yapılmış ve bir albay, beş subay ve beş astsubaydan müteşekkil bir heyet tarafından saat 10.10 da Anıtı bir çelenk konularak saygı duruşunda bulunulmuştur.

Bu arada Güvercinlik J.

Astsubay Hazırlama ve Sınıf Okulunda da bu garnizonda bulunan birliklerin katıldığı bir kutlama töreni yapılmıştır.

Gündüz J. Genel K. lığı karargah binası ve Ankara'daki diğer Jandarma Birlik ve Müesseseleri bayraklarla donatılmış ve gece ışıklandırma yapılmıştır.

Jandarma Teşkilâtının 133 üncü Kuruluş Yıldönümü nedeniyle kutlama komitesince özel bir dergi hazırlanarak 14 Haziran 1972 günü yayınlanmıştır.

Anıt Kabirde başlayıp Zafer ve Ulus Anıtlarında devam eden tören; Jandarma Genel Komutanının makamında verdiği mesaj televizyona alınmış ve bir sonraki gün gösterilmiştir.

Şehit düşen Jandarma personelinin ruhlarını taziz için gerek Ankara'da ve gerekse Taşra Teşkilâtında gece resepsiyon ve aile toplantıları yapılmamıştır.

Kuruluş Yıldönümü nedeniyle Başbakan Ferit Melen, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, İçişleri Bakanı Ferit Kubat ve Milli Savunma Bakanı Mehmet İzmen, Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Kemalettin

Eken'e birer kutlama mesajı göndermişlerdir. Bu mesajlarda, Jandarmanın 133 yıldır ülkenin her tarafında vatandaşın temel hak ve hürriyetlerini, can ve mal emniyetini sağlamak ve korumak için çaba sarfettiği, yurt güvenliğinin sağlanmasında, Atatürk ilkelerinin korunmasında Jandarmanın kendisine verilen görevi üstün bir fedakârlık ve başarı ile ifa ettiği, bu başarıyı gelecekte de devam ettireceğine inancın tam olduğu, Jandarmanın Türk Milletinin asil ve ayrılmaz bir parçası olduğu, Devlet varlığının herşeyden önce iç ve dış güvene ve milletin huzur ve sükun içinde yaşayıp çalışmasına bağlı olduğu, Jandarma Teşkilâtının 133 yıldır, en çetin imtihanlardan geçerek bu güveni sağlamak ve gerektiği hallerde dış düşmanlarla çarpışmak suretiyle bu kutsal görevi başarı ile yaptığı, düşman tecavüzleri karşısında yurdumuzun savunulmasında, memlekette kanun hakimiyetinin sağlanmasında ve Türkiye Cumhuriyetinin modern bir devlet halinde gelişmesinde Türk Jandarmasının büyük emeğinin geçtiği, bütün Silâhlı Kuvvetlerimiz ve diğer Güvenlik Kuvvetlerimiz gibi Jandarmamızın da devletimizin bekasına kastedenleri ezmeye kadir

olduğuna inanıldığı belirtilerek bütün Jandarma camiasının bu mutlu günü kutlanmıştır.

Türk İdareciler Derneğinin Ayvalık Deniz Dinlenme Kampı Yaz Sezonu Başlıyor :

Türk İdareciler Derneği Genel Başkanlığından verilen bilgiye göre Türk İdareciler Derneği tarafından Ayvalık Sarımsaklı mevkiinde yaptırılan ve geçen yıl hizmete açılan Ayvalık Deniz Dinlenme kampı bu yıl 28 Haziran 1972 tarihinde açılacak ve mensuplarının dinlenmelerine tahsis edilecektir.

Bu yılda geçen yıl olduğu gibi kamp dört devre olacak ve birinci devre 28 Haziran - 12 Temmuz arasındaki 15 günlük süreyi, ikinci devre 14 Temmuz - 30 Temmuz arasındaki 17 günlük süreyi, üçüncü devre 1 Ağustos - 17 Ağustos arasındaki 17 günlük süreyi, dördüncü devre; 19 Ağustos - 4 Eylül arasındaki 17 günlük süreyi kapsamak üzere birinci devre 15 ve diğer üç devre 17 şer gün sürecektir.

Yemek ücreti fert başına geçen yıl olduğu gibi yine 20 lira olarak tesbit edilmiş ancak lojman parası biraz artırılmıştır. Geçen yıl lojman kirası fert başına 30 ve dört kişilik lojmanda 120 lira iken bu

yıl 180 liraya çıkarılmıştır. Bu duruma göre dört kişilik bir ailenin 17 gün kalmak şartıyla kamp masrafı yemek ve lojman olarak 1540 lira tutmaktadır. Meslekdaşların iki taksitle de olsa bu meblağı ödemeleri çok zor olmaktadır. Bu hususu gözönünde bulunduran İçişleri Bakanlığı Memurları Yardımlaşma Derneği Başkanlığı kendi üyelerine kamp masrafı tutarı kadar kredi açmayı kabul etmiş ve Türk İdareciler Derneği ile mutabık kalmıştır. Geçen yıl da üyelerine bu kolaylığı gösteren Yardımlaşma Derneği Başkanlığının bu tutumu üyeler arasında memnuniyet yaratmıştır.

Kampa katılacakları tesbit için Türk İdareciler Derneği tarafından daha önce yapılan çağrı üzerine pek çok meslekdaş kampa iştirak için başvurmuş, ancak lojman adedi çok az olduğu için müracaatların hepsini karşılamak mümkün olamamıştır. Kamp yönetmeliğine göre lojman mevcudunun yüzde altmışı taşraya tahsis edildiğinden başvuran bütün meslekdaşlar istedikleri devreye girebilmişlerdir. Merkez teşkilâtından müracaat edenler ise kur'aya tâbi tutulmuş ve bir çoğu istediği devreye girememiştir. Bu arada tali memurlardan bir kısmı da çeşitli devrelerde yer kapatmışlardır.

İlgililerin belirttiğine göre, bu yıl Dernek tarafından dört yeni lojman inşaatına başlanmıştır. Ayrıca İzmir ili iki, Balıkesir ili de iki lojman inşaatına girişmiştir. Bu illerce yaptırılan lojmanlar Vilâyete ait meslekdaşlarımızın kendi aralarında yapacakları sıraya göre kullanılacak, ancak Dernek gerekli yemek masrafını alacaktır.

Dernek üyesi olmayanların da, yer olması halinde, tesisten istifade etmeleri olanağı sağlanmış, ancak bu gibilerin lojman kirası olarak 200 lira, sabah, öğle ve akşam yemeklerinin hepsi için de kişi başına 25 lira ödemesi gerekmektedir.

Türk İdareciler Derneği Yazlık Arsa Sağlama Çalışmaları :

Türk İdareciler Derneği Üyelerini deniz kıyısında birer arsa sahibi kılmak amacıyla çalışmalarına başlamıştır. Bu nedenle geçen aylar içinde Dernek Genel Sekreteri Sadrettin Sürbehan ile Dernek Yönetim Kurulu Üyesi Nihat Üçyıldız, İzmir, Selçuk ve Kuşadası'nda ve havalisinde bir gezi yaparak arsaları yerinde görmüşlerdir.

Sözü geçen arkadaşların yaptıkları tesbite göre, şehir ve kasabalara yakın arsaların

metrekaresi 30 ilâ 50 lira civarında, uzak veya yol olanağından kısmen yoksun olanların ise metrekaresi 20 lira civarında olacaktı.

O zaman elde para olmadığı için herhangi bir bağlantı yapılamamış ancak meslekdaşlara bir duyuru yapılarak arsaların fiatları, tutarları, depozito olarak yatırılacak meblağ, arsalar alındıktan sonra peşin olarak yatırılacak miktar, belirtilerek yeniden müracaat yapılması istenmiştir.

Bu defa ilgililerin verdiği bilgiye göre, Kuşadası Kaymakamı değerli meslekdaşımız İsmail Güzelış'ın olağanüstü cabası ve Derneğin teşebbüsü ile arsa işi olumlu bir yola girmiş bulunmaktadır. Takriben her parseli 300 metrekarelik 45 parsel büyüklüğünde ve sahilde kum bandı geniş bir arsa temin edilmiştir. Arsa bedelinin yedibin lira tuttuğu ve yarısının peşin ödenmesi gerektiği, bu ödemeyi yapanlara arsa tapularının derhal verileceği yetkililerce belirtilmiştir. İlgilenen meslekdaşların çok acele Kuşadası Kaymakamı İsmail Güzelış'e müracaat etmeleri ve onun göstereceği banka hesap numarasına arsa yarı bedelini çıkarmaları gerekmektedir. Türk İdareciler Derneğini bu ve diğer

olumlu ve yararlı çalışmaları nedeniyle kutlarız.

İdarecilerin Vasıflarım Belirten Kelimeler :

Cemal Kutay'ın Yeni İstanbul Gazetesinin 22 Haziran sayısında Sohbet Köşesinde yayımlanan bir makalesinde idarecilerin vasıflarını belirten kelimeler söz konusu edilmektedir.

Makalede, Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa Valiliği sırasında kendisine vali, mutasarrıf ve kaymakam gibi idare âmirlerinin hangi vasıflar içinde saygıya lâyık ve devleti gereği gibi temsil edebileceklerinin sorulduğu, derin bilgisi yanında dil üstadlığı da olan (lehçe-i Osmani) müellifinin, hakiki idarecinin vasıflarının baş harfi (M) olan kelimeleri nefsinde toplayıp toplamadığı ile anlaşılacağını, bazılarını saya bileceğini, valide, kaymakamda bu vasıfların buna göre araştırılıp karar verilebileceğini söylediği ve idarecide bulunması şart (M) li meziyetleri sıraladığı belirtilmiştir.

Buna göre, idarecide bulunan (M) 1er şunlardır :

MUTEBER = itibarlı olan, sözü geçen

MUTEDİL = itidâllı, orta ölçüye sahip

MUTENA = özenilmiş, itina-
nâlık içinde

MU'TEZİM = azmeden, karar
sahibi olan

MUTLÎF = affeden, bağış-
lıyan

MUVAFFAK = başaran,
başarılı

MUVAHHÎT - tek yaratıcıya,
Allaha inanan

MUVAKKÎT = zamanı tayin
ve takdir edebilen

MUZAFFER = utku sahibi,
zafer kazanıcı

MÜBECCEL = yüceltilmiş,
üst değerlendirilmiş

MUKADDES = kutsallık
ilkeleri içinde görünen

MÜBEŞŞİR = iyi güzel haber
veren

MÜCEDDÎD - yenileyici,
yenilikten yana

MÜCERREB = tecrübe
edilmiş, denenmiş

MÜDEBBİR = tedbirli, işlerin
sonunu düşünen

MÜEYYÎT = kuvvetlendirici

MÜRAFIK = ayırıcı

MÜTEFEKKİR = düşünen,
fikreden

MÜFERRİH = ferahlık, iç
açıklığı veren, sıkıntı gideren

MÜHEYYA = hazır olan

MÜHÎP = heybetli

MÜKRİM = İkram edici

MÜLTEFÎT = iltifat eden,
gönül alan

MÜMEYYİZ - iyiyi kötüden
ayırabilen

MÜNEVVER = aydın,
kültürlü

Yazar bu vasıfları böylece
naklettikten sonra Ahmet Vefik
Paşa'nın idarecilerle ilgili şu
sözlerini de aktarmıştır :

Amma bu vasıflara sahip idare
âmirini evvelâ devletin arzu etmesi
ve ona imkân vermesi şart....
Yoksa benim gibi dört ayda bir
aylığı gelir, benim kaymakamların
gibi evlad-ı iyâl derdinde olur,
merkez de kendi şeref ve
haysiyetinin mümesillerine bu
kadar bigâne ve bî-vefa olursa
idare âmirinde yukarıdaki vasıflar
mevcut olsa dahi hayat usaresi
içinde kurur, ne memlekete faydası
olur, ne sahibine...."

Yazar, yüz yılı aşkın bu
espriyi sohbetine konu yapması
nedenini idarecilerin, bilhassa idare
âmirlerinin, bugün içinde
bulundukları kötü durumu söz
konusu ederek açıklıyor. Ahmet
Vefik Paşa'nın

saydığı vasıflardan pek çoğuna sahip bir kısım idare âmirlerinin makam tahsisatı verilsin mi verilmesin mi tartışmalarına gücenererek yurt dışına gittiklerini, devletin buna bir an evvel çare bulması gerektiğini belirtiyor.

KAYBETTİKLERİMİZ

Halûk Nihat Pepeyi

Selânik'in Katerin Kazasında 1314 yılında doğan Halûk Nihat Pepeyi'i kaybettik.

İstanbul Sûltânisi'nin Rüş-diye kısmında ortaokul tahsilini yapan merhum Kadıköy Sûltânisi'nde lise öğrenimini tamamlamıştır.

Haziran 1921 (1337) de

Mektebi Mülkiyeyi iyi derece ile bitiren PePeyi, Eylül 1921 tarihinde Hendek İlk Nümûne Mektebi Başmuallimliğine tayin edilerek Devlet hizmetine girmiştir.

Büyük Zaferden sonra bu görevinden ayrılarak idare mesleğine geçen merhum, Ekim 1922 tarihinde Sakarya'nın şimdi ilçe haline getirilen Karasu, Aralık 1922 de yine Sakarya'nın şimdi ilçe haline getirilen Akyazı, Ocak 1924 tarihinde Sakarya'nın Geyve İlçesine bağlı Akhisar (Pamuk-ova) Bucaklarında bucak

müdürlüğü yapmış, Pamukova

Bucak Müdürü iken Kaymakamlığa terfi etmiştir.

Halûk Nihat Pepeyi, Ekim 1924 tarihinde Mardin'in Nusaybin ilçesi Kaymakamlığına atanmış ve burada 9 ay kadar kaldıktan sonra, Temmuz 1925 te Balıkesir'in Sındırgı İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir. Daha sonra, Kasım 1926 tarihinde Balıkesir'in Ayvalık Ecesi Kaymakamlığına atanan merhum, Nisan 1929 da Bursa'nın Mustafakemalpaşa İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir.

Mustafakemalpaşa İlçesi Kaymakamlığında bir buçuk yıl kadar kaldıktan sonra bir müddet idarecilikten ayrılan merhum, Eylül 1930 tarihinde, İstanbul Belediye Müfettişliğine atanmış, burada kısa bir süre kaldıktan sonra, Aralık 1930 da İstanbul Eminönü İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiştir.

Mayıs 1931 tarihinde İstanbul Belediyesi Yazı İşleri Müdürlüğüne atanan Halûk Nihat Pepeyi, Mart 1933 tarihine kadar bu görevde kalmış ve bu tarihte İstanbul Fatih Kaymakamlığına nakledilmiştir. Daha sonra Ekim 1936 da Ankara'nın Çankaya İlçesi Kaymakamlığına getirilen merhum, iki yıl sonra Mart 1938

tarihinde Ankara Belediye Reis Muaviniğine atanmıştır.

Eylül 1939 tarihinde İstanbul Vali Muaviniğine atanan merhum, burada kısa bir süre kaldıktan sonra valiliğe yükseltilmiş ve Nisan 1940 da Siirt Valiliğine tayin edilmiştir. Burada iki yıl kadar valilik yapan Pepeyi, Eylül 1942 tarihinde Burdur Valiliğine atanmıştır.

Aralık 1942 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürü olan merhum, Mayıs 1943 de Erzurum Valiliğine atanmış ve burada üç yıla yakın bir süre kaldıktan sonra, Ocak 1946 tarihinde Antalya Valisi olmuştur.

Aralık 1946 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğüne getirilen Halûk Nihat Pepeyi, Eylül 1947 de İçişleri Bakanlığı ikinci Müsteşarı olmuştur. Burada üç yıla yakın bir zaman kalan merhum, Nisan 1950 tarihinde Kütahya Valiliğine atanmış ve burada iki yıl kadar kalmıştır.

Haziran 1952 tarihinde Merkez Valiliğine getirilen merhum, bu görevde iken 10 Nisan 1953 tarihinde emekli olmuştur.

Mayıs 1954 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerinde D.P. den Kütahya Milletvekili olan Halûk

Nihat Pepeyi, Ekim 1957 de yapılan seçimde İstanbul Milletvekili olmuş ve 27 Mayıs 1960 tarihinde Milletvekilliği sona ermiştir.

Evli ve bir oğlan babası olan merhum, fransızca ve az İngilizce bilmekte idi.

Kaybından dolayı üzüntü duyduğumuz kıymetli meslekdaşımızın ailesi efradına, yakınlarına ve bütün meslekdaşlara başsağlığı ve kendisine Allahtan mağfaret dileriz.

Hüseyin Hüsnî Başar

Henüz genç ve yararlanılacak bir yaşta kaybettiğimiz kıymetli meslekdaşımız Hüseyin Hüsnî Başar, 12 Haziran 1972 Pazartesi günü vefat etmiştir.

1914 yılında Zonguldak'ın Safranbolu ilçesinde doğan merhum ilk ve ortaokul öğrenimini burada bitirdikten sonra 1935 yılında İstanbul Işık Lisesinden iyi derecede mezun olmuştur.

Siyasal Bilgiler Okulunu 1938 yılında bitiren Başar, Eylül 1938 tarihinde Zonguldak'ın Kilimli Bucak Müdürlüğüne atanarak böylece Devlet hizmetine ve idare mesleğine girmiştir.

Kilimli Bucak Müdürü iken askerlik görevini yapmak üzere silâh altına alınan Hüsnî Başar, Mayıs 1940 ta başladığı askerlik görevini Mayıs 1942 tarihinde yedek teğmen olarak bitirmiştir.

Eylül 1942 tarihinde, Kaymakamlık stajını bitirerek Kaymakamlık Kursuna katılan Başar, kursu bitirdikten sonra Kaymakam olmuş ve Ekim 1942 de Çorum'un Sungurlu İlçesi Kaymakamlığına atanmıştır.

Mayıs 1945 de Siirt'in Kurtalan İlçesi Kaymakamlığına atanan merhum, burada iki yıla yakın bir süre kaldıktan sonra, Ekim 1947 tarihinde Ordu'nun Ünye İlçesi Kaymakamlığına nakledilmiş ve Nisan 1949 da Aksaray İlçesi Kaymakamlığına atanmıştır.

Mülkiye Müfettişliğine Haziran 1950 tarihinde başlayan Hüsnî Başar, bu görevde on yıldan fazla kalmış ve bu görevde iken valiliğe atanmıştır.

Haziran 1960 da Kocaeli Valiliğine atanan merhum, burada iki yıl kadar kaldıktan sonra, Ocak 1962 tarihinde Tekirdağ valiliğine nakledilmiştir.

Ocak 1964 tarihinde İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığına getirilen Başar, bu görevde iki yıl kaldıktan sonra Merkez Valiliğine nakledilmiştir. Bu görevde iken Danıştay üyeliğine seçilen merhum, yakalandığı hastalıktan bütün çabalara rağmen kurtarılamayarak, hayata veda etmiştir.

Türk İdareciler Derneği üyesi bulunan merhum, evli ve bir kız ve bir erkek çocuk babası idi.

Kayıbı bütün yakınlarını ve meslek camiasını derin bir üzüntüye garkeden değerli meslekdaşımız Hüseyin Hüsnî Başar'ın ailesine, dost ve akrabalarına ve bütün meslekdaşlara başsağlığı ve kendisine Allahtan rahmet dileriz.

KARARNAMELER

Karar Sayısı : 7/4560

Afyon Valisi Kemalettin Gazezoğlu'nun Hatay Valiliğine, Kırklareli Valisi Naim Cömertoğlu'nun Maraş Valiliğine, Yozgat Valisi Ferruh Güven'in Nevşehir Valiliğine, Bitlis Valisi Cemal Orhan Mirkelâm'ın Yozgat Valiliğine, Giresun Valisi Bedri Eser'in Kastamonu Valiliğine, Çankırı Valisi Mustafa Karaer'in Edirne Valiliğine, Edirne Valisi Yusuf Yakupoğlu'nun Çankırı Valiliğine, Merkezde Vali A. Rıza Aydos'un Ordu Valiliğine, Nevşehir Valisi Mehmet Aldan'ın Giresun Valiliğine, Siirt Valisi M. Fahri Centel'in Kırklareli Valiliğine, Hatay Valisi Lütfü Uraz'ın Afyon Valiliğine, almakta oldukları derece ve kademe aylıkları ile naklen atanmaları;

Ankara Vali Muavini Sabahattin Çakmakoğlu'nun Gümüşhane Valiliğine, Mülkiye Müşavir Müfettişi Emin Dündar'ın Bitlis Valiliğine, Mahallî İdareler Genel Müdür Muavini M. Zekâi Gümüşdiş'in Tokat Valiliğine, Birinci derece Valilik kadrosu verilerek terfian atanmaları;

Denizli Vali Muavini Rifat Kaplanın Elazığ Valiliğine, Mülkiye Müşavir Müfettişi Kâşif Tosun'un Tunceli Valiliğine, Küre Kaymakamı Fikret Turgut Sayın'ın Urfa Valiliğine, Maçka Kaymakamı Hakkı Kavlakoğlu'nun Adıyaman Valiliğine, Eskipazar Kaymakamı Ömer Haliloğlu'nun Muş Valiliğine, Bursa Vali Muavini Muammer Akman'ın Ağrı Valiliğine, Bakanlık özlük İşleri Genel Müdürlüğü Müşaviri Fikret Nazilli'nin Erzincan Valiliğine, Tetkik Kurulu Üyesi Mehmet Şahin'in Uşak Valiliğine, Derinkuyu Kaymakamı Turan Beyazıt'ın Siirt Valiliğine, Birinci derece Vali kadrosu verilerek naklen ve terfian atanmaları;

Bursa Vali Muavini Yakup Yücel ile Mülkiye Müşavir Müfettişi Cengiz Bayyurtoğlu'na Birinci derece Valilik kadrosu verilerek Valiliğe atanmaları ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 6 ncı maddesinin 2 nci fıkrasına göre merkez emrinde görevlendirilmeleri;

Maraş Valisi Hilmi İnanç, Ordu Valisi Musa Eran, Tokat Valisi Ali Suat Etemoğlu ve Gümüşhane Valisi Mahmut Polat'ın 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 6 ncı maddesinin 2 nci fıkrasına göre, almakta oldukları derece ve kademe aylıkları ile Merkezde görevlendirilmeleri;

İçişleri Bakanlığının 19/6/1972 tarih ve 531/1538 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 22/6/1972 tarihinde kararlaştırılmıştır.

KANUNLAR

GENEL NÜFUS YAZIMI KANUNU

Kanun No : 1543

Kabul tarihi : 24/2/1972

Yayın tarihi : 9/3/1972

Madde 1 — Nüfus kanununun yürürlüğe girmesinden önce Türkiye'de genel bir nüfus yazımı yapılacaktır.

Bu yazıma ne vakit başlanacağı ve ne zaman son verileceği İçişleri Bakanlığınca belirtilir.

Madde 2 — Yazım işleri için illerde valilerin veya yetkili kılacaklar, bir zatın, ilçelerde kaymakamların başkanlıkları altında askerlik şubesi başkanları veya vekilleri, jandarma komutanları, belediye başkanları, nüfus müdür veya memurlarından bir merkez yazım kurulu teşkil olunur. Bu kurullara vali ve kaymakamlar ihtiyaca göre 7 nci maddede yazılı olduğu üzere üye alabilirler.

Madde 3 — Merkez yazım kurulları yönetmelikle tayin edilecek esaslar dairesinde, yazım belgelerini tespit, bu bölgelerin yazım kurulların tayin, yazım işlerini düzenlemek ve işlemlerini yürütmekle ödevlidir.

Madde 4 — İl ve ilçe merkezlerinde 4.000 nüfusu içine almak suretiyle ve mahalle esası üzerinden yazım bölgeleri kurulur. 4.000 nüfustan az kalan yerler de bir bölge sayılır. Köyler de uzaklık ve yakınlık gözönünde tutulmak üzere dörder bin nüfuslu yazım bölgelerine ayrılır.

Ancak mesafe ve arazi engelleri ve benzer sebepler dolayısıyla 4.000 nüfusu dolduracak surette bölge kurulması mümkün olmayan yerlere daha az nüfuslu bölgeler kurulması da caizdir.

Madde 5 — Yazım, kurullarının insan oturan yerleri birer birer gezip v halkından evde bulunanları görmeleri suretiyle yapılır.

Madde 6 — Bölgelerinde; yazım yapılacağı ilân edilen günlerde o bölge halkının evlerinde oturmaları mecburidir.

Madde 7 — Yazım kurulları bir başkan ve iki üyeden kurulur. Vali ve kaymakamlar yazım kurullarını bölgeleri içindeki genel, özel

ve katma bütçeli daire, kurum ve teşekküllerin, belediyelerin ve 3659 sayılı Kanuna bağlı kumrularla bunların emrindeki teşekküllerin memur ve hizmetlilerinden teşkil ederler.

Yazım işini sağlamak için gereken yerlerde yazım, süresince öğretim kurullarının çalışmalarına ara verebilirler. Memleketin askerlik, güvenlik, asayiş, mahkeme, sağlık, genel hizmet ve yüksek ekonomi işlerindeki görevlilerden istisnası gerekenler yönetmelikle belirtilir.

Yeteri kadar Devlet memuru bulunmayan yerlerde kurul başkan ve üyeleri özel kişilerden atanır.

Gerek Devlet memurları gerek özel kişilerden atananlar bu görevi kabul etmeye mecburdurlar.

Madde 8 — Yazım sırasında bölge yazım kurullarına şehir, kasaba ve köylerde muhtar veya ihtiyar kurulu üyelerinden biri bilicisi niteliği ile katılır.

Madde 9 — Gerek memur bulunsun ve gerek özel kişilerden olsun yazım kurullarına katılan başkan, üye, muhtar ve ihtiyar kurulu üyelerine ve esas kütükleri yazacak kâtiplerin iş saatleri içinde ve aşında geçecek çalışmalarına karşılık alacakları ücretlerle zaruri giderler ve Harcırah Kanunu dışında kalanlara verilecek yolluklar Erkanlar Kurulunca tespit edilecek miktar ve esaslara göre ödenir.

Madde 10 — Merkez yazım kurulları tarafından, görevleri öğretilmek üzere yazımdan önce il ve ilçe merkezlerinde bölge yazım kurulları başkanları için bir kurs açılır. Bu kurslara başka mahallerden katılacaklardan Harcırah Kanunu dışında kalanlara verilecek yol masraflarıyla yevmiyeler 9 uncu madde esasına göre, memur ve hizmetlilerden kurslara katılanların yol masrafları ve yevmiyeleriyle kursların diğer giderleri ve yazıma ait her türlü giderler, genel hakimlere göre İçişleri Bakanlığı Bütçesine bu maksatla konulacak ödenekten verilir.

Madde 11 — Yazım kurulları günde 200 nüfus yazmak tayin edildikleri bölgelerdeki yazımı en çok 20 günde bitirmekle ödevlidirler. Bu süre içinde bölgelerindeki yazımı bitiremeyen kurulla çalıştıkları günler için ücret verilmez. Bu kurullar görevlenleri bölge yazımını bitirmeye mecburdurlar.

Madde 12 — Yazımdan önce yapılacak bir bildiri ile belirtilen süre içinde ellerinde;

- A) Nüfus cüzdanı veya nüfus tezkeresi,
- B) Evlenme cüzdanı.
- C) Askerlik belgesi.
- D) Evvelce nüfus idarelerinden herhangi bir iş için alınmış onaylı künyeyi kapsıyan kayıt örneği.
- E) Onaylanmış okul belgesi, tasdikname veya şahadetname.
- F) Mahkemelerden verilmiş ve kesinleşmiş onaylı yaş. ad ve kayıt tashihi ilâmı.

Gibi belgelerden biri alınmayan her vatandaş nüfus dairelerine başvurarak, sadece yazımda gösterilmek üzere ücretsiz ve pulstuz bir belge alır.

Herhangi bir sebeple bu vesika veya nüfus dairesi belgesini gösteremiyenlerin yazımı muhtar ve ihtiyar kurullarının beyanlarına dayanılarak yapılır.

Madde 13 — Yazımda Nüfus Kanunu ile Medenî Kanun hükümleri gözönünde tutulur. Yazım mevcut esas defterleri kayıtlarına dayanılarak yapılır.

Mevcut esas defterlerindeki ad, soyadı, doğum tarihleri ve diğer şahsi haller kaydı yazımda esas tutulup hiçbir suretle değiştirilemez.

Müşvedde defterlerinde kazıntı ve silinti yapılması yasaktır. Yanlışlıkla bir kelime veya tarih yazılacak olursa bunun üzeri okunacak şekilde hafif bir çizgi ile çizilerek doğrusu düşünceler hanesine yazılır ve yazım kurulu ile muhtar veya ihtiyar kurulu üyesi tarafından imza olunur.

Bildirilen yaşlarıyla şahısları uygun görülemiyen kimselerin durumları yazım kurullarınca müşvedde defterinin düşünceler sütununa işaret olunur. Bunlar bilâhare nüfus memurları tarafından mahkemeye sevk edilerek verilecek kararda belirtilen yaşları yazılır.

Madde 14 — Yazım merkez kurulu ile yazım bölge kurulu başkan ve üyelerinin ödev ve yetkileri ile yazım hazırlıkları, yazımın yapılış ve yazım defterlerinin şekilleri ve bunların ne gibi bilgileri taşıyacağı, ne suretle doldurulacağı, yazımda ne cins evrak ve defter kullanılacağı İçişleri Bakanlığınca yapılacak yönetmelikle belirtilir.

Madde 15 — Yazım günü herkes;

- a) Kendini, aile fertlerini, velayet, velayet ve hizmetinde bulunanları,
- b) Otel, han, pansiyon ve emsali müesseseleri işletenler, misafir ve kiracılarını,
- c) Resmî ve özel kurumlar müdürleri, emri altındaki memur, hizmetli ve işçilerini,
- d) Ordu, jandarma, polis ve sair birliklerin komutan, amir ve müdürleri, emrinde bulunanları,

Gerçek şekilde yazdırmaya, istenilen belgeleri vermeye ve göstermeye mecburdurlar.

Madde 16 — Yabancı memleketlerdeki Türk vatandaşlarının yazımı yönetmelik ile tespit edilecek şekilde konsolosluklar tarafından yapılır.

Madde 17 — Yazım yapılan bölgelerde misafir olarak bulunanlarla memurlar burada daimî ikametgâh tesis etmemişlerse misafir müsvedde defterlerine yazılır. Bunların kayıtları merkez kurullarınca, esas kayıtlı bulunduğu yere gönderilerek aile kütüklerine geçirilirler.

Yazım esnasında öğrenim, ticaret, askerlik, mahpusluk gibi geçici sebeplerle ikametgâhı dışında olup aile fertleri arasında bulunmayanlar esas defterlerindeki eski kayıtlarına veya baba ve anneleriyle akrabaları tarafından gösterilecek belgelere veya yapılacak beyanlara dayanılarak ailesi fertleriyle birlikte gıyaben yazılırlar.

Madde 18 — Bölge yazımını bitirerek merkeze dönen yazım kurulları, herhangi bir sebeple yazım sırasında bulunmayanlara ait bilgileri 12 nci maddede gösterilen belgelerle muhtar veya ihtiyar kurulu üyelerinin beyanlarına göre, müsvedde defterlerine yazdıkları ad, soyadı, doğum tarihleri ve diğer şahsî hal kayıtlarını, esas defterlerdeki kayıtlara uymadığını gördükleri takdirde, müsvedde defterlerindeki yanlış kayıtları esas kütüklerdeki kayıtlara göre düzelterek düşünceler sütununa şerh ve imza ettikten sonra merkez kuruluna teslim ederler.

Ancak gösterilen belge :

Kesinleşmiş mahkeme kararı olup da nüfus esas kütüğüne işlenmemişse mahkeme ilâmı esas tutulur.

Yazım sonunda merkez kurulları, bulunup görevlendirilecek kaligrafisi düzgün kâtipler vasıtasıyla yerli halka ait kayıtları esas kütüklere geçirterek sulh hâkimliğine tasdik ettirdikten ve nüfus hüviyet cüzdanlarını doldurduktan sonra imza karşılığında nüfus müdür veya memurlarına teslim ederler. Bölgelerinde yeniden ikametgâh kuran misafirlerin nüfus esas kütüklerindeki kayıt örnekleri de nüfus memurları tarafından o mahallin nüfus idarelerinden getirilerek müsvedde defterleri ile karşılaştırılır. Aykırılık görüldüğü takdirde nüfus kaydına göre müsvedde defterleri düzeltilerek durum merkez yazım kurullarınca düşünceler sütununa şerh ve imza edilir. Misafir müsvedde defterlerine yazılanların kayıt örnekleri ikametgâhları nüfus memurluğuna yollanır. O mahallin nüfus memurluğunca esas kaydıyla karşılaştırılarak yukardaki esaslar dairesinde işlem yapılır.

Madde 19 — Müsvedde defterlerinin esas kütüklere geçirilmesi biten yerlerde yazımın sona erdiği ilân edilir. Bu ilân tarihinden başlayarak en çok üç ay içinde aile başkanlarıyla reşit kişiler müracaat ederek adlarına doldurulan nüfus hüviyet ve aile cüzdanlarını nüfus idarelerinden almaya mecburdur. Aile cüzdan bedelleri İçişleri ve Maliye Bakanlıklarınca tespit ve takdir olunur.

Madde 20 — Yazımın bitimi ilân olunan yerlerde eldeki nüfus cüzdanlarıyla eski nüfus kütük ve kayıtlarının hükmü kalmıyacağından eski esas ve vukuat defterleri mahallî idare kurullarınca tespit edilerek nüfus dairelerinde saklanır. Nüfus cüzdanlarıyla diğer belgeler idare kurullarınca tutanağa geçirilerek yok edilirler.

Madde 21 — Yazım sonucunda elde edilen kayıtlarda mahkeme kararı olmadıkça hiçbir düzeltme yapılamaz. Bu kayıtlara yazımın sona erdiği tarihten başlayarak altı ay içinde itiraz edilebilir.

Madde 22 — Yazım sırasında, nüfus olaylarının ihbarı için konulan süreler geçmiş olsa dahi bu olayların tescilinde ceza alınmaz. ,

Madde 23 — Yazım işlerinde verilen görevi mazeretsiz kabul etmeyenler ve yapmayanlar, yazım kurullarının istedikleri bilgileri vermiyenler veya gerçeğe aykırı beyanda bulunanlar, yahut doğru olmayan belge gösterenler, bu kanunda tespit olunan görev ve mecburiyetleri yerine getirmiyenler, yazımın yapıldığı yerin idare kurulu kararıyla 100 liradan 500 liraya kadar hafif para cezasına çarptırılırlar. Tescil işlemlerini belirli süre içinde kanun ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak bitirmiyen yazım kurulları başkanı ve üyelerinin yarı ücretleri kesilir.

Tescil işlemlerinin belirli süreler içerisinde kanun ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak yürütülmesinden valiler, kaymakamlar, nüfus müdür ve memurları sorumludurlar.

Madde 24 — Genel nüfus yazımı yapılacağı yıllarda hazırlık ve yazım işleri masraflarına karşılık İçişleri Bakanlığı bütçesine özel bir bölüm halinde yeteri kadar ödenek konulur.

Madde 25 — Genel nüfus yazımı için gerekli defter, basılı kâğıt ve araçları maliyet bedeli üzerinden ve İçişleri Bakanlığının istediği süre içinde sağlamakla Devlet Malzeme Ofisi ve baskı işi yapan diğer resmî kurumlar, yerlerine götürülmesinde de Ulaştırma Bakanlığına bağlı İktisadî Devlet Teşekkülleri ödevlidir.

Madde 26 — 29 Mayıs 1318 tarihli Sicilli Nüfus Nizamnamesi ile 14 Ağustos 1330 tarihli Nüfus Kanununun 17 nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 27 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 28 — Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

4/3/1972

NÜFUS KANUNU

Kanım No : 1587

Kabul tarihi : 5/5/1972

Yayın tarihi : 16/5/1972

KISIM — 1

Teşkilât

BÖLÜM : 1

Merkez

Madde 1 — Nüfus işleri, İçişleri Bakanlığına bağlı bir Genel Müdürlük tarafından yürütülür. Bu Genel Müdürlük bir Genel Müdür, bir Müşavir ve iki Genel Müdür Yardımcısı ile aşağıdaki şubelerden teşekkül eder ve bu Genel Müdürlüğün giderleri İçişleri Bakanlığı Bütçesinin ilgili tertiplerinde ayrı olarak gösterilir.

1. Nüfus şubesi :

Yurt dışında oturanlar da dahil bütün vatandaşların nüfus hareketlerine ve şahsi hallerine ilişkin işlemlerle kanun, tüzük, yönetmelikle genel emirlerin hazırlanması nüfus yazımı işlerinin yürütülmesi, teftiş lâyhalarının incelenip sonuçlandırılması ve nüfus artış ve eksilişlerini gösterir istatistiklerin düzenleme ve özetlemesi ile nüfusa ait taşradan yapılacak danışmalara cevap vermekle görevlidir.

2. Vatandaşlık şubesi :

Vatandaşlık Kanununun uygulanması, vatandaşlığa alınma, çıkma, kayıp ve çıkarılma işlemleriyle, göçmen ve mültecilerin tescil işleri, anlaşma ve protokollara uygun vatandaşlık tetkik ve tasdiki; vatandaşlık konuları ile ilgili bütün işleri görür ve anlaşımlıkları mevzuat dairesinde çözer.

3. Arşiv şubesi :

Aile kütüklerinin iller itibariyle ikinci nüshalarını tutar ve nüfus dairelerinden gönderilecek şahsi hal tutanaklarını kütüklerine işleyip

özel yerlerinde saklar ve taşrada her hangi bir sebeple kaybolan şahsî hal ve aile kütüklerinin tasdikli örneklerini istiyen resmî makamlara ve ilgililere verir.

4. Personel ve gereç şubesi :

Genel Müdürlüğün merkez ve iller teşkilâtında çalışan memur ve hizmetlilerin bütün özlük işleriyle teşkilâtın bütçe, ayniyat, levazım ve hesap işlerini yürütür.

5. Evrak ve dosya şubesi :

Genel Müdürlüğün haberleşme, dosya, evrak işleriyle diğer şubelerin çalışma konuları dışında kalan ve Genel Müdürlükçe verilen işleri yapar.

BÖLÜM : 2

İller

Madde 2 — Her il merkezinde bir nüfus müdürü ile bir başmemur ve yeteri kadar kâtip ve nüfus hareketleri çok olan illerde bir müdür muavini bulunur.

Nüfus müdürleri, il içinde nüfus işlerini düzgün yürütmek, aile ve şahsî hal kütük ve olaylarının istatistiklerini zamanında yapmak, valiye ve ilgili dairelere vermek, bütün il çevresindeki nüfus teşkilâtını ve işlerini daimî olarak denetimi altında bulundurmak ve nüfus dairelerini ilgilendiren diğer kanunlar hükümlerini yerine getirmekle ödevlidirler. Müdür muavinleri, nüfus müdürlerinin görevlerinde yardımcılık ve bulunmadığı zamanlar vekillik yaparlar.

Madde 3 — Her il merkez ve bağlı ilçelerinde bir nüfus başmemuru ile aşağıdaki nüfus sayısı hesabına göre memur ve birer kâtip bulunur.

Yirmibine kadar bir, kırkbine kadar iki, altmışbine kadar üç, seksenbine kadar dört, yüzbine kadar 5 memur bulunur. Daha fazla nüfuslu ilçeler için aynı hesap yürütülerek memur adedi artırılır.

Nüfus başmemur, memur ve kâtiplerini kadro, yer ve unvanlarına bakılmaksızın lüzum görülen yerlerde görevlendirmeye, gerekli görü-

len bölgelerde gezici nüfus memurları çalıştırmaya İçişleri Bakanlığı yetkilidir.

Nüfus başmemurları ilçede nüfus işlerinin genel idaresinden ve denetlenmesinden, haberleşme işlerinden sorumlu olup, ilçe ve gezici nüfus memurlarını teftişe ve resmî kurullarda, mahkemelerde bulunmaya yetkilidir.

Her nüfus memuru; doğum, ölüm, evlenme, boşanma, yer değiştirme, evlât edinme, tanıma, kayıt ve nesep tashihi gibi nüfus olaylarını yazmak ve kütüklere işlemek ve yeni doğanlara nüfus cüzdanı vermek, cüzdan değiştirmek, istatistikleri tutmak ve başmemur tarafından verilen işleri yapmakla görevli ve bu işlerden sorumludur.

Nüfus memurlarının her hangi bir sebeple vazife yapmadıkları hallerde bunlara ait işler başmemur ve kâtipler tarafından yürütülür.

K I S I M — 2

Ana hükümler

BÖLÜM : 1

Kütüğe geçirme

Madde 4 — Her Türk Türkiye’de ikametgâhının veya sonradan ikametgâh edindiği yerin nüfus memurluğuna kendisini yazdırmaya ve bir nüfus cüzdanı almaya mecburdur.

Reşit olmıyanların nüfus olaylarını yazdırıp nüfus cüzdanlarını almakla veli ve vasileri ödevlidirler.

Madde 5 — Şahsî halleri bildirmekle ödevli tutulan kimseler doğum, evlenme, boşanma, ölüm, gaiplik, nesep tashihi, tanıma, evlât edinme ve evlâtlık sözleşmesinin kaldırılması olaylarını nüfus memurluğuna bildirmeye ve nüfus memurları da bunları aile kütüklerine yazmaya mecburdurlar. Nüfus memurlarına yapılan doğum, ölüm ve yer değiştirme bildirileri bir tutanakla tespit, diğer şahsî hâl olayları mahkemeler ve dairelerin verecekleri ilâm ve resmî belgelere dayanmak suretiyle aile kütüklerine işlenir.

Madde 6 — Nüfus kütükleri ilçe esası üzerine tutulur. Her nüfus dairesinde tutulan doğum, ölüm, yer değiştirme tutanakları ile evlenme, boşanma, kayıt ve yaş tashihi belgeleri ayrı ayrı ve diğer şahsî hâl değişikliklerine ait belgeler de birer kütük haline getirilmek suretiyle

saklanır. Her mahalle ve köy için ayrı aile kütükleri tutulur. Bu kütüklerin tutuluş şekilleri ve bütün belgelerin formülleri yönetmelikte belirtilir.

Madde 7 — Doğum, ölüm ve yer değiştirme olayları nüfus memurları tarafından iki nüsha olarak düzenlenecek bir tutanağa geçirilir ve olayı bildiren ile beyanı dini iyen iki tanık ve nüfus memuru tarafından imzalanır.

Bu tutanaklarla evlenme, boşanma, kayıt ve yaş tashihi, nesep düzeltmesi gibi şahsî hâl olaylarına ait ilâm ve belgeleri nüfus memurları aile kütüklerine işlerler. Tutanaklarla belgelere aile kütüğü işlem ve sayfa numaraları tarihlerini yazarak imzalarlar. Bu tutanak ve belgelerin birer nüshası her ay sonunda doğruca Nüfus Genel Müdürlüğü arşivine gönderilir.

Madde 8 — Kendisinin veya babasının aile kütüğü başka yerde bulunanlara ait tutanaklarla kayıt tashihi gibi şahsî hâl belge ve ilâmları üçer, evlenme ve boşanma için verilen bildiri ve ilâmlar dörder nüsha olarak düzenlenir.

İşlem görecekt daire sayısı kadar nüshası, başvuru n nüfus memuru tarafından bir hafta içinde aile kütüğünün bulunduğu yer nüfus memurluğuna yollanır. Bunları alan nüfus memuru bir hafta içinde nüfus kütüğüne işler ve tutanağı gönderen memura bildirir, kütük işlem ve sayfa numaralarını ve tarihini gösterir tutanağın veya resmî belgenin bir nüshasını alıktır, diğert nüshasını ay sonunda 7 nci madde uyarınca merkez arşivine gönderir.

Madde 9 — Türkiye dışındaki Türk vatandaşlarının nüfus olayları en yakın Türk konsolosluğuna bir bildiride bulunmak veya mahallî kanunlar yabancılara ait nüfus olaylarını bulundukları yerdeki belediye veya nüfus dairelerine bildirerek kaydettirmek ödevliliğini yüklediğı takdirde vatandaşlarımızın bu hususta mahallî makamlara yapacakları bildiriği gösterir bu makamlardan veya 18 nci maddede yazılı kurumların sorumlu görevlilerinden kendilerine verilecek belgeleri konsolosluğumuza vermek suretiyle tespit edilir.

Böyle bir bildiri veya belgeye dayanılarak konsolosluklar tarafından düzenlenecek örneğine uygun doğum, ölüm, tutanaklarıyla evlenme tescil belgeleri 7 ve 8 inci madde hükümlerine göre işlem yapılmak üzere doğruca İçişleri Bakanlığına gönderilir.

Oturduğu yerde ve yakınında Türk Konsolosluğu bulunmadığı takdirde o memleketin şahsî hâl işlerini yürüten yetkili makamları veya kurumları tarafından verilip Dışişleri Bakanlığımızca usulüne göre onanmış belgeler üzerine aile kaydının bulunduğu yer nüfus kütüklerine yazılır.

Türkiye’de kütüğü bulunmayan ve yabancı memleketlerde oturan vatandaşlar İçişleri Bakanlığının göstereceği bir nüfus dairesinde açılacak aile kütüğüne kaydedilirler.

Madde 10 — Tutanak ve belgelerin ilgilinin kendisi veya veli, vasi veya resmî vekili tarafından imzalanması gereklidir. Yazı bilmiyenlerin sağ el işaret parmağı izi konur.

Madde 11 — Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamı ve taşıdığı bilgileri değiştirecek ilâve ve şerhler yapılamaz; ancak olayların aile kütüklerine işlenmesi sırasında nüfus memurlarının yaptıkları maddî hatalar, dayanağı belgelere uygun olarak düzeltilir. Ve başmemurla nüfus memuru tarafından onama şerhi verilerek imzalanır.

Madde 12 — Yabancı devlet vatandaşlarının doğum, ölüm olayları başvurmaları üzerine olayın olduğu yer nüfus memurluğunca iki nüsha tutanakla tespit edilir. İstemeleri üzerine bir nüshası kendilerine verilir. Bunlar aile kütüklerine işlenmez, özel bir dosyada saklanır.

Madde 13 — Aile kütükleriyle dayanakları, resmî belgelerdendir.

Bunlardan çıkarılan örnekler ve bunlara dayanılarak tespit edilmiş olan olaylar birer hukukî işlem olup aksi sabit oluncaya kadar itibardadır.

Madde 14 — Nüfus kütükleriyle dayanaklarını başmemur ve sorumlu memurlarla denetleme ve teftişe yetkili olanlardan başka hiç kimse göremez ve inceliyemez. 61 inci madde hükmü saklı kalmak şartıyla adli makamlarla resmî dairelere ve ilgilinin kendisi, karı veya kocası, veli, vasi veya resmî vekili usul ve furuu ile ikinci dereceye kadar olan civar hısımlarına nüfus kayıtları örnekleri; istenildiğinde verilir. İlgili bütün nüfus memurları vazifeleri dolayısıyla aileler ve fertler hakkında öğrenecekleri halleri gizli tutmaya mecburdurlar.

Madde 15 — İçişleri Bakanlığının lüzum gördüğü bölgeler idare bölümlerinde başlanmak üzere gezici ve sabit nüfus memurlarına Bakanlar Kurulu kararıyla evlendirme memurluğu yetkisi verilir ve beş

yıl içinde bütün memlekette evlendirme memurluğu görevi nüfus memurlarına geçer.

BÖLÜM : 2

Doğumlar

Madde 16 — Her çocuğun doğum tutanağı; doğum bildirisi yapılan nüfus dairelerince adlı ve soyadlı olarak tutulur.

Doğumları baba, yoksa veya kısıtlı, tutuklu, hasta ve her hangi mecburi bir sebeple orada bulunmazsa veli veya vasisi bir ay içinde nüfus memuruna iki tanıkla sözlü bildiride bulunarak doğum tutanağına yazdırmakla ödevlidir.

Bir aydan sonra yapılan doğum bildirimleriyle genel nüfus yazımında bulunmıyarak yazım dışında kalanlar 17 nci madde uyarınca mahallin en büyük idare âmirinin emriyle yazılır.

Çocuğun adını ana ve babası kor. Ancak millî kültürümüze, ahlâk kurallarına, örf ve adetlerimize uygun düşmeyen veya kamu oyunu inciten adlar konulmaz, doğan çocuk babasının, evlenme dışında doğmuş ise anasının soyadını alır.

Ölü doğan çocuklar nüfus kütüğüne yazılmaz.

Madde 17 — Altı yaşından fazla olanların tescilinden önce nüfus başmemuru, nüfus memuru, Hükümet hekiminden kurulu bir heyet tarafından, bu teşkilât bulunmayan yerlerde de nüfus memuru o yer muhtarı ve ihtiyar kurulundan bir üye önünde görülüp yaşının takdir edilmesi ve keyfiyetin tutanağa yazılarak imzalanması gereklidir.

Nüfus yazımlarında kayıt dışında kalanlar yurdumuzda ise bulunduğu yer nüfus memurluğuna, yabancı memleketlerde ise, bulunduğu bölgedeki, yoksa o yere en yakın elçilik veya konsoloslugu muza veyahut doğrudan doğruya İçişleri Bakanlığına başvurarak kendilerini yazdırırlar.

Madde 18 — Doğum evlerinde, hastanelerde ceza ve tevkif evlerinde, vapur, tren, uçak gibi genel yolcu taşıtlarında olan doğumların yazdırılması ödevliliği de 16 ıncı maddede belirtilen kişilere aittir.

Genel taşıtlar yurt dışına gidiyorsa vapur süvarisi veya taşıt âmirinin iki tanıkla beraber imza edecekleri örneğine uygun iki nüsha tutanak yapılır. Baba, ana, veli veya vasiye verilir. Bunlarda ilk uğra-

yacakları yer Türkiye Cumhuriyeti elçilik veya konsolosluklarına göndermek suretiyle bir ay içinde babanın yoksa ananın kayıtlı olduğu nüfus dairesine tescil ettirirler.

Madde 19 — Bir doğumda birden ziyade doğan çocuklar doğuşları sırasıyle yazılırlar.

Madde 20 — Ana ile baba arasında evliliğin kalkmasından sonra üçyüz gün içinde doğan çocuk babası soyadiyle baba aile kütüğüne yazılır.

Evlilik dışında doğan çocukların nesebi, ana, babanın birbirleriyle evlenmesiyle kendiliğinden düzelir.

Ana, baba evlenmeden önce doğan çocuklarını ikametgâhlarının bulunduğu veya evlendikleri yer nüfus memuruna birlikte haber vermeye mecburdurlar. Bu bildiri âkid ile birlikte veya âkidten sonra da yapılabilir. Bildirinin yapılmaması nesebin sahih olmasına engel teşkil edemez.

Evlilik dışında doğmuş çocuk, anasının aile kütüğüne ananın soyadı ve onun bildireceği baba adı ile yazılır.

Ancak; bunların nesebi düzeltildiğinde veya tanındıklarında babaları hanesine baba adı ve soyadı ve analarına izafetle naklen kaydolunurlar.

Madde 21 — Yeni doğmuş çocuk bulanlar köylerde muhtarlara, kasaba ve şehirlerde karakollara bildirmekle ödevlidirler.

Bu haberi alan muhtar ve karakol âmiri çocuğun cinsiyetini ve üzerinde bulunan eşyayı gösterir etraflı üç nüsha tutanak düzenleyip bir nüshası ile birlikte çocuğu belediyeye diğer iki nüshasını da nüfus memuruna yollarlar. Bu tutanakları alan nüfus memuru ana ve baba ismi ve soyadı takarak ve çocuğu da adlandırmak suretiyle çocuğun bulunduğu yer aile kütüğünün son sayfasına tescil eder.

Madde 22 — Vatandaşlık ve İskân kanunları gereğince Türk vatandaşlığına alınanlar yetkili makam ve kurullar kararı üzerine ve vatandaşlık bildirgeleri veya tescil belgelerine uygun olarak aile kütüğünde her aile için açılacak sayfalara yazılır.

Vatandaşlıktan çıkarılanlarla vatandaşlığı kaybedenlerin bu durumları aile kütüklerine işlenir.

BÖLÜM : 3

Evlenmeler

Madde 23 — Medenî Kanun hükümlerine göre evlenme akdini yapanlar akdin yapıldığı tarihten başlayarak bir ay içinde örneğine uygun üç nüsha evlenme bildirisini bulunduğu yer nüfus memurluğuna, onlar da erkek ve kadının kayıtlı bulunduğu nüfus memurluğuna göndermekle ödevlidir.

Evlenme memurluğu, nüfus memurlarına verilen yerlerde bu görevleri adı geçen memurlar yaparlar. Bildiriyi alan kocanın kayıtlı bulunduğu yer nüfus memuru, karıyı kocanın aile kütüğüne geçirir ve evlenme tutanağının bir örneğini merkez arşivine yollar. Karının kayıtlı bulunduğu yer nüfus memuru da karının kaydına şerh verir. Koca, karının aile kütüğüne getirilemez. Evlenen erkek ayrı aile kütüğü açabilir.

Madde 24 — Türk vatandaşı erkekle evlenen yabancı kadın evlilikle Türk vatandaşlığını kazanırsa kocasının aile kütüğüne geçirilir.

Madde 25 — Yurt dışında yapılacak evlenmeler için ilgililerin kanunî engelleri bulunup bulunmadığının tespiti ve usulen yapılacak ilân sonucunun alınması hususunda konsolosluklarımızla bu görevi yapmakta olanlar, evlenen vatandaşın kayıtlı olduğu yer nüfus müdür veya memurluklarıyla İçişleri Bakanlığının belirteceği esaslar dairesinde re'sen yazışma ve haberleşmede bulunurlar.

Konsolosluklarımızın kanunî yetkileri içinde yaptıkları evlenmeler ilgililerin aile kütüklerine işlenmek üzere bir ay içinde İçişleri Bakanlığına bildirilir ve 23 üncü maddede gösterilen işlem uygulanır.

Taraflardan birisi veya ikisi Türk vatandaşı olan kimselerden, evlenmelerine kanunî engel bulunmayanların yetkili mahallî makamlarca yapılan evlenmeleri konsolosluklarımız tarafından tescil ettirmek üzere İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Konsolosluğumuz bulunmayan yerlerde mahallî yetkili makamlarca yapılan evlenme akitlerinin nüfus idarelerine veya en yakın Türk Konsolosluğuna bildirilmesi ile koca, Türk kadının yabancı uyruklu erkekle evlenmesi halinde karı ödevlidir.

Madde 26 — Evlenme memuru tarafından evlenmeleri yapılan ve mutlak butlanı haiz olmıyan evlenmelerle, kanunî şekillere riayet edil-

meksizin yapılan ve feshi gerektirmeyen evlenmeler aile kütüklerine tescil edilmekle beraber olay Cumhuriyet Savcılığına bildirilir.

Madde 27 — Medenî Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce eski hükümlere göre yapıp da halen nüfus kütüklerine işlenmemiş olan evlenmeler ilgililerin mahkemeden karar almaları suretiyle aile kütüğüne işlenebilir.

BÖLÜM : 4

Yer değiştirme

Madde 28 — Asli ikamet yerinin değiştirilmesi halinde yeni yerine varış tarihinden başlayarak 2 ay içinde aile kaydının yeni ikametgâh ittihaz edilen yere getirilmesinin ilgili tarafından istenmesi zorunludur. Bu beyan ve istek üzerine kayıtlı bulunduğu yerden nüfus kaydı getirtilmek suretiyle yer değiştirme işlemi yapılır.

Yer değiştirme kaydı : Kendisini tanıyan iki tanık ve taşındığı yer nüfus memuru önünde yapacağı beyan üzerine üç nüsha düzenlenecek tutanakla yapılır. O mahalle veya köy aile kütüğünde açılacak yeni bir sayfaya yazılır. Nüfus cüzdanına da işlenir.

Tutanağın biri ayrıldığı yer nüfus memurluğuna gönderilerek oradaki kaydı kapattırılır. Bir tutanak da merkez arşivine gönderilir. Yer değiştirme tutanakları ikametgâh değiştirmelerinde ve yeniden aile kurmada düzenlenip evlenme, boşanma ve evlâtlık gibi hallerde yer değiştirme tutanağı tutulmıyarak gösterilecek belgeler üzerine yapılır.

Şehir, kasaba ve köy içerisinde mahalleden mahalleye yer değiştirme işlemi yapılamaz. Askerlik çağında olanların yer değiştirmeleri aile kütüklerine işlendikten sonra askerlik şubelerine de bildirilir.

BÖLÜM : 5

Evlât edinme ve tanıma

Madde 29 — Evlât edinme Medenî Kanun hükümlerine göre yapıldığına dair ilgililer tarafından mahkeme ilâmı ve diğer belgeler verildiği takdirde nüfus memuru evlât edinilenle edinenin kütüklerine işler, evlâtlığı evlât edinenin aile kütüğüne nakleder, evlât edinilen evli bir erkek ise evlât edinenin hanesine karı ve çocukları ile birlikte aktarma suretiyle yazılır ve evlât edinenin soyadını alırlar.

Evlât edinilen evli kadın ise evlât edinme evlât edinen ile evlâtlığın künyelerine işaret edilerek kadın kocası hanesinde kocası soyadı ile kalır. Evlât edinme bağının kaldırılmasında da aynı işlem yapılır.

Madde 30 — Evlilik dışında doğan çocuk Medenî Kanun hükümleri gereğince babası veya babasının babası tarafından tanındığı, tanıyan tanınan veya ana tarafından bildirildiği ve tanımaya ilişkin resmî senet gösterildiği takdirde nüfus memuru çocuğu tanıyanın aile kütüğüne geçirir. Böyle bir çocuk vasiyetname ile tanındığı takdirde vasiyetnameyi açan makam bir hafta içinde onanalı kopyasını babanın veya çocuğun aile kütüklerinin yazılı bulunduğu yer nüfus memurluğuna göndermeye mecburdur.

BÖLÜM : 6

Boşanmalar

Madde 31 — Boşanma kararını veren mahkemenin başkâtibi kararın kesinleştiği tarihten itibaren 30 gün içinde üç nüsha karar örneğini bulunduğu yer nüfus memurluğuna vermekle, bu memur da kocanın kayıtlı olduğu yer nüfus memurluğuna göndermekle ödevlidir. Kocanın kayıtlı olduğu yer nüfus memuru tescilden sonra karar örneğinden bir nüshasını merkez arşivine, bir nüshasını karının nakledeceği yer nüfus idaresine gönderir.

Madde 32 — Boşananların belirli bir süre içinde evlenmemeleri için mahkemelerce verilmiş olan evlenme yasakları da aile kütüklerine işlenir.

Medenî Kanun hükümlerine göre 300 günlük evlenme vaşağı kazaî yasak ile birlikte hüküm tarihinden itibaren yürür. Boşanmadan sonra kadın kocanın aile kütüğünden evvelce yazılı olduğu aile kütüğüne nakledilir. İsterse ayrı bir aile kütüğü açılır.

BÖLÜM : 7

Ölümler

Madde 33 — Ölüm hangi yerde vukubulmuş ise o yerin nüfus memurluğuna bildirilir. Ölüm yeri bilinmezse ceset nerede bulunmuş ise oranın, ölüm bir taşıt içinde olmuşsa bu taşıttan çıkarıldığı yerin nüfus memurluğuna bildirilir, ölenin kaydı yoksa yapılacak soruşturma sonunda Türk Vatandaşlığı ve ailesi tespit edildiği takdirde bir doğum tutanağı düzenlenerek önce doğum sonra ölüm aile kütüğüne işlenir.

Madde 34 — Gaiplik Medenî Kanun ve Askerlik Kanunu hükümlerine uygun hallerde bu kanunlar uyarınca aile kütüklerine yazılır.

Madde 35 — ölüm olaylarını köylerde muhtar; şehir ve kasabalarla sağlık teşkilâtı bulunan diğer yerlerde gömme izni verenler nüfus memurlarına bildirmekle ödevlidirler.

Ölüm haberini alan köy muhtarı ile diğer ödevliler, örneğine uygun üç nüsha ölüm tutanağı doldurup bunları bildirenle iki tanığa imzalatır, kendisi de imza ettikten sonra iki nüshasını on gün içinde nüfus memurluğuna gönderir. Gezici memur bulunan bölgelerde memur köye geldiğinde verilir.

Madde 36 — ölüm hastanede, ceza ve tevkif evi (İdamlar dahil), okul, fabrika, işyeri gibi sıhhi ve resmî bir kurumda olmuşa örneğine uygun üç nüsha ölüm tutanağı kurumca bu işle görevlendirilenler tarafından yapılır. Bunlardan bir nüshası kurumda saklanır, iki nüshası da on gün içinde nüfus memurluğuna yollanır. ölüm, vapur, tren, uçak gibi genel bir yolcu taşıtında olmuşa üç nüsha ölüm tutanağı bu taşıtın sorumlu âmiri tarafından yapılır. Bunlardan bir nüshası alıkonulup iki nüshası varılacak ilk durak yeri nüfus memurluğuna ve bu durak yabancı bir memlekette ise oradaki Türk konsolosluğuna on gün içinde yollanır. Ölüm tutanaklarının ölüyü gören iki tanık, varsa doktor veya sağlık memuru tarafından imzalanması ve örneğine uygun tutulması gerekir

Madde 37 — Sel, yer sarsıntısı, yer çöküntüsü, hava, deniz, tren, trafik ve maden kazaları, yangın gibi toplu ölümler meydana getiren olaylar vali ve kaymakamın görevlendireceği memurlar tarafından incelenip, iki nüsha tutanak ile tespit olunur. Ondan sonra olay yerindeki ölümlerin kimlikleri belirtilip her şahıs için ayrı ayrı ve örneğine uygun üçer nüsha tutanak yapılır. Birinci tutanağın bir nüshası, nüfus başmemurluğunda saklanır. Şahıslar için ayrı ayrı yapılan ölüm tutanakları da nüfus memurluğuna verilir. Tutanak yapılması mümkün olmıyan hallerde yetkili makamların ölümü bildiren belge veya resmî yazıları ölüm tesciline yeter görülür.

Madde 38 — Kıtasında ölen subay. askerî memur, astsubay, erbaş ve erler hakkında örneğine uygun üç nüsha ölüm tutanağı kıtası hekimi veya bu görevi yapanlar tarafından düzenlenip imzalanır.

Bu tutanakların ölenlerin yazılı bulunduğu askerlik şubelerince de bir nüshası saklanıp diğer iki nüshası nüfus memurluğuna gönderilir.

Madde 39 — Savaş, ayaklanma alanlarıyla, eşkiya çarpmasında ölen subay, askerî memur, astsubay, erbaş ve erlerle diğer askerî şahısların kimlikleri ve ölümleri orduca uygulanan usul dairesinde üçer nüsha örneğine uygun ölüm tutanakları ile tespit olunur.

Erlere ait tutanaklar askerlik şubeleri; subay, askerî memur, astsubay ve diğer askerî şahıslara ait tutanaklar da Millî Savunma Bakanlığı yolu ile aile kütüklerinin bulunduğu nüfus memurluğuna ve ailesine yollanır.

Madde 40 — Bir kimse bir geminin bir torpil neticesinde batması, fırtına kazası, yanma, patlama, çarpışma ve savaş gibi ölümüne muhakkak nazarı ile bakılacak haller içinde gaip olup da ölüsü bulunmamış ise kayıtlı bulunduğu askerlik şubesi veya kıtası komutanlığınca, sivil ise olayın olduğu yer zabıtasınca durum belgelendirildiği takdirde o kimse gerçekten ölmüş sayılarak en büyük idare âmirinin emri ile künyesine ölüm kaydı düşürülür. Savaş halinde askere alınarak memleket içinde veya dışında bir tarafa gönderilip de savaşa katıldığı veya bir çarpışmada bulunduklarına dair şubelerince bir bilgi bulunmadan herhangi bir suretle gaip olanlarla, sivillerin ilgilileri Medenî Kanun gereğince mahkemeye müracaatla gaip olan kimsenin ölü veya sağ olduğuna hâkim tarafından hükmedilmesini isteyebilir. Künyesine ölü işareti verilenlerden sonradan sağ oldukları anlaşılanların mahkemeye başvurarak ölüm kaydının kaldırılması istenmezse, nüfus idaresince genel hukuk bakımından Cumhuriyet Savcılığına bildirilerek ölüm kaydı kaldırılır.

BÖLÜM : 8

Aile kütükleri

Madde 41 — Bir soydan gelen ve aynı soyadını taşıyan ve evvelce bir hanede bulunan kimseler bu kayıtlarını devam ettirmek isterlerse tek bir aile gibi kayıtları devam ettirilir.

Bir soydan oldukları ve bir soyadı taşıdıkları halde yaşamaları ayrı bulunan ailelerle bir soydan olmıyan ve aynı soyadını taşıımıyan aileler ayrı aile olarak yazılırlar.

Madde 42 — Aile kütüklerinde fertlerin, ayrı aile kurma; yer değiştirme, evlât edinilme, evlenme, ailelerin ise yer değiştirme, bütün fertleri ölme, kızların ve kadınların evlenmeleri halinde kayıtları kapanır.

Evliliğin zevali halinde kadının isteği ile kapanan aile kaydı yeniden canlanabilir.

Madde 43 — Aile kütükleri; ailenin bütün fertlerinin cinsiyetini, adı, soyadı, baba ve anası adıyla soyadlarını, sağ olup olmadıklarını, il ve ilçe itibariyle doğum yeri ve tarihlerini, vücutlarındaki belirli değişikliklerini, dinini, okur - yazar olup olmadıklarını, medenî hallerini ve diğer şahsî hâl değişikliklerini ihtiva eder.

Aile kütüklerinin her sayfasına cilt ve sayfa sıra numaraları konur. Kütüğün sonuna kaç sayfadan ibaret olduğu yazılır. Sayfa birleşim yerleri asliye hukuk mahkemesince mühürlenerek sonu onaylanır.

Madde 44 — Kocanın ölümünde kadın yeniden evlenmedikçe ölen kocasının aile kütüğünde kalabilir. Dilediğinde babasının aile kütüğüne döner veya ayrı bir sayfa açtırabilir.

Madde 45 — Her aile kütüğü soyadına göre düzenlenin kapağının iç tarafına kütükte yazılı ailelerin soyadları üzerine alfabe sırasına göre fihristini yaparak yapıştırmak mecburidir. Ayrıca her nüfus dairesinde bölgesi aile kütüklerinin soyadlarına ait alfabetik bir fihrist tutulur.

BÖLÜM : 9

Kayıt düzeltmeleri

Madde 46 — Yaş, ad, soyadı ve diğer kayıt düzeltme dâvaları ilgilinin oturduğu yer asliye hukuk mahkemesinde Cumhuriyet savcısı ve nüfus başmemuru veya nüfus memuru huzuriyle görülür ve karara bağlanır.

Bu dâvalar düzeltmeyi isteyenlerle, ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet Savcıları tarafından açılabilir ve dinlenecek tanıklar, resmî kayıt örnekleri ve belgelerle ispat olunur. Şu kadar ki; ilgilinin görünüşü dâvayı yalanlayıcı olmaması şarttır. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre ceza mahkemelerinde yapılacak yaş düzeltmesi işlerinde de nüfus başmemuru veya nüfus memuru taraf olarak bulunurlar.

Mahkeme kararına karşı taraflar Yargıtay'a başvurabilirler, yaş, ad, soyadı ve kayıt düzeltmesi hakkındaki mahkemeden verilen kararlar kesinleştikten sonra ilgilinin aile kütüğüne geçirilir. Ad ve soyadının değiştirilmesi, din değiştirme suretiyle de olsa mahkeme kararıyla

yapılır. Adlarını değiştirenlerin aile kütüğünde yazılı çocuklarının baba veya ana adları, soyadlarını değiştirenlerin yalnız eşiyle reşid olmayan çocuklarının soyadları birlikte değiştirilir. Yaş düzeltme dâvası ancak bir defa açılabilir.

Yaş, ad, soyadı değiştirenler askerlik ödevliliği içinde iseler yapılan düzeltmeler nüfus idarelerince onbeş gün içinde askerlik şubelerine de bildirilir.

Madde 47 — Meslek, sanat, din ve her hangi bir arıza sebebiyle vücuttaki şekil değişiklikleri ve bu Kanunun 43 üncü maddesi gereğince nüfus kütüklerine yazılması gerektiği halde her nasılsa yazılmamış ve dayanağı belgede kalmış olan ana baba adı, doğum yeri, cinsiyet ve soyadı gibi haller ilgililerin bağlı bulunduğu daire, kurum veya işyerinden köy veya mahalle ihtiyar kurulundan alacakları belge ve ilmühaber üzerine en büyük idare âmirinin emri ile nüfus memurları tarafından aile kütüklerine işlenir.

Madde 48 — 47 nci madde gereğince yanılan tamamlamalarla şahsî hallerde vukua gelen değişmeler, özellikle evlenme dışında doğan bir çocuğun tanınması, hâkimin babalığa hükmetmesi, nesebin düzeltilmesi, evlât edilme evlâtlık bağının kaldırılması veya bulunmuş bir çocuğun nesebinin belirmesinden ileri gelen değişikliklerle aile kütüklerine işlenen bir kaydın doğru olmadığının karar altına alınması veya kimliği belirsiz diye işaret edilen bir kimsenin kimliğinin tayin olunması gibi zarurî olan aile kütüğü düzeltmeleri ilgilinin künyesi hizasındaki düşünceler sütununa yazılır.

Ve kütüğün özel sütunlarına şahsî hâl belgeleri veya dosyaları sıra numaraları konur. Aile kütüklerine şahsî hâl değişikliklerinden başka bir husus kaydedilemez.

KISIM — 3

İdare

BÖLÜM : 1

Yükümlölük

Madde 49 — Mahkeme başkâtipleri nüfus kütüklerini ilgilendiren kararları kesinleşmesinden başlayarak otuz gün içinde bulunduğu yer nüfus dairesine onanlı karar suretlerini göndermek suretiyle bildirmeye mecburdurlar.

Madde 50 — Nüfus memurları, kendi bölgesindeki köy ve mahalleler üzerine doğum, ölüm, evlenme, boşanma ve yer değiştirmelere ait bir istatistik defteri tutar. Her üç ayda bir örneğine göre dört nüsha istatistik cetveli düzenleyerek üç nüshasını bağlı olduğu ilçe nüfus başmemurluğuna, ilçe nüfus başmemuru da bir nüshasını bırakın diğer iki nüshasını (İlçe olarak) düzenleyeceği iki nüsha cetvele bağlayarak il nüfus müdürlüğüne, il nüfus müdürü de birer nüshasını alakoyup diğer nüshasını il olarak düzenlenmiş bir cetvel ile birlikte Nüfus İşleri Genel Müdürlüğüne yollar.

BÖLÜM : 2

Teftiş ve denetleme

Madde 51 — Nüfus başmemurları nüfus memurlarını, il nüfus müdürleri il içindeki bütün nüfus daire ve memurlarını, mahallin en büyük idare âmirleri veya memur edecekleri kişiler, mülkiye müfettişleri ve İçişleri Bakanlığının vazifelendireceği kimseler nüfus teşkilâtını sürekli denetim ve teftişleri altında bulundurmaya ve bu kanun ile tüzük ve yönetmelikler hükümlerini yürütmeye ve gerekli tedbirleri almayaya yetkilidirler.

BÖLÜM : 3

Ceza hükümleri

Madde 52 — Bu kanuna göre şahsî hâl olaylarını nüfus memurluğuna bildirmek ve nüfus ve aile cüzdanları almak zorunda bulunan vatandaşlarla bunu bildirmekle ödevli olanlardan bu ödevlerini kanunî süre içinde yapmayanlardan, idare kurulları kararıyla on liradan elli liraya kadar 28 inci maddeye aykırı hareket edenlerden 50 liradan 250 liraya kadar hafif para cezası alınır. Tekerrüründe ceza bir kat artırılır.

Para cezası Türk Ceza Kanununun 24 üncü maddesine göre yürütülür ve zaman asımına tâbi değildir.

Madde 53 — Sel, kar, dolu, fırtına, şiddetli yağmur gibi yolları kapayan, köprü yıkılma, geçit kayığı batması gibi gidiş ve geliş kesen haller ve hastalık gibi haklı engeller ceza verilmede gözönünde tutulur.

Madde 54 — Şahsî hâl belgeleri ve aile kütüklerinin iyi tutulmamasından, saklanmamasından ve memurun başka yere kaldırması veya memuriyetten ayrılması halinde devir ve teslimin usulüne göre yapıl-

mamasından nüfus memurlariyle bu işleri yaptırmakla ödevli il nüfus müdürleri ve nüfus başmemurları şahsen sorumludurlar.

BÖLÜM : 4

Türlü hükümler

Madde 55 — Nüfus memurları her işlem sonunda almış oldukları şahsî hâl belgelerinin aile kütüklerine tamamen işlendiğini ve birer nüshasının da arşive gönderildiğini, şahsî hâl belgelerine şerh vermek suretiyle belirtir ve imza ederler.

Madde 56 — İşinden her hangi bir sebeple ayrılan nüfus memuru yerine gelen memura henüz gelmemişse geldiğinde devredilmek üzere en büyük idare âmiri tarafından gösterilen kimseye düzgün devir vermeye ve dört nüsha devir tutanağı yapmaya mecburdur.

Nüfus memurunun ölümü veya devir yapmasına imkân vermiyecek surette işten ayrılması, izinli ve raporlu bulunması halinde idare âmirince tayin edilecek bir kurul tarafından bu devir aynı şekilde yapılır. Devir ve teslim işlerinin ne yolda yapılacağı ve nelerin devredileceği yönetmelikte gösterilir.

Madde 57 — Nüfus cüzdanları ancak doğum tutanağı aile kütüğüne işlendikten sonra nüfus memuru tarafından bu kayıtlara uygun olarak doldurulup kendilerine, reşid olmayanların veli, vasi veya resmî vekillerine imza karşılığında, okur - yazar olmayanların sağ elinin işaret parmağı cüzdan kayıt defterine bastırılmak suretiyle verilir.

Nüfus cüzdanlarının bir örneği, okul veya daire gibi resmî yerlerde çıkarılıp onaylanarak dosyalarında saklanabilirse de asılları hiçbir surette alıkonulamaz.

Nüfus cüzdanlarına her ne sebeple olursa olsun bu kanunla diğer kanunlar gerekleri dışında bir kayıt ve işaret yapılamaz. Resmî belgelerden olan nüfus cüzdanlarının sayfalarının damgalı olması ve her sayfasının aynı seri numarasını taşıması şarttır. Aile ve nüfus cüzdanları İçişleri Bakanlığınca tesbit edilecek şekil ve örneklerle uygun olarak Maliye Bakanlığınca bastırılır. Ve Maliye saymanlıklarına gönderilir. Maliye saymanlıklarınca il ve ilçe nüfus memurlarına bir defaya mahsus olmak üzere ikiyüzer adet aile ve nüfus cüzdanı parasız, müteakip partiler peşin para ile verilir.

Madde 58 — Nüfus cüzdanlarını kaybedenlere oturdukları mahalle veya köy muhtar ve ihtiyar kurullarından getirecekleri iltihaber veya çalıştıkları resmî daire ve kurul âmirliğinden alacakları belgeler üzerine yazılı bulunduğu nüfus memurluğu tarafından yenisi verilir. Yangın, sel, çalınma, yer sarsıntısı gibi haklı bir özüre dayanmadan cüzdanlarını kaybedenler hakkında 52 nci madde hükmü uygulanır.

Madde 59 — Doğum tarihlerinde doğum yılı yazılıp doğum ay ve günü yazılmamış olanların yaşlarının hesaplanmasında doğduğu yılın temmuz ayının birinci günü, ayı yazılıp da günü belli olmayanlarda o ayın birinci günü başlangıç tutulur. Eski kayıtlar için 13 günlük takvim farkı saklıdır.

Madde 60 — Nüfus memurları her yıl 20 yaşına basan bölgesindeki bütün erkeklerin bir defterini çıkarıp Aralık ayı başında askerlik şubesine vermek ve bildirmesi gereken malûmatı vaktinde göndermekle ödevlidirler.

Madde 61 — Her nüfus dairesi diğer nüfus dairelerinden askerlik şubesi ve adalet mercilerinden istenilen bilgiler ve kopyaları onaylı olarak verir. Bunların dışında mahallin en büyük idare âmirinin yazılı emri olmadıkça hiçbir daireye kopya, özet ve bilgi veremezler.

Madde 62 — Memleketin her yerinde genel bir nüfus yazımı yapıldıktan sonra her ilçede bu kanuna göre aile kütükleri tutulmaya başlanır. Aile reislerine İçişleri Bakanlığınca tespit edilecek örneğe göre bir aile cüzdanı verilir. Her aile reisi bu cüzdanları almaya ve aile kütüklerinde değişiklik oldukça bu cüzdana işletmeye mecburdur.

Madde 63 — İl nüfus müdürleri 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanununun birinci maddesinin 4 üncü fıkrasına alınmış olup, Siyasal Bilgiler, Hukuk veya İdarî İlimler Fakülteleriyle bunlara denkliği Millî Eğitim Bakanlığınca kabul edilmiş aynı nitelikteki yabancı yüksek öğrenim kurumları mezunlarından tayin edilir, bulunmadığı takdirde lise mezunu meslek mensupları arasından seçilir. İl nüfus müdür muavinleriyle, nüfus başmemuru, memur ve kâtipleri, lise yoksa orta okul mezunları arasından yarışma sınavıyla alınır. Kaligrafisi düzgün olanlar tercih edilir.

Bu Kanunun uygulanması dolayısıyla halen görevde bulunan nüfus müdür, başkâtip, memur ve kâtiplerin kazanılmış hakları saklıdır.

Madde 64 — Bu Kanunun hükümleri uygulanmaya başladığı tarihten itibaren 14 Ağustos 1330 tarihli Sicilli Nüfus Kanunu ve bu Ka-

nunda değişiklik yapan 30 Ekim 1330 ve 4 Mayıs 1331 ve 28 Kasım 1336 tarihli kanunlar, yabancı memleketlerde oturan Türk vatandaşlarının nüfus vak'aları hakkındaki 15 Şubat 1331 tarihli Kanun ve (2 Nisan 1331 tarihli Sicilli Nüfus İdaresinin Teşkilâtı ile Memurlarını Vazifelerini Mübeyyin Nizamname) 2330 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinin (F) fıkrasıyla 2576, 4727, 5524, 6652 sayılı gizli nüfusların yazımı hakkındaki Kanunların yaşayan hükümleri, diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri kaldırılmıştır.

Madde 65 — Bu Kanunun gerektirdiği kadrolarla diğer giderler genel nüfus yazımının bitiminden önceki malî yıl Bütçe Kanunu ile sağlanır.

Madde 66 — Bu Kanun, 1 Eylül 1974 tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Madde 67 — Bu Kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

10/5/1972

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı	: 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllığı	: 750 kuruş

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de :

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde :

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul edilir.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20 - 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü**’ne müracaat edilmelidir.

Sahibi : **İçişleri Bakanlığı**

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mesul Müdürü ; **Yiğit KIZILCAN**